

การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : การทดสอบโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น

INDICATORS DEVELOPMENT FOR BASIC EDUCATION SCHOOL MANAGEMENT CONSISTENT WITH THE PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY CONSTRUCT VALIDITY TEST

นางพิมผกา ธรรมสิทธิ์

วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

พ.ศ. 2552

การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : การทดสอบโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น

นางพิมผกา ธรรมสิทธิ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น
พ.ศ. 2552

INDICATORS DEVELOPMENT FOR BASIC EDUCATION SCHOOL MANAGEMENT CONSISTENT WITH THE PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY CONSTRUCT VALIDITY TEST

MRS. PHIMPHAKA THAMMASIT

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS

FOR THE DEGREE OF DOCTOR OF EDUCATION

IN EDUCATIONAL ADMINISTRATION

GRADUATE SCHOOL KHON KAEN UNIVERSITY

2009



ใบรับรองวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

หลักสูตร

ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : การทดสอบโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์ : นางพิมผกา ธรรมสิทธิ์

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ : รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา คัมภีรปกรณ์ ประธานกรรมกากร

รองศาสตราจารย์ ดร.วิโรจน์ สารรัตนา	กรรมการ
รองศาสตราจารย์ ดร.ระพินทร์ โพธิ์ศรี	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวีชัย บุญเติม	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล สุวรรณน้อย	กรรมการ
อาจารย์ ดร.สัมฤทธิ์ กางเพ็ง	กรรมการ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ :

……. อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวีชัย บุญเติม)

……. อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร.ระพินทร์ โพธิ์ศรี)

……..…… ……..
(รองศาสตราจารย์ ดร. ลำปาง แม่นมาตย์) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาลา สุวรรณน้อย)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยขอนแก่น

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับทุนอุดหนุนจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

กิตติกรรมประกาศ

ดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวีชัย บุญเติม อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ สนับสนุนช่วยเหลือ และคอยช่วยแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่ และให้กำลังใจตลอดระยะเวลาในการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยจึงกราบขอบพระคุณในความกรุณาเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ระพินทร์ โพธิ์ศรี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ และให้แนวคิดที่เป็นประโยชน์ เป็นอย่างดีมาตลอด

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ สาขาวิชาบริหารการศึกษาทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชา ถ่ายทอดความรู้และให้ประสบการณ์ที่มีค่าแก่ผู้วิจัย ซึ่งอำนวยประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้เป็นอย่างมาก รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อการทำงานในอนาคตและต่อการดำเนินชีวิตเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา คัมภีรปกรณ์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิโรจน์ สารรัตนะ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล สุวรรณน้อย ดร.สัมฤทธิ์ กางเพ็ง กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่กรุณาให้คำแนะนำในการปรับปรุงวิทยานิพนธ์นี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.เฉลียว บุรีภักดี รองศาสตราจารย์ ดร. ทัศนีย์ ลักขณาภิชนชัช รองศาสตราจารย์ ดร.วิรัช วิรัชนิภาวรรณ ดร. ปรียานุช พิบูลสราวุธ และ ดร.สุวัฒน์ วิวัฒนานนท์ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความกรุณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และคำแนะนำในการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ให้มีคุณภาพ

ขอขอบพระคุณคณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ที่ได้ให้โอกาส ให้การสนับสนุนและให้ทุนการศึกษาพร้อมทั้งทุนวิจัยแก่ผู้วิจัยจนสำเร็จการศึกษา

ขอขอบคุณเพื่อนๆ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่นทุกท่านที่เป็นกำลังใจให้กับผู้วิจัยอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะคุณวิชิต กัมมันตะคุณ ที่คอยให้ความช่วยเหลือมาตลอด

ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านที่ไม่ได้เอ่ยนาม ที่ได้มีส่วนร่วมช่วยให้งานวิจัยนี้เสร็จสิ้นสมบูรณ์ไปด้วยดี คุณความดีความดีหรือประโยชน์อื่นใดอันเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบไว้เป็นเครื่องบูชาพระคุณแด่ผู้

สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ได้ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้

พิมผกา ธรรมสิทธิ์

สารบัญ

		หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย		ก
บทคัดย่อภาอังกฤษ		ข
คำอุทิศ		ค
กิตติกรรมประกาศ		ง
สารบัญตาราง		ช
สารบัญภาพ		ฌ
บทที่ 1	บทนำ	1
	1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
	2. คำถามการวิจัย	6
	3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
	4. สมมุติฐานการวิจัย	6
	5. ขอบเขตของการวิจัย	7
	6. นิยามศัพท์เฉพาะ	8
	7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
	8. กรอบแนวคิดในการวิจัย	9
บทที่ 2	วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	13
	1. ตอนที่ 1 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวบ่งชี้	13
	2. ตอนที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	28
	3. ตอนที่ 3 การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	88
	4. ตอนที่ 4 ขอบข่าย ภารกิจ บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	150
บทที่ 3	วิธีดำเนินการวิจัย	205
บทที่ 4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	215
	1. ตอนที่ 1 การนำเสนอโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตัวบ่งชี้การจัด	225

การศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. ตอนที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อสร้างสเกลองค์ประกอบ 226
3. ตอนที่ 3 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้รวมการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 245
ฉ

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ 253
1. สรุปผลการวิจัย 253
2. อภิปรายผลการวิจัย 254
3. ข้อเสนอแนะ 261
บรรณานุกรม 267
ภาคผนวก 287
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย 289
ภาคผนวก ข ค่าสถิติพื้นฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 293
ภาคผนวก ค คำถามการสัมภาษณ์ 307
ภาคผนวก ง แบบสอบถามเพื่อการวิจัย 311
ประวัติผู้เขียน 325

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1	บริษัทชื่อไทยดอทคอมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในลักษณะต่างๆ	84
ตารางที่ 2	บ้านอนุรักษ์กระดาษสา นำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในลักษณะต่างๆ	85
ตารางที่ 3	แพรนด้า จิวเวอรี่นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในลักษณะต่างๆ	86
ตารางที่ 4	ความสอดคล้องของเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของเครือซีเมนต์ไทย	87
ตารางที่ 5	เครื่องมือติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา	96
ตารางที่ 6	ตัวอย่างกิจกรรมในสถานศึกษาที่ประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	119
ตารางที่ 7	แนวการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา	121
ตารางที่ 8	กรอบแนวคิดการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาเพื่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการเรียนการสอน	125
ตารางที่ 9	สรุปที่มาองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยด้านความพอประมาณ	183
ตารางที่ 10	สรุปที่มาองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยด้านความมีเหตุผล	183
ตารางที่ 11	สรุปที่มาองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยด้านการมีภูมิคุ้มกัน	184
ตารางที่ 12	องค์ประกอบหลักด้านความพอประมาณ องค์ประกอบย่อยด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ตัวบ่งชี้และที่มาของตัวบ่งชี้	185
ตารางที่ 13	องค์ประกอบหลักด้านความพอประมาณ องค์ประกอบย่อยด้านการจัดการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้และที่มาของตัวบ่งชี้	186
ตารางที่ 14	องค์ประกอบหลักด้านความพอประมาณ องค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาบุคลากรตัวบ่งชี้และที่มาของตัวบ่งชี้	187
ตารางที่ 15	องค์ประกอบหลักด้านความพอประมาณ องค์ประกอบย่อยด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตัว	

188

ตารางที่ 16 องค์ประกอบหลักด้านความมีเหตุผล องค์ประกอบย่อยด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ตัวบ่งชี้และที่มาของตัวบ่งชี้ 190

ตารางที่ 17 องค์ประกอบหลักด้านความมีเหตุผล องค์ประกอบย่อยด้านการจัดการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้และที่มาของตัวบ่งชี้ 191

ตารางที่ 18 องค์ประกอบหลักด้านความมีเหตุผล องค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาบุคลากรตัวบ่งชี้และที่มาของตัวบ่งชี้ 192

ตารางที่ 19 องค์ประกอบหลักด้านความมีเหตุผล องค์ประกอบย่อยด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตัวบ่งชี้และที่มาของตัวบ่งชี้ 193

ตารางที่ 20 องค์ประกอบหลักด้านการมีภูมิคุ้มกัน องค์ประกอบย่อยด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ตัวบ่งชี้และที่มาของตัวบ่งชี้ 194

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่ 21 องค์ประกอบหลักด้านการมีภูมิคุ้มกัน องค์ประกอบย่อยด้านการจัดการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้และที่มาของตัวบ่งชี้ 196

ตารางที่ 22 องค์ประกอบหลักด้านการมีภูมิคุ้มกัน องค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาบุคลากรตัวบ่งชี้และที่มาของตัวบ่งชี้ 197

ตารางที่ 23 องค์ประกอบหลักด้านการมีภูมิคุ้มกัน องค์ประกอบย่อยด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตัวบ่งชี้และที่มาของตัวบ่งชี้ 199

ตารางที่ 24 ผลการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือวัดตัวแปร 207

ตารางที่ 25 ตารางแสดงเขตพื้นที่การศึกษา จำนวนสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างและกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย 210

ตารางที่ 26 สรุปเกณฑ์ที่ใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้อง 213

ตารางที่ 27 สัญลักษณ์ที่ใช้แทนองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อยและตัวบ่งชี้ 215

ตารางที่ 28 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยความพอประมาณ 228

ตารางที่ 29 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยความมีเหตุผล 230

ตารางที่ 30 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบย่อยการมีภูมิคุ้มกัน 232

ตารางที่ 31 ค่าสถิติ Bartlett และค่าดัชนีไกเซอร์-ไมเยอร์-ออลคิล ของโมเดลย่อยการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 233

ตารางที่ 32 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลความพอประมาณ 235

ตารางที่ 33 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปร 4 ตัว ในองค์ประกอบ ความพอประมาณ 236

ตารางที่ 34 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลความมีเหตุผล 239

ตารางที่ 35 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปร 4 ตัว ในองค์ประกอบความมีเหตุผล 239

ตารางที่ 36	ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการมีภูมิคุ้มกัน	242
ตารางที่ 37	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปร 4 ตัว ในองค์ประกอบการมีภูมิคุ้มกัน	243
ตารางที่ 38	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	247
ตารางที่ 39	ค่าสถิติ Bartlett และค่าดัชนีไกเซอร์-ไมเยอร์-ออลคิล ของโมเดลตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	248
ตารางที่ 40	ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	249

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ 1	กรอบแนวคิดในการวิจัย	12
ภาพที่ 2	ความสัมพันธ์ภายในระหว่าง 3 ตัวแปร และคุณลักษณะที่มุ่งศึกษา	22
ภาพที่ 3	องค์ประกอบเศรษฐกิจพอเพียง	37
ภาพที่ 4	สรุปการปฏิรูปการศึกษาตามปรัชญาพอเพียง	111
ภาพที่ 5	การบริหารจัดการที่ประกันคุณภาพสถานศึกษา	115
ภาพที่ 6	ความเชื่อมโยงของแนวทางการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา	128
ภาพที่ 7	ผังความคิดกลยุทธ์ แนวปฏิบัติและตัวชี้วัดเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธีวิถีประชาธิปไตย	129
ภาพที่ 8	โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	200
ภาพที่ 9	โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลความพอประมาณ	201
ภาพที่ 10	โมเดลการวัดการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลความมีเหตุผล	202
ภาพที่ 11	โมเดลการวัดการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการมีภูมิคุ้มกัน	203
ภาพที่ 12	แสดงขั้นตอนการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	211
ภาพที่ 13	ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย	214
ภาพที่ 14	โมเดลความพอประมาณ	237
ภาพที่ 15	โมเดลการวัดความมีเหตุผล	240
ภาพที่ 16	โมเดลการมีภูมิคุ้มกัน	243
ภาพที่ 17	โมเดลโครงสร้างองค์ประกอบตัวบ่งชี้รวมการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง	246

ภาพที่ 18 ผลการวิเคราะห์โมเดลโครงสร้างองค์ประกอบตัวบ่งชี้รวมการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง 250

บทที่ 1
บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นปรัชญาหรือแนวปฏิบัติ (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2550) หรือ แนวทางการดำเนินชีวิต และวิถีปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจในปี 2540 (สรรเสริญ วงศ์ชอุ่ม, 2544) ดังจะปรากฏความหมายเชิงนัยเป็นครั้งแรกในพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในปี พ.ศ. 2517 ที่พระองค์ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาบนหลักแนวคิดการพึ่งตนเอง เพื่อให้เกิดความพอมีพอกิน พอใช้ของคนส่วนใหญ่ และทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอนที่ถูกต้องตามหลักวิชา และการมีคุณธรรมเป็นกรอบในการปฏิบัติและการดำรงชีวิต (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2550) ซึ่งเป้าหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นต้องการให้ทุกคนไม่ว่าจะเป็นบุคคล องค์การ ทั้งภาครัฐหรือภาคเอกชน มีแนวทาง การดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทุกๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นการใช้ชีวิต ดำเนินธุรกิจ ปรับตัว หรือพัฒนาให้เป็นไปโดยยึดหลักของทางสายกลางไม่มากไปไม่น้อยไป เพื่อให้สอดคล้องกับสังคมที่เป็นอยู่เรื่อยไปจนถึงสังคมโลก (จุฑา เทียนไทย, 2550) และได้ทรงมีพระราชดำรัสอีกครั้งเมื่อประเทศไทยประสบกับภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจและการเงินในปี พ.ศ. 2540 ที่ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการพัฒนาประเทศอย่างกว้างขวาง ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่คำนึงถึงระดับความเหมาะสมกับศักยภาพของประเทศ และเป็นปัญหาที่สะสมไว้ อีกทั้งไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ทำให้เห็นว่าวิกฤติที่ผ่านมาเป็นบทเรียนของการพัฒนาที่ไม่สมดุลและไม่มีเสถียรภาพนอกจากนี้สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวางไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ มีปัญหาเกิดขึ้นมากมายหลายด้านทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม เมื่อเกิดปัญหาต่างๆ ข้างต้นพระราชดำรัส "ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง" จึงได้รับสนใจจากประชาชน เมื่อพระองค์ทรงเน้นย้ำว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้ไทยรอดพ้นจากวิกฤติ สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 รัฐบาลประกาศนโยบายในการพัฒนาประเทศโดยน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และมีนโยบายให้หน่วยงานราชการทุกแห่งน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่จนได้รับความสนใจจากหลายกลุ่มองค์กรผ่านการยอมรับจากทุกภาคส่วนในสังคมแล้วว่าเหมาะสมกับสังคมไทยอย่างที่สุด (ลีลาภรณ์ บัวสาย, 2549) เวลานี้ประชาชนชาวไทยจำนวนมากได้อัญเชิญ "ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง" มาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาทุกเรื่อง เป็นแนวทางในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย (สรรเสริญ วงศ์ชอุ่ม, 2544) เป็นหลักพื้นฐานในการประกอบอาชีพโดยไม่จำเป็นต้องเป็นเกษตรเท่านั้น (ศิริกุล ดำรงมณี, 2546) และในการดำเนินการต่างๆ ซึ่งพบว่า ประชาชนร้อยละ 94 เชื่อว่าสามารถนำมาใช้ในชีวิตได้ ร้อยละ 5.6 เชื่อว่าใช้ได้น้อยหรือไม่ได้เลย ร้อยละ 80 เชื่อว่าถ้ามีความร่วมมืออย่างดีของคนไทยปรัชญา

จากนโยบายของรัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการกำหนดนโยบายในการพัฒนาคนของประเทศให้มีคุณภาพบนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมุ่งเน้นการจัดทำนโยบายการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล (เจริญ ภูวิจิตร์, 2550) และนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป.ก) การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นแนวคิดในการจัดการศึกษาไทยนับว่าเป็นส่วนสำคัญในการเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างยั่งยืน เนื่องจากการศึกษาเป็นเครื่องมือของการพัฒนาที่สำคัญยิ่งในการสร้างและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ พัฒนาประเทศที่ต้องกำหนดทิศทางไปสู่สังคมแห่งความพอเพียงอันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมในทุกระดับให้เจริญก้าวหน้า ซึ่งระบบการศึกษาต้องนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาได้อย่างเหมาะสม การจัดการศึกษาบนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกพอเพียงให้เกิดขึ้นในเด็ก เยาวชน สอนให้นักเรียน นักศึกษาตระหนักถึงความพอประมาณในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผล ฝึกให้มีการมองไปข้างหน้า และเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อความผันผวนของเหตุการณ์ต่างๆ อย่างรู้เท่าทัน รวมถึงการหมั่นแสวงหาความรู้ เพื่อให้เกิดความรอบรู้ในด้านต่างๆ ฝึกตนเองให้มีความรอบคอบและระมัดระวังโดยใช้สติปัญญาในการทำงาน และดำเนินชีวิตที่สำคัญปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยังเน้นให้นักเรียนนักศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม มีความอดทน ความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่นแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต (ลีลาภรณ์ บัวสาย, 2549) ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาของคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงและงานวิจัยของสหัทยา พลปัถพี (2548) พบว่า การพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพอเพียง ต้องพัฒนาความรู้และคุณธรรมในตัวบุคคลผ่านการศึกษาทั้งในและนอกระบบ ดังนั้นระบบการศึกษาจึงมีหน้าที่นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาให้ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพของผู้เรียนและท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน และพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง

กระทรวงศึกษาธิการในฐานะหน่วยงานหลักในการพัฒนาคน และสร้างเยาวชนให้มีคุณภาพของประเทศ อีกทั้งมีความเกี่ยวข้องมากที่สุดในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่ระบบรากฐานของสังคมไทย (ไพเราะ เลิศวิราม, 2550) มีความตระหนักในภารกิจพร้อมทั้งเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนซึ่งเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ที่มุ่งเน้นการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาประเทศ จึงมีนโยบายปฏิรูปการศึกษาโดยใช้คุณธรรมนำความรู้ โดยสร้างคุณค่าของเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย การพัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือกับสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนาและสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป.ก) นอกจากนี้ยังกำหนดยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาในปี พ.ศ. 2550-2554 โดยมีหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการร่วมกันรับผิดชอบเพื่อให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืน สามารถพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้ตามแนวพระราชดำริ รวมทั้งเป็นจุดเริ่มต้นของการผลักดันให้ประเทศชาติโดยรวมพัฒนาต่อไปอย่างเต็มศักยภาพโดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษา

การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาเป็นการจัดการศึกษาที่นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียน ทั้งในและนอกระบบการศึกษา ให้สามารถดำรงชีวิตก้าวหน้าไปอย่างสมดุลมั่นคงพร้อมๆ กับมีวิถีการปฏิบัติที่ยั่งยืน (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2550) พร้อมทั้งเสนอแนวทางการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาว่าสถานศึกษาควรมุ่งส่งเสริมการเรียนรู้และปลูกฝังเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีการพัฒนาหรือบูรณาการเนื้อหาสาระของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในหลักสูตร ซึ่งแนวทางดังกล่าวสามารถนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาได้ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป.ข) นอกจากนี้ยังมีแนวทางและแผนงานที่เป็นยุทธวิธีในการขับเคลื่อนอย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีการพัฒนาองค์ความรู้และเครื่องมือการเรียนรู้ เพื่อช่วยให้เกิดการพัฒนาแนวคิดได้อย่างชัดเจน มีการพัฒนาบุคลากร เพื่อให้บุคลากรแต่ละคนเกิดความเชื่อมั่นในศักยภาพของตน เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนเกิดการยอมรับในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นแนวคิดที่เข้าใจได้ง่ายและปฏิบัติได้จริง มีการคิดที่ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่การกระทำที่ดีงามแก่สังคมเกิดการพัฒนาตนในมิติที่ลึกซึ้งขึ้น มีการพัฒนาเครือข่าย เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มหรือบุคคลในภาคีด้านการศึกษาที่ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนมุ่งสร้างแกนเครือข่ายทำหน้าที่ในการสานต่อความรู้ และรวมพลังเครือข่ายที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อเป็นการสร้างกระแสปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้มีฐานที่มั่นคงให้ขยายวงกว้างออกไป มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่กลุ่มเป้าหมายในภาคีด้านการศึกษาให้ขยายออกไปเป็นวงกว้าง ให้เกิดการปลูกฝังค่านิยมและจิตสำนึกในการเรียนรู้ และน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตและมีการติดตามประเมินผลเพื่อสามารถนำผลที่ได้มาเป็นข้อมูลประกอบการทบทวน และกำหนดแนวทางการดำเนินการในระยะต่อไปได้หลายรูปแบบตามลักษณะของโครงการและวัตถุประสงค์ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2550) โดยมีเป้าหมายในระยะแรก (ปีงบประมาณ 2550) ต้องการให้มีสถานศึกษาที่สามารถเป็นแบบอย่างในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาไม่ต่ำกว่า 80 แห่ง มีการนำไปประยุกต์ใช้ใน 4 ด้านด้วยกันคือ การบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน การพัฒนาบุคลากรและการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สำหรับในระยะที่สอง (ปีงบประมาณ 2551-2552) จะมีการขยายเครือข่ายสถานศึกษาจากระยะแรกให้เพิ่มขึ้นอีกไม่ต่ำกว่า 800 แห่งที่สามารถนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ทั้ง 4 ด้าน และสำหรับในระยะที่สาม (ปีงบประมาณ 2553-2554) มีเป้าหมายให้ได้ตามที่กำหนดในแผนโดยจะขยายผลเพิ่มขึ้นให้ครบทุกแห่งทั่วประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป.ก)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการจัด และส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การศึกษาของประเทศไทยวิกฤตในทุกจุด และทุกระดับ ตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไปจนถึงระดับอุดมศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป.ค) และผลการวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ระบุว่าคุณภาพการศึกษาไทยอยู่ในขั้นวิกฤติ (ทีมการศึกษา, 2547) โดยเฉพาะการศึกษาระดับประถมศึกษามีคุณธรรม จริยธรรมต่ำสุด นอกจากนี้ยังพบปัญหาต่างๆ อย่างมากมาย เช่น ปัญหายาเสพติด การทะเลาะวิวาท การมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่เหมาะสม (ทีมการศึกษา, 2547) ผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ต่ำว่าครึ่งทุกรายวิชา นักเรียนยังไม่มีการใฝ่รู้ ไม่ฝึกคิดวิเคราะห์ ครูขาดประสิทธิภาพใน

ในขณะนี้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกำลังเป็นที่สนใจและนำไปใช้ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อีกทั้งยังมีการนำมาใช้ในการพัฒนาการศึกษาแต่ยังขาดเพียงการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2550) นอกจากนี้การจัดการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มีสถานศึกษาแกนนำการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งกำลังขยายไปสู่สถานศึกษานำร่องและเครือข่ายการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่า การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาเรื่อง การดำเนินงานของโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริเท่านั้น ซึ่งการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าวมาแล้วข้างต้นแสดงให้เห็นว่ามีสถานศึกษาที่จัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้วจึงจำเป็นต้องทราบผลการดำเนินงานและความก้าวหน้าของการปฏิบัติ ซึ่งการที่จะทราบว่าการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญา

การศึกษาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยให้ได้คำตอบเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวแปรสำคัญที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะได้นำไปใช้ในการจัดการศึกษาให้บรรลุความสำเร็จ ซึ่งตัวบ่งชี้ดังกล่าวจะเป็นสิ่งกำหนดหรือบ่งบอกถึงการที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้จัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นมาตรวัดอัตราหรืออันดับของการปฏิบัติงานที่ดีที่สุด (Best Practice) ของสถานศึกษาว่าอยู่ในระดับใด เป็นตัววัดผลการปฏิบัติที่สามารถแสดงเป็นหลักฐานและระดับของการปฏิบัติงานของหน่วยงานและผู้ปฏิบัติได้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ภายหลังการกำหนดเป็นนโยบายและดำเนินการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้วจำเป็นที่จะต้องทราบผลการดำเนินงานและความก้าวหน้าของการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะที่บ่งบอกถึงการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่างๆที่เป็นมาตรฐาน มีคุณภาพ เชื่อถือได้ มีความครอบคลุมในมิติต่างๆ และได้รับการยอมรับว่าสามารถนำไปใช้ได้ตรงตามสถานการณ์ อีกทั้งเป็นเครื่องมือช่วยในการวางแผน การกำหนดทิศทาง การดำเนินงานที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและระดับการปฏิบัติงานที่แท้จริง ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) อีกทั้งมีการกำหนดกรอบตัวบ่งชี้จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์สถานศึกษาแกนนำที่จัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การคัดเลือกตัวบ่งชี้ การกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรแต่ละตัวในการรวมตัวบ่งชี้ การตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ด้วยการศึกษาจากข้อมูลเชิงประจักษ์ในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรองผู้อำนวยการโรงเรียน และครูที่ได้รับมอบหมายซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลจากการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้จะทำให้ได้ตัวบ่งชี้ที่ผ่านการพัฒนาอย่างถูกต้องตามหลักวิชาและเป็นที่ยอมรับของนักการศึกษาและนักบริหารการศึกษาซึ่งการพัฒนาตัวบ่งชี้ดังกล่าวถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาไทย

2. คำถามการวิจัย

ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ดังนี้

1. องค์ประกอบการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีองค์ประกอบหลักองค์ประกอบย่อยและตัวบ่งชี้อะไรบ้าง

2. โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาศรษฐกิจพอเพียง มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เพียงใด

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

เพื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับข้อมูลชิงประจักษ์

4. สมมุติฐานการวิจัย

โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนาขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎีและการสัมภาษณ์มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

5. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตไว้ ดังนี้

5.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้จากสำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 32,186 แห่ง (ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2551) โดยมีผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรองผู้อำนวยการโรงเรียน และครูที่ได้รับมอบหมาย

5.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 590 โรงเรียน มีการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีสุ่มแบบหลายขั้นตอน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โดยใช้อัตราส่วนระหว่างหน่วยตัวอย่างและจำนวนพารามิเตอร์หรือตัวแปรเป็น 10 ต่อ 1 โดยมีผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรองผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน และครูที่ได้รับมอบหมาย 1 คน รวม 1,180 คน

5.3 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ คือ การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ได้จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้ใช้เป็นตัวแปรแฝงในโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น เพื่อให้ได้ตัวบ่งชี้ที่เป็นตัวแปรสังเกตได้จากการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

1. องค์ประกอบหลักด้านความพอประมาณ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 4 องค์ประกอบ ได้แก่
    1.1 องค์ประกอบย่อย ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา
    1.2 องค์ประกอบย่อย ด้านการจัดการเรียนรู้
    1.3 องค์ประกอบย่อย ด้านการพัฒนาบุคลากร
    1.4 องค์ประกอบย่อย ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
2. องค์ประกอบหลักด้านความมีเหตุผล ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 4 องค์ประกอบ ได้แก่
    2.1 องค์ประกอบย่อย ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา
    2.2 องค์ประกอบย่อย ด้านการจัดการเรียนรู้
    2.3 องค์ประกอบย่อย ด้านการพัฒนาบุคลากร
    2.4 องค์ประกอบย่อย ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
3. องค์ประกอบหลักด้านการมีภูมิคุ้มกัน ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 4 องค์ประกอบ ได้แก่
    3.1 องค์ประกอบย่อย ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา

3.2 องค์ประกอบย่อย ด้านการจัดการเรียนรู้

3.3 องค์ประกอบย่อย ด้านการพัฒนาบุคลากร

3.4 องค์ประกอบย่อย ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะที่สำคัญดังนี้

1) ตัวบ่งชี้ หมายถึง ค่าที่สังเกตได้ ซึ่งชี้ให้เห็นคุณลักษณะ สภาพการณ์ของสิ่งที่กำลังศึกษาเป็นองค์รวมอย่างกว้างๆ ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะเชิงคุณภาพหรือปริมาณที่มีความชัดเจนเพียงพอที่จะใช้ในการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อประเมินสภาพที่ต้องการศึกษาได้

2) สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (Basic Education School) หมายถึง สถานศึกษาในระบบโรงเรียนของรัฐที่จัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ

3) การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง กระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ให้สอดคล้องกับขอบข่าย ภารกิจ บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พร้อมทั้งการสัมภาษณ์สถานศึกษาแกนนำเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ได้มาซึ่งค่าที่สังเกตได้ที่บ่งบอกถึงคุณลักษณะของการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้วนำไปทดสอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์

4) การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง กระบวนการที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษาตามขอบข่าย ภารกิจ บทบาทและหน้าที่ในด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลากร และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงความสมดุลการพึ่งตนเอง ประหยัด ถี่ถ้วน รอบคอบและผลกระทบใดๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ประกอบด้วยองค์ประกอบด้านความพอประมาณ องค์ประกอบด้านความมีเหตุผล และองค์ประกอบด้านการมีภูมิคุ้มกัน

4.1 องค์ประกอบด้านความพอประมาณ หมายถึง การที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษาตามขอบข่าย ภารกิจ บทบาทและหน้าที่ในด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลากร และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผู้เรียนที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน ซึ่งการจัดการศึกษานั้นต้องมีความเหมาะสมทั้งในแง่ของขนาดที่ไม่เล็กเกินไปหรือไม่ใหญ่จนเกินตัว แต่เป็นไปตามอัตภาพและสภาพแวดล้อม และในแง่ของเวลาที่ไม่เร็วหรือช้าจนเกินไป แต่รู้จักทำเป็นขั้นตอนเพื่อให้การดำเนินงานมีความก้าวหน้าโดยที่ไม่ทำให้ตนเองหรือผู้อื่นเดือดร้อน

4.2 องค์ประกอบด้านความมีเหตุผล หมายถึง การที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษาตามขอบข่าย ภารกิจ บทบาทและหน้าที่ในด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลากร และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผู้เรียนที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน ซึ่งการจัดการศึกษานั้นต้องมีการพิจารณาด้วยความถี่ถ้วน รอบคอบ ไม่ย่อท้อ ไร้อคติ คำนึงถึงเหตุผลและปัจจัยแวดล้อมทั้งหมดเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างถูกต้องดีงาม เกิดประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์และความสุขโดยปราศจากการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

4.3 องค์ประกอบด้านการมีภูมิคุ้มกัน หมายถึง การที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษาตามขอบข่าย ภารกิจ บทบาทและหน้าที่ในด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลากรและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผู้เรียนที่มีคุณภาพและได้

5) ความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ หมายถึง ผลการวิเคราะห์ทางสถิติโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป พบค่าไค-สแควร์ (Chi Square) มีค่าต่ำหรือไม่มีนัยสำคัญทางสถิติหรือ χ^2/ df มีค่าน้อยกว่า 2.00 มีค่าดัชนีความกลมกลืน (Good of Fit Index = GFI) และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjust Good of Fit Index = AGFI) เท่ากับหนึ่งหรือมากกว่า 0.90 ขึ้นไป มีค่า Root Mean Square Residual (RMR) น้อยกว่า 0.05 และค่า Striger's root mean square error of approximation (RMSEA) น้อยกว่า 0.05 เมื่อผลการวิเคราะห์เป็นไปตามค่าสถิติที่กล่าวมาแล้วข้างต้นแสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์มาก

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การทดสอบความตรงเชิงโครงสร้างของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นครั้งนี้ทำให้ได้ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ทั้งในด้านวิชาการ และการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

1. ในด้านวิชาการ ตัวบ่งชี้เกิดจากการวิเคราะห์ และสังเคราะห์จากแหล่งต่างๆ ทั้งจากนักวิชาการ นักการศึกษา นักบริหาร สถานศึกษาที่เป็นแกนนำ นำร่องและเครือข่ายการจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งปฏิบัติงานตามขอบข่าย ภารกิจ บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทำให้ได้ตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสมกับสภาพและบริบทของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตลอดจนผู้ที่สนใจสามารถนำไปใช้ในการวัดระดับผลการปฏิบัติงานตลอดจนระดับคุณภาพการปฏิบัติงานของสถานศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้

2. ในด้านการนำผลการวิจัยไปใช้ เป็นผลสืบเนื่องจากประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับในข้อ 1 ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ทำให้ได้ตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นจากกระบวนการวิจัย และเป็นตัวบ่งชี้ที่ได้จากข้อมูลเชิงประจักษ์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงเป็นตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมกับสภาพและบริบทของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทำให้สามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ การวางแผนการดำเนินงาน และการกำกับดูแล เพื่อให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นไปอย่างถูกทิศทาง (do the right thing) และเป็นไปอย่างถูกต้อง (do the thing rights) ตลอดจนบรรลุตามเป้าหมายและหลักการที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

8. กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาบริบท แนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1. กรอบแนวคิดการพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อาศัยการนิยามเชิงประจักษ์ (the empirical definition of an indicators) ของ จอห์นสโตน (1981) ซึ่งได้รับความนิยมนำมาใช้อย่างแพร่หลาย โดยส่วนใหญ่จะเน้นการตัดสินใจใน 4 ประเด็นหลัก คือ การกำหนดหรือการนิยามตัวบ่งชี้จากการศึกษาเอกสาร Website ต่างๆ ร่วมกับการสัมภาษณ์สถานศึกษาแกนนำในจังหวัดอุตรดิตถ์

2. กรอบแนวคิดองค์ประกอบหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ให้คำนิยามว่า ความพอเพียง (Sufficiency) หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในโดยความพอเพียงต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อมๆ กันได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี กล่าวคือ กิจกรรมใดๆ ที่ขาดคุณลักษณะใดคุณลักษณะหนึ่งไปก็จะไม่สามารถเรียกได้ว่าเป็นความพอเพียง ซึ่งคุณลักษณะทั้ง 3 นี้ประกอบด้วย

2.1 ความพอประมาณ (Moderation) หมายถึงความพอดี (dynamic optimum) ที่ไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไปในมิติต่างๆ ของการกระทำ (ความพอประมาณอาจพิจารณาจากความพอดีใน 7 มิติ คือ พอดีกับเหตุ พอดีกับผล พอดีกับตน พอดีในเชิงปริมาณ พอดีกับกาล พอดีกับชุมชน และพอดีกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่ความสมดุลและพร้อมต่อการรองรับความเปลี่ยนแปลง)

2.2 ความมีเหตุผล (Reasonableness) หมายถึงการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอประมาณในมิติต่างๆ นั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุ ปัจจัย และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ (expected results) อย่างรอบคอบ

2.3 การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร (Self-immunity) เพื่อเตรียมตัวพร้อมรับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ เนื่องจาก เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่มองโลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัตร การกระทำที่จะสามารถเรียกได้ว่า พอเพียง (systematic and dynamic optimum) นั่นจึงมิใช่แต่จะคำนึงถึงเหตุการณ์และผลในปัจจุบันเท่านั้น แต่จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ (scenario) ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกลภายใต้ข้อจำกัดของความรู้ที่มีอยู่ (bounded rationality) และสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้พอเพียงที่จะสามารถพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ระดับของความพอประมาณต้องครอบคลุมมิติการจัดการความเสี่ยง (risk management) เชิงพลวัตร (dynamic) จึงจะนับได้ว่าเป็นระดับความพอเพียงที่สมบูรณ์

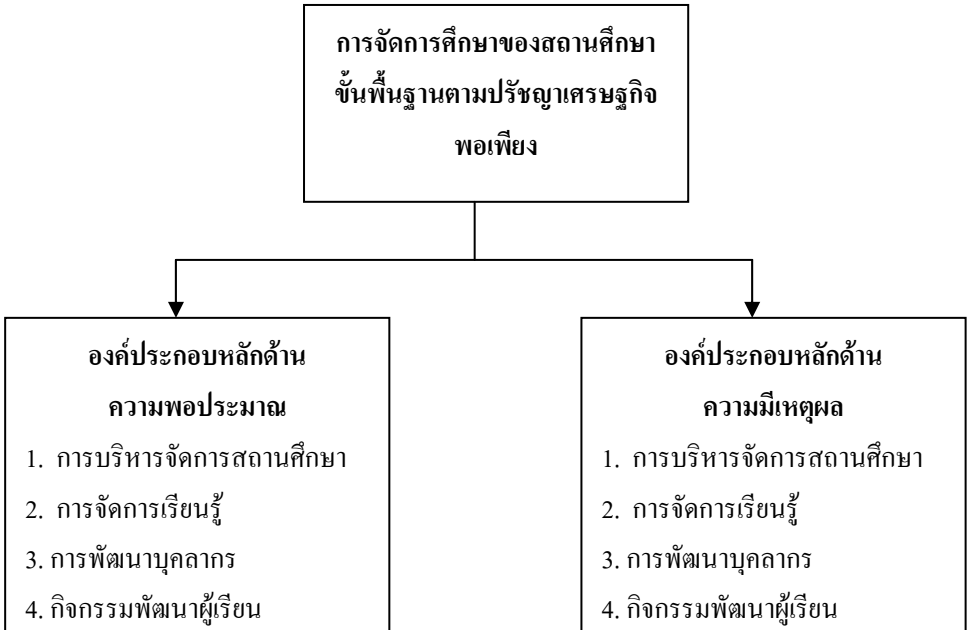
3. กรอบแนวคิดในการกำหนดองค์ประกอบย่อย ได้จากการสังเคราะห์ขอบข่าย ภารกิจ บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษาตั้งแต่ในอดีตจนมาถึงในปัจจุบัน ตลอดจนข้อเสนอแนะและความคิดเห็นขององค์กรและบุคคลต่างๆ ที่ได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ องค์การพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพัทลุงและศรีสะเกษ ประเวศ วะสี เกษม วัฒนชัย สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ จรวยพร ธรณินทร์ กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา ปรียานุช พิบูลย์สราวุธ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ สุชาดา นันทะไชย สมชายวงศ์เกษม สุทิน ลี้ปิยะชาติ ดรุณี พระประเสริฐ งานวิจัยวีระ ปั่นทรัพย์ งานวิจัยพีรภาว์ บุญเพลิง งานวิจัยทับทิม ปานคะเชนทร์ งานวิจัยอนงค์นุช ผลยะฤทธิ์ งานวิจัยมยุรี ทรัพย์บุญ งานวิจัยสุรีพร วงศ์สวัสดิ์สุข งานวิจัยชูศรี สายลวดคำ งานวิจัยสุดา จุลเสวก งานวิจัยดวงสมร

3.1 ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา หมายถึง การที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษาตามขอบข่าย ภารกิจ บทบาทและหน้าที่ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผู้เรียนที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานประกอบด้วย การวางแผนการศึกษา การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์การ และการกำกับดูแล ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลและรายงาน

3.2 ด้านการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษาตามขอบข่าย ภารกิจ บทบาทและหน้าที่ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ให้มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผู้เรียนที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน ประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาการพัฒนาการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผล การพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ

3.3 ด้านการพัฒนาบุคลากร หมายถึง การที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษาตามขอบข่าย ภารกิจ บทบาทและหน้าที่ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผู้เรียนที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน โดยดำเนินการให้บุคลากรได้เพิ่มพูนความรู้ ทักษะและประสบการณ์ ตลอดจนเจตคติในการปฏิบัติงานให้เป็นไปในทางที่ดีต่องานที่ปฏิบัติ

3.4 ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หมายถึง การที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษาตามขอบข่าย ภารกิจ บทบาทและหน้าที่ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผู้เรียนที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานโดยดำเนินการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้ผู้เรียนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ กรอบแนวคิดในการวิจัยข้างต้น สามารถเขียนเป็นภาพประกอบได้ ดังนี้



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2
วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 นี้ ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาออกเป็น 4 ตอน ดังนี้คือ ตอนที่ 1 เป็นการศึกษาเพื่อหาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวบ่งชี้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตอนที่ 2 เป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจและการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในบริบทต่างๆ ตอนที่ 3 เป็นการศึกษาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเชื่อมโยงถึงการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามขอบข่าย ภารกิจ บทบาทและหน้าที่ และตอนที่ 4 เป็นการศึกษาขอบข่าย ภารกิจ บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ตอนที่ 1 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวบ่งชี้

1.1 ความหมายของตัวบ่งชี้

ตัวบ่งชี้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า "Indicator" เป็นสิ่งที่แสดงสภาวะหรือสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงไปหรือสะท้อนลักษณะการดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ในภาษาไทยมีคำที่นำมาใช้อยู่หลายคำซึ่งนักวิชาการศึกษา

จากการศึกษาการให้ความหมายตัวบ่งชี้ของผู้รู้ทั้งชาวไทยและต่างประเทศ พบว่าได้มีการให้ความหมายของคำว่า "ตัวบ่งชี้" ไว้ในลักษณะที่คล้ายๆ กัน แต่มีการเน้นให้ความสำคัญในจุดที่แตกต่างกันไป เช่น Webster' s Dictionnary (1989) และ Oxford Dictionary (1989) ได้ให้ความหมายของตัวบ่งชี้ไว้ว่าเป็นสิ่งที่ชี้ หรือบอกให้เห็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ค่อนข้างแม่นยำไม่มากก็น้อย (something with points out or points to with more or less exactness) หรือบอกทิศทางไปที่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง (indicators as that which points out or directs attention to something) จอห์นสโตน (1981) ได้ให้ความหมายว่า ตัวบ่งชี้ เป็นสารสนเทศที่บ่งบอกปริมาณเชิงสัมพันธ์ หรือสภาวะของสิ่งที่มุ่งวัดในเวลาใดเวลาหนึ่งโดยไม่จำเป็นจะต้องบ่งบอกสภาวะที่เจาะจงหรือชัดเจน แต่บ่งบอกหรือสะท้อนภาพของสถานการณ์ที่เราสนใจเข้าไปตรวจสอบอย่างกว้าง หรือให้ภาพเชิงสรุปโดยทั่วไป ซึ่งอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ในอนาคตเจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และ แสวง ปิ่นมณี (2543 อ้างถึงใน วิลาวัลย์ มาคุ้ม, 2549) ได้ให้ความหมายว่า ตัวบ่งชี้เป็นสารสนเทศอย่างหนึ่งที่ได้มาจากการประมวลผลโดยใช้มาตรการทางสถิติคำนวณขึ้นเพื่อให้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบายการวางแผนและการบริหารงาน การติดตามผลการดำเนินงานและการจัดลำดับการพัฒนา ส่วน Burstein, Oakes และ Guiton (1992) ได้ให้ความหมายของตัวบ่งชี้ (indicators) ไว้ว่าตัวบ่งชี้ เป็นค่าสถิติที่ให้สารสนเทศเกี่ยวกับสถานะ คุณภาพ หรือผลการปฏิบัติงานของระบบการศึกษา ซึ่งอาจเป็นค่าสถิติเฉพาะเรื่องหรือค่าสถิติรวม (single or composite statistics) ก็ได้ โดยจะต้องมีเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการตัดสินใจ นอกจากนี้ยังต้องให้สารสนเทศที่สอดคล้องกับคุณลักษณะที่ต้องการจะวัดด้วย ซึ่งสอดคล้องกับอำรุง จันทวานิช (2533 อ้างถึงใน วรรณี แกมเกตุ, 2540) กล่าวว่า ตัวบ่งชี้เป็นสารสนเทศที่ช่วยให้การวินิจฉัยและชี้สภาวะตลอดจนปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานทางการศึกษาในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง นอก จากนี้วรรณี แกมเกตุ (2540) ได้ให้ความหมายว่าตัวบ่งชี้เป็นสารสนเทศ หรือค่าที่สังเกตได้เชิงปริมาณ หรือ ค่าที่สังเกตได้เชิงคุณภาพซึ่งใช้บ่งบอกสภาวะของสิ่งที่มุ่งวัด รือสะท้อนลักษณะรวมทั้งปัญหาหรืออุปสรรคของการดำเนินงานอย่างกว้างๆ ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ศิริชัย กาญจนวาสี (2537) ให้ความหมายไว้ว่า ตัวบ่งชี้ หมายถึง ตัวประกอบ ตัวแปร หรือ ค่าที่สังเกตได้ซึ่งใช้บ่งบอกสถานภาพ หรือสะท้อนลักษณะการดำเนินงานหรือผลการดำเนินงาน สอดคล้องกับ พรพันธุ์ บุณยรัตนพันธุ์ และบุญเลิศ เลี้ยวประไพเมธี (2531) กล่าวว่า ตัวบ่งชี้คือ ตัวแปรหรือกลุ่มของตัวแปรต่างๆ ที่จะวัดสภาวะอย่างหนึ่งออกมาเป็นปริมาณ และเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ทราบถึงระดับ ขนาด หรือความรุนแรงของปัญหา หรือสถานการณ์ที่ต้องการวัด และบุญส่ง นิลแก้ว (2542) ได้อธิบายถึงตัวบ่งชี้ว่าตัวบ่งชี้คือ ตัวแปรต่างๆ ซึ่งเป็นตัวที่ชี้ถึงคุณภาพของสิ่งนั้นๆ และได้ยกตัวอย่างเพิ่มเติมว่า ตัวบ่งชี้ในการประเมินคุณภาพโครงการการศึกษาก็คือ ตัวแปรต่างๆ ซึ่งเป็นตัวชี้ถึงคุณภาพของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการจัดให้โครงการทางการศึกษามีคุณภาพนั่นเอง เมธี ครองแก้ว (2540) ได้ให้ความหมายของตัวบ่งชี้ว่าเป็นเครื่องมือบอกทิศทางว่าการพัฒนาหรือการดำเนินการกิจกรรมที่เป็นนโยบายสาธารณะของรัฐในแต่ละเรื่องได้ไปถึงจุดใด บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายแค่ไหน ซึ่งเป็นเรื่องของการดูสัมฤทธิผลของงาน หรือ

1. ต้องกำหนดเป็นปริมาณ หรือคิดเป็นตัวเลขได้ มิใช่เป็นการบรรยายข้อความและในการตีความหมายค่าตัวเลขของตัวบ่งชี้แต่ละตัวจะต้องนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่จัดทำไว้ มิฉะนั้นจะไม่สามารถบอกได้ว่าค่าตัวเลขที่ได้นั้น สูง หรือต่ำ

2. ค่าของตัวบ่งชี้จะบอกความหมายในตัวเอง 2 ประการ คือ

2.1 ความหมายที่บ่งบอกโดยมีเงื่อนไขของเวลากำกับ กล่าวคือ ตัวบ่งชี้จะบ่งบอกเฉพาะในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตัวแปรหรือข้อมูลว่าจัดเก็บในช่วงใด ตัวบ่งชี้อาจมีค่า 3 เดือน รอบปีการศึกษา หรือช่วง 5 ปี ก็ได้ ขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่จะนำข้อมูลมาใช้และการแปลความหมาย

2.2 ความหมายที่บ่งบอกโดยมีเงื่อนไขสถานที่กำกับ กล่าวคือ ค่าตัวบ่งชี้จะบอกความหมายเฉพาะในเขตพื้นที่ หรือ บริเวณ หรือ ส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบที่ต้องการตรวจสอบ อาทิ ตัวบ่งชี้ด้านคุณภาพทางการศึกษาของประเทศ จังหวัด ภูมิภาคใด และระดับการศึกษาใด เป็นต้น ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อมูลหรือตัวแปรที่ต้องการจัดเก็บนั่นเอง

จากความหมายของตัวบ่งชี้ที่นักวิชาการได้ให้ไว้อย่างหลากหลายดังกล่าวมาแล้วข้างต้นผู้วิจัยสรุปความหมายว่า ตัวบ่งชี้เป็นค่าที่สังเกตได้ซึ่งชี้ให้เห็นคุณลักษณะ สภาพการณ์ของสิ่งที่กำลังศึกษาเป็นองค์รวมอย่างกว้างๆในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งซึ่งมีลักษณะเชิงคุณภาพหรือปริมาณที่มีความชัดเจนเพียงพอที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ การวางแผนการดำเนินงานและการกำกับดูแลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

ส่วนคำว่า การศึกษา ตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า education ดิกชันนารี Webster' s Ninth New Collegiate Dictionary อธิบายว่า ศัพท์คำนี้มีรากศัพท์มาจากภาษาลาตินว่า educare = to rear และภาษาฝรั่งเศสว่า educere = to lead forth หมายถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมทักษะ และวิชาชีพให้กับผู้เรียนโดยการสอนอย่างเป็นทางการ และการฝึกปฏิบัติในโรงเรียน อีกนับหนึ่งหมายถึงการจัดการสอนเพื่อ

เมื่อรวมคำศัพท์คำว่า ตัวบ่งชี้ และการศึกษา เข้าด้วยกัน จึงได้คำว่า ตัวบ่งชี้ทางการศึกษา ที่มีความหมายครอบคลุมตัวบ่งชี้ทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทั้งสามนัยที่กล่าวมาแล้วข้างต้น กล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า ตัวบ่งชี้การศึกษา หมายถึงตัวบ่งชี้ที่แสดง/ระบุ/บ่งบอกถึงลักษณะ หรือปริมาณ หรือสภาพการศึกษา ณ จุดเวลาหนึ่ง/ช่วงเวลาหนึ่งได้อย่างแม่นยำไม่มากก็น้อย และมีความชัดเจนเพียงพอที่จะใช้ในการเปรียบเทียบกับเกณฑ์เพื่อประเมินหรือบอกความเปลี่ยนแปลงกับการศึกษาได้ ส่วน Burstein, Oakes และ Guiton (1992) ได้นิยามตัวบ่งชี้ทางการศึกษาเป็นเป็นค่าสถิติทางการศึกษาที่ถูกสร้างขึ้นตามนโยบายการศึกษา เพื่อให้สารสนเทศเกี่ยวกับสถานภาพ (status) คุณภาพ (quality) และผลการปฏิบัติหรือดำเนินงาน (performance) ของระบบการศึกษาค่าค่าสถิติที่เป็นตัวบ่งชี้การศึกษานี้อาจเป็นสถิติตัวเดียวหรือหลายตัวประกอบกันก็ได้แต่ค่าสถิติทุกตัวต้องมีมาตรฐานเกี่ยวกับวิธีการสร้างที่สามารถประกันได้ว่าจะให้สารสนเทศตรงตามที่ต้องการ และมีเกณฑ์สำหรับการแปลความหมายด้วย

1.2 ประเภทของตัวบ่งชี้

ตัวบ่งชี้มีหลายประเภท ซึ่งในการแบ่งประเภทตัวบ่งชี้ทางการศึกษานั้น ได้มีการแบ่งประเภทของตัวบ่งชี้ทางการศึกษาหลายวิธีขึ้นอยู่กับวิธี และเกณฑ์ในการใช้จำแนกประเภท

จอห์นสโตน (1981) ได้แบ่งวิธีการจำแนกประเภทของตัวบ่งชี้ในระบบการศึกษาไว้ดังนี้

1. จำแนกโดยอาศัยแนวทางการใช้ตัวแปรต่างๆ ที่นำมากำหนดเป็นตัวบ่งชี้ สามารถแบ่งได้เป็น 3 ชนิด ดังนี้

1.1 ตัวบ่งชี้ตัวแทน (Representative Indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่มีลักษณะง่ายที่สุด ซึ่งใช้ในการวิจัยการบริหารและการวางแผน โดยทำการเลือกตัวแปรเพียงตัวเดียวมาสะท้อนแง่มุมหนึ่งของระบบ เช่น ตัวบ่งชี้ตัวแทนตัวแปรทางการศึกษาในระบบการศึกษานิยมใช้กันมากที่สุด คือ อัตราการเข้าเรียน (Enrolment Ratio), ค่าร้อยละของผลิตภัณฑ์รวม (Percentage of the Cross national product : GNP) ที่ใช้เพื่อการจัดการศึกษา บางครั้งก็ใช้ระดับการศึกษา (Level of Education) หรืออัตราการรู้หนังสือ (literacy Rate) ซึ่งในปัจจุบันการเลือกตัวแปรตัวหนึ่งตัวใดให้เป็นตัวแทนของระบบ มักเป็นไปตามอำเภอใจ ไม่ค่อยได้ตัดสินให้ดีอย่างแท้จริง ทำให้เกิดความไม่มั่นใจในการนำผลไปใช้เพื่อสรุปอ้างอิง การเลือกตัวแปรเพียงตัวเดียวให้ทำหน้าที่แทนเสมือนระบบทั้งระบบ มักจะไม่เป็นที่ยอมรับของนักนโยบาย นักวางแผน นักบริหารหรือนักวิจัย เพราะระบบต่างๆ มีความสลับซับซ้อนประกอบด้วยระบบย่อยๆ และแง่มุมต่างๆ มาก ดังนั้นจะต้องระมัดระวังในการเลือกสรรตัวแปรซึ่งต้องมีเหตุผลที่ชัดเจนว่าเหตุใดจึงเลือกตัวแปรนี้โดยไม่เลือกตัวแปรอื่นต้องขจัดความลำเอียงและการขาดเหตุผลให้หมดไป

1.2 ตัวบ่งชี้เดี่ยว (Disaggregative Indicator) ตัวบ่งชี้ประเภทนี้ได้นำข้อมูลมาแยกเป็นส่วนๆ แทนที่จะใช้ตัวแปรใดตัวแปรหนึ่งอธิบายคุณลักษณะ หรือมโนทัศน์หนึ่ง ต้องอาศัยคำนิยามของแต่ละตัวแปรเพื่อการอธิบายแต่ละส่วน หรือแต่ละองค์ประกอบของระบบ ซึ่งถ้านำมาใช้อธิบายเพียงบางส่วนก็จะเกิดปัญหาความไม่ถูกต้อง นอกจากนี้ตัวแปรแต่ละตัวจะต้องเป็นอิสระจากตัวแปรอื่นๆ ด้วย ดังนั้นตัวบ่งชี้เดี่ยวจึงมีความยุ่งยาก และมีความละเอียดในการจัดทำมาก บางครั้งอยู่ในรูปที่ไม่เหมาะสมและไม่ประหยัด อีกทั้งไม่ช่วยอธิบายคุณลักษณะ หรือระบบที่ต้องการศึกษาได้ถูกต้องมากนัก

1.3 ตัวบ่งชี้รวม (Composite Indicators) เป็นการรวมตัวบ่งชี้จำนวนหนึ่งที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน ค่าที่ได้ของตัวบ่งชี้ประเภทนี้จะเป็นค่าเฉลี่ยของตัวแปรที่นำมารวมกัน ซึ่งช่วยอธิบายลักษณะหรือสภาพที่ต้องการศึกษาได้เป็นอย่างดี ยอมรับในความสลับซับซ้อนของระบบนั้นๆ ตามปกติในระบบหนึ่งๆ มีแง่มุมที่เกี่ยวโยงไปด้วยกันในแต่ละแนวคิด มโนทัศน์หรือความคิดรวบยอด ซึ่งต้องอธิบายด้วยวิธีการใช้ตัวแปรที่หลากหลาย (Multivariate) ซึ่งสรุปได้ว่าตัวแปรที่สัมพันธ์กันจำนวนหนึ่งรวมกันเข้าแล้ว สามารถอธิบายลักษณะหนึ่งของระบบอย่างมีความถูกต้องได้ในระดับที่ค่อนข้างสูง ซึ่งนักวิชาการจำนวนยอมรับว่า ตัวบ่งชี้รวมมีความเชื่อมั่นได้มากกว่าตัวบ่งชี้ที่มาจากตัวแปรตัวหนึ่งตัวใดเพียงตัวเดียว

2. จำแนกประเภทตัวบ่งชี้โดยอาศัยทัศนะเชิงระบบ โดยมักกำหนดตัวบ่งชี้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ ตามแนวคิดเชิงระบบ ซึ่งประกอบด้วยส่วนสำคัญ คือ ปัจจัย กระบวนการ และผลผลิต โดยที่ Johnstone (1981) ได้อธิบายลักษณะของตัวบ่งชี้ทั้ง 3 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

2.1 ตัวบ่งชี้กลุ่มปัจจัย (input indicators) ตัวบ่งชี้ประเภทนี้ชี้สภาพทางปัจจัยของระบบได้แก่ ด้านบุคลากร เงิน ทรัพยากรอื่นๆ เช่น วัสดุ อุปกรณ์ ฯลฯ ความต้องการหรือความประสงค์ที่มีต่อระบบตัวอย่างเช่น อัตราการบรรจุใหม่ของครู อาจารย์ สัดส่วนการมีส่วนร่วมทางการศึกษาของสตรี เลขดัชนีการลงทุนด้านการเงินทางการศึกษา

2.2 ตัวบ่งชี้กลุ่มกระบวนการ (process indicators) ตัวบ่งชี้ประเภทนี้ช่วยชี้สภาพของกระบวนการจัดของระบบ เช่น ตัวบ่งชี้กลุ่มกระบวนการของระบบการศึกษา จะเป็นตัวบ่งชี้เกี่ยวกับสภาพการเรียนการสอนการบริหาร อันได้แก่ อัตราการเลื่อนชั้นและซ้ำชั้น เลขดัชนีค่าใช้จ่ายต่อหัวในแต่ละระดับการศึกษาต่างๆ เป็นต้น

2.3 ตัวบ่งชี้กลุ่มผลผลิต (output indicators) ตัวบ่งชี้ประเภทนี้ช่วยชี้สภาพของผลผลิตที่ระบบได้ผลิตออกมา ซึ่งแสดงทั้งด้านปริมาณและระดับของผลผลิต ตัวอย่างตัวบ่งชี้กลุ่มผลผลิตของระบบการศึกษาได้แก่ อัตราความสำเร็จการศึกษาในด้านต่างๆ อัตราการมีงานทำของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับต่างๆ เป็นต้น

3. จำแนกตามการเปรียบเทียบในการแปลความหมาย ในกระบวนการสร้างตัวบ่งชี้ต้องมีการกำหนดนิยามและเกณฑ์ที่ใช้ ตลอดจนการแปลความหมาย ตัวบ่งชี้การศึกษาแบ่งตามฐานในการเปรียบเทียบเพื่อตีความ/แปลความหมายตัวบ่งชี้ได้เป็น 3 ประเภท

3.1 ตัวบ่งชี้อิงกลุ่ม (norm-refernced indicators) หมายถึงตัวบ่งชี้ที่มีการแปลความหมายเทียบกับกลุ่ม

3.2 ตัวบ่งชี้อิงเกณฑ์ (criterion-refernced indicators) หมายถึงตัวบ่งชี้ที่มีการแปลความหมายเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

3.3 ตัวบ่งชี้อิงตน (self-refernced indicators) หมายถึงตัวบ่งชี้ที่มีการแปลความหมายเทียบกับสภาพเดิม ณ จุด หรือช่วงเวลาที่ต่างกัน

4. จำแนกตามลักษณะ/สเกลการวัด แบ่งได้ดังนี้

4.1 ตัวบ่งชี้ที่วัดเป็นค่าสมบูรณ์ (Absolute Measurement) เป็นตัวบ่งชี้ที่แสดงค่าเป็นจำนวนที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง ไม่มีการนำค่าไปเปรียบเทียบหรือสัมพันธ์กับค่าอื่นๆ เช่น จำนวนนักเรียนที่เรียนต่อมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวนตึกในโรงเรียนเป็นต้น

4.2 ตัวบ่งชี้ที่วัดเป็นค่าสัมพัทธ์ (Relative Measurement) เป็นตัวบ่งชี้ที่แสดงค่าที่มีการนำไปสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับค่าอื่นๆ เช่นสัดส่วนของนักเรียนที่เรียนต่อมัธยมศึกษาปีที่ 1 ร้อยละของนักเรียนที่อ่านออกเขียนได้

5. จำแนกตามช่วงเวลา แบ่งได้ดังนี้

5.1 ตัวบ่งชี้แสดงค่าในเวลาใดเวลาหนึ่ง (Measurement of Stocks) เป็นตัวบ่งชี้ที่ให้ค่าเป็นปริมาณที่แน่นอนในช่วงเวลาหนึ่ง

5.2 ตัวบ่งชี้แสดงการเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลา (Measurement of Flows) เป็นตัวบ่งชี้ที่สัมพันธ์กับอัตราการเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลา ข้อมูลอธิบายอัตราการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลาถูกรายงานในรูปร้อยละต่อปี มีค่าเป็นบวกหรือลบก็ได้

6. จำแนกตามระดับการวัด แบ่งได้ดังนี้

6.1 ตัวบ่งชี้ที่วัดลักษณะสภาพรวมทุกระดับ (Measurement of Overall Level) เป็นตัวบ่งชี้ที่วัดลักษณะสภาพรวมทุกระดับ อาจแสดงในรูปค่าเฉลี่ย ตัวบ่งชี้ในลักษณะนี้จะไม่เห็นการกระจาย การนำค่าที่ได้ไปเปรียบเทียบกันอาจได้ค่าสรุปที่ไม่ถูกต้อง

6.2 ตัวบ่งชี้ที่วัดลักษณะการกระจาย (Measurement of Distribution) เป็นตัวบ่งชี้ที่วัดลักษณะการกระจายของข้อมูลในรูปของค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานทำให้เห็นว่าคุณลักษณะที่วัดได้ในกลุ่มมีความคล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ตัวบ่งชี้ทางการศึกษาที่จำแนกโดยอาศัยแนวทางการใช้ตัวแปรต่างๆ ที่นำมากำหนดเป็นตัวบ่งชี้ มากำหนดเป็นแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาตัวบ่งชี้

1.3 ลักษณะที่สำคัญของตัวบ่งชี้

Johnstone (1981) สรุปลักษณะของตัวบ่งชี้ซึ่งช่วยให้เข้าใจคำนิยามของตัวบ่งชี้ดีขึ้นไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. ตัวบ่งชี้ต้องระบุสารสนเทศเกี่ยวกับสิ่ง หรือสภาพที่ศึกษาอย่างกว้างๆ ตัวบ่งชี้ต้องให้สารสนเทศที่ถูกต้องแม่นยำไม่มากก็น้อย (more or less exactness) แต่ไม่จำเป็นต้องถูกต้องแม่นยำ แน่นอนอย่างละเอียดถี่ถ้วน (precise) ตามความหมายนี้ ตัวบ่งชี้มีความหมายเทียบเคียงได้กับกระดาษลิทมัสซึ่งเป็นอินดิเคเตอร์ บ่งชี้สภาพความเป็นกรด/ด่างในวิชาเคมีกระดาษลิทมัสสีแดงจะเปลี่ยนเป็นสีน้ำเงินในสารละลายที่มีฤทธิ์เป็นด่าง และกระดาษลิทมัสสีน้ำเงินจะปลี่ยนเป็นสีแดงในสารละลายที่มีฤทธิ์เป็นกรด ดังนั้นนักเคมีจึงสามารถตรวจสอบสภาวะความเป็นกรด/ด่างได้โดยใช้อินดิเคเตอร์ กระดาษลิทมัส โดยไม่จำเป็นต้องใช้กระบวนการทดสอบความเป็นกรด/ด่างทางเคมีด้วยวิธีการที่ซับซ้อนซึ่งให้ผลการวัดอย่างละเอียดถูกต้องแน่นอน

2. ตัวบ่งชี้แตกต่างจากตัวแปร ถึงแม้ว่าตัวบ่งชี้จะให้สารสนเทศแสดงคุณลักษณะเกี่ยวกับสิ่งหรือสภาพที่ศึกษาเหมือนตัวแปรซึ่งให้ค่าที่แสดงถึงปริมาณ/ลักษณะของสิ่ง หรือปรากฏการณ์ที่นักวิจัยสนใจศึกษาแต่ตัวบ่งชี้ก็ไม่เหมือนตัวแปร เพราะตัวแปรจะให้สารสนเทศของสิ่ง หรือสภาพที่ต้องการศึกษาเฉพาะด้าน (fact) เดียว ไม่สามารถสรุปสภาพโดยรวมทุกด้านได้ แต่ตัวบ่งชี้เป็นการรวมตัวแปรที่เกี่ยวข้องกันนำเสนอเป็นภาพรวมกว้างๆ ของสิ่งหรือสภาพที่ต้องการศึกษา โดยความหมายนี้ ตัวบ่งชี้จึงเป็นตัวแปรประกอบ (composite variable) หรือ องค์ประกอบ (factor) ก็ได้ และไม่จำเป็นต้องมีตัวเดียว ตัวบ่งชี้อาจมี 20 - 30 ตัวที่สร้างจากตัวแปรหลายร้อยตัวก็ได้ในการศึกษาระบบศึกษา

3. ค่าของตัวบ่งชี้ (Indicator Value) แสดงปริมาณ (Quantity) ตัวบ่งชี้ต้องแสดงสภาพที่ศึกษาเป็นตัวเลข หรือเป็นเป็นปริมาณเท่านั้น ไม่ว่าสิ่งที่ศึกษาจะเป็นสภาพเชิงปริมาณหรือคุณภาพ และการแปลความหมายค่าของตัวบ่งชี้ต้องแปลความหมายเทียบกับเกณฑ์หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้แล้วในตอนสร้างตัวบ่งชี้ ดังนั้นการสร้างตัวบ่งชี้ต้องมีการกำหนดความหมาย และเกณฑ์กับตัวบ่งชี้อย่างชัดเจน ความหมายของตัวบ่งชี้ในประเด็นนี้แยกความ

4. ค่าของตัวบ่งชี้แสดงสารสนเทศ ณ จุดเวลาหรือช่วงเวลา (Time point/Time Period) ตัวบ่งชี้แสดงค่าของสิ่ง หรือสภาพที่ต้องการศึกษาเฉพาะจุด หรือช่วงเวลาที่กำหนด ตัวบ่งชี้บางตัวอาจให้สารสนเทศเฉพาะปีใดปีหนึ่งหรือเดือนใดเดือนหนึ่ง และตัวบ่งชี้บางตัวอาจให้สารสนเทศเกี่ยวกับสภาพการพัฒนา หรือการดำเนินงานในช่วงเวลา 5 เดือน หรือ 3 ปีก็ได้ นอกจากนี้ตัวบ่งชี้อาจให้สารสนเทศประกอบด้วยค่าเป็นอนุกรมเวลา (time series) ก็ได้ เมื่อนำตัวบ่งชี้ที่ได้จากจุดเวลา หรือช่วงเวลามาเปรียบเทียบกัน จะแสดงถึงสภาพความเปลี่ยนแปลงของสภาพที่ต้องการศึกษาได้

5. ตัวบ่งชี้เป็นหน่วยพื้นฐาน (Basic Units) สำหรับการพัฒนาทฤษฎีการวิจัย เพื่อพัฒนาทฤษฎีใหม่มีการดำเนินงานที่สำคัญเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับตัวแปร 4 ขั้นตอน ขั้นตอนแรก คือ การบรรยายสภาพปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษา ขั้นตอนที่สอง คือ การนิยามสังกัปหรือแนวคิดของปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษา หรือการนิยามเชิงทฤษฎีเป็นภาพกว้างๆ การให้นิยามแบบกว้างๆ นี้เหมือนกับการให้นิยามของตัวบ่งชี้ ซึ่งแตกต่างจากการให้นิยามของตัวแปร ขั้นตอนที่สาม คือการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการของปรากฏการณ์ ในขั้นตอนนี้นักวิจัยต้องกำหนดนิยามชัดเจนว่าปรากฏการณ์นั้นวัดได้จากตัวแปรอะไร และขั้นตอนสุดท้าย คือ การวางแผนเก็บรวบรวมข้อมูลและการสร้างตัวแปรปรากฏการณ์ที่ศึกษาวิจัย ในการดำเนินงานทั้งสี่ขั้นตอนนี้ การกำหนดนิยามเชิงทฤษฎี และการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ ควรจะต้องสอดคล้องและตรงกัน แต่ในความเป็นจริงมีความแตกต่างระหว่างนิยามทั้งสองแบบ นิยามเชิงทฤษฎีบอกความหมายของสังกัปอย่างกว้างๆ แต่นิยามเชิงปฏิบัติการบอกความหมายที่ชัดเจนของตัวแปร เมื่อนักวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และพบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ผู้วิจัยมักจะอนุมานความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เป็นความสัมพันธ์ระหว่างสังกัป หรือตัวบ่งชี้ในกลุ่มประชากร ถ้าตัวบ่งชี้และตัวแปรในการวิจัยมีความแตกต่างกัน การอนุมานความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเป็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้จึงไม่ถูกต้อง ดังนั้น Johnstone (1981) จึงได้เสนอแนะให้นักวิจัยเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นตัวบ่งชี้ โดยตัวบ่งชี้เป็นหน่วยพื้นฐานสำหรับการวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎี

นอกจากนี้ลักษณะของตัวบ่งชี้ที่ดีต้องมีการแสดงค่าปริมาณและคุณภาพเป็นตัวเลขเพื่อนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ได้ ดังนั้นตัวบ่งชี้มีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ (รุ้งรังษี วิบูลชัย, 2544) คือ

1. ต้องกำหนดเป็นปริมาณหรือตัวเลขได้ มิใช่การบรรยายข้อความเพียงอย่างเดียว และการตีความค่าตัวเลขของตัวบ่งชี้แต่ละตัวจะต้องนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ หรือปทัสถานที่จัดทำไว้ มิฉะนั้นจะไม่สามารถบอกได้ว่าค่าตัวเลขที่ได้นั้นสูงหรือต่ำ ได้มาตรฐานหรือไม่ เพียงใด

2. ค่าหรือคุณลักษณะที่ได้จากตัวบ่งชี้ มีความหมายใต้เงื่อนไข 2 ประการ คือ

2.1 เงื่อนไขของเวลากำกับ กล่าวคือ ตัวบ่งชี้จะบอกเฉพาะในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตัวแปร หรือข้อมูลว่าจัดเก็บในช่วงใด ตัวบ่งชี้อาจมีค่า 1 สัปดาห์ 3 เดือน รอบปีการศึกษา หรือช่วง 5 ปีก็ได้ ขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่จะนำข้อมูลมาใช้ และตีค่า เช่น อัตราส่วนจำนวนอาจารย์ที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรีต่อจำนวนอาจารย์ทั้งหมด ในปีการศึกษา 2539 เป็นต้น

2.2 เงื่อนไขของสถานที่กำกับ กล่าวคือ ตัวบ่งชี้จะบอกความหมายเฉพาะในเขตพื้นที่ หรือบริเวณ หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบหรือหน่วยงานที่ต้องการตรวจสอบ เช่น ตัวบ่งชี้ด้านคุณภาพการศึกษาของประเทศ จังหวัด อำเภอ ตำบล ด้านปัจจัย กระบวนการ หรือผลลัพธ์ เป็นต้น ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อมูลหรือตัวแปรที่ต้องการจัดเก็บนั่นเอง

3. บอกถึงการดำเนินงานตามภารกิจของหน่วยงานหรือองค์กร สภาพการดำเนินงานเป็นอย่างไร บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่

อิเวลและโจน (1994) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติที่ดีของตัวบ่งชี้ 7 ข้อ ดังนี้

1. สามารถนำไปใช้ปฏิบัติในเชิงนโยบายได้ (Policy leverage)
2. สามารถแปลความหมายได้ถูกต้อง (Interpretability)
3. สามารถวัดได้ครอบคลุมทั้งหมด (balance of perspective)
4. มีเกณฑ์ในการเปรียบเทียบที่เหมาะสม (appropriate standards of comparison)
5. มีคุณสมบัติที่ดีในเรื่องของความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่น(technical adequacy)
6. สามารถปฏิบัติได้จริง (Practicability)

ฮาร์ท (2000) กล่าวว่า ตัวบ่งชี้ที่มีประสิทธิภาพ (Effective Indicators) มีลักษณะดังนี้

1. ต้องตรงประเด็น (Relevant) ตัวบ่งชี้ต้องแสดงให้เห็นถึงระบบต่างๆ ของสิ่งที่เราต้องการศึกษา
2. ต้องเข้าใจง่าย (Easy to Understand) โดยเฉพาะกับบุคคลที่ไม่มีความรู้ในขอบข่ายที่ศึกษา
3. เชื่อถือได้ (Reliable) สามารถเชื่อถือในข้อมูลที่ตัวบ่งชี้นั้นกำหนดให้
4. นำไปสู่ข้อมูล (Accessible Data) ตัวบ่งชี้นี้สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้

นพดล เจนอักษร (2546) อธิบายว่า ลักษณะที่สำคัญของตัวบ่งชี้ต้องประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

1. ต้องมีนัยเชิงปริมาณ โดยอาจจะไม่จำเป็นที่จะต้องระบุเป็นตัวเลข หรือสถิติข้อมูลใดๆ ก็ได้
2. ต้องเสนอข้อมูลที่พึงประสงค์ทั้งหมดให้ปรากฏชัดเจน
3. ต้องให้ความกระจ่างและข้อเท็จจริงทั้งหมดแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง
4. ต้องมีลักษณะเป็นเครื่องมือที่สามารถจำแนกแยกแยะประเมินผล หรือเสนอวิสัยทัศน์ ตลอดจนความมุ่งหมายใหม่ๆ ได้

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2539) กล่าวว่า ตัวบ่งชี้ที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้

1. มีความเป็นกลาง (Neutrality) หมายถึง ความไม่ลำเอียงของตัวบ่งชี้ ยกตัวอย่าง เช่น ตัวบ่งชี้ผลิตภาพของแรงงาน (labor productivity) ซึ่งวัดด้วยอัตราส่วนระหว่างรายได้ต่อค่าใช้จ่ายแรงงาน เมื่อนำตัวบ่งชี้ไปใช้ในหน่วยงานประเภทผลิต และประเภทบริการ จะทำให้ขาดความเป็นกลาง เพราะการปฏิบัติงานประเภทบริการนั้นต้องใช้บุคลากรจำนวนมาก ส่วนการปฏิบัติงานประเภทผลิตใช้เครื่องจักรกลมากกว่าแรงงาน

2. มีความเป็นวัตถุวิสัย (Objectivity) หมายถึงการตัดสินใจเกี่ยวกับค่าของตัวบ่งชี้มิได้เกิดจากการคิดเอาเองของผู้วิจัย แต่ขึ้นอยู่กับสภาวะที่เป็นอยู่หรือที่เป็นรูปธรรม

3. มีความไวต่อความแตกต่าง (Sentivity) หมายถึง ความสามารถของตัวบ่งชี้ที่จะวัดความแตกต่างระหว่างหน่วยวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้อง

4. ค่าของมาตรวัด หรือตัวบ่งชี้ที่ได้ควรมีความหมาย หรือตีความได้อย่างสะดวก (Meaningfulness & Interpretability) กล่าวคือ ค่าของมาตรวัดควรมีจุดสูงสุด และต่ำสุดที่ง่ายต่อความเข้าใจ เช่น มีค่าอยู่ระหว่าง 0 ถึง 10 หรือระหว่าง 0 ถึง 100 ค่าของตัวบ่งชี้ที่ได้จากการวัดหากอยู่ที่ 60 จะตีความได้ว่าสูงกว่าค่าเฉลี่ย (50) เพียงเล็กน้อย แต่หากค่าของมาตรวัด และตัวบ่งชี้ไม่มีค่าสูงสุด (หรือต่ำสุด) ที่แน่นอน เช่น วัดออกมาแล้วได้ 50 หรือ 120 ก็ไม่ทราบว่า 50 หรือ 120 นั้นจะตีความได้อย่างไร

5. ความถูกต้องในเนื้อหาของตัวบ่งชี้ที่นำมาใช้ (Content Validity) ในการศึกษาหรือพัฒนาตัวบ่งชี้จะต้องศึกษาให้แน่ชัดว่าเนื้อเรื่องในเรื่องที่ศึกษานั้นๆ คืออะไร ตัวบ่งชี้ที่ดีต้องมีความถูกต้องในเนื้อหาที่ต้องการวัด

6. ความถูกต้องในการพัฒนาตัวบ่งชี้ (Development Validity) ในการศึกษาหรือพัฒนาตัวบ่งชี้ คือ การนำเอาตัวแปรหลายๆ ตัวมารวมกัน ไม่ว่าจะนำมาบวกกันหรือคูณกัน ความถูกต้องในการพัฒนาจึงขึ้นอยู่กับความสามารถพิสูจน์ได้ในเชิงทฤษฎีสอดคล้องกับเชิงประจักษ์ที่ปรากฏ

จากการศึกษาลักษณะของตัวบ่งชี้ที่ดีพบว่า เป็นสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพที่ต้องการศึกษา ซึ่งกำหนดเป็นปริมาณหรือตัวเลขได้ มีความแม่นยำ แน่นอน ละเอียดถี่ถ้วน เข้าใจง่าย เป็นกลาง ตรงประเด็น เชื่อถือได้ สามารถนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ได้ นอกจากนี้ยังให้ความกระจ่าง และข้อเท็จจริงทั้งหมดแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง

1.4 การพัฒนาตัวบ่งชี้

ในการพัฒนาตัวบ่งชี้มีวิธีการอยู่หลายวิธี และแต่ละวิธีส่วนใหญ่จะเน้นการตัดสินใจใน 4 ประเด็นหลัก (Johnstone, 1981) ดังต่อไปนี้

1) วิธีการกำหนด หรือนิยามของตัวบ่งชี้

2) การคัดเลือกตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบของสิ่งที่มุ่งศึกษา

3) การกำหนดวิธีรวมตัวแปร

4) การกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรแต่ละตัวที่จะนำมารวมเป็นตัวบ่งชี้

การตัดสินใจแต่ละขั้นตอนของการพัฒนาตัวบ่งชี้ดังกล่าว ย่อมมีความสัมพันธ์กับค่าของตัวบ่งชี้ที่คำนวณได้ในขั้นตอนสุดท้าย สำหรับนำไปใช้ในการแปลความหมายของสิ่งที่มุ่งศึกษา ดังนั้นในแต่ละขั้นตอนจึงควรได้รับการพิจารณา และตรวจสอบอย่างระมัดระวัง เพื่อให้ตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับมโนทัศน์ (Concept) ของสิ่งที่มุ่งศึกษา และวัตถุประสงค์ของการนำตัวบ่งชี้ไปใช้ประโยชน์

วิธีการกำหนด หรือนิยามของตัวบ่งชี้

วิธีการกำหนดนิยามของตัวบ่งชี้ จำแนกออกได้เป็น 3 วิธีการหลัก ได้แก่ การนิยามเชิงทฤษฎี การนิยามเชิงประจักษ์ และการนิยามเชิงปฏิบัติการ ซึ่งสามารถสรุปหลักการของแต่ละวิธีได้ดังนี้

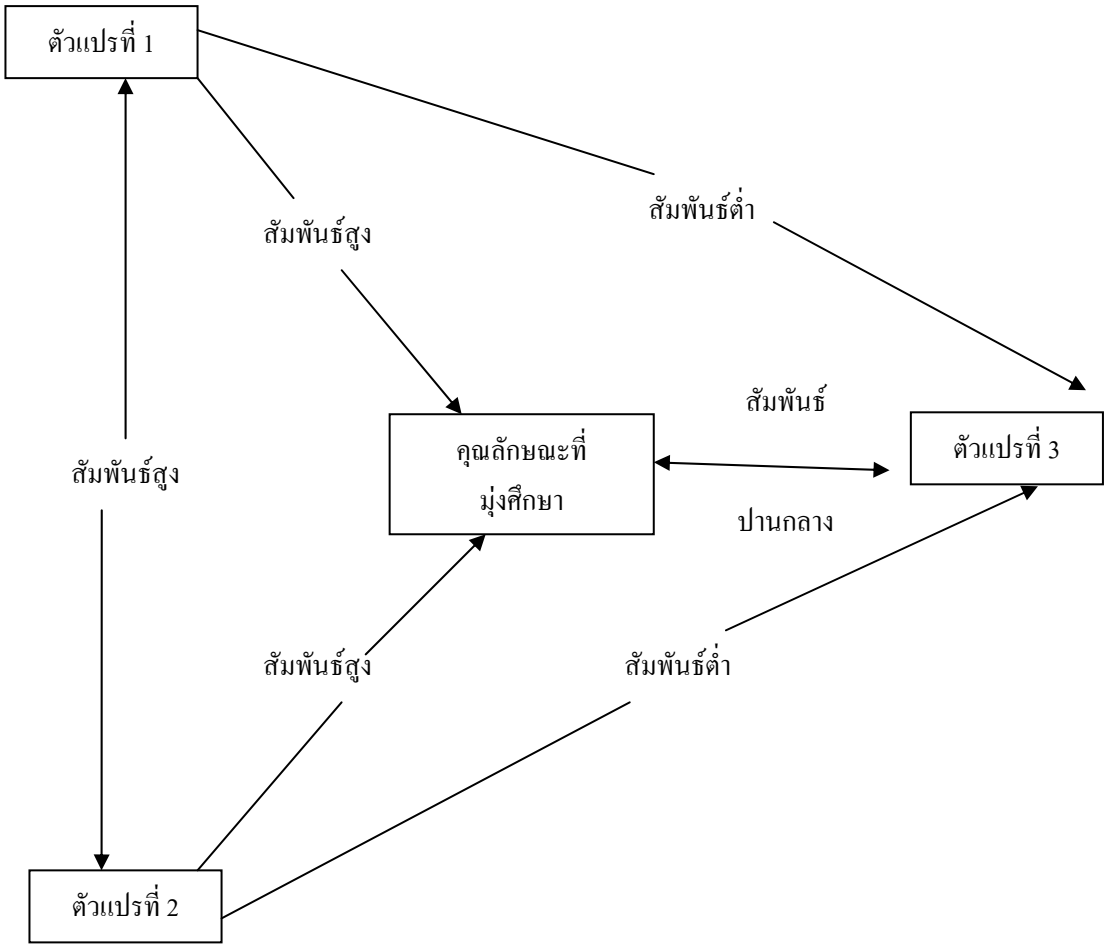
1) การพัฒนาตัวบ่งชี้โดยอาศัยการนิยามเชิงทฤษฎี (the theoretical definition of an indicators) เป็นการพัฒนาตัวบ่งชี้โดยการจัดกลุ่มตัวแปรที่มีความสัมพันธ์หรือคุณลักษณะที่สนใจ และจัดลำดับหรือกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรเหล่านั้นโดยอาศัยหลักเหตุผล หรือทฤษฎีเป็นหลัก เพื่อสังเคราะห์ตัวแปรขึ้นเป็นตัวบ่งชี้

2) การพัฒนาตัวบ่งชี้โดยอาศัยการนิยามเชิงประจักษ์ (the empirical definition of an indicators) เป็นการพัฒนาตัวบ่งชี้โดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ที่นำมาวิเคราะห์แล้วจัดกลุ่มความสัมพันธ์ของตัวแปร และกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรเหล่านั้นโดยใช้วิธีการทางสถิติเป็นหลัก เช่น การวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) การวิเคราะห์จำแนก และการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอล (canonical correlation analysis) เป็นต้น

3) การพัฒนาตัวบ่งชี้โดยอาศัยการนิยามเชิงปฏิบัติ (the pramatic definition of an indicators) เป็นการพัฒนาตัวบ่งชี้โดยการคัดเลือกตัวแปรจากตัวแปรที่มีอยู่จำนวนหนึ่ง หรือรวมตัวแปรที่มีอยู่จำนวนหนึ่งเข้าด้วยกันตามการพิจารณาตัดสินของผู้พัฒนา ซึ่งจะขึ้นอยู่กับเจตคติ (หรืออคติ) ส่วนตัวในการเลือกตัวแปรหนึ่ง หรือคุณลักษณะหนึ่งๆ มากกว่าตัวแปรอื่นๆ วิธีการนี้ถือได้ว่าเป็นวิธีการที่มีจุดอ่อนมากกว่าวิธีการที่ 1 และ 2

การคัดเลือกตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบของสิ่งที่มุ่งศึกษา

การคัดเลือกตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบของสิ่งที่มุ่งศึกษานั้น จะต้องนำตัวแปรสำคัญที่เกี่ยวข้องทั้งหมดมารวมกันสร้างตัวบ่งชี้ด้วยการระบุคุณลักษณะของสิ่งที่มุ่งศึกษาอย่างชัดเจน โดยอาศัยข้อเสนอทางทฤษฎี เอกสารต่างๆ



ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ภายในระหว่าง 3 ตัวแปร และคุณลักษณะที่มุ่งศึกษา

จากแผนภาพจะเห็นได้ว่าตัวแปรที่ 1 และตัวแปรที่ 2 มีแนวโน้มว่ามีความสัมพันธ์สูงกับคุณลักษณะที่มุ่งศึกษาในขณะเดียวกันตัวแปรทั้งสองนี้มีความสัมพันธ์กันเอง หรือที่เรียกว่าความสัมพันธ์ภายในอยู่ในระดับสูง เนื่องจากตัวแปรทั้งสองอาจจะวัดลักษณะที่คล้ายคลึง จึงไม่ควรคัดเลือกตัวแปรทั้งคู่ไว้เพื่อสร้างตัวบ่งชี้ ส่วนตัวแปรที่ 3 มีความสัมพันธ์ภายในกับตัวแปรที่ 1 และตัวแปรที่ 2 ในระดับต่ำ แต่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะที่มุ่งศึกษาในระดับปานกลาง จากกรณีดังกล่าว ควรเลือกตัวแปรที่ 1 หรือ ตัวแปรที่ 2 ตัวใดตัวหนึ่งร่วมกับตัวแปรที่ 3

สรุปได้ว่า การคัดเลือกตัวแปรโดยอาศัยข้อเสนอทางทฤษฎี เอกสารต่างๆ หรือการลงความเห็นของ

ผู้เชี่ยวชาญนั้น การคัดเลือกตัวแปรควรให้ครอบคลุมแต่ละคุณลักษณะของสิ่งที่มุ่งศึกษา ซึ่งควรหลีกเลี่ยงการใช้ตัวแปรจำนวนมาก ที่มุ่งวัดคุณลักษณะเดียวกัน และตัวแปรที่มีความคลาดเคลื่อนในการวัดมาก เพราะอาจทำให้มโนทัศน์ของสิ่งที่มุ่งศึกษามีความซับซ้อน (complex concept) และยากในการแปลความหมาย

การกำหนดวิธีรวมตัวแปร

วิธีการรวมตัวแปรองค์ประกอบเข้าด้วยกัน โดยทั่วไปมักจะใช้กันอยู่ 2 วิธี คือ การรวมทางพีชคณิต (Additive) และการรวมแบบทวีคูณ (multiplicative) ซึ่งการรวมทั้ง 2 วิธีนี้มีข้อตกลงเบื้องต้นแตกต่างกัน ดังนี้ (Johnstone, 1981)

1) การรวมทางพีชคณิต (Additive) มีข้อตกลงเบื้องต้นคือ ความสำคัญของแต่ละตัวแปรสามารถทดสอบหรือทดแทนกันได้ การรวมตัวแปรองค์ประกอบด้วยวิธีการทางพีชคณิตนี้ มักจะมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบระบบตั้งแต่ 2 ระบบขึ้นไปว่าในเรื่องที่มุ่งศึกษานั้นมีความแตกต่างกันกี่หน่วย

2) การรวมแบบทวีคูณ (multiplicative) มีข้อตกลงเบื้องต้นคือ การเปลี่ยนแปลงค่าของตัวแปรหนึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของอีกตัวแปรหนึ่ง ไม่อาจทดแทนหรือชดเชยกันได้ กล่าวคือ ตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นจะมีค่าสูงได้ก็ต่อเมื่อตัวแปรองค์ประกอบทุกตัวมีค่าสูงทั้งหมด และตัวแปรองค์ประกอบแต่ละตัวจะต้องเสริมซึ่งกันและกันจึงจะส่งผลต่อค่าตัวบ่งชี้ การรวมตัวแปรองค์ประกอบด้วยวิธีการรวมแบบทวีคูณนี้ มักจะใช้เมื่อต้องการเปรียบเทียบระบบตั้งแต่ 2 ระบบขึ้นไปว่าระบบหนึ่งมีค่าดัชนีสูงกว่าอีกระบบหนึ่งอยู่กี่เท่า หรือคิดเป็นร้อยละเท่าไร

สรุปได้ว่า วิธีการรวมตัวแปรเข้าด้วยกันเพื่อสร้างตัวบ่งชี้โดยทั่วไปมักจะใช้กันอยู่ 2 วิธี คือ การรวมทางพีชคณิต (additive) และการรวมแบบทวีคูณ (multiplicative) ซึ่งการรวมทั้ง 2 วิธีนี้มีข้อตกลงเบื้องต้นและวัตถุประสงค์การใช้แตกต่างกัน กล่าวคือ การรวมทางพีชคณิตมีข้อตกลงเบื้องต้นคือ ความสำคัญของแต่ละตัวแปรสามารถทดแทนหรือชดเชยกันได้ และมักจะมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบระบบตั้งแต่ 2 ระบบขึ้นไปว่าในเรื่องที่มุ่งศึกษานั้นมีความแตกต่างกันกี่หน่วย ส่วนการรวมแบบทวีคูณ มีข้อตกลงเบื้องต้นคือ การเปลี่ยนแปลงค่าของตัวแปรหนึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของอีกตัวแปรหนึ่ง ไม่อาจทดแทนหรือชดเชยกันได้การรวมตัวแปรด้วยวิธีการนี้มักจะใช้เมื่อต้องการเปรียบเทียบระบบตั้งแต่ 2 ระบบขึ้นไปว่าระบบหนึ่งมีค่า
ตัวบ่งชี้สูงกว่าอีกระบบหนึ่งอยู่กี่เท่า หรือคิดเป็นร้อยละเท่าไร

การกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปร

การกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรสามารถทำได้ 2 วิธีคือ น้ำหนักความสำคัญของตัวแปรให้เท่ากัน (equal weight) และให้ต่างกัน (differential weight) สำหรับการกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรให้ต่างกันนั้น อาจใช้วิธีการพิจารณาตัดสินโดยผู้เชี่ยวชาญ (Expert Judgement) วิธีวัดความสำคัญของตัวแปรโดยพิจารณาจากเวลา (time taken) หรือค่าใช้จ่าย (cost) ของการกระทำกิจกรรมใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรนั้น หรือวิธีการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (empirical data) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ทางสถิติก็ได้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) วิธีการพิจารณาตัดสินโดยผู้เชี่ยวชาญ (expert judgement) เป็นการพิจารณาลงความเห็นในหมู่ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ต้องการศึกษานั้นๆ ซึ่งอาจจะเป็นนักวิจัย หรือนักวางแผนที่เกี่ยวข้อง โดยให้สมาชิกแต่ละคนเสนอค่าน้ำหนักของตัวแปร แล้วจึงพิจารณาหาข้อยุติด้วยการใช้ค่าเฉลี่ย หรือการอภิปรายลงความเห็น หรืออาจใช้แบบสอบถามเพื่อหาค่าร้อยละที่ผู้ตอบเห็นด้วยกับน้ำหนักความสำคัญของแต่ละตัวแปรที่ระบุ นอกจากนี้อาจใช้วิธีการที่เป็นระบบมากขึ้น เช่น การใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi technique) เพื่อสำรวจหาฉันทามติจากผู้เชี่ยวชาญโดยไม่ต้องเผชิญหน้ากัน แล้วจึงนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้หาค่าน้ำหนักความสำคัญของแต่ละตัวแปรต่อไป

2) วิธีวัดความสำคัญของตัวแปร (measure effort required) โดยพิจารณาจากเวลา(time taken) หรือค่าใช้จ่าย (cost) ของการกระทำกิจกรรมใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรนั้น วิธีการนี้สมมุติว่า ถ้าเวลาหรือค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในการกระทำบางสิ่งบางอย่างสำหรับตัวแปรหนึ่งมากกว่าอีกตัวแปรหนึ่ง ตัวแปรนั้นควรมีน้ำหนักความสำคัญมากกว่า (หรือน้อยกว่า) อีกตัวแปรหนึ่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของสิ่งที่ต้องการศึกษานั้นๆ

3) วิธีการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (empirical data) เป็นวิธีการทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดน้ำหนักความสำคัญของแต่ละตัวแปร โดยอาจใช้หลักการวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) การวิเคราะห์จำแนก (discriminant analysis) หรือการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ คาโนนิคอล (canonical) เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป วิธีการกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปร ไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัวว่า ควรใช้วิธีการใดจึงจะมีความเหมาะสมมากที่สุด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการที่ควรต้องพิจารณาถึง เช่น ธรรมชาติของตัวแปรที่จะนำมาใช้พัฒนาตัวบ่งชี้ รวมทั้งธรรมชาติของตัวบ่งชี้ที่จะพัฒนาขึ้น ตลอดจนการนำตัวแปรที่พัฒนาขึ้นนั้นไปใช้ประโยชน์ต่อไป ในทางปฏิบัติมักใช้ทั้งหลักการเชิงทฤษฎี และการวิเคราะห์ข้อมูลควบคู่กันไป กล่าวคือในขั้นการวางแผนรวบรวมข้อมูลเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ ใช้หลักการเชิงทฤษฎีในการะบุคุณลักษณะของสิ่งที่มุ่งศึกษา และคัดเลือกตัวแปรที่สามารถใช้วัดแต่ละคุณลักษณะ เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วจึงอาศัยหลักการทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปร

1.5 การตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้

ในกระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้นั้น สิ่งที่ควรคำนึงถึงและให้ความสำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งก็คือ การตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ ซึ่งประกอบด้วยหลักการกว้างๆ 2 อย่างคือ การตรวจสอบคุณภาพภายใต้กรอบแนวคิดทางทฤษฎี และการตรวจสอบด้วยวิธีการทางสถิติ อย่างไรก็ตามการตรวจสอบด้วยวิธีการทางสถิติ เป็นเพียงหลักฐานหรือข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สนับสนุนคุณภาพของตัวบ่งชี้เท่านั้น ความสำคัญที่แท้จริงของการตรวจสอบคุณภาพตัวบ่งชี้จึงอยู่ที่กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีของผู้พัฒนาเป็นสำคัญ เพราะหากการพัฒนาเริ่มต้นจากกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่ขาดคุณภาพแล้วเทคนิควิธีการทางสถิติก็ไม่อาจทำให้ผลการพัฒนามีคุณภาพขึ้นมาได้

จากหลักการพัฒนาตัวบ่งชี้ดังกล่าวข้างต้น สามารถดำเนินการควบคุม และตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

1) การตรวจสอบคุณภาพในเรื่องตัวแปรและการคัดเลือกตัวแปร ผู้พัฒนาตัวบ่งชี้จะต้องมีกรอบแนวคิดในเชิงทฤษฎีที่ชัดเจน และมีคุณภาพ มักนิยามเชิงปฏิบัติการที่ถูกต้อง รัดกุม สอดคล้องกับเป้าหมายในการนำตัวบ่งชี้ไปใช้ประโยชน์ รวมไปถึงลักษณะ ประเภท ระดับการวัด กรอบแนวคิดในการเลือกตัวแปรและการสร้างโมเดล หรือการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่จะช่วยให้ข้อมูลที่ได้มีคุณภาพ และได้ตัวบ่งชี้ที่มีความตรงภายใน (internal validity) มากขึ้น โดยมีแหล่งอิทธิพลอย่างน้อย 3 แหล่งที่จะให้ความตรงภายในลดลง หากดำเนินการขาดการตรวจสอบหรือระมัดระวัง (Johnstone, 1981) ได้แก่ ก) ความครอบคลุมในการวัดตัวแปร การวัดตัวแปรเพียงบางส่วนซึ่งไม่ครอบคลุมมิติต่างๆ ของมโนทัศน์ที่ต้องการศึกษา อาจจะเกิดการนิยามเชิงปฏิบัติการไม่รัดกุมเพียงพอ หรือเครื่องมือวัดไม่สามารถวัดในสิ่งที่นิยามไว้ได้ ข) ความหมายของมโนทัศน์ที่ต้องการศึกษา มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของเวลา หรือระบบ (การศึกษา) ของแต่ละสังคม และ ค) ความเป็นตัวแทนของตัวแปร กล่าวคือ นิยามของตัวแปรที่ใช้ ไม่ได้เป็นตัวแทนที่ดีของมโนทัศน์ที่ต้องการศึกษา นอกจากนี้ยังมีประเด็นสำคัญที่ต้องตรวจสอบเพื่อลดความคลาดเคลื่อนในการวัด และให้ได้ข้อมูลที่มีความเชื่อถือได้ เช่น ความสอดคล้องระหว่างนิยามเชิงปฏิบัติการที่กำหนดไว้กับการนำนิยามเชิงปฏิบัติการไปใช้ในการวัดตัวแปร

2) การตรวจสอบคุณภาพในเรื่องการรวมตัวแปร เนื่องจากวิธีการในการรวม หรือสังเคราะห์ตัวแปรมีอยู่หลายวิธี ซึ่งแต่ละวิธีมีเงื่อนไขและความเหมาะสมในการนำไปใช้ประโยชน์แตกต่างกัน การศึกษาและพิจารณารายละเอียดเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้ได้ตัวบ่งชี้ที่ได้มีคุณภาพสอดคล้องกับเป้าหมายในการนำไปใช้มากขึ้น

3) การตรวจสอบคุณภาพ ในเรื่องการกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปร แม้ว่าจะไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัว แต่การเลือกวิธีการที่เหมาะสมกับธรรมชาติของตัวแปร และเป้าหมายในการนำไปใช้ประโยชน์เป็นประเด็นที่จะต้องพิจารณาตรวจสอบ

1.6 ประโยชน์ของตัวบ่งชี้

นงลักษณ์ วิรัชชัย (2541) ได้รวบรวมประโยชน์ของตัวบ่งชี้จากแนวคิดของบุคคลต่างๆ อาทิ

จอห์สโตน (1981) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของตัวบ่งชี้ทางการศึกษาว่าจะเป็นประโยชน์ในด้านการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์การศึกษา ด้านการกำกับและการประเมินระบบการศึกษา

เบอร์สไตน์ โอคส์ และกุยตัน (1992) ได้ขยายความเพิ่มเติมว่า ตัวบ่งชี้ทางการศึกษาเป็นประโยชน์มากในการประกันคุณภาพ (Quality assurance) และการแสดงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (Accountability)

เรสนิค โนแลนและเรสนิค (1995) เสนอว่าตัวบ่งชี้ทางการศึกษาเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการกำหนดเป้าหมายที่ตรวจสอบได้และสรุปว่าในด้านการประเมินผลของระบบการศึกษาตัวบ่งชี้ทางการศึกษาเป็นประโยชน์มากในการกำกับและประเมินผลระบบการศึกษา การจัดอันดับการศึกษา การประกันคุณภาพ และการแสดงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การกำหนดเป้าหมายที่ตรวจสอบได้ การปรับปรุงและพัฒนาระบบการศึกษาโดยใช้ผลการประเมินเป็นแนวทางซึ่งจะเรียกตัวบ่งชี้ประเภทนี้ว่า ตัวบ่งชี้ผลการปฏิบัติงาน (Performance Indicators)

จากแนวคิดของบุคคลดังกล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าตัวบ่งชี้ทางการศึกษามีประโยชน์ ดังนี้

1. ใช้ในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา
2. ใช้ในการวางแผนการดำเนินงานด้านการศึกษาเพื่อให้บรรลุผลตามต้องการ
3. ใช้ในการกำกับดูแล ประเมินระบบการศึกษาและประกันคุณภาพการศึกษา

ชินภัทร ภูมิรัตน์ (2539) ได้กล่าวถึงการใช้ประโยชน์จากตัวบ่งชี้ทางการศึกษามีหลายด้าน ดังนี้

1. ใช้ในการกำหนดเป้าหมายของนโยบายทางการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้เห็นภาพของผลผลิตที่เกิดจากนโยบายนั้นตลอดจนสามารถกำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานได้

2. ใช้ประโยชน์ในการติดตามสภาวะทางการศึกษา ในการค้นหาความผิดพลาดของการจัดการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารมีความตื่นตัวต่อปัญหาตลอดเวลา

3. ใช้เป็นตัวแทนของตัวแปรอิสระหลายๆ ตัว เช่น การใช้ตัวบ่งชี้รวม (Composite Indicator) เพื่อช่วยให้เห็นภาพที่กว้างขึ้น และลดความซับซ้อนของข้อมูลให้น้อยลง

4. การใช้ตัวบ่งชี้ทางการศึกษา เพื่อเปรียบเทียบระหว่างองค์การ (สังกัด) และระหว่างภูมิภาค ซึ่งจะช่วยชี้ให้เห็นถึงแหล่งของปัญหาที่ต้องการแก้ไขเร่งด่วน

นอกจากนี้ เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ (2543) ได้อธิบายให้เห็นประโยชน์ของการนำตัวบ่งชี้ไปใช้ในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์และนโยบาย ปัญหาส่วนใหญ่ที่พบในการวางแผน หรือสิ่งที่กำหนดอยู่ในแผน คือขาดความแน่ชัด การกำหนดวัตถุประสงค์และนโยบาย มักจะระบุในลักษณะที่กว้างเกินไปจนขาดความแน่ชัดว่าแผนนั้นต้องการให้บรรลุผลเพียงใดบ้าง การนำตัวบ่งชี้มาช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์และนโยบายจะช่วยให้ทราบถึงสิ่งที่ต้องการให้บรรลุผลได้ชัดเจนขึ้น

2. การติดตามผลการใช้ตัวบ่งชี้ เพื่อติดตามผลการเปลี่ยนแปลงในระบบที่เกิดขึ้นตามปกติ หรือการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการนำนโยบายใดนโยบายหนึ่งมาใช้ก็ได้ การติดตามผลการเปลี่ยนแปลงในระบบนี้มีความสำคัญมาก คือ ช่วยให้ตรวจสอบได้ว่า การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ และพึงประสงค์หรือไม่ และมากน้อยเพียงใด ในการกำหนดตัวบ่งชี้เพื่อตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงในระบบต่างๆ เพื่อวัดความก้าวหน้าหรือการพัฒนาของระบบนั้นๆ จะต้องกำหนดในลักษณะที่ว่าสามารถนำไปใช้วัดได้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

3. การวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนา ตัวบ่งชี้เป็นเครื่องมือของการวิจัยด้านการพัฒนาระบบต่างๆ การพัฒนาและการใช้ตัวบ่งชี้ด้านนี้เพื่อให้เป็นตัวแทนของคุณลักษณะของระบบที่จะศึกษาวิจัย โดยกำหนดระบบด้วยตัวแปรใดหนึ่งให้เชื่อมโยงไปถึงสิ่งที่พึงปรารถนาจะศึกษาวิจัย เช่น การศึกษาวิจัยที่สัมพันธ์กับเศรษฐศาสตร์ ในระยะแรกๆ ของการใช้ตัวแปรการศึกษาเป็นตัวบ่งชี้ เช่น การใช้อัตราร้อยละของ GNP ทางการศึกษา ใช้อัตราการเข้าเรียนหรือใช้ส่วนผสมของอัตราการเข้าเรียนทั้งระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา

4. การจัดอันดับตัวบ่งชี้ช่วยกระตุ้นการพัฒนาและช่วยจัดอันดับการพัฒนาของระบบได้อย่างเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ การจัดอันดับของระบบนี้อาจจะนำมาเปรียบเทียบระหว่างจังหวัดหรือท้องถิ่นก็ได้ จะช่วยชี้ให้เห็นถึงลักษณะที่เหมือนหรือแตกต่างกัน ซึ่งในการศึกษาทำได้โดยการใช้ตัวบ่งชี้ชุดเดียวกันเป็นเครื่องวัด

1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวบ่งชี้

จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวบ่งชี้พบว่า ตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นจะเป็นตัวบ่งชี้ที่มีคุณภาพได้นั้น ขึ้นอยู่กับวิธีการพัฒนาตัวบ่งชี้ที่มีระบบน่าเชื่อถือได้ งานวิจัยการพัฒนาตัวบ่งชี้ สรุปได้ว่า

1. วิธีการนำข้อมูลที่ได้มาจัดกลุ่มตัวแปร แล้วกำหนดเป็นตัวบ่งชี้ โดยใช้เทคนิคเดลฟาย การสัมภาษณ์ การระดมสมอง และการจัดสนทนากลุ่ม ได้แก่งานวิจัยของไพรัช มณีโชติ (2551) ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี งานวิจัยของสุทธิธัช คนกาญจน์ (2547) ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ งานวิจัยของ บุญใจ ศรีสถิตนรากูร (2543) ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาดัชนีรวมของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับหลักสูตรพยาบาลศาสตร์มหาบัณฑิต งานวิจัยของจำเริญรัตน์ เจือจันทร์ (2543) ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพด้านวิชาการของมหาวิทยาลัยเอกชน งานวิจัยของนงนุช สุภาวัฒนพันธ์ (2541) ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้การประกันคุณภาพการศึกษาโดยการประยุกต์ใช้มาตรฐาน ISO 9000 สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดขอนแก่น งานวิจัยของอาทิตยา ดวงมณี (2540) ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมสำหรับความเป็นเลิศทางวิชาการของสาขาวิชาทางการวิจัยการศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐ งานวิจัยของโชคชัย สิรินพมณี (2540) ศึกษาเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพการดำเนินงานของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ โดยใช้พีดับเบิ้ลยูพี และการสัมภาษณ์กลุ่มเจาะจง และงานวิจัยของอุไรพรรณ

2. อาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์มาทำการวิเคราะห์ แล้วจัดกลุ่มตัวแปรโดยใช้หลักเกณฑ์ทางสถิติเป็นพื้นฐานใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบ พบว่า งานวิจัยทั้งหมดใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ โดยมีกระบวนการดำเนินงานวิจัยสรุปได้ดังนี้ คือ เริ่มจากนักวิจัยศึกษากรอบแนวคิดทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องในการวิจัย แล้วสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยหรือโมเดลการวิจัย ต่อจากนั้นเป็นการสร้างเครื่องมือสำหรับใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือตัวแปรต่างๆ ตามกรอบแนวคิดในการวิจัยนั้นๆ หรือขอคัดลอกข้อมูลตัวบ่งชี้เดี่ยวๆ ในแต่ละด้านตามกรอบแนวคิด นำตัวแปรหรือตัวบ่งชี้เดี่ยวนี้มาวิเคราะห์องค์ประกอบ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS-PC+ ซึ่งมีขั้นตอนใน การวิเคราะห์องค์ประกอบ 4 ขั้นตอน คือ ตอนแรกเป็นการเตรียมเมทริกซ์สหสัมพันธ์ ตอนที่สองเป็นการสกัด (Extraction) องค์ประกอบขั้นต้น ตอนที่สามเป็นการหมุนแกน (Rotation) และตอนสุดท้ายเป็นการสร้างตัวแปรประกอบ หรือสเกลองค์ประกอบโดยในขั้นการสกัดนั้น พบว่า จากวิธีการที่หลากหลายของวิธีสกัดองค์ประกอบ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสกัดองค์ประกอบขั้นต้นอยู่ 2 วิธีคือ วิธีองค์ประกอบสำคัญ (Principal Component Method) และวิธีภาพพจน์หรือวิธีเงา (Image) ส่วนในการหมุนแกนนั้นพบว่า ใช้การหมุนแกนแบบอิสระ (Orthogonal) ด้วยวิธีวาริแมกซ์ทั้งหมด (อมรรัตน์ ลาคำเสน, 2536; ลัดดา ด่านวิริยะกุล, 2536; กฤศวรรณ โอปนพันธุ์, 2537; วิไลวรรณ เหมือนชาติ, 2537; ชลันดา อินทร์เจริญ, 2538) เมื่อตัวแปรผ่านขั้นตอนการหมุนแล้วได้องค์ประกอบที่เกิดจากการรวมตัวกันของตัวแปรต่างๆ องค์ประกอบที่ถือว่าใช้ได้ และนำมาใช้ต้องมีคุณสมบัติ 3 ประการ คือ ประการแรก ตัวประกอบแต่ละตัวต้องมีตัวแปร หรือตัวบ่งชี้เดี่ยวที่บรรยายตัวประกอบนั้นๆ ตั้งแต่ 3 ตัวขึ้นไป ประการที่สอง ตัวประกอบต้องมีค่าไอเกนมากกว่า 1 ขึ้นไป (อุดมพร จามรมาน, 2532) และประการที่สาม ตัวบ่งชี้เดี่ยวแต่ละตัวต้องมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) มากกว่าหรือเท่ากับ 0.45 (Johnstone, 1981) องค์ประกอบที่มีคุณสมบัติดังกล่าวนี้ถูกกำหนดชื่อเป็นตัวบ่งชี้ หรือตัวบ่งชี้รวมขึ้น หรือตัวแปรที่ประกอบกันเป็นตัวประกอบนั้น เพื่อใช้ในการเปรียบเทียบในลักษณะต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยต่อไป ส่วนการวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันนั้น ปรากฏว่า มีงานวิจัยที่ใช้วิธีนี้คือ งานวิจัยประสิทธิภาพการใช้ครู : การวิเคราะห์เชิงปริมาณระดับมหภาคของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ(2539) งานวิจัยการพัฒนาตัวบ่งชี้รวมสำหรับเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาของสมเกียรติ ทานอก (2539) งานวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพการใช้ครู : การประยุกต์ใช้โมเดลสมการโครงสร้างกลุ่มพหุและโมเดลเอ็มทีเอ็มเอ็มของ วรรณี แกมเกตุ (2540) งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ของ เอมอร จังศิริพรปกรณ์ (2541) งานวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้รวมคุณภาพการศึกษาของคณะครุศาสตร์ในสถาบันราชภัฏของ ศักดิ์ชาย ช่วยเพชร (2541) งานวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้รวมของคุณภาพการสอนในระดับอุดมของ รุ้งรังษี วิบูลชัย (2544) งานวิจัยเรื่องการพัฒนาดัชนีชี้วัดคุณภาพการศึกษาการพยาบาลอนามัยชุมชนของหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข เขตภาคเหนือของ อัญญวรรณ เมธีสถาพร(2544) งานวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้รวมคุณภาพกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุขของ เพชรมณี วิริยะสืบพงศ์ (2545) งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนิตยา สำเร็จผล (2547) งานวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการความรู้ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการของ วิลาวัลย์ มาคุ้ม (2549)

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ พบว่า มีหลากหลายวิธี ดังนี้ 1. การนิยามเชิงปฏิบัติ โดยผู้วิจัยใช้วิจารณญาณคัดเลือกตัวแปรจากฐานข้อมูลที่มีอยู่แล้ว และนำมาพัฒนาเป็นตัวบ่งชี้ 2. การนิยามเชิงทฤษฎีโดยกำหนดตัวแปรย่อย กำหนดวิธีการรวมตัวแปรย่อยและกำหนดน้ำหนักตัวแปรย่อยจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องโดยในการกำหนดน้ำหนักตัวแปรย่อยแต่ละตัวนั้นอาจใช้ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญประกอบในการตัดสินใจ และ 3 การนิยามเชิงประจักษ์ ซึ่งงานวิจัยใหม่ๆ ที่พบจะนิยมใช้วิธีนี้มาก โดยวิธีนี้ใช้การกำหนดตัวแปรโดยใช้ทฤษฎีเป็นพื้นฐาน การกำหนดน้ำหนักของตัวแปรย่อยแต่ละตัวใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยพัฒนาตัวบ่งชี้โดยการนิยามเชิงประจักษ์จากวิเคราะห์ สังเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการศึกษาตามขอบข่าย ภารกิจบทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพร้อมทั้งสัมภาษณ์สถานศึกษาแกนนำเศรษฐกิจพอเพียง แล้วนำมาทดสอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2. ตอนที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การนำเสนอในตอนที่ 2 นี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้องค์ประกอบหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นแนวคิดในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชที่ทรงมีพระราชดำรัสแนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจซึ่งแนวคิดนี้ทรงพระราชทานเป็นครั้งแรกแก่นิสิตในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517 (อภิชัย พันธเสน, 2549) และเมื่อภายหลังได้เน้นย้ำแนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อให้สังคมไทยสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัฒน์และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของสังคม และต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินำแนวคิดนี้ไปเผยแพร่เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตลอดจนประชาชนทั่วไป ซึ่งในเวลาต่อมาได้มีผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ นักบริหารในสาขาต่างๆ นำคำนี้ไปใช้ในหลายๆ คำอย่างหลากหลาย เช่น เศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2548) ระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้/เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2550) เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ หรือพุทธเศรษฐศาสตร์ (พระธรรมปิฎก, 2539) เศรษฐศาสตร์พอเพียง (อภิชัย พันธเสน, 2549) เศรษฐกิจพื้นฐาน/เศรษฐกิจสมดุล/เศรษฐกิจบูรณาการ/เศรษฐกิจศีลธรรม/เศรษฐกิจทางสายกลาง/เศรษฐกิจแบบมัชฌิมาปฏิปทา (ประเวศ วะสี, 2544) สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้คำว่า "เศรษฐกิจพอเพียง" แทนคำเหล่านั้น

2.1 แนวคิด ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

จากการศึกษาแนวคิด ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงที่ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ นักบริหารในสาขาต่างๆ ทำให้เกิดนิยามและตีความหมายแตกต่างในมิติที่หลากหลาย เพราะเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริมีขอบเขตกว้างขวาง (สมพร เทพสิทธา, 2541) ผู้วิจัยนำการให้ความหมายเศรษฐกิจพอเพียงของนักวิชาการเหล่านั้นมาสรุปครอบคลุมใน 4 มิติ ดังนี้

1. มิติด้านจิตใจ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงเน้นที่จิตใจโดยพัฒนาจิตใจให้มีความพอเพียงในทุกระดับของการดำเนินชีวิตทั้งในระดับครอบครัว ชุมชนและขยายไปถึงในระดับสังคม โดยให้ยึดถือทางสายกลาง ไม่โลภมุ่งเน้นไปที่คุณภาพชีวิตและความสุขที่แท้จริงของมนุษย์ ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นอันรวมถึงสิ่งแวดล้อมด้วย อีกทั้งให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาจากภายในสู่ภายนอกที่มุ่งเอาชนะกิเลสที่อยู่ในจิตใจ ซึ่งถ้าเทียบเคียงกับหลักคำสอนใน พุทธศาสนาจะตรงกับคำว่า สันโดษ มัตตัญญุตา หรือมัชฌิมาปฏิปทา ส่วนในหลักคำสอนของ

2. มิติด้านเศรษฐกิจเป็นเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกินและสามารถอุ้มชูตัวเองอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้มากที่สุดโดยไม่พึ่งปัจจัยต่างๆ ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของ ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุด และไม่ผลิตหรือบริโภคเกินกำลัง ซึ่งเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชนอันจะนำไปสู่การก้าวพ้นจากความยากจน สร้างความมั่นคงทางรายได้ มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามควรแก่อัตภาพ ซึ่งในมิติด้านนี้ผู้ให้ความหมายได้แก่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) สุเมธ ตันติเวชกุล ประเวศ วะสี ไสว บุญมา นิลวรรณ อยู่ภักดี บุญเสริม บุญเจริญผล ปรียานุช พิบูลสราวุธ สมพร เทพสิทธา ประชาสรรค์ แสนภักดี สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน งานวิจัยชลิตา ลชิตาวงศ์ (2551) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมและปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต งานวิจัยชนันท์ภรณ์ สุสิริเกษมสุข (2550) ศึกษาเรื่อง การศึกษาการออมภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง งานวิจัยนพพร เมธีอนันต์กุล (2549) เรื่อง การนำแนวปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต (2549) งานวิจัยวารุณี ชินวินิจกุล (2549) เรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช งานวิจัยจริยา สุพรรณ (2548) เรื่อง การยอมรับเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในชุมชนบ้านหลุมมะขาม ตำบลหนองไม้แก่น อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา งานวิจัยโอภาส นิติกิจไพบูลย์ (2547) เรื่องการประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับการดำเนินชีวิตของเกษตรกร : กรณีศึกษาเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการวนเกษตรของผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม งานวิจัยพิกุลทอง เกษมสันต์ (2546) เรื่องการศึกษาทัศนะของเกษตรกรในการสร้างความมั่นคงทางรายได้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง งานวิจัยสมหมาย สาตทรัพย์ (2546) เรื่องความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงของชาวพุทธ : ศึกษากรณีชุมชนศีรษะอโศก อำเภอกันทรลักษณ์ จังหวัดศรีสะเกษ งานวิจัยพลฤทธิ์ สุวรรณ เมธา (2546) เรื่องพุทธจริยธรรมเพื่อเสริมสร้างพื้นฐานการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และงานวิจัยสยาม บุญสม (2542) เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามนโยบายเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

3. มิติด้านสังคม เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแห่งการแบ่งปันบนพื้นฐานของความเอื้ออาทร มีความเมตตาและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มุ่งให้เกิดความสามัคคี ความพึงพอใจและสังคมที่สงบสุข เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้โดยปราศจากการเบียดเบียน การเอารัดเอาเปรียบและการมุ่งร้ายทำลายกัน ซึ่งในมิติด้านนี้ผู้ให้ความหมายได้แก่ ประเวศ วะสี สารสิน วีระผล สมพร เทพสิทธา มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน งานวิจัยวีระ ปั่นทรัพย์ (2551) ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนราชวินิต มัธยม งานวิจัยอนงค์นุช ผลยะฤทธิ์ (2551) ศึกษาผลการพัฒนาผลการเรียนรู้และความสามารถในการปลูกผักสวนครัวสู่เศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดผาสุกาวาส (พิศิษฏ์พิทยา) โดยใช้หนังสืออ่านประกอบ งานวิจัยมยุรี ทรัพย์บุญ (2551) เรื่อง การประเมินโครงการการขับเคลื่อนคุณธรรมนำความรู้สู่เศรษฐกิจพอเพียง งานวิจัยพีรภาว์ บุญเพลิง (2550) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง งานวิจัยชูศรี สายลวดคำ (2550) ศึกษาเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน เรื่อง ประเพณีฮีตสิบสองกับการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 งานวิจัยจำเริญ พงษ์สมร (2550) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการบริหารงานวิชาการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนวัดหนองเดื่อม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก งานวิจัยดวงสมร สารแสน (2550) ศึกษาเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีการสอนแบบบูรณาการเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง งานวิจัยของสุนันท์ ดีพลงาม (2550) ศึกษาเรื่องการประเมินโครงการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ในโรงเรียนแกนนำสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 งานวิจัยทับทิม ปานคะเชนทร์ (2550) ศึกษาเรื่อง ผลการนิเทศเพื่อพัฒนาการใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอพียงในโรงเรียนแกนนำ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 งานวิจัยจุฑามาศ ทองเจริญ (2550) ศึกษาบทเรียนจากการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านกรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่น งานวิจัยพิมพิกา จันทไชย (2550) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน งานวิจัยไพโรจน์ ศรแก้ว (2550) ศึกษาเรื่อง รายงานการประเมินโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนวัดสังฆวิถี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2 งานวิจัยวินัย หนูพิมพ์ (2550) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนบ้านปางชัยตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง งานวิจัยสุดา จุลเสวก (2550) ศึกษาเรื่อง การติดตามประเมินผลการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา เขตตรวจราชการที่ 13 ปีการศึกษา 2550 ชมนาด วิเชียรสาร (2550) ศึกษาเรื่อง หนังสือส่งเสริมคุณธรรมความรู้ คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง งานวิจัยพัชรี แท่งทอง (2549) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแผนการเรียนรู้โดยใช้ทักษะกระบวนการคิด เรื่อง สมดุลเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 งานวิจัยสุวพี พรหมมีเนตร (2549) เรื่องการพัฒนากระบวนการดำเนินงานโครงการคุณธรรมนำความรู้สู่เศรษฐกิจพอเพียง งานวิจัยมานิต เขียวศรี (2549) เรื่อง รายงานการประเมินโครงการพัฒนาภูมิคุ้มกันตนเองของนักเรียนมัธยมศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. งานวิจัยประดิษฐ์ บุตราช (2549) เรื่อง การจัดการความรู้แบบบูรณาการโดยภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจพอเพียง งานวิจัยบุญเหลือ ฤทธิรณ (2549) เรื่อง รายงานผลการบริหารสถานศึกษาภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนบ้านขวาวโค้ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 2 งานวิจัยว่าที่ร้อยตรีสมบูรณ์ บุติมาลย์ (2548) เรื่อง การพัฒนาบุคลากรในการดำเนินเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ โรงเรียนบุแกรงวิทยาคม อำเภอจอมพระ อำเภอจอมพระ สำนักงาน

4. มิติด้านวัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตของกลุ่มชนซึ่งสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย อันประกอบด้วย อุดมการณ์บางอย่าง โลกทัศน์บางอย่าง ความสัมพันธ์บางอย่างและค่านิยมบางอย่างอยู่ในนั้นด้วยซึ่งรวมเรียกว่า วัฒนธรรม ดังนั้นเศรษฐกิจพอเพียงจึงสัมพันธ์และเติบโตจากฐานทางวัฒนธรรมที่มั่นคง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อดออม ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยมหรือบริโภคนิยมซึ่งทำให้เกิดการเป็นหนี้สินเกิดการทุจริตคอรัปชั่นซึ่งเป็นปัญหาสังคมที่ร้ายแรงที่สุดปัญหาหนึ่งที่บ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ ซึ่งในมิติด้านนี้ผู้ให้ความหมายได้แก่ ประเวศ วะสี นิธิ เอียวศรีวงษ์ สมพร เทพสิทธา งานวิจัยกันตยา มานะกุล (2550) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนบ้านจอมจันทร์ หมู่ที่ 2 ตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย งานวิจัยปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ(2547) เรื่อง การสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง งานวิจัยอรสุดา เจริญรัถ (2546) เรื่อง การเกิดขึ้น การดำรงอยู่และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย

นอกจากนี้ อภิชัย พันธเสน (2549) ให้ความเห็นว่าการทำความเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น มิควรจะนำเฉพาะเนื้อความของพระราชดำรัสมาพิจารณาเท่านั้น แต่จำเป็นจะต้องเข้าใจบริบททางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจในขณะที่มีพระราชกระแสรับสั่งด้วย ซึ่งสอดคล้องกับอำพน เสนาณรงค์ (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2550) กล่าวว่าการทำความเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงต้องใช้ความสามารถเฉพาะตัวและพิจารณาแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแก่เกษตรกร ประชาชน บุคคลกลุ่มต่างๆ ในวาระและสถานที่ต่างๆ ประกอบด้วย พระราชกระแสรับสั่งสะท้อนความห่วงใยที่พระองค์ทรงมีต่อสถานการณ์ในบ้านเมือง และพสกนิกรชาวไทย ความสำคัญของพระบรมราโชวาทนี้ อยู่ที่พระองค์ทรงเห็นว่าแนวทางการพัฒนาที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียวอาจจะเกิดปัญหาได้ จึงทรงเน้นการมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่ในเบื้องต้นก่อน เมื่อมีพื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควรแล้วจึงสร้างความเจริญ และฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น ถ้าใช้ภาษาเศรษฐศาสตร์อธิบายตามความหมายนี้ก็คือแทนที่จะเน้นการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมนำพัฒนาประเทศ ควรที่จะสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจขั้นพื้นฐานก่อน นั่นคือ ทำให้ประชาชนในชนบทส่วนใหญ่พอมีพอกินก่อน หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็นแนวทางการพัฒนาที่เน้นการกระจายรายได้ เพื่อสร้างพื้นฐาน และความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศก่อนเน้นการพัฒนาในระดับสูงขึ้นไป

จากความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงในมิติด้านต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้นพบว่า มีความหมายที่หลากหลายสอดคล้องกับการประยุกต์ นำไปใช้ และปฏิบัติในมิติต่างๆ ซึ่งสามารถกล่าวสรุปกว้างๆ ในทัศนะของผู้วิจัยว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติของประชาชนทุกระดับตั้งแต่ระดับบุคคล/ครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับองค์กรที่อยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง โดยมองให้ครอบคลุมหลากหลายมิติ เน้นการพึ่งตนเองก่อนเป็นเบื้องต้น แล้วขยายไปสู่การช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามสภาพ ทำให้เกิดความสมดุลขึ้นในสังคมนั้นๆ และนำไปสู่สังคมที่ยั่งยืนตลอดไป

2.2 องค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง

จากพระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่พระราชทานเนื่องในโอกาสต่างๆ กัน นับตั้งแต่ พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของพระราชดำรัสดังกล่าว จึงเชิญผู้ทรงคุณวุฒิสาขาต่างๆ มาร่วมกันพิจารณากลั่นกรองสรุปองค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546) และต่อมาพบว่า นักวิชาการ นักบริหาร นักการศึกษาได้นำองค์ประกอบดังกล่าวไปเป็นแนวทางการปฏิบัติในระดับและด้านต่างๆ อย่างหลากหลาย ดังนั้นในการกำหนดองค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียงที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้จากการสรุปของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ดังนี้

"เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบคุ้มกันในในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีองค์ประกอบด้านต่างๆ อย่างสมบูรณ์ที่สามารถใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนากรอบทฤษฎีทางเศรษฐกิจได้ (Foundation for Economic Theory Framework) ประกอบด้วย

กรอบแนวคิด

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติเศรษฐกิจและภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

ความหมาย

1) เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน (Economic life guiding principles) ในทางที่ควรเป็น (i.e. secularized normative prescription) โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั่งเดิมของสังคมไทย (positive aspect)

2) เป็นปรัชญาที่สามารถนำประยุกต์ใช้ได้คลอดเวลาทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต (timely/timeless)

3) เป็นปรัชญาที่มองโลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัตร (dynamic) กล่าวคือ มองว่าสถานการณ์ในโลกนั้นมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตลอดเวลา (uncertainties) เนื่องจากความเชื่อมโยง (connectivity) ของปัจจัยต่างๆ ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

4) เป็นปรัชญาที่มุ่งผลทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติในแต่ละช่วงเวลา เพื่อความมั่งคง (security) และความยั่งยืนของการพัฒนา (sustainability) ในมิติต่างๆ อาทิ มิติทางธรรมชาติ ทางสังคม และทางเศรษฐกิจ

5) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็น Paradigm Shift ลักษณะหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการพิจารณาและวิเคราะห์สถานการณ์และความเปลี่ยนแปลง ตลอดจนนโยบาย แนวทางและวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตลอดจนผลที่เกิดขึ้นตลอดช่วงระยะเวลากว่า 30 ปีที่ผ่านมาซึ่งหมายรวมถึง การที่ชุมชนและประเทศต่างๆ มีความเชื่อมโยงกันมาขึ้นภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี วัฒนธรรมและค่านิยมทางสังคม

คุณลักษณะ (Characteristics)

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

ความหมาย

1) เป็นแนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนในทางที่ควรเป็น(normative prescription) โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย (positive aspect)

2) เป็นปรัชญาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ (scalable) ทั้งระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับรัฐ อนึ่ง ระดับปัจเจกบุคคลนั้นอาจนับเป็นหน่วยครอบครัวเดี่ยว(single household) นอกจากนี้ยังได้เน้นว่าสามารถใช้ได้กับทุกคนทุกระดับ

3) แนวคิดทางสายกลาง (Middle Path) เป็นหัวใจสำคัญ (Keyword) ของปรัญญาที่นำมาใช้ในการบริหารและพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกแห่งความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัฒน์กล่าวคือ

- ไม่ใช่การปิดประเทศอย่างสิ้นเชิง แต่ก็ไม่ใช่การเปิดเสรีอย่างเต็มที่ โดยไม่มีการเตรียมความพร้อมของคนและสังคมในการเข้าสู่กลไกตลาด

- ไม่ใช่การอยู่อย่างโดดเดียว (Independence) หรือพึ่งพิงภายนอกหรือคนอื่นทั้งหมด (Dependence) แต่เน้นความคิดและการกระทำที่จะพึ่งตนเองเป็นหลัก (self - reliance) ก่อนที่จะพึ่งคนอื่น

- ทางสายกลาง ในที่นี้ หมายถึง วิธีการ (Means) หรือการกระทำที่พอประมาณบนพื้นฐานของความมีเหตุผล และสร้างภูมิคุ้มกัน ซึ่งในที่สุดแล้วจะนำไปสู่การพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อให้รอดพ้นวิกฤติ และทำให้สังคมและประเทศสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง (Security) และยั่งยืน (Sustainable) ภายใต้กระแสโลกาภิวัฒน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

คำนิยาม (Working definition)

ความพอเพียง (Sufficiency) หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน โดยความพอเพียงต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อมๆ กันได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และระบบ

1) ความพอประมาณ (Moderation) หมายถึงความพอดี (dynamic optimum) ที่ไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไปในมิติต่างๆ ของการกระทำ (ความพอประมาณอาจพิจารณาจากความพอดีใน 7 มิติ คือ พอดีกับเหตุ พอดีกับผล พอดีกับตน พอดีในเชิงปริมาณ พอดีกับกาล พอดีกับชุมชน และพอดีกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง) เพื่อนำไปสู่ความสมดุลและพร้อมต่อการรองรับความเปลี่ยนแปลง

2) ความมีเหตุผล (Reasonableness) หมายถึงการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอประมาณในมิติต่างๆ นั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุ ปัจจัย และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ (expected results) อย่างรอบคอบ

3) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร (Self-immunity) เพื่อเตรียมตัวพร้อมรับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ เนื่องจาก เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่มองโลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัตร การกระทำที่จะสามารถเรียกได้ว่า พอเพียง (systematic and dynamic optimum) นั่นจึงมิใช่แต่จะคำนึงถึงเหตุการณ์และผลในปัจจุบันเท่านั้น แต่จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ (scenario) ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกลภายใต้ข้อจำกัดของความรู้ที่มีอยู่ (bounded rationality) และสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้พอเพียงที่จะสามารถพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ระดับของความพอประมาณต้องครอบคลุมมิติการจัดการความเสี่ยง (risk management) เชิงพลวัตร(dynamic) จึงจะนับได้ว่าเป็นระดับความพอเพียงที่สมบูรณ์

เงื่อนไข (Conditions of Sufficiency Actions)

ความพอเพียงต้องอาศัยเงื่อนไข 2 เงื่อนไข คือ เงื่อนไขกรอบความรู้ (Set of knowledge) และเงื่อนไขคุณธรรม (Ethical Qualifications) ซึ่งมีความหมาย ดังนี้

1) เงื่อนไขความรู้ที่จะนำไปสู่การตัดสินใจประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่อยู่ในระดับพอเพียงต้องอาศัยความรอบรู้ คือ ความรู้ (Stock of all relevant knowledge) เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ อย่างรอบด้าน โดยครอบคลุมเนื้อหาของเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการนำไปใช้ในโอกาสและเวลาต่างๆ ต้องอาศัยความรอบคอบ คือ ความสามารถที่จะนำความรู้และหลักวิชาการต่างๆ เหล่านั้น มาพิจารณาให้เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน (Connectivity of all acquired knowledge) ประกอบการวางแผน ก่อนที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติทุกขั้นตอน และความระมัดระวัง คือ ความมีสติ ในการนำแผนปฏิบัติที่ตั้งอยู่บนหลักวิชาต่างๆ เหล่านั้นไปใช้ในการปฏิบัติ (Utilization of knowledge at any point of time with carefulness and attentiveness) เพราะในความเป็นจริงแล้ว สถานการณ์เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้นการนำความรู้และความรอบคอบมาใช้ จึงต้องอาศัยความระมัดระวังให้รู้เท่าทันเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

2) เงื่อนไขคุณธรรม (Ethical Qualifications) เป็นเงื่อนไขที่จะต้องเสริมสร้าง 2 ด้าน ได้แก่

2.1 ด้านจิตใจ/ปัญญา โดยเน้นความรู้คู่คุณธรรม กล่าวคือ ตระหนักในคุณธรรมมีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม

2.2 ด้านการกระทำ หรือแนวทางการดำเนินชีวิต โดยเน้นความอดทน ความเพียร สติปัญญาและความรอบคอบ

ดังนั้นเงื่อนไขทั้ง 2 เงื่อนไขจึงเป็นการนำความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังมาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันต้องเสริมสร้างพื้นฐานทางจิตใจให้มีสำนึกคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายที่เน้นเป็นพิเศษคือเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ เนื่องจากการกระทำใดๆ ของคนกลุ่มนี้สามารถก่อให้เกิดผลกระทบในสังคมวงกว้างได้

แนวทางปฏิบัติ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ความหมาย

1) การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ จะทำให้เกิดทั้งวิถีการพัฒนา และผลของการพัฒนา (Development path) ที่สมดุล (Balance) และพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง (internal consistency between means and ends) กล่าวคือ

- ความพอเพียง เป็นทั้งวิธีการ (Means) ที่คำนึงถึงความสมดุล-พอประมาณอย่างมีเหตุผลและการสร้างภูมิคุ้มกันที่เหมาะสม

- ในขณะเดียวกัน ก็นำไปสู่ผลของการกระทำ (Ends) ที่ก่อให้เกิดความสมดุลและพร้อมรับต่อความเปลี่ยนแปลง

2) ความสมดุล และความพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง หมายถึง

- ความสมดุล (Balance) ในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความรู้/เทคโนโลยี ในขณะเดียวกันความสมดุลของการกระทำทั้งเหตุและผลที่เกิดขึ้นในมิติของเวลาก็จะนำไปสู่ความยั่งยืนของการพัฒนา หรือความดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง (sustainability) ของทุนในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางสิ่งแวดล้อม และทุนทางภูมิปัญญา และวัฒนธรรม ภายใต้กระแสโลกาภิวัฒน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

- ความพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง (Flexible and adaptable) ต่อผลกระทบจากด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอก

สรุปได้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีองค์ประกอบด้านต่างๆ ที่เชื่อมโยงกัน สามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนากรอบทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ได้ ดังนี้

1. กรอบแนวคิดเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวการดำรงชีวิตอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็นโดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั่งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา มองโลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัตร มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในแนวทางที่ควรจะเป็น สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ทุกระดับ โดยมีแนวคิดทางสายกลางเป็นหัวใจสำคัญของกรอบแนวคิด

3. คำนิยาม ความพอเพียง จะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เพื่อเตรียมตัวพร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้น

4. เงื่อนไข การตัดสินใจในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งเงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรมกล่าวคือ

- เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ อย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในการนำแผนไปใช้ให้เกิดผลในการปฏิบัติ

- เงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วยด้านจิตใจที่ตระหนักในคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาและในระดับปฏิบัติรอบคอบในการดำเนินชีวิต

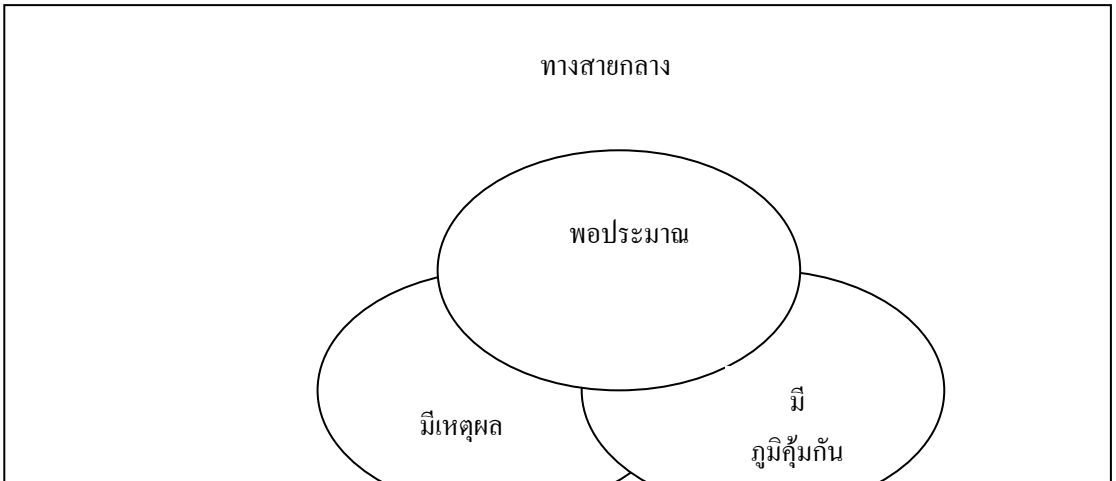
5. แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำปรัชญามาประยุกต์ใช้ คือการพัฒนาที่สมดุลและพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน

ส่วนในเชิงทฤษฎีสามารถแยกองค์ประกอบทั้งสามของเศรษฐกิจพอเพียงออกเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ ส่วนที่สร้างให้เกิดความยั่งยืนของการใช้ทรัพยากรในสถานการณ์ที่ปราศจากผลกระทบภายนอก (Deterministic optimality) ซึ่งระกอบด้วยความพอประมาณ และความมีเหตุผล และส่วนที่เป็นองค์ประกอบที่เสริมประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากรให้พร้อมต่อ การรองรับผลกระทบจากภายนอก ซึ่งมีความไม่แน่นอน (Stochastic optimality) อันได้แก่ การมีภูมิคุ้มกันในตัว

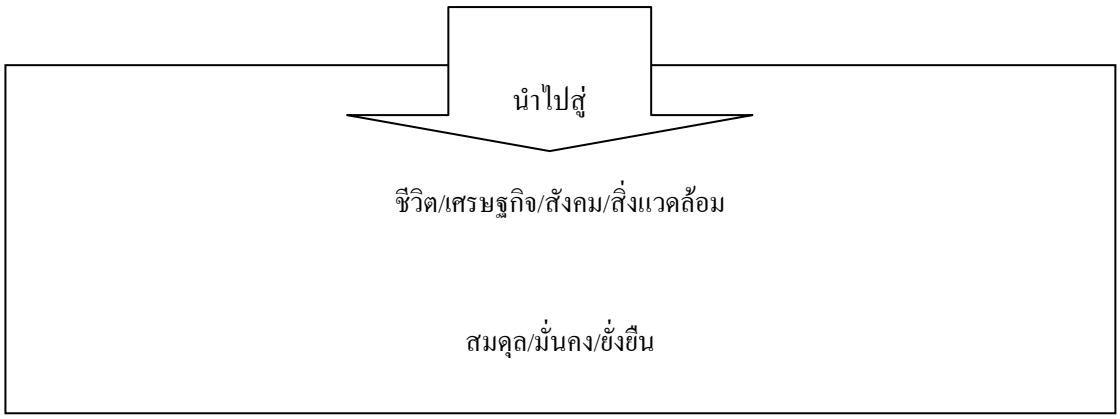
แนวคิดเรื่องความพอประมาณ มี 2 แนวทางหลัก ได้แก่ ความพอประมาณ โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ทางสังคมที่ถูกกำหนด และความพอประมาณ โดยเปรียบเทียบกับศักยภาพของตนเอง ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีความหมายครอบคลุมกระบวนการ Optimisation ภายใต้ข้อจำกัดต่างๆ หรือใกล้เคียงกับแนวคิดเรื่อง bounded rationality นอกจากนี้ความพอประมาณยังสามารถนำมาซึ่งการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน หรือการสร้างประสิทธิภาพในเชิงพลวัตได้ด้วย สำหรับความมีเหตุมีผลในบริบทของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เนื่องด้วยมีปัจจัยในเรื่องคุณธรรมกำกับควบคู่กับการดำเนินทางสายกลาง ในขณะที่คำจำกัดความทางทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับความมีเหตุมีผล เช่น Rationality หรือ rational expectation และ common knowledge ไม่สามารถอธิบายความมีเหตุมีผลในบริบทของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างสมบูรณ์

ส่วนแนวคิดเรื่อง ระบบภูมิคุ้มกันในตัวของเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีเศรษฐศาสตร์นั้น มีลักษณะคล้ายคลึงกันโดยรวม กล่าวคือ มีลักษณะในการบริหารความเสี่ยง การกระจายความเสี่ยง การป้องกันความเสี่ยง การลดความเสี่ยง และการสร้างกลไกที่ก่อให้เกิดเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ยังมีข้อแตกต่างในด้านของหลักการตัดสินใจ ซึ่งทางสายกลางเป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจได้แทนหลัก Optimization และอาจจะ เหมาะสมกว่าภายใต้ข้อจำกัดของความไม่แน่นอนจากอนาคต

สำหรับเงื่อนไข 2 ประการ คือ ความรู้และคุณธรรมในระบบเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เงื่อนไขความรู้ประกอบด้วยความรู้ 3 ด้านคือ รอบรู้ในวิชาการต่างๆ รอบคอบในการเชื่อมโยง และระมัดระวังในการนำความรู้ไปใช้ ส่วนเงื่อนไขคุณธรรมที่ต้องมีคุณธรรมในมิติของจิตใจ และการกระทำที่เน้นความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน และความเพียร (โรงเรียนบ้านโคกเพิ่มโคกกลาง, ม.ป.ป.)



นำไปสู่



ภาพที่ 3 องค์ประกอบเศรษฐกิจพอเพียง

จากองค์ประกอบเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยสรุปว่า เศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบด้านความพอประมาณ องค์ประกอบด้านความมีเหตุผล และองค์ประกอบด้านการมีภูมิคุ้มกัน ซึ่งมีเงื่อนไขความรู้และคุณธรรมไปกำกับให้ความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันเป็นไปอย่างพอเพียง ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 องค์ประกอบเป็นกรอบแนวคิดและองค์ประกอบหลักของงานวิจัยในครั้งนี้

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แยกประเภทงานวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย แบ่งออกเป็น 4 ประเภท (อภิชัย พันธเสน, 2549) ดังนี้

ประเภทที่ 1 การศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจชุมชนในฐานะปรัชญาและแนวคิดการพัฒนาสังคม

1. แนวคิดในฐานะปรัชญามีงานวิจัยของ ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ (2547) ศึกษาวิจัยเรื่อง การสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อสำรวจสถานะองค์ความรู้ (Status of Knowledge) ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) เพื่อศึกษาองค์ความรู้ด้านการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับรัฐ ครอบครัว ชุมชน ภาคธุรกิจ โดยเฉพาะในระดับชุมชนของสังคมไทยและ 3) เพื่อสนับสนุนแผนงานพัฒนาวิชาการและการจัดการความรู้(ส่งเสริมการวิจัย) ของคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการสังเคราะห์พบว่า 1) การประเมินสถานะองค์ความรู้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงระดับแนวคิดด้วยการสังเคราะห์เนื้อหาภายใต้กรอบญาณวิทยาบูรณาการศาสตร์ พบข้อสังเกตทางทฤษฎีหลายประการดังนี้ ประการที่หนึ่ง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเกิดขึ้นท่ามกลางกระแสแนวคิดการพัฒนาทางสังคมทางเลือกหลายกลุ่มในสังคมไทย

2. แนวคิดการพัฒนาสังคมมีงานวิจัยของอรสุดา เจริญรัถ (2546) ศึกษาเรื่อง การเกิดขึ้น การดำรงอยู่และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น การดำรงอยู่การปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียงว่า ภายใต้บริบททางสังคมที่เปลี่ยนผ่านจากสังคมประเพณีมาสู่สังคมทันสมัยนั้น เศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำรงอยู่และปรับตัวไปโดยมีเงื่อนไข ปัจจัย กระบวนการอย่างไร โดยกำหนดนิยาม และขอบเขตของเศรษฐกิจพอเพียงว่าประกอบด้วยกิจกรรมทางเศรษฐกิจ 4 ประการคือ การผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยนและการจัดสรรผลผลิตเงื่อนไขสำคัญที่สุดของการเกิดขึ้น การดำรงอยู่และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียงก็คือ การที่ชุมชนหรือหมู่บ้านยังคงมีอำนาจในการควบคุมดูแลจัดการทรัพยากรต่างๆ ของตนเอง อำนาจดังกล่าวนับเป็นรากฐานที่สำคัญที่นำไปสู่การสร้างและพัฒนาระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพสำหรับการดำรงชีวิตด้านต่างๆ ในรูประบบบรรทัดฐานของหมู่บ้านที่ปรากฏอยู่ในจารีตประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อหรือพิธีกรรม ซึ่งเป็นผลเชื่อมโยงจากอิทธิพลของโลกทัศน์ และระบบคุณค่าของชุมชน ปัจจัยดังกล่าวนี้เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจพอเพียงสามารถปรับไปตามบริบทสังคมที่เปลี่ยนผ่านจากสังคมประเพณีเข้าสู่สังคมทันสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังพบว่าเมื่อหมู่บ้านต้องประสบกับความปลี่ยนแปลงจากความทันสมัยต่างๆ เช่น การมีถนนตัดผ่านเข้ามา การมีสาธารณูปโภคที่สะดวกสบาย หรือการเข้ามาแทรกแซงของอำนาจรัฐ งานวิจัยของ ศิริกุล ดำรงมณี (2546) ได้ศึกษาเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงกับวิถีชีวิตแบบพุทธ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คำสอนของพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทว่ามีทัศนะทางเศรษฐศาสตร์อย่างไร โดยเปรียบเทียบกับเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า หลักคำสอน"ทางสายกลาง" ของพุทธศาสนา เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับความพอดี และพอเพียงในเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้แนวคิดของทั้งสองระบบยังนำไปสู่การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ และปัญหาต่างๆ ของสังคมได้ โดยเป็นการแก้ปัญหา และป้องกันปัญหาก่อนที่จะเกิดด้วยการให้ความเข้าใจต่อการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง โดยต้องเริ่มที่ใจหรือสัมมาทิฐิก่อน จากนั้นจึงนำไปสู่การปฏิบัติโดยยืนอยู่บนหลักการของความพอประมาณ มีเหตุผลพึ่งตนเองได้ อนึ่งทุกคนสามารถเข้าสู่แนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงได้โดยไม่จำเป็นต้องเป็นเกษตรกรเท่านั้น นอกจากนี้ยังเสนอแนะว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั้นสามารถเสริมส่วนที่เป็นข้อด้อยของเศรษฐกิจระบบทุนนิยม โดยผ่านทางคนในระบบที่ดำเนินชีวิตตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงงานวิจัยของ พระมหาศิริวัฒน์ อริยเมธี (2546) ศึกษาเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากมุมมองของพระพุทธศาสนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักพุทธธรรม และเพื่อศึกษาพุทธธรรมที่สนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นหลักของเศรษฐกิจแนวพุทธ พบว่า เศรษฐกิจพอเพียงได้แก่เศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอดี พออยู่ พอกิน พอใช้ ยึดหลักมัชฌิมาปฏิปทาในการดำเนินชีวิต มีดุลยภาพระหว่างชีวิตกับสิ่งต่างๆ ที่ชีวิตเข้าไปเกี่ยวข้อง ดำเนินชีวิตแบบพอมีพอกินเป็นสัมมาอาชีวะก่อนเป็นเบื้องต้นจากนั้นจึงพัฒนาไปสู่การกินดีอยู่ดี เศรษฐกิจพอเพียง เป็น

ทรัพย์ 3) หลักพุทธธรรมที่สนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงด้านการแลกเปลี่ยนซื้อขาย 4 ประการ คือ หลักอาชีวัฏฐมกศีล, คุณสมบัติของนักการค้าที่ดี, เหตุที่ทำให้การค้าขายขาดทุนและได้กำไร และ หลักอัปปมาทธรรม 4) หลักพุทธธรรมที่สนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงด้านการจัดสรร จัดการผลผลิต 2 ประการ คือ หลักสนับสนุนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และหลักอคติสี่อย่าง งานวิจัยของพระมหาสง่า พลสงคราม (2542) ศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบเศรษฐกิจเชิงพุทธกับเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาเปรียบเทียบเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธกับเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมไทย พบว่า เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธมิได้เริ่มจากสมมุติฐานทางเศรษฐศาสตร์ แต่เป็นหลักคำสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมะ ในฐานะที่เป็น

ประเภทที่ 2 การศึกษาพัฒนาการทางเศรษฐกิจและประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของชุมชน

1. แนวคิดในฐานะพัฒนาการทางเศรษฐกิจได้แก่งานวิจัยของชนันท์ภรณ์ สุสิริเกษมสุข (2550) ศึกษาเรื่อง การศึกษาเงินออมภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการออมภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า หมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงดีเด่นด้านการออมทั้ง 3 หมู่บ้านประกอบด้วยหมู่บ้านห้วงน้ำขาว จ.ตราด หมู่บ้านตำแย จ. อุบลราชธานี และหมู่บ้านยางกลาง จ.อ่างทอง มีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยครัวเรือนมีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย เพื่อเป็นการลดรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือยในครัวเรือน มีกิจกรรมเพิ่มรายได้ เช่น ทำอาชีพเสริม ผลิตสินค้า OTOP และการปลูกฝังให้ประชานในหมู่บ้านมีวินัยในการออม โดยออมทรัพย์ไว้กับกองทุนต่างๆ ในชุมชนทำให้ไม่ต้องไปพึ่งพาเงินนอกระบบซึ่งเป็นหลักประกันได้ว่าในยามฉุกเฉินหรือจำเป็นจะมีเงินใช้จ่ายอย่างแน่นอน งานวิจัยของวารุณี ชินวินิจกุล (2549) ศึกษาเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนไม้เรียงเริ่มจากการรวมตัวของผู้นำชุมชนที่มีการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) อย่างง่าย เพื่อหาข้อสรุปที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และความคิดเห็นรวมของชุมชน พบว่าการขับเคลื่อนใช้ผลของการค้นคว้าวิจัยจากช่วงการริเริ่มก่อเกิดมาผลักดันให้ไปสู่การปฏิบัติ โดยใช้ภาวะผู้นำและกระบวนการกลุ่ม และกระบวนการถ่ายทอดความรู้ชุมชนไม้เรียงเป็นโอกาสให้คนได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน หรือเป็นการยกระดับความสามารถในการคิดวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาค้นหาและตัดสินใจกำหนดแผนหรือกิจกรรมทางเลือกใหม่ๆ ในการแก้ไขปัญหาที่สามารถดำเนินการได้จริงและเท่าทันการเปลี่ยนแปลง โดยการสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาด้วยการพึ่งตนเอง นอกจากนี้ผู้นำชุมชนไม้เรียงใช้กระบวนการขับเคลื่อนที่นำไปสู่การสร้างสร้างชุมชนแบบองค์รวมที่มีความหลากหลายและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มีระบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของคนทั้งในและนอกชุมชนในลักษณะเครือข่าย เป็นกระบวนการพึ่งตนเองที่ชาวบ้านและชุมชนร่วมกันพัฒนาทั้งด้านระบบคุณค่า กระบวนการเรียนรู้ และระบบการจัดการเพื่อการพัฒนาสังคมของชุมชนซึ่งทุกระบบจะต้องสอดประสานกัน ที่สำคัญคือมีการทำให้ยั่งยืนด้วยกระบวนการติดตามประเมินผลเป็นระยะๆ แล้วนำผลที่ได้มาหาข้อสรุป เพื่อนำมาดำเนินการต่อไป หรือตัดสินใจปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ อีกทั้งนโนบายภาครัฐและแนวทางการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาตามกระแสหลักและกระแสบริโภคนิยม ทำให้ชุมชนประสบปัญหาความเดือดร้อนขาดความเชื่อมั่นในการแก้ไขปัญหาของตนเอง ผู้นำชุมชนใช้กระบวนการสร้างปัญหาเป็นเครื่องมือการพัฒนาและให้โอกาสคน ซึ่งจะต้องสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพของชุมชน ด้วยการนำเอาวิทยาการใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ ทั้งนี้ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนไม้เรียง ขึ้นอยู่กับคน ความรู้ ทรัพยากร การฟื้นฟูความสัมพันธ์ในอดีตของคนในชุมชนให้กลับคืนมา โดยวงจรของการพัฒนาจะดำเนินการไปตามครรลองของธรรมชาติ เพื่อให้คนเกิดความมั่นใจในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ใช้องค์กรชุมชนและเครือข่ายเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาการเรียนรู้ และใช้แนวทางการพัฒนาธุรกิจชมชนแบบครบวงจรเป็นกระบวนการที่จะนำไปสู่ฐานคิดของการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อความพอเพียงอย่างแท้จริงงานวิจัยของจริยา สุพรรณ (2548) ศึกษาเรื่อง การยอมรับเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในชุมชนบ้านหลุมมะขามตำบลหนองไม้แก่น อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ชุมชนบ้านหลุมมะขามเกิดจากการรวมกลุ่มของ

2. แนวคิดในฐานะเศรษฐกิจของชุมชนมีงานวิจัยของสมหมาย สาตทรัพย์ (2546) ศึกษาเรื่องความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงของชาวพุทธ : ศึกษากรณีชุมชนศีรษะอโศก อำเภอกันทรลักษณ์ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า (1) ชุมชนศีรษะอโศกมีระดับความเข้มแข็งของชุมชนในระดับสูง (87.9%) โดยมีความเข้มแข็งทางด้านปัจจัยเศรษฐกิจชุมชนในระดับสูง (71.4%) ปัจจัยด้านการศึกษาเรียนรู้มีความเข้มแข็งในระดับสูง (87.9%) และปัจจัยด้านศาสนาวัฒนธรรม มีความเข้มแข็งในระดับสูงเช่นกัน (96.7%) และมีปัจจัยที่เข้มแข็งมากที่สุดใน 3 ปัจจัยที่ศึกษา เพราะปัจจัยนี้มีความศรัทธาทางพุทธศาสนาเป็นองค์ประกอบสำคัญของชุมชนสอดคล้องกับการศึกษาการก่อกำเนิดของชุมชนแห่งนี้อย่างมีนัยสำคัญ (2) ปัจจัยความเข้มแข็งของชุมชนทั้ง 3 ปัจจัยที่ศึกษามีความสัมพันธ์กันทั้ง 3 ปัจจัย ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจชุมชนสัมพันธ์กับปัจจัยการศึกษาเรียนรู้ในระดับสูง (ค่า r = .730) ปัจจัยการศึกษาเรียนรู้สัมพันธ์กับปัจจัยศาสนาวัฒนธรรมในระดับปานกลาง (ค่า r = .656) ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจชุมชนสัมพันธ์กับปัจจัยศาสนาวัฒนธรรมในระดับปานกลาง (ค่า r = .623) และปัจจัยความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจชุมชน การศึกษาเรียนรู้และศาสนาวัฒนธรรมทั้ง 3 ด้าน สัมพันธ์กับความเข้มแข็งของชุมชนศีรษะอโศกทุกปัจจัยในระดับสูง (ค่า r = .931และ .822) ตามลำดับ และงานวิจัยของสยาม บุญสม (2542) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามนโยบายเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง มีอายุระหว่าง 36-45 ปี ร้อยละ 35.20 สมรสแล้ว มีการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 มีอาชีพทางการเกษตร มีรายได้มากกว่า 50,000.- บาทต่อปี เคยมีประสบการณ์ในการดำเนินงานตามโครงการต่างๆ มีสถานภาพทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง มีความเชื่อถือศรัทธาในนโยบายเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมาก กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามนโยบายเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในภาพรวมระดับกลาง และหากแยกพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการร่วมคิดหาแนวทางดำเนินงาน ด้านการร่วมตัดสินใจ ด้านการเข้าร่วมดำเนินงาน และด้านการได้รับประโยชน์ จากการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลางทั้งสิ้น

ประเภทที่ 3 การศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจชุมชนด้วยการสำรวจความคิดเห็นหรือทัศนะของบุคคลหรือคณะบุคคลโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มีต่อโครงการและกิจกรรมการพัฒนาที่ยึดหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

1. ความคิดเห็นหรือทัศนะของบุคลากรทางการศึกษา มีงานวิจัยของชวลิต จันทร์ศรี (2550) ศึกษาเรื่องสาระการเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาระดับความจำเป็นของสาระการเรียนรู้ต่อการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูสังกัด

2. ความคิดเห็นหรือทัศนะของบุคคลทั่วไป มีงานวิจัยของสายน้ำผึ้ง รัตนงาม (2547) ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาสมาชิกเสถียรธรรมสถาน โดยมีวัตถุประสงค์

ประเภทที่ 4 การศึกษาการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

1. การศึกษาประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา มีงานวิจัยของนภสินธุ์ เสือดี (2551) ศึกษาเรื่อง การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณสำหรับนักเรียนปฐมวัย กรณีศึกษา: โรงเรียนบ้านหนองขาม อำเภอสวนผึ้งจังหวัดราชบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณสำหรับนักเรียนปฐมวัยชั้นอนุบาล 1 และอนุบาล 2 โรงเรียนบ้านหนองขาม อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี พบว่าได้นวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณที่มีคุณภาพด้านเนื้อหาในระดับดี และด้านเทคโนโลยีการศึกษาในระดับดีมาก ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณปรากฏว่านักเรียนมีพัฒนาการของคะแนนค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณเพิ่มขึ้น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพปรากฏว่านักเรียนปฐมวัยมีการพัฒนาค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณอยู่ในระดับดีมาก และเป็นที่น่าสังเกตว่ามีปรากฏการณ์ที่นักเรียนสามารถบอกกล่าว ตักเตือน ชักชวน ให้บุคคลอื่นมีค่านิยมเช่นเดียวกับตนเองได้ ซึ่งนอกเหนือจากผลที่คาดไว้ งานวิจัยวีระ ปั่นทรัพย์ (2551) ศึกษาเรื่อง สภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม อำเภอเมืองสมุทรสงคราม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม อำเภอเมืองสมุทรสงครามใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล พบว่า 1. สภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของครูโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม อำเภอเมืองสมุทรสงคราม ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2. การเปรียบเทียบสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จำแนกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สอน และช่วงชั้นที่ทำการสอน พบว่า 2.1 ครูที่สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างกัน มีการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน 2.2 ครูที่ทำการสอนในช่วงชั้นต่างกัน มีการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันงานวิจัยอนงค์นุช ผลยะฤทธิ์ (2551) ศึกษาเรื่องผลการพัฒนาผลการเรียนรู้และความสามารถในการปลูกพืชผักสวนครัวสู่เศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดผาสุกาวาส (พิศิษฎ์พิทยา) โดยใช้หนังสืออ่านประกอบ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพและหาค่าดัชนีประสิทธิผลหนังสืออ่านประกอบ เรื่อง การปลูกผักสวนครัวสู่เศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดผาสุกาวาส (พิศิษฎ์พิทยา) 2. เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้และศึกษาความคงทนในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดผาสุกาวาส (พิศิษฎ์พิทยา) ก่อนและหลังการเรียนด้วยหนังสืออ่านประกอบ เรื่องการปลูกผักสวนครัวสู่เศรษฐกิจพอเพียง 3. เพื่อประเมินผลการปฏิบัติงานในการปลูกผักสวนครัวสู่เศรษฐกิจพอเพียงและศึกษาความพึงพอใจในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดผาสุกาวาส (พิศิษฎ์พิทยา) พบว่า 1. ผลการสร้างหนังสืออ่านประกอบ เรื่อง การปลูกผักสวนครัวสู่เศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดผาสุกาวาส (พิศิษฎ์พิทยา) ได้หนังสืออ่านประกอบ ที่มีองค์ประกอบหลักมีเนื้อหาสาระการเรียนรู้จำนวน 10 เรื่อง ได้แก่ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความหมายผักสวนครัว การเลือกสถานที่ปลูกผักสวนครัว ประเภทและฤดูกาล การเตรียมแปลงปลูก เครื่องมือการเกษตร วิธีการปลูกผัก การบำรุงรักษา การเก็บเกี่ยวผลผลิตและการจำหน่าย การบริโภคผักให้ปลอดภัยจากสารพิษ 2. คุณภาพของหนังสืออ่านประกอบ เรื่อง การปลูกผักสวนครัวสู่เศรษฐกิจพอเพียงตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยภาพรวม มีคุณภาพอยู่ในระดับดี และเมื่อพิจารณาเป็นราย

และการมีส่วนร่วมจากชุมชน กระบวนการบริหารเป็นไปตามหลักวงจรเดมมิ่ง (PDCA) บนพื้นฐานของหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดี มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ตามเงื่อนไขคุณธรรม แผนงาน โครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ได้รับการวิเคราะห์ตามเหตุผลและความจำเป็น การใช้สื่อต่าง ๆ ใช้วัสดุและแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น เป็นไปตามหลักพอประมาณ หรือพอเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน การเข้าค่ายคุณธรรมไม่ต้องเดินทางไกล ไม่ต้องเข้าไปตัดไม้ทำลายป่าเพื่อกางเต็นท์ ถือว่าเป็นภูมิคุ้มกันด้านสิ่งแวดล้อม มีระบบการป้องกันความเสี่ยงของโครงการที่อาจทำให้ไม่บรรลุผลสำเร็จถือเป็นภูมิคุ้มกันได้อย่างดียิ่งความสำเร็จในการบริหารจัดการอีกประการหนึ่ง เกิดจากทุกคนเข้าถึงแก่นแท้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเงื่อนไขคุณธรรมและภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม ซึ่งถือว่าเป็นมิติทางจิตใจ เดิมทีโรงเรียนเข้าใจว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องการเพาะปลูกและประหยัดอดออมเท่านั้น เดิมโรงเรียนปลูกผักก็เน้นการขายนำกำไรมาแบ่งกัน แต่ปัจจุบันโรงเรียนที่ปลูกผักก็ปลูกเป็นตัวอย่างแก่เด็กและชุมชนในการใช้ปุ๋ยชีวภาพ ผลผลิตที่ได้เอามาแบ่งกันรับประทาน มีการนำไปบริจาคแก่ชุมชนและนำไปทำบุญที่วัด เป็นการเน้นจิตใจที่เอื้ออาทร สร้างภูมิคุ้มกันด้านสังคมและวัฒนธรรม เดิมเคยนึกถึงแต่การแข่งขัน ปัจจุบันนึกถึงแต่การแบ่งปัน หากมีผักเหลือจากแบ่งกันรับประทานเหลือแจก เหลือจากทำบุญ ก็นำไปขายในภายหลัง มิได้เอาเงินเป็นตัวตั้ง แต่มุ่งด้านจิตใจเป็นตัวตั้ง 2. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน พบว่า โรงเรียนได้พัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้สามารถจัดทำหน่วยการเรียนรู้ แผนการเรียนรู้ และให้สามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระที่มีการบูรณาการเข้ากับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นรูปธรรม วิธีการเรียน การสอนเน้นฝึกให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ ให้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง ใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ เช่น บางโรงเรียนตั้งอยู่ในป่าธรรมชาติ มีเนื้อที่ 200 ไร่ สามารถใช้ป่าเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ นอกจากนั้น ก็ใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น ไร่นาสวนผสม พิพิธภัณฑ์ หรือองค์กรที่ประสบความสำเร็จ เป็นไปตามหลักพอประมาณการใช้สื่อก็ใช้จากวัสดุธรรมชาติเท่าที่มีอยู่ในท้องถิ่นและใช้วิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ถือเป็นการสร้างองค์ความรู้และการอนุรักษ์วัฒนธรรมไปใช้ตัว ทุกโรงเรียนมีโครงงานที่จะช่วยให้บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปได้ทุกกลุ่มสาระ บางโรงเรียนมีโครงงานย่อย ๆ ถึง 528 โครงงาน แต่ละโครงงานมาจากการคิดวิเคราะห์ อย่างมีเหตุผล ความจำเป็น ความพอประมาณ พอเหมาะกับอัตภาพ ความพร้อม ความถนัดและความสนใจของเด็ก เป็นการดำเนินการตามหลักวิชาด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง การเรียนการสอนทุกเรื่อง พบว่าครูเป็นต้นแบบที่ดีให้กับเด็ก และขยายผลไปยังชุมชน การพัฒนาจึงเกิดผลยั่งยืนตลอดไป 3. ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พบว่า โรงเรียนแบบอย่างทั้ง 25 โรงเรียน มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรมากมาย นอกจากกิจกรรมหลักคือ ลูกเสือ เนตรนารี และยุวกาชาดแล้ว ยังมีกิจกรรมหลักที่เกี่ยวกับการเกษตรที่เน้นการเพาะปลูกโดยตรง กับการเกษตรที่เป็นการนำผลผลิตมาแปรรูป เป็นการสร้างองค์ความรู้ในการอาชีพของเด็ก นอกจากนั้น ก็มีกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตอีกมากมาย เช่น การประหยัดและอดออม กิจกรรมที่สร้างสรรค์สังคมสิ่งแวดล้อมที่ถือว่าเป็นจุดเด่นอีกมาก เช่น การรณรงค์ใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติกการใช้สินค้าชนิดเติม การนำผลิตภัณฑ์มารีไซเคิล มีชุมนุมอนุรักษ์พลังงาน มีสารวัตรพลังงาน มีการรับบริจาคขยะมา รีไซเคิล บางโรงเรียนมีการอบรมความรู้แก่รุ่นน้องที่เตรียมสอบเข้ามหาวิทยาลัยโดยไม่เก็บเงิน ถือว่ามีอุดมการณ์สูงส่ง มีจิตใจเอื้ออาทรแบ่งปันรุ่นน้อง เป็นภูมิคุ้มกันด้านสังคม ซึ่งหาได้ยากในสังคมเมืองปัจจุบันทุกกิจกรรมที่ทำแฝงไว้ด้วยมิติทางคุณธรรมหรือมิติทางจิตใจซึ่งเป็นแก่นแท้ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง 4. ด้านการพัฒนาบุคลากร พบว่า

$\bar{x}$ $\bar{x}$

$\bar{x}$ $\bar{x}$

$\bar{x}$ $\bar{x}$ $\bar{x}$ $\bar{x}$ $\bar{x}$ $\bar{x}$ $\bar{x}$ $\bar{x}$ $\bar{x}$

2. การศึกษาการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงด้านการเกษตรมีงานวิจัยของชลิตา ลชิตาวงศ์ (2551) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมและปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต โดยมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต 2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตต่อการดำเนินชีวิต

เนื่องจากไม่ใช้ปัจจัยการผลิตภายนอก สามารถใช้ปัจจัยการผลิตภายในระบบ ทำให้ลดความเสี่ยงในการลงทุนทั้งตลาดปัจจัยการผลิตและตลาดผลิต คือ มีวัตถุประสงค์ในการเกษตรเพื่อการบริโภค จึงไม่จำเป็นต้องหวังขาย

$\bar{x}$

3. การศึกษาการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงด้านธุรกิจ มีงานวิจัยของ สุขสรรค์ กันตะบุตร (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2550) ศึกษาเรื่องการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคธุรกิจ ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการตรวจสอบกิจกรรมทางธุรกิจขององค์กรธุรกิจไทยหลายๆแห่งจากหลายอุตสาหกรรมด้วยกัน คือ ธุรกิจขนาดกลางและย่อม 296 แห่งจากอุตสาหกรรมหลัก 6 กลุ่มของประเทศ ชุมพรคาบาน่ารีสอร์ท บ้านอนุรักษ์กระดาษสา โรงพยาบาลเทพธารินทร์ บริษัทแพรนด้า จิวเวลลี่ จำกัด (มหาชน) บริษัทไทยเพรซิเดนท์ฟูดส์ จำกัด (มหาชน) บริษัท ปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) โดยที่ทั้งหมดได้ผ่านวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2540 มาได้อย่างประสบผลสำเร็จ ซึ่งเป็นการแสดงถึงความสามารถที่จะรักษาสมดุลระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ขององค์กรและสามารถยืนหยัดท่ามกลางความยากลำบากทางเศรษฐกิจและสังคมได้เป็นอย่างดี การศึกษาพบว่า องค์กรธุรกิจไทยเหล่านี้มีแนวทางในการดำเนินกิจกรรมที่คล้ายคลึงกันซึ่งสวนทางกับแนวทางในการดำเนินธุรกิจกระแสหลัก แนวทางเหล่านี้ยังสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ (1) มองการณ์ไกลในการบริหารจัดการธุรกิจ ไม่มุ่งหวังเพียงแต่การสร้างกำไรสูงสุดในระยะสั้น (2) ตระหนักในคุณค่าของพนักงานอย่างจริงใจ และไม่มีการปลดพนักงานในช่วงวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 (3) มีความรับผิดชอบอย่างเป็นรูปธรรมต่อผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียของธุรกิจที่หลากหลาย รวมถึงสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยแสดงให้เห็นประจักษ์ทางกิจกรรมทางธุรกิจที่ดำเนินอยู่ และ (4) พัฒนานวัตกรรมในผลิตภัณฑ์และขบวนการในการดำเนินงาน นอกจากนี้ยังได้เปรียบเทียบแนวทางในการดำเนินธุรกิจขององค์กรธุรกิจที่มีความยั่งยืน 28 องค์กรแห่งโลกตะวันตก (เช่น BMW HSBC และ Nordstrom) ว่าสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ ผลการศึกษาบ่งชี้ว่า แนวทางในการดำเนินธุรกิจขององค์กรที่มีความยั่งยืนแห่งโลกตะวันตกเหล่านี้ มีความสอดคล้องกับแนวทางในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจไทยดังกล่าวข้างต้น งานวิจัยชาญชัย เพ็ชรประพันธ์กุล (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2550) ศึกษาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาประเทศไทย จากแนวปรัชญาสู่การนำไปปฏิบัติจริง พบว่า จากการใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model : SEM) จะสามารถชี้ให้เห็นว่า "ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง" ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มีความสมบูรณ์ของตัวแปรต้น และตัวแปรตามครบถ้วนที่จะใช้ในการอธิบาย

2.4 การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในบริบทต่างๆ

จากการศึกษาเอกสารและ website ของนักบริหาร นักวิชาการ นักการศึกษา ผู้นำไปปฏิบัติ หน่วยงานและองค์กรต่างๆ ที่นำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ พบว่า สามารถใช้ได้ในทุกระดับ ทุกวงการ ตั้งแต่การดำเนินชีวิตในครอบครัว การบริหารองค์กร การวางแผนธุรกิจของบริษัท ภาคเอกชน การกำหนดนโยบายและการจัดสรรงบประมาณในภาครัฐ การพัฒนาวงการวิชาการ การพัฒนาท้องถิ่นไปจนถึงการพัฒนาประเทศ ตลอดจนการดำเนินกิจกรรมในภาคประชาชน และประชาสังคม (ลีลาภรณ์ บัวสาย, 2549) ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำเสนอนำเสนอตามทัศนะ แนวคิดของท่านทั้งหลายเหล่านั้นโดยนำเสนอ 2 ลักษณะ ลักษณะแรกเป็นการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในด้าน/ระดับต่างๆ และลักษณะที่สองเป็นการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในหน่วยงาน/องค์กรต่างๆ ดังนี้

การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในด้าน/ระดับต่างๆ ดังนี้

สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ม.ป.ป.) กล่าวว่า การประยุกต์นำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. โดยพื้นฐานก็คือ การพึ่งตนเองเป็นหลัก การทำอะไรอย่างเป็นขั้นตอน รอบคอบ ระมัดระวัง
2. พิจารณาถึงความพอดี พอเหมาะ พอควร ความสมเหตุสมผล และการพร้อมรับความเปลี่ยนแปลง
3. การสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความสมดุลในแต่ละสัดส่วนแต่ละระดับ
4. ครอบคลุมทั้งทางด้านจิตใจ สังคม เทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงเศรษฐกิจ ซึ่งแต่ละด้านมีดังนี้

4.1 ด้านจิตใจ ได้แก่ มีจิตใจเข็มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประนีประนอม นึกถึงผลประโยชน์ส่วนร่วม

4.2 ด้านสังคม ได้แก่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน

4.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ เลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด

4.4 ด้านเทคโนโลยี ได้แก่ รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม(ภูมิสังคม) พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านเองก่อน ก่อให้เกิดประโยชน์กับคนหมู่มาก

นอกจากนี้จากการสัมมนาของสถาบันราชภัฏในปี 2545 นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิสาขาต่างๆ ได้นำเสนอการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่างๆ (กรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์, 2550) จำนวน 9 ด้าน ดังนี้

1. ด้านความคิด เป็นแนวพระราชดำริทางด้านความคิด 9 ประการคือ

1.1 เป็นแนวคิดที่ก้าวพ้นเพดานความคิดแบบตะวันตก ซึ่งมีอิทธิพลต่อทฤษฎีและวิธีการปฏิบัติทางการพัฒนา

1.2 เป็นแนวคิดที่ก้าวพ้นเพดานความคิดแบบวิภาษวิธี (Dialectical)

1.3 เป็นแนวคิดที่ปฏิบัติให้เห็นจริงได้

1.4 เป็นทฤษฎีที่มีความง่าย ไม่ซับซ้อน คนในทุกระดับสามารถเข้าใจ เข้าถึงและนำไปทำให้เห็นผลจริงทางปฏิบัติได้

1.5 เป็นทฤษฎีอาศัยประสบการณ์ของประเทศไทยและลักษณะสภาพแวดล้อม วิถีชีวิต และลักษณะเด่นของความเป็นไทยเป็นพื้นฐาน

1.6 เป็นแนวคิดที่สมสมัยและเหมาะสมกับจังหวะเวลา

1.7 เป็นแนวคิดซึ่งแฝงไว้ซึ่งปรัชญาในการดำรงชีพและดำรงชาติ ไม่ใช่เป็นเพียงทฤษฎีทางเศรษฐกิจอย่างเดียวแต่เป็นทฤษฎีแบบบูรณาการ

1.8 เป็นแนวคิดที่มีพลังในการกระตุ้นผู้ยากไร้ เพราะผู้ปฏิบัติสามารถมีความสุขได้ตามอัตภาพที่เหมาะสมกับสถานะของตน

1.9 เป็นแนวคิดที่ปลอดด้านการเมือง ผลประโยชน์และอุดมการณ์ จึงเป็นแนวคิดที่มีความเป็นสากล

2. ด้านการเมือง การบริหาร และการปกครอง เป็นกลไกการพัฒนาทางการเมืองของประเทศที่เข้มแข็ง เพราะยึดหลักการของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน

3. ด้านการพัฒนาสังคม เป็นการมองสังคมอย่างเป็นองค์รวม ไม่แยกการพัฒนาออกเป็นส่วนๆ ดังนั้นจึงมีความเกี่ยวเนื่องกับเศรษฐกิจ วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ตลอดจนจิตสำนึกของตน

4. ด้านการวางผังภาคและเมือง สามารถนำไปสู่การวางผังภาค ผังเมือง และผังชนบท

5. ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ และน้ำ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน แหล่งน้ำ การผลิตธัญญาหาร และการเพาะพันธุ์พืช

6. ด้านการเกษตรและการอารักขาพืช

7. ด้านการดำเนินชีวิต การดำเนินชีวิตตามแนวพระราชดำริเป็นการดำเนินชีวิตที่ต้องพึ่งตนเองให้มากที่สุด ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุด ไม่ผลิตและบริโภคเกินกำลัง และมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

8. ด้านจริยธรรม มุ่งเน้นมรรควิธีของการดำเนินสายกลางตามแนวพระพุทธศาสนาผสมกลมกลืนด้วยมิติทาง ด้านจริยธรรมของการอยู่ร่วมกันของสรรพสิ่ง สงเคราะห์เกื้อกูลพึ่งพาได้

9. ด้านการเรียนรู้และการศึกษา มีลักษณะการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นองค์รวม มีการพัฒนาชีวิตอย่างประหยัด เรียบง่าย สอดคล้องกับวิถีธรรมชาติ ทักษะวิธีการทำงานที่เน้นความเพียร โดยมีเป้าหมายสู่ความพอเพียงพื้นฐานของมนุษย์

สุเมธ ตันติเวชกุล (2549) และสุทิน ลี้ปิยะชาติ (2549) ได้เสนอว่า เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับสังคมทุกระดับ ดังนี้

1. ระดับคนทุกวัย ทุกศาสนา

- ดำรงชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง การคิดพึ่งพาตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
- สอดคล้องกับหลักคำสอนของทุกศาสนาที่ให้ดำเนินชีวิตตามกรอบคุณธรรม
- ไม่ทำการใดๆ ที่เบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น
- ไม่ฟุ้งเฟ้อ ทำอะไรที่เกินตนเอง
- รู้จักแบ่งปันช่วยเหลือผู้อื่นตามกำลังของตน
- ดำเนินชีวิตทางสายกลาง

2. ระดับบุคคล/ครอบครัว

- สามารถให้ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนใน 5 ด้าน ได้แก่ จิตใจ สังคม เทคโนโลยี เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- รู้จักคำว่า "พอ" และไม่เบียดเบียนผู้อื่น

- พยายามพัฒนาตนเองเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและความชำนาญ

- มีความสุขและความพึงพอใจกับชีวิตที่พอเพียง ยึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต

3. ระดับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

- ต้องมีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ

- การจัดเตรียมนโยบาย แผนงานหรือโครงการต่างๆ ต้องสอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านสังคม เศรษฐกิจ และจิตใจควบคู่กันไป

4. ระดับนักธุรกิจ

- สามารถกู้เงินมาลงทุนได้ เพื่อทำให้มีรายได้และต้องสามารถใช้หนี้ได้

- ต้องมีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต เพียร อดทน และรับผิดชอบต่อสังคม โดยพัฒนาประสิทธิภาพ การผลิต

- รักษาความสมดุลในการแบ่งปันผลประโยชน์ของธุรกิจในระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้แก่ พนักงาน บริษัท ผู้บริโภคและสังคมโดยรวม

5. ระดับนักการเมือง

- กำหนดนโยบาย การออกกฎหมาย และข้อบัญญัติต่างๆ หรือดำเนินวิถีทางการเมืองให้ยึดมั่นอยู่บนพื้นฐานของความพอเพียงและผลประโยชน์ของส่วนรวม

- มีทัศนคติและความคิดที่ดีบนพื้นฐานของความพอเพียง สุจริต มีความเพียร และมีสติในการทำกิจการต่างๆ

6. ระดับครูอาจารย์

- ถ่ายทอด ปลูกฝังความรู้ความเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้เด็กและเยาวชน

- สอนให้คิดเป็น เข้าใจในหลักเหตุผล

- มีความคิดในเชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานของศีลธรรมและการพัฒนาจิตใจควบคู่กันไป

7. ระดับชุมชน

- รวมกลุ่มทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม โดยอาศัยภูมิปัญญาและความสามารถของตนและชุมชน

- มีความเอื้ออาทรระหว่างสมาชิกให้เกิดพลังทางสังคม

- พัฒนาไปสู่เครือข่ายระหว่างชุมชนต่างๆ

8. ระดับรัฐหรือระดับประเทศ

- ชุมชน/สังคมหลายๆ แห่งร่วมมือกันพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

- วางรากฐานของประเทศให้มีความพอเพียงและพร้อมก่อน จึงค่อยๆ ดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้เจริญขึ้นไปตามลำดับๆ ต่อไป

9. ในการกำหนดนโยบายการคลัง

- มีความพอดีไม่มากเกินไปจนกระทบเสถียรภาพไม่น้อยเกินไปจนทำให้เศรษฐกิจซบเซา
- มีเหตุผลและคล่องตัว
- ทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป ประเมินสถานการณ์รอบคอบ
- ป้องกันปัญหาก่อนที่จะรุนแรงขึ้น
- ดอกเบี้ยและอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศมีความพอดี ไม่สูงไม่ต่ำจนเกินไป

10. ในการพัฒนาระบบการศึกษาไทย

- ควรมุ่งไปสู่การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อทำให้เกิดสติปัญญาความรอบรู้และศีลธรรมอันจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างเข้มแข็งและพอเพียง
- สร้างระบบการศึกษาให้กับคนทุกคน ตั้งแต่เกิดจนตาย
- คำนึงถึงคุณภาพและมาตรฐาน
- สร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง

สุเมธ ตันติเวชกุล (2549) ยังได้อธิบายการปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจแบบพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยให้ปฏิบัติดังนี้

1. ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ดังพระราชดำริที่ว่า "...ความเป็นอยู่ที่ต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง"

2. ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ดังพระราชดำริที่ว่า "ความเจริญของคนทั้งหลาย ย่อมเกิดมาจากการประพฤติชอบ และการหาเลี้ยงชีพชอบเป็นหลักสำคัญ..."

3. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในทางการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงดังอดีต ซึ่งมีพระราชดำรัสเรื่องนี้ว่า "ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึงความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนาและการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากอื่น"

4. ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากครั้งนี้ โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ พระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ให้ความชัดเจนว่า "การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้ และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้เพื่อ ตนเอง เพื่อที่จะให้ตัวเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้า ที่มีความสุข พอมีพอกินเป็นขั้นหนึ่ง และขั้นต่อไปก็คือให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตนเอง"

5. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไป ทั้งนี้ด้วยสังคมไทยที่ล่มสลายลงในครั้งนี้ เพราะยังมีบุคคลจำนวนมิใช่น้อยที่ดำเนินการโดยปราศจากละอายต่อแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราโชวาทว่า " พยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัว ทำลายผู้อื่น พยายามลดพยายามละความชั่วที่ตัวเองมีอยู่ พยายามก่อความดีให้แก่ตัวอยู่เสมอ พยายามรักษาและเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้นให้งอกงามสมบูรณ์ขึ้น"

สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์. (ม.ป.ป.) ได้นำเสนอการนำเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในระดับบุคคลครอบครัว และระดับชุมชน ดังนี้

- รายจ่ายสมดุลกับรายรับ
- ใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล/มีความจำเป็น/ไม่ใช้สิ่งของเกินฐานะ/ใช้ของอย่างคุ้มค่า ประหยัด
- มีเงินออม/แบ่งปันผู้อื่น/ทำบุญ

- มีจิตสาธารณะ มีความเอื้ออาทร
- มีผู้นำที่ดี มีคุณธรรม มีเมตตาธรรม
- รู้จักวิเคราะห์ข้อมูลตนเอง
- มีกระบวนการเรียนรู้
- พัฒนากิจกรรมบนพื้นฐานของศักยภาพของชุมชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างสมดุล
- มีกระบวนการติดตามและพัฒนาอย่างเป็นพลวัตร

อภิชัย พันธเสน, สรวิชญ์ เปรมชื่น และ พิเชษฐ์ เกียรติเดชปัญญา (2546) เสนอว่าการจะประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับธุรกิจหรืออุตสาหกรรมต้องประกอบด้วยหลักการ 9 ประการ ซึ่งสอดคล้องกับมงคล ชาวเรือ (2550) ที่กล่าวว่าจากการทดสอบกลุ่มต่างๆ ที่รอดพ้นจากวิกฤติเศรษฐกิจในปี 2540 ได้เพราะมีการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง ดังต่อไปนี้

1. ใช้เทคโนโลยีที่ถูกหลักวิชาการแต่มีราคาถูก
2. ใช้ทรัพยากรทุกชนิดอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพสูงสุด
3. เน้นการจ้างงานเป็นหลัก โดยไม่นำเทคโนโลยีมาแทนแรงงานยกเว้นกรณีที่จะก่อให้เกิด ความเสียหายแก่ผลิตภัณฑ์
4. มีขนาดการผลิตที่สอดคล้องกับความสามารถในการบริหารจัดการ
5. ไม่โลภมากจนเกินไปและไม่เน้นกำไรในระยะสั้นเป็นหลัก
6. ซื่อสัตย์สุจริตในการประกอบการ ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้บริโภค และไม่เอารัดเอาเปรียบแรงงานหรือลูกค้า ตลอดจนไม่เอารัดเอาเปรียบผู้จำหน่ายวัตถุดิบ
7. เน้นการกระจายความเสี่ยงจากการมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย และ/หรือ มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนผลิตภัณฑ์ได้ง่าย
8. เน้นการบริหารความเสี่ยงต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่ก่อหนี้จนเกินความสามารถในการบริหารจัดการ
9. เน้นการใช้วัตถุดิบภายในท้องถิ่น และตอบสนองตลาดภายในท้องถิ่น ภูมิภาคตลาดภายในประเทศ และต่างประเทศตามลำดับเป็นหลัก

บุญเสริม บุญเจริญผล (ม.ป.ป.)ได้เสนอแนวทางปฏิบัติตนแบบเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำมาใช้เป็นหลักดำเนินชีวิต ดังนี้

1. เลิกค่านิยมที่ผิดตามกระแสสังคม ประหยัด ไม่ควรซื้อก็อย่าซื้อ การประหยัดทำให้เศรษฐกิจของสังคมเจริญอย่างมั่นคง อย่าซื้อสินค้าและบริการที่ไม่จำเป็น เพียงเพื่อให้รู้สึกว่าโก้ว่ามีใช้เหมือนเขา
2. ออมเงินให้ได้ การออมมากหรือน้อยไม่สำคัญ เราต้องการนิสัยรู้จักออม จงออมก่อนใช้จ่าย ถ้าใช้จ่ายก่อนเหลือเท่าไรจึงออม ชาตินี้คงออมไม่ได้เลย และ เมื่อออมถึงระดับหนึ่งแล้ว จงนำเงินมาช่วยเหลือผู้เดือดร้อน
3. ผลิตสินค้าหรือบริการใดเองได้จงผลิต ซ่อมแซมสิ่งใดได้จงซ่อม ทำสิ่งใดเองได้จงทำการทำเองเป็นการสร้างความสุขความพอใจแก่ชีวิตที่มีคุณค่ายิ่ง และ เป็นเครื่องหมายแห่งชีวิตที่เป็นอิสระ
4. อย่าคิดทำมาหากินใหญ่โตเกินกำลัง ไม่ต้องหุ้นกับใคร ไม่ต้องกู้ มีเท่าไรทำไปเท่านั้นเริ่มทำจากเล็กๆ ค่อยๆ โต อย่าโลภใจร้อน ธรรมชาติแห่งสัจธรรมไม่เคยปรานีคนเกินกำลัง
5. รู้จักอายในการตกเป็นหนี้ หรือซื้อสินค้าเงินเชื่อเงินผ่อน
6. อย่ากู้เงินโดยไม่จำเป็น ปริมาณหนี้หารด้วยทรัพย์สิน เป็นดัชนีชี้วัดความล้มเหลวทางเศรษฐกิจของครอบครัว

7. ถ้าไม่อยากเดือดร้อนในอนาคต ก็อย่าเพิกเฉยที่จะช่วยเหลือคนเดือดร้อน พลังแห่งกรรมดีจะคุ้มครองไม่ให้ชีวิตตกต่ำเดือดร้อน แม้จะยากจนขนาดไหน ก็จงช่วยเหลือผู้อื่นด้วยแรงกายด้วยคำแนะนำ

8. อย่าหาทรัพย์ในทางผิดศีลธรรม ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคนจะไม่มีเหลือ

9. การทำงาน หรือหาความรู้ ต้องลงให้ถึงรากของเทคโนโลยี อย่ากลัวว่าไม่ทันโลก ตัวอย่างง่ายๆ เช่น ถ้ามีอาชีพทำตู้ ก็จงพยายามสร้างเครื่องมือทำตู้ให้ได้ด้วย เพื่อจะพึ่งตนเองได้ตลอดระบบ ถ้าเป็นนักเรียนก็ต้องหาความรู้ตอบให้ได้ว่า ทำไมลบห้า คูณ บวกสอง จึงเป็นลบสิบ ทำไมไม่บวกสิบ อย่ากล่าวแต่เพียงว่ามีสูตรว่าอย่างนั้น

10. เมื่ออยู่ในสภาวะวิกฤติลำบาก จงอย่าท้อแท้ จงคิดแก้ไข ทุกปัญหามีทางแก้ บางทีวิกฤติก็เป็นช่องทางที่ทำให้เราก้าวหน้าขึ้น บางทีวิกฤติก็เป็นประสบการณ์ที่มีค่ายิ่งทำให้เรารู้มากขึ้น เข้มแข็งขึ้น และแน่นอนที่สุดความล้มเหลวอยู่ห่างความสำเร็จแค่แผ่นกระดาษบางๆ คั่นไว้เพียงแต่ธรรมชาติรอเราให้ทะลุแผ่นกระดาษได้เท่านั้น

11. แม้แต่ความรู้สึกนึกคิด ก็ต้องประหยัด อย่าปล่อยใจล่องลอยฟุ้งซ่านสร้างเรื่องไปเรื่อยๆ ตามธรรมชาติ จะทุกข์ฟรี สูญเสียพลังชีวิต อ่อนเพลีย แก่เร็ว หมดความคิดสร้างสรรค์ จงดึงความรู้สึกตัวขึ้นมารักษามันไว้ตลอดเวลา ให้รู้สึกโล่งโปร่งสบายแล้วอยากคิดอะไร ก็คิดได้ด้วยความรู้สึกตัวเต็ม จะทำงานได้มาก เหนื่อยช้า

12. ถ้าบังเอิญมีวาสนาเป็นผู้บริหารประเทศ จงเลิกความคิดที่เอาแต่กู้เงิน เลิกความคิดที่ชักชวนให้ต่างชาติมาลงทุนโดยไม่รู้จักพอ เลิกความคิดว่าต้องค้าขายกับต่างประเทศให้มากจึงเจริญ เลิกความคิดที่ว่าประเทศกำลังพัฒนาต้องขาดดุลการค้า เลิกความคิดว่าต้องเชื่อฟังที่ปรึกษาต่างชาติ เลิกความคิดขายรัฐวิสาหกิจให้ต่างชาติก่อนอื่นเลิกความคิดเปิดประเทศให้ต่างชาติเข้ามาทำธุรกิจอย่างเสรีแต่ฝ่ายเดียว เลิกความคิดที่จะแข่งขันกับความเจริญของตะวันตกโดยไม่มีความสามารถที่จะก้าวขึ้นเวทีได้อย่างสง่า เลิกความคิดที่จะติดสินบน ISO ให้มาประเมินว่ามีคุณภาพ แต่จงพาประเทศชาติให้รู้จักพึ่งตนเองให้ได้ในเร็ววันที่สุด และบางอย่างต้องพึ่งตนเองให้ได้ในวันนี้

สุนัย เศรษฐ์บุญสร้าง (ม.ป.ป.) ได้นำพระบรมราโชวาท"คุณธรรม 4 ประการ" มาวิเคราะห์แล้วเสนอเป็น 7 ขั้นตอนของการประพฤติปฏิบัติสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นเหมือนไต่บันได 7 ขั้น เพื่อไปสู่เป้าหมายความสำเร็จของชีวิตได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล และเป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ คือ

1. บันไดขั้นที่หนึ่ง"จับประเด็นปัญหา"
2. บันไดขั้นที่สอง"วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา"
3. บันไดขั้นที่สาม"กำหนดขอบเขตเป้าหมายในการแก้ปัญหา"
4. บันไดขั้นที่สี่"เขียนคำปณิธาน"
5. บันไดขั้นที่ห้า"ดำรงความมุ่งหมาย"
6. บันไดขั้นที่หก"อดทน อดกลั้น และอดออม"
7. บันไดขั้นที่เจ็ด"ละวางความชั่วความสุจริต"

การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในหน่วยงาน/องค์กรต่างๆ ดังนี้

สุขสรรค์ กันตะบุตร (2550) ได้เสนอแนวปฏิบัติ 10 ประการ สำหรับองค์กรแห่งความพอเพียง ดังนี้

1. การมองไกล (Tele-Vision) ได้แก่ การคำนึงถึงผลกระทบในระยะยาว การตัดสินใจเชิงนโยบาย
2. ให้คุณค่าแก่บุคลากรอย่างจริงจัง ได้แก่ พัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ให้โอกาสแสดงฝีมือ
3. จริงใจและปรารถนาดีต่อผู้มีส่วนได้เสีย ได้แก่ เน้นตลาดเพื่อสังคม มองทุกภาคส่วนประกอบกัน

4. ให้ความสำคัญต่อการพัฒนานวัตกรรม ได้แก่ เปิดโอกาสแก่บุคลากรทุกระดับ เน้น การนำนวตกรรมไปใช้

5. ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ/ประสิทธิผล ได้แก่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เริ่มจากสิ่งที่ตนเองมี

6. ใช้เทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพไม่แพง ได้แก่ ใช้เทคโนโลยีพื้นบ้าน เน้นภูมิปัญญาท้องถิ่น

7. ขยายธุรกิจ/งานเมื่อมีความพร้อม ได้แก่ ทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป เตรียมพร้อมก่อนเปลี่ยนแปลง

8. ลดความเสี่ยงด้วยการมีสินค้าหลากหลาย (บริการหลากหลาย/รัฐ) ได้แก่ การลงทุนที่หลากหลาย การตลาดทีผลิตภัณฑ์มีความหลากหลาย

9. แบ่งปันความรู้ที่มีเพื่อการพัฒนางาน/ตลาด ได้แก่ แลกเปลี่ยนความรู้ ถ่ายทอดความรู้

10. ต้องยึดมั่นในจริยธรรม ได้แก่ อดทนขยันหมั่นเพียร ยึดมั่นในคุณธรรม

ไพฑูรย์ หาญสามัคคี (2549) เสนอแนวคิดในการเป็นองค์กรแห่งความพอเพียงของกรมราชทัณฑ์ ดังนี้

1. คนในองค์กรและครอบครัว ขยันหารายได้เสริมในทางที่ถูกต้อง พึ่งพาตนเองได้

2. คนในองค์กรรู้จักประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย ใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น หาได้ใช้ไปเท่าที่มี เหลือเก็บออม

3. คนในองค์กร รู้รักสามัคคี รวมกลุ่มแบ่งปัน มีน้ำใจช่วยเหลือกันทำกิจกรรม พัฒนาองค์กร

4. คนในองค์กรรู้จักพัฒนาตนเอง พัฒนาความรู้และปัญญา เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

5. คนในองค์กรหลีกเลี่ยงอบายมุข ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรม ยึดมั่นทำความดี และยกย่องนับถือคนที่ความรู้ ความสามารถและความดีมิใช่ความร่ำรวย

6. เกณฑ์ในการวัดความสำเร็จของคนในองค์กร ไม่ได้อยู่ที่ความมั่งมี ความร่ำรวยทางวัตถุ แต่อยู่ที่ความสุขผู้คนในองค์กรมีความสุขในการทำงาน สุขในการใช้ชีวิต สุขที่ไม่เป็นหนี้ สุขที่มีอย่างพออยู่ พอกิน และสุขที่มีครอบครัวอบอุ่น

ส่วนกลยุทธ์ในการเป็นองค์กรแห่งความพอเพียง จะต้องเริ่มต้นที่ตนเอง และองค์กรของตนเองก่อน สร้างความเข้าใจ และความร่วมมือร่วมใจที่จะดำเนินการ ดังนี้

1. การปลุกจิตสำนึก และเสริมสร้างทัศนคติและค่านิยมร่วมในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงและเข้มแข็ง เช่น

- การประหยัดอดออมด้านค่าใช้จ่ายส่วนตัว
- การประหยัดด้านการใช้ทรัพยากร/พลังงานในหน่วยงาน
- การจัดทำบัญชีครัวเรือน
- การลด/ละ/เลิก อบายมุข
- ด้านความซื่อสัตย์สุจริต

2. การรณรงค์เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจและตระหนักในเรื่องการเป็นองค์กรแห่ง ความพอเพียง

วิธีการดำเนินงานเพื่อมุ่งไปสู่องค์กรแห่งความพอเพียงนั้นถือว่าเป็นเรื่องใหญ่ เนื่องจากต้องเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งจะต้องเกิดจากความคิด ความเข้าใจและปฏิบัติตนอยู่บนความพอเพียงของแต่ละบุคคลในองค์กร หรือเป็นการระเบิดจากข้างใน แต่มีกระบวนการที่ส่งเสริมดังนี้

1. การเรียนรู้สู่เศรษฐกิจพอเพียง

- การเรียนรู้จากแนวคิด ทฤษฎี และการปฏิบัติตามตัวอย่าง ซึ่งจะต้องแสวงหาบุคคลและชุมชนต้นแบบที่สามารถเรียนรู้ตามได้

- การแลกเปลี่ยนเครือข่ายชุมชน ในบางครั้งการมองอยู่ในองค์กรของตนเองนั้นไม่อาจเห็นได้ชัดเจน ควรมีการศึกษาดูงานองค์กร/ชุมชนที่เป็นต้นแบบในการนำระบบเศรษฐกิจชุมชนไปใช้ เพื่อจะได้ซึมซับรับเอาแนวคิดมาปรับใช้

- การเรียนรู้จากเครื่องมือในระดับชุมชน เช่น การจัดตั้งกลุ่มต่างๆ การดำเนินการด้านสหกรณ์ชุมชน บัญชีรายรับ-รายจ่ายของชุมชน

2. การปฏิบัติสู่เศรษฐกิจพอเพียง เมื่อได้เรียนรู้แนวคิดแล้วจะได้นำไปปฏิบัติตามยุทธศาสตร์แห่งเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้

- เลิกอบายมุขทุกประเภท
- ลดรายจ่าย/เพิ่มการออม/แสวงหารายได้เสริมในทางที่ชอบ
- การบริโภค/เหลือแจกจ่ายแบ่งปัน
- การพึ่งพาตนเองในชุมชน/การเสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่น
- การทำธุรกิจแบบพอเพียง โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

อีกทั้งกรมราชทัณฑ์ได้กล่าวว่า ในการพัฒนาผู้ต้องขังให้กลับตัวกลับใจ ไม่โลภเข้าไปกระทำสิ่งที่ผิดกฎหมายมีความยับยั้งข่มใจ ควบคุมความโกรธ ไม่ทำร้ายคนอื่น หรือให้ความรู้ทั้งทางวิชาการและจิตใจ ให้มีความเข้าใจชีวิตและมีโลกทัศน์ที่ดีบนพื้นฐานความจริงว่า ได้น้อมนำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาผู้ต้องขังโดยปลูกฝังคุณธรรมความซื่อสัตย์ สุจริต และค่านิยมที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต เพื่อสร้างคุณลักษณะประจำตัว คือ หาเงินเก่ง (อย่างถูกต้อง) เก็บเงินได้ (กฤช กระแสร์ทิพย์, 2549) ใช้เงินเป็นซึ่งได้แก่

1. การหาเงินเก่ง หมายถึง ความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ หนักเอาเบาสู้ มีความฉลาดในการทำงานและการหาเงิน ไม่ควรปล่อยให้เป็นหน้าที่ของสามีหรือภรรยาคนใดคนหนึ่ง แต่ต้องช่วยกันทั้ง 2 ทาง คนหนึ่งอาจเป็นรายได้หลัก อีกคนหนึ่งอาจเป็นรายได้เสริมเหมือนช่วยกันตักน้ำใส่ตุ่ม ต้องตักหลายคนจึงจะเต็มเร็ว

2. การเก็บเงินได้ หมายถึง การทำอย่างไรให้เงินที่หามาได้อยู่ได้ในบัญชีธนาคารนานๆ และพอกพูนขึ้น เรื่องนี้ต้องสร้างวินัยอย่างเคร่งครัด บางคนอาจใช้วิธีการกำหนดวันไม่ใช้เงินในแต่ละเดือน โดยอาจกำหนดวันใดวันหนึ่ง หรือหลายวันของเดือนเป็นวันไม่ใช้เงินเลย ทั้งนี้เพื่อชะลอการใช้เงินให้นานที่สุด เปรียบเสมือนโครงการแก้มลิงตามพระราชดำริที่เลียนแบบอุปนิสัยของลิงที่กินกล้วยเข้าไปแล้วจะยังไม่รีบกลืน แต่จะเก็บไว้ที่กระพุ้งแก้มก่อน จนกว่าจะได้กล้วยใบใหม่จึงจะค่อยกลืนของเก่าลงไป วิธีการนี้จะทำให้เศรษฐกิจของครอบครัวมีความมั่นคง เพราะจะมีเงินสำรองไว้ใช้ตลอดเวลา และตรงกับหลักของการออมที่ว่า "ออมได้ 1 บาท เท่ากับหาใหม่ได้ 1 บาท"

3. ใช้เงินเป็น หมายถึง การใช้เงินอย่างคุ้มค่าสมประโยชน์และประหยัด มีนักปราชญ์คนหนึ่งกล่าวว่า" หากเอาความอยากเป็นที่ตั้ง เงินที่มีทั้งหมดในโลกนี้ก็ไม่สามารถตอบสนองความอยากดังกล่าวได้ การใช้เงินจึงต้องใช้เหมือนการเปิดก๊อกน้ำจากตุ่ม ต้องเปิดเบาๆ อย่าให้หกเรี่ยราดเสียหา หมั่นตรวจดูว่าก๊อกน้ำเสียหายหรือเปล่า หรือจำนวนก๊อกมีมากเกินไปก็ไม่ดี เพราะน้ำต้องจะออกจากตุ่มได้หลายทาง ควรจำกัดให้มีทางออกน้อยที่สุด ตรงกันข้ามกับการหาเงินที่ต้องเพิ่มช่องทางให้มากที่สุด

ตารางที่ 1 บริษัทชื่อไทยดอทคอมนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในลักษณะต่างๆ

ความพอประมาณ	ความมีเหตุมีผล	การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี
- รับโครงการตามจำนวนพนักงานที่มี	- ใช้เวลาทำการวิจัยตลาดก่อนเริ่มดำเนินธุรกิจ	- หารายได้จากการใช้เทคโนโลยีฯ ในการทำธุรกิจ

- ไม่หวังทำกำไรสูงระยะสั้น - ไม่กู้ยืมจากภายนอก และเน้นขยายเฉพาะธุรกิจที่บริษัทมีความเชี่ยวชาญ	-เสนอบริการที่ตรงกับความต้องการของลูกค้าไทย - ให้บริการทางเทคโนโลยีแตกต่างและชัดเจน - พัฒนาความรู้พนักงาน ตั้งศูนย์ที่ปรึกษา/ศูนย์วิจัย	- รักษาการหมุนเวียนของพนักงานให้อยู่ในอัตราต่ำ - ทบทวนแผนการตลาดของบริษัท มีการชะลอแผนโฆษณาและนำงบฯ มาสำรองในช่วงวิกฤติ
เงื่อนไขความรู้	- ตั้งศูนย์เทคโนโลยี ศูนย์ให้คำปรึกษาและศูนย์วิจัย - จัดฝึกอบรมพนักงานอย่างต่อเนื่อง - จัดกลุ่มพันธมิตรกับผู้ให้บริการ Website ภาษาไทย	
เงื่อนไขคุณธรรม	- รักษาความลับของลูกค้าอย่างเคร่งครัด - ตั้งชมรมไทยพัฒน์ แบ่งกำไรร้อยละ 10 เพื่อสนับสนุนงานสังคม - จัดฝึกอบรมด้านจิตใจให้แก่พนักงานอย่างสม่ำเสมอ	

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, (2546)

ตารางที่ 2 บ้านอนุรักษ์กระดาษสานำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในลักษณะต่างๆ

ความพอประมาณ	**ความมีเหตุมีผล**	**การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี**
- รับคำสั่งตามกำลัง/ทุนที่มี - รายได้จากการขายจะจ่ายค่าแรงและวัตถุดิบก่อน - ไม่กู้ยืมขยายธุรกิจ - ฝึกอบรมพนักงานอย่างต่อเนื่อง	- สร้างผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ - ปอสามีจำกัด : เน้นการนำกลับมาใช้ใหม่ - พัฒนาแหล่งพลังงานจากการผลิต - ใช้สารเคมีในการผลิตให้น้อยตามความต้องการของตลาด	- ผลิตสินค้าหลายรายการ - ใช้แรงงานท้องถิ่นตัดปอสาและทำไร่ในจังหวัดเชียงรายทำให้ได้วัตถุราคาดี - แบ่งเงินจากเงินหมุนเวียนประจำวันและเงินสำรองระยะยาว
เงื่อนไขความรู้	- ปรับปรุงเทคโนโลยีแบบเดิมมาใช้เครื่องมือการผลิตสมัยใหม่แทน - ให้คนภายนอกมาเยี่ยมชมและศึกษาการบริหารธุรกิจสม่ำเสมอ	
เงื่อนไขคุณธรรม	- เจ้าของธุรกิจมีความเพียรในการดำเนินธุรกิจจนสำเร็จ - มีระบบการควบคุมคุณภาพสินค้า และรักษาความลับลูกค้าเคร่งครัด - สร้างบ่อบำบัดน้ำเสีย และเน้นการจ้างงานในท้องถิ่น - มีกิจกรรมอบรมคุณธรรมให้พนักงาน ส่งเสริมการออม และมีเมตตา	

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, (2546)

ตารางที่ 3 แพรนด้า จิวเวอรี่นำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในลักษณะต่างๆ

ความพอประมาณ	ความมีเหตุมีผล	การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี
- ผลิตเพื่อกลุ่มลูกค้าชั้นดีที่มีช่องทางการขายชัดเจน - ยึดหลักความเสี่ยงปานกลางเพื่อกำไรปกติ - ยึดหลักการแบ่งปันและไม่เบียดเบียนคู่ค้าธุรกิจ - มีเครือข่ายผู้ประกอบการรายย่อย ช่วยจัดส่งงานเมื่อยอดการสั่งสินค้าเพิ่ม	- สร้าง Brand ของตัวเองอย่างต่อเนื่องและมี Brand ต่างกันสำหรับแต่ละระดับของตลาด - ตรวจสอบการทำงานของบริษัทเทียบกับคู่แข่งอย่างสม่ำเสมอ - ขยายการผลิตไปยังประเทศที่มีค่าแรงถูก - มีความยืดหยุ่นในการเสนอผลิตภัณฑ์ตามความต้องการ	- กระจายผลิตภัณฑ์ในหลายระดับและขยายตลาดในหลายประเทศ - ให้ราคาแก่ Suppliers อย่างเหมาะสม - มีนโยบายจ่ายเงินปันผลไม่เกิน 60% ของกำไรสุทธิ - ประเมินความเสี่ยงของกิจการทุกๆ 6 เดือน - ป้องกันความเสี่ยงโดยซื้อขายเงินตราล่วงหน้า
เงื่อนไขความรู้	- พัฒนาและเรียนรู้ เพื่อสร้างนวัตกรรมและโอกาสและพนักงานของบริษัท - จัดทำโครงการศึกษาทวิภาคีเพื่อเด็กด้อยโอกาสและพนักงานของบริษัท - ร่วมในเครือข่าย SVN ในการพัฒนาความรู้และมาตรฐานธุรกิจ	
เงื่อนไขคุณธรรม	- จัดโครงการร่วมบริจาคโลหิตให้สภากาชาดไทยเป็นประจำทุก 3 เดือน - เป็นโครงการโรงงานสีขาวดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในองค์กร	

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, (2546)

ตารางที่ 4 ความสอดคล้องของเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของเครือซีเมนต์ไทย

เศรษฐกิจพอเพียง	หลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์	ตัวชี้วัดความสอดคล้อง

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป	Labore productivity Cost effectiveness	-ใช้พนักงานน้อยเท่าที่จำเป็น -จัดคนเข้าทำงานให้เหมาะสมกับลักษณะงาน -บริหารค่าจ้างและผลตอบแทนโดยยึดหลักความเป็นธรรมภายในเหมาะสมกับหน้าที่ความรับผิดชอบและสอดคล้องกับความสามารถของพนักงานเป็นรายบุคคล รวมทั้งสามารถแข่งขันในระดับผู้นำของบริษัทภายนอกที่อยู่ในอุตสาหกรรมเดียวกันได้
ความมีเหตุผล หมายถึงการตัดสินใจจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ	Organizational flexibility system thinking	-จัดสวัสดิการให้เหมาะสมกับประโยชน์และความจำเป็นของพนักงานส่วนใหญ่ โดยคำนึงถึงความสามารถของบริษัทประกอบด้วย และดูแลปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงขอสภาพสังคม เศรษฐกิจและความจำเป็นของธุรกิจ
การมีภูมิคุ้มกันที่ดี	Scenario planning Human capital investment OD	-การสรรหา/คัดเลือก "คนดี คนเก่ง" ทำให้มีกำลังพลที่มีคุณภาพรองรับกับการเปลี่ยนแปลง -การพัฒนาพนักงานเป็นการลงทุนเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันทางธุรกิจในระยะยาว

ตารางที่ 4 ความสอดคล้องของเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของเครือซีเมนต์ไทย (ต่อ)

เศรษฐกิจพอเพียง	หลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์	ตัวชี้วัดความสอดคล้อง
เงื่อนไขความรู้	HRD Knowledge management	-พนักงานทุกวิชาชีพ ทุก

เงื่อนไขคุณธรรม	Work ethics Social responsibility Fairness	-สรรหาเพื่อให้ได้พนักงานที่เป็นทั้ง"คนเก่ง" และ "คนดี" มีคุณภาพสูงและซื่อสัตย์เข้ามาร่วมปฏิบัติงาน

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, (2546)

กล่าวโดยสรุปตามทัศนะของผู้วิจัยสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2546) ที่กล่าวว่า การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้นั้นมีอย่างหลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพและบริบทที่แตกต่างกันออกไป เพราะปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปใช้ให้เกิดขึ้นได้หลายด้าน โดยต้องพิจารณาตามความเหมาะสมให้สอดคล้องกับเงื่อนไขและสภาวะที่เผชิญอยู่

3. ตอนที่ 3 การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการศึกษาเอกสารและอินเตอร์เน็ตของนักการศึกษา นักวิชาการ นักบริหาร องค์กรและหน่วยงานต่างๆ ที่นำเสนอแนวคิดการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งข้อมูลจากการสัมภาษณ์สถานศึกษาแกนนำเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกๆ ด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการเมือง (สุทิพันธุ์ บงสุนันท์, 2548) มีหลายรูปแบบ ไม่มีสูตรสำเร็จซึ่งแต่ละภาคส่วนจะไม่เหมือนกัน และไม่ควรเหมือนกัน แต่ละภาคส่วนจะต้องพิจารณาปรับใช้ แต่จะเน้นอยู่ 2 อย่าง คือ สนองต่อโลกาภิวัฒน์ และรองรับการเปลี่ยนแปลงจากโลกภายนอก (โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัฐ, ม.ป.ป.) ทั้งนี้เพราะเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิด และปฏิบัติที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการใช้ปัญญาและคุณธรรมในการดำเนินชีวิตและพัฒนาประเทศ เกิดความพอเพียงทั้งในการคิด การพูด และการกระทำที่ดีงาม สามารถเผชิญ รู้เท่าทัน และแก้ไขปัญหาดำรงอยู่ได้ในยุคโลกาภิวัฒน์ ซึ่งการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีทั้งคำแนะนำที่เป็นแนวทางการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้และการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ด้านต่างๆ อย่างหลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพและบริบทที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งการนำเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เกิดได้หลายด้าน สถานศึกษาจะต้องพิจารณาตามความเหมาะสมให้สอดคล้องกับเงื่อนไข และสภาวะที่เผชิญอยู่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,

3.1 แนวทางการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ด้วยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 8 จนถึงฉบับที่ 10 ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบัน ได้มุ่งส่งเสริมพัฒนาประเทศโดยใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐาน และจากแผนการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดให้ทุกระดับและทุกท้องถิ่นนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาจัดการศึกษา ซึ่งในปัจจุบันได้มีองค์กรที่ดำเนินการทางการศึกษาพยายามขับเคลื่อน การจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,ม.ป.ป.ข.) คณะทำงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านสถาบันการศึกษาและเยาวชน มีฯพณฯ องคมนตรี นายแพทย์เกษม วัฒนชัย เป็นที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ มี ดร.ปรียานุช พิบูลสราวุธ เป็นประธาน มีผู้แทนและนักวิชาการจากองค์กรต่างๆ ร่วมเป็นคณะทำงาน 12 คน และมีเจ้าหน้าที่โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง และเจ้าหน้าที่ สศช.ร่วมเป็นฝ่ายเลขานุการฯ ได้ร่วมจัดทำแนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาเพื่อให้สถานศึกษาและบุคลากรด้านการศึกษาในระดับต่างๆ ทั้งในและนอกระบบ สามารถนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา การจัดการศึกษา และพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม โดยมีวิสัยทัศน์ในการขับเคลื่อน คือ สานเครือข่าย ขยายความรู้ ควบคู่ประชาสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และให้บุคลากรด้านการศึกษา สามารถนำหลักคิดปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียง มาบูรณาการสู่การเรียนการสอนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ของทุกระดับได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน และเป็นรูปธรรม ตลอดจนผู้บริหารสามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์และความสุข ซึ่งการขับเคลื่อนมี 3 ด้าน คือ การเชื่อมโยงประสานเครือข่ายการพัฒนาวิชาการและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ให้แต่ละองค์กรมีแผนงาน แผนปฏิบัติงานของตนเอง และใช้ทรัพยากรของตนเอง ทุกองค์กรหลักรวมพลังขับเคลื่อนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เสริมพลังขยายผล และร่วมมือกับพันธมิตรนอกเครือข่าย เพื่อขยายผล (ปรียานุช พิบูลสราวุธ, 2550 ก)

กระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป.ค.) มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหาร โครงการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2549 โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธานคณะกรรมการอำนวยการปลัดกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธานคณะกรรมการดำเนินงาน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นฝ่ายเลขานุการ รวมกันกำหนดนโยบายการดำเนินงาน และส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานโครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ตั้งไว้ พิจารณาแผนงาน โครงการ งบประมาณที่ดำเนินการ เสนอแนะแนวทาง ตลอดจนให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการ ควบคุม กำกับติดตาม เร่งรัดการดำเนินงานโครงการ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ และมีประสิทธิภาพ และสร้างขวัญกำลังใจต่อหน่วยงาน (ปรียานุช พิบูลสราวุธ, 2550 ก) การส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการวางนโยบายเร่งรัดปฏิรูปการศึกษา เนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ในปี พ.ศ. 2549 กระทรวงศึกษาธิการมีความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ในฐานะที่ทรงเป็นกษัตริย์นักพัฒนา จึงได้น้อมนำพระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นหลักปรัชญาในการส่งเสริมให้สถานศึกษาทั่วประเทศนำไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันทางสังคม รวมทั้ง

1. การสร้างความรู้ความเข้าใจ มีกิจกรรมหลัก คือ

1.1 การพัฒนามาตรฐานการเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้ ตลอดจนกิจกรรมส่งเสริมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงกับสาระการเรียนรู้ทุกสาระ ตลอดทั้งบูรณาการในการบริหารจัดการในสถานศึกษา การสังเคราะห์องค์ความรู้จากสถานศึกษาเครือข่ายที่ประสบความสำเร็จ การประกวดสื่อการเรียนการสอน การประกวดโครงงาน เป็นต้น

1.2 การพัฒนาบุคลากรเครือข่าย โดยจัดอบรมให้ความรู้วิทยากรผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา ครูในสถานศึกษา ครูภูมิปัญญาไทย ศึกษานิเทศก์ ประชาชนที่เป็นเครือข่าย รวมทั้งการจัดเวทีชาวบ้านด้วย

1.3 การประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจ โดยรวบรวมบุคคลตัวอย่าง สถานศึกษาตัวอย่าง และชุมชนตัวอย่างเพื่อเผยแพร่ รวมทั้งการสร้างความรู้ ความเข้าใจผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อ สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ เป็นต้น

2. การนำสู่การปฏิบัติ โดยการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน และการบริหารจัดการในสถานศึกษา

3. การประสานความร่วมมือและเชื่อมโยงเครือข่าย โดยการจัดทำฐานข้อมูลกลางเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งบรรจุองค์ความรู้และข้อมูลเครือข่ายสถานศึกษา บุคลากร ชุมชน ในเว็บไซต์ การจัดประชุมสัมมนาเครือข่าย การสนับสนุนการดูงาน เป็นต้น

4. การติดตามประเมินผล โดยการพัฒนาดัชนีชี้วัดความพอเพียงของสถานศึกษา การติดตามผลงานในพื้นที่ การรายงานความก้าวหน้าของการดำเนินงาน การประเมินผลนักเรียน นักศึกษา และประชาชนที่รับบริการ ตลอดจนการเชื่อมโยงผลงานของครูและผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จกับการประเมินวิทยฐานะด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550) มีกลยุทธ์ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2550 โดยหลักการ Goals Approach ด้วยการนำนโยบายด้านสังคมของรัฐบาล และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการมาใช้เป็นหลัก และใช้หลักการ Direct Approach ที่มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกขององค์การ (SWOT) กำหนดกลยุทธ์เพิ่มเติม เพื่อแก้ภาวะวิกฤตของสภาพปัญหา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดวิสัยทัศน์ เป็นองค์กรหลักในการจัดและส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ประชากรวัยเรียนอย่างทั่วถึง โดยมีคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาและมีคุณภาพตามมาตรฐาน รวมทั้งกำหนดพันธกิจให้ขยายโอกาสทางการศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง และมีคุณภาพตามมาตรฐาน รวมทั้งกำหนดพันธกิจ ให้ขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชากรวัยเรียนทุกคน ได้รับการพัฒนาให้เป็นบุคคลที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และกระจายอำนาจ การบริหารและการจัดการศึกษา ซึ่งทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงกำหนด การขับเคลื่อนนโยบายเป็น 6 กลยุทธ์ ดังนี้

1. กลยุทธ์เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงความสมานฉันท์

สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย

2. กลยุทธ์ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของประชากรวัยเรียนอย่างกว้างขวางและทั่วถึง

3. กลยุทธ์พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ

4. กลยุทธ์กระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา

5. กลยุทธ์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชากร ชุมชน ภาคเอกชนและท้องถิ่นในการจัดการศึกษา

6. กลยุทธ์เร่งพัฒนาการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดกลยุทธ์เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย เป็น 1 ใน 6 กลยุทธ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานขับเคลื่อน และเป็นภารกิจที่สำคัญที่ต้องส่งเสริมให้เกิดขึ้นในการศึกษา โดยมีกิจกรรมสำคัญที่เป็นจุดเน้น 3 กิจกรรม ประกอบด้วย

1. ปรับปรุงหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้สอดแทรกหลักคุณธรรมนำความรู้และการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. พัฒนาครูไปสู่การจัดหลักสูตรและประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการสอนควบคู่กับการสอดสอดแทรกหลักคุณธรรมจริยธรรม

3. สร้างเครือข่ายคุณธรรมของบ้าน วัด โรงเรียนให้เกิดความร่วมมือร่วมคิด ร่วมทำการดำเนินงานของกิจกรรมในกลยุทธ์เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายคุณธรรมนำความรู้ เป้าหมาย ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษาและผู้เรียนในสถานศึกษา/สพท./สพฐ. ได้รับการพัฒนาผ่านกระบวนการเรียนรู้และการปฏิบัติอย่างเป็น วิถีชีวิต ดังนี้

1. ประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง “การมีวิถีชีวิตที่มีความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว บนพื้นฐานของความรู้และคุณธรรมโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และวัฒนธรรมองค์กร ที่เชื่อมโยงสู่วิถีชีวิตของตนเองและชุมชน

2. เสริมสร้างค่านิยมประชาธิปไตย “การมีสิทธิ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้และการพัฒนาสังคมร่วมกันผ่านกระบวนการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจการร่วมตรวจสอบตามหลักธรรมาภิบาล โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรนักเรียนเป็นลำดับแรก”

3. ส่งเสริมการสร้างความสมานฉันท์“การดำรงเอกลักษณ์ของตน เข้าใจและยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งด้านการนับถือศาสนา ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ประเพณี เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในกลุ่มผู้มีความแตกต่างเป็นลำดับแรก

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2550) สรุปแนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา มีขั้นตอน ดังนี้

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สถานศึกษาควรมุ่งส่งเสริมการเรียนรู้และปลูกฝัง เสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1. มีความรู้ ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และตระหนักในความสำคัญ ของการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1.1 มีความรู้ ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและความเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจทั่วไป

1.2 มีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.3 เห็นประโยชน์ และตระหนักในความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการใช้แนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาตนเอง พัฒนากลุ่ม และพัฒนาสังคม

2. มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

2.1 มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตและการพัฒนาอาชีพ เช่น การเกษตร การผลิตและจำหน่ายสินค้า การดำเนินธุรกิจ การใช้จ่ายและการออม ฯลฯ

2.2 ใช้และพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้ได้ประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน

2.3 สืบสานและพัฒนาศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.4 รักและภาคภูมิใจในความเป็นไทย

3. ปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

3.1 ปฏิบัติตนให้มีความพอประมาณ รู้จักการประมาณตน รู้จักศักยภาพของตนที่มีอยู่

3.2 ปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผล ปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ บนพื้นฐานของความมีสติ ปัญญา ยึดทางสายกลางในการปฏิบัติ

3.3 มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ

3.4 มีความรอบรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง สามารถคิดวิเคราะห์และปฏิบัติด้วยความรอบคอบระมัดระวัง

3.5 ปฏิบัติตน และดำเนินวิถีชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน เพียรพยายาม แบ่งปัน มีสติ ปัญญา มีวินัย พึ่งตนเอง แบ่งปัน เอื้ออาทร รับผิดชอบและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

แนวทางในการพัฒนาผู้เรียนตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. การพัฒนาหลักสูตรมีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

สถานศึกษาควรมีการพัฒนาหรือบูรณาการเนื้อหาสาระของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในหลักสูตรสถานศึกษา ตามขั้นตอน ดังนี้

1.1 สถานศึกษานำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาพิจารณาปรับปรุงหรือเพิ่มเติม วิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในหลักสูตรสถานศึกษา

1.2 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปรับปรุง หรือเพิ่มเติมมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของหลักสูตรสถานศึกษาที่ปรับปรุงหรือเพิ่มเติม

1.3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปรับปรุง เพิ่มเติม หรือจัดทำสาระการเรียนรู้ หน่วยการจัดการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ตามลำดับ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นตามข้อ 1.2

2. การจัดการเรียนการสอน

สถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตรอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ เน้นการปฏิบัติจริง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตนที่เหมาะสมในวิถีชีวิตประจำวัน โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

2.1 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด วิเคราะห์ การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การแก้ปัญหา ฯลฯ ที่เริ่มจากชีวิตประจำวัน และเชื่อมโยงสู่ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลก

2.2 จัดกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นการทดลองการปฏิบัติจริงทั้งในสถานศึกษา และแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษา ทั้งในรูปของการจัดทำโครงการ โครงงาน และอื่น ๆ ทั้งการศึกษารายบุคคล และเป็นกลุ่ม

2.3 วัดและประเมินผลการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้ (Knowledge) 2) ทักษะ (process) และ 3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Attribute)

3. การจัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา

สถานศึกษาควรจัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ ปลูกฝัง หล่อหลอมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และเอื้อต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีแนวทางการดำเนินการดังนี้

3.1 จัดอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เน้นความร่มรื่น ประโยชน์ใช้สอย เป็นแหล่งเรียนรู้ และอนุรักษ์สืบสานทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมของท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย

3.2 กำหนดระเบียบ ธรรมเนียมปฏิบัติในสถานศึกษา ที่ส่งเสริมความมีระเบียบวินัย เคารพธรรมเนียมปฏิบัติ กฎกติกาของสังคมส่วนรวม เช่น การเข้าคิว การรับประทานอาหาร การแต่งกาย การใช้ทรัพยากรร่วมกัน ฯลฯ

3.3 ส่งเสริมและพัฒนาบรรยากาศด้านคุณธรรม เช่น การทำบุญ การบริจาค การปฏิบัติกิจทางศาสนา การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา การยกย่องส่งเสริมผู้กระทำความดี การส่งเสริมการแบ่งปัน การช่วยเหลือกันและกัน ฯลฯ

3.4 ส่งเสริมการแสวงหาความรู้ และเผยแพร่ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การจัดนิทรรศการ การจัดการแข่งขัน การหาความรู้โดยใช้สื่อเทคโนโลยี และอื่นๆ

3.5 ส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของผู้บริหาร ครู และบุคลากรในสถานศึกษา

3.6 จัดโครงการและกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตน และการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4. การจัดระบบบริหารจัดการของสถานศึกษา

สถานศึกษาควรมีการจัดระบบการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เอื้อต่อการส่งเสริมการสนับสนุนการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

4.1 ทบทวน ปรับปรุง พัฒนา โครงสร้างและกระบวนการบริหารจัดการให้สอดคล้อง หรือรองรับการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล มีความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

4.2 กำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรม และการปรับปรุงเพิ่มเติมหรือจัดทำแผน

กลยุทธ์ และแผนปฏิบัติงานของสถานศึกษาให้ครอบคลุมการพัฒนาการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา มีการดำเนินการตามแผนอย่างเป็นระบบ และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

4.3 พัฒนาบุคลากร ทั้งผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความพร้อมในการดำเนินการตามระบบการบริหารจัดการที่เปลี่ยนแปลง และการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา รวมทั้งดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

4.4 จัดระบบการนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการและกระบวนการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5. การให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

สถานศึกษาควรให้ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในขั้นตอนสำคัญทุกขั้นตอนตามแนวทาง ดังนี้

5.1 ร่วมกำหนดแนวนโยบายและการวางแผน

5.2 ร่วมให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร

5.3 ร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการจัดสภาพและบรรยากาศภายในสถานศึกษา

5.4 ส่งเสริมการเรียนรู้ และการปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา ที่บ้าน และสถานที่อื่นๆ

6. การติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา

สถานศึกษาควรจัดให้มีการติดตาม และประเมินผลการดำเนินการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

6.1 ติดตามและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยพิจารณาจาก

6.1.1 ผลการทดสอบความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

6.1.2 ผลงานและการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน

6.1.3 การปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันของผู้เรียน

6.1.4 ผลการประเมินโดยผู้ประเมินภายนอก หรือผู้มีส่วนได้เสียจากทุกภาคส่วน

6.2 ติดตามและประเมินความเหมาะสมของการดำเนินการในกระบวนการ ขั้นตอน และกิจกรรมการดำเนินการในด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม การจัดระบบการบริหารจัดการ การให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาและ และการประเมินคุณลักษณะของผู้เรียนอันพึงประสงค์

6.3 จัดให้ระบบการรายงานผลการดำเนินการเป็นระยะๆ ทั้งการรายงานภายในสถานศึกษา การรายงานต่อสาธารณชน และการรายงานหน่วยงานต้นสังกัดตามลำดับ

ขั้นตอนการดำเนินการตามแนวทางการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษามีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1. กำหนดนโยบายการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นนโยบายสำคัญของสถานศึกษา

2. พัฒนาความรู้ ความเข้าใจแก่บุคลากรทั้งผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา และส่งเสริมให้ปฏิบัติตนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ

4. ทบทวนหรือปรับปรุงโครงสร้าง และพัฒนาการบริหารจัดการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5. จัดทำ ปรับปรุง หรือเพิ่มเติมโครงการ กิจกรรม และปรับแผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา

6. ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา

7. จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของสถานศึกษา

8. เสริมสร้างบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้

9. จัดระบบนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการดำเนินการ

10. ให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในขั้นตอนสำคัญทุกขั้นตอน

นอกจากนี้ยังได้จัดทำเครื่องมือติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา เพื่อใช้ประเมินผลสถานศึกษาที่สามารถเป็นแบบอย่างในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ ซึ่งเครื่องมือมีดังนี้

ตารางที่ 5 เครื่องมือติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

องค์ประกอบ	**ตัวชี้วัด**	**เกณฑ์การให้คะแนน**
1. ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา (5 องค์ประกอบ)		
1. ด้านการวางแผนขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา	1. มีโครงการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาในแผนปฏิบัติงานประจำปี 2. มีคำสั่งมอบหมายงานผู้รับผิดชอบการปฏิบัติงานขับเคลื่อนปรัชญา	1. ปฏิบัติ 1 ข้อ ได้ 1 คะแนน 2. ปฏิบัติ 2 ข้อ ได้ 2 คะแนน 3. ปฏิบัติ 3 ข้อ ได้ 3 คะแนน 4. ปฏิบัติ 4 ข้อ ได้ 4 คะแนน

	3. มีการจัดกิจกรรมตามโครงการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา 4. มีการติดตามประเมินผลโครงการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา	
2. ด้านวิชาการ	1. มีการส่งเสริมบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนการสอน 2. มีการส่งเสริมกิจกรรม โครงงาน หรือนิทรรศการเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3. มีการส่งเสริมการศึกษาวิจัย หรือการนิเทศเพื่อขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4. มีการติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ	1. ปฏิบัติ 1 ข้อ ได้ 1 คะแนน 2. ปฏิบัติ 2 ข้อ ได้ 2 คะแนน 3. ปฏิบัติ 3 ข้อ ได้ 3 คะแนน 4. ปฏิบัติ 4 ข้อ ได้ 4 คะแนน
3. ด้านอาคารสถานที่	1. มีแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา 2. มีการจัดภูมิทัศน์ที่สวยงาม สะอาด เรียบร้อย สงบ ร่มรื่น เหมาะสม ปลอดภัย เอื้อต่อการเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	1. ปฏิบัติ 1 ข้อ ได้ 1 คะแนน 2. ปฏิบัติ 2 ข้อ ได้ 2 คะแนน 3. ปฏิบัติ 3 ข้อ ได้ 3 คะแนน 4. ปฏิบัติ 4 ข้อ ได้ 4 คะแนน

ตารางที่ 5 เครื่องมือติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา (ต่อ)

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การให้คะแนน
	3. มีการจัดใช้อาคารสถานที่อย่างประหยัด คุ้มค่า เกิดประโยชน์สูงสุด 4. บุคลากรสถานศึกษาและผู้เรียนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาอาคารสถานที่สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา	
4. ด้านงบประมาณ	1. มีการใช้งบประมาณตามแผนที่	1. ปฏิบัติ 1 ข้อ ได้ 1 คะแนน

	2. มีการติดตามประเมินผลการใช้งบประมาณเป็นระยะๆ อย่างเป็นระบบโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3. มีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ 4. มีการระดมทุนจากองค์กร หรือหน่วยงาน หรือชุมชน เพื่อขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา	2. ปฏิบัติ 2 ข้อ ได้ 2 คะแนน 3. ปฏิบัติ 3 ข้อ ได้ 3 คะแนน 4. ปฏิบัติ 4 ข้อ ได้ 4 คะแนน
5. ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน	1. สถานศึกษามีแผนร่วมกับชุมชนเพื่อขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2. สถานศึกษาให้บริการสถานที่แก่ชุมชนเพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3. สถานศึกษาร่วมมือกับชุมชนจัดกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมหรือสังคมหรือเศรษฐกิจหรือวัฒนธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4. สถานศึกษาระดมทรัพยากรร่วมกับชุมชนเพื่อขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน	1. ปฏิบัติ 1 ข้อ ได้ 1 คะแนน 2. ปฏิบัติ 2 ข้อ ได้ 2 คะแนน 3. ปฏิบัติ 3 ข้อ ได้ 3 คะแนน 4. ปฏิบัติ 4 ข้อ ได้ 4 คะแนน

ตารางที่ 5 เครื่องมือติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา (ต่อ)

องค์ประกอบ	**ตัวชี้วัด**	**เกณฑ์การให้คะแนน**
2. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน		
1. การบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน	1. มีการจัดแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างน้อย 1 กลุ่มสาระ/รายวิชา/รายภาค/แผนก/อื่น 2. มีการจัดแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างน้อย 2-3 กลุ่มสาระ/รายวิชา/ราย	1. ปฏิบัติ 1 ข้อ ได้ 1 คะแนน 2. ปฏิบัติ 2 ข้อ ได้ 2 คะแนน 3. ปฏิบัติ 3 ข้อ ได้ 3 คะแนน 4. ปฏิบัติ 4 ข้อ ได้ 4 คะแนน

	3. มีการจัดแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างน้อย 4-5 กลุ่มสาระ/รายวิชา/รายภาค/แผนก/อื่น 4. มีการจัดแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่า 5 กลุ่มสาระ/รายวิชา/รายภาค/แผนก/อื่น	
2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	1. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3. ผู้เรียนมีส่วนร่วม และมีร่องรอยที่นักเรียนปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4. ผู้เรียนมีส่วนร่วม และมีผลงานของนักเรียนปรากฏให้เห็นประจักษ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	1. ปฏิบัติ 1 ข้อ ได้ 1 คะแนน 2. ปฏิบัติ 2 ข้อ ได้ 2 คะแนน 3. ปฏิบัติ 3 ข้อ ได้ 3 คะแนน 4. ปฏิบัติ 4 ข้อ ได้ 4 คะแนน

ตารางที่ 5 เครื่องมือติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา (ต่อ)

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การให้คะแนน

3. สื่อและแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	1. มีการใช้สื่อการเรียนรู้เพื่อบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอน 2. มีการผลิตสื่อขึ้นใช้เองในสถานศึกษาเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3. มีการเผยแพร่สื่อ/แหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาสู่ชุมชน 4. มีการค้นหาหรือมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน	1. ปฏิบัติ 1 ข้อ ได้ 1 คะแนน 2. ปฏิบัติ 2 ข้อ ได้ 2 คะแนน 3. ปฏิบัติ 3 ข้อ ได้ 3 คะแนน 4. ปฏิบัติ 4 ข้อ ได้ 4 คะแนน
4. ผู้เรียนมีความรู้และปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	1. ผู้เรียน 50% มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2. ผู้เรียน 25% มีส่วนร่วมในการเผยแพร่หลักหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา 3. ผู้เรียน 25% สามารถเผยแพร่หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ครอบครัว/ชุมชน/องค์กร/หน่วยงาน 4. ผู้เรียน 25% ได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน	1. ปฏิบัติ 1 ข้อ ได้ 1 คะแนน 2. ปฏิบัติ 2 ข้อ ได้ 2 คะแนน 3. ปฏิบัติ 3 ข้อ ได้ 3 คะแนน 4. ปฏิบัติ 4 ข้อ ได้ 4 คะแนน
5. การวัดและประเมินผล	1. มีการเรียนการสอนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแต่ไม่มีการวัดผล ประเมินผล 2. มีการวัดผล ประเมินผล ที่เกิดจากการเรียนการสอนบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแต่ไม่ครบทุกกลุ่มสาระ/รายวิชา/ภาควิชาที่เปิดสอน 3. มีการวัดผล ประเมินผล ครบทุกกลุ่มสาระ/รายวิชา/ภาควิชาที่เปิดสอน แต่ขาดการนำมาปรับปรุงพัฒนา 4. มีการวัดผล ประเมินผล ครบทุกกลุ่มสาระ/รายวิชา/ภาควิชาที่เปิดสอน แต่ขาดการนำมาปรับปรุงพัฒนาการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น	1. ปฏิบัติ 1 ข้อ ได้ 1 คะแนน 2. ปฏิบัติ 2 ข้อ ได้ 2 คะแนน 3. ปฏิบัติ 3 ข้อ ได้ 3 คะแนน 4. ปฏิบัติ 4 ข้อ ได้ 4 คะแนน

ตารางที่ 5 เครื่องมือติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา (ต่อ)

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การให้คะแนน
3. ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน		

1. การแนะแนวและระบบดูแลผู้เรียน	1. มีกิจกรรมให้ผู้เรียนรู้จักศักยภาพ/อัตภาพของตนเองตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2. มีกิจกรรมแนะแนวการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3. มีกิจกรรมส่งเสริมปรับปรุงหรือพัฒนาการศึกษาและประกอบอาชีพตามปรัชญาศรษฐกิจพอเพียง 4. มีกิจกรรมให้ผู้เรียนได้วางแผนอนาคตของตนเองที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	1. ปฏิบัติ 1 ข้อ ได้ 1 คะแนน 2. ปฏิบัติ 2 ข้อ ได้ 2 คะแนน 3. ปฏิบัติ 3 ข้อ ได้ 3 คะแนน 4. ปฏิบัติ 4 ข้อ ได้ 4 คะแนน
2. กิจกรรมลูกเสือหรือ เนตรนารี หรือยุวกาชาด หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์	1. มีการจัดกิจกรรมลูกเสือหรือ เนตรนารี หรือยุวกาชาด หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2. มีการจัดกิจกรรมลูกเสือหรือ เนตรนารี หรือยุวกาชาด หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ภายในสถานศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3. มีการจัดกิจกรรมลูกเสือหรือ เนตรนารี หรือยุวกาชาด หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อร่วมบำเพ็ญประโยชน์แก่ชุมชน 4. จัดกิจกรรม/โครงการที่เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างครู ผู้เรียน ผู้ปกครองชุมชน เพื่อให้ผลของกิจกรรมมีความยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	1. ปฏิบัติ 1 ข้อ ได้ 1 คะแนน 2. ปฏิบัติ 2 ข้อ ได้ 2 คะแนน 3. ปฏิบัติ 3 ข้อ ได้ 3 คะแนน 4. ปฏิบัติ 4 ข้อ ได้ 4 คะแนน

ตารางที่ 5 เครื่องมือติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา (ต่อ)

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การให้คะแนน

3. โครงงาน	1. มีการส่งเสริมให้ผู้เรียนจัดทำโครงงานเรียนรู้ที่หลากหลายตามภูมิสังคมอย่างสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2. โครงงานที่ผู้เรียนจัดทำมีส่วนในการแก้ปัญหาและพัฒนาสถานศึกษา/ชุมชน ด้านเศรษฐกิจหรือสังคมหรือสิ่งแวดล้อม 3. โครงงานที่ผู้เรียนจัดทำมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรม หรือหลักคำสอนทางศาสนามาประยุกต์ใช้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4. โครงงานที่ผู้เรียนจัดทำตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการเผยแพร่และขยายผลสู่ชุมชน	1. ปฏิบัติ 1 ข้อ ได้ 1 คะแนน 2. ปฏิบัติ 2 ข้อ ได้ 2 คะแนน 3. ปฏิบัติ 3 ข้อ ได้ 3 คะแนน 4. ปฏิบัติ 4 ข้อ ได้ 4 คะแนน
4. ชุมชน/ชมรม	1. ส่งเสริมให้ผู้เรียนจัดตั้งชุมชน/ชมรมที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2. จัดกิจกรรมชุมชน/ชมรม ที่มุ่งเน้นให้เกิดความก้าวหน้าอย่างสมดุลตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3. จัดกิจกรรม/ชุมชน/ชมรม ที่เน้นจิตอาสา/จิตสาธารณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4. ขยายผลกิจกรรมชุมชน/ชมรม ที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่ชุมชน	1. ปฏิบัติ 1 ข้อ ได้ 1 คะแนน 2. ปฏิบัติ 2 ข้อ ได้ 2 คะแนน 3. ปฏิบัติ 3 ข้อ ได้ 3 คะแนน 4. ปฏิบัติ 4 ข้อ ได้ 4 คะแนน

ตารางที่ 5 เครื่องมือติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา (ต่อ)

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การให้คะแนน
4. ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา		

1. การสร้างความตระหนักและความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	1. มีโครงการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2. มีการจัดประชุม/อบรม/สัมมนาเพื่อสร้างความเข้าใจ และความตระหนักในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3. มีการศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4. มีความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาบุคลากรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	1. ปฏิบัติ 1 ข้อ ได้ 1 คะแนน 2. ปฏิบัติ 2 ข้อ ได้ 2 คะแนน 3. ปฏิบัติ 3 ข้อ ได้ 3 คะแนน 4. ปฏิบัติ 4 ข้อ ได้ 4 คะแนน
2. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	1. สำรวจความต้องการ/ความจำเป็นของบุคลากรในสถานศึกษาที่จะพัฒนาตนเองบนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2. จัดกิจกรรม/โครงการพัฒนาบุคลากรเพื่อส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษานำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ 3. มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่บุคลากรในสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ 4. มีการติดตามประเมินผลการพัฒนาบุคลากรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นระยะๆ	1. ปฏิบัติ 1 ข้อ ได้ 1 คะแนน 2. ปฏิบัติ 2 ข้อ ได้ 2 คะแนน 3. ปฏิบัติ 3 ข้อ ได้ 3 คะแนน 4. ปฏิบัติ 4 ข้อ ได้ 4 คะแนน

ตารางที่ 5 เครื่องมือติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา (ต่อ)

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การให้คะแนน
3. การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	1. บุคลากรของสถานศึกษามีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายให้มีความสมดุลและพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง 2. บุคลากรของสถานศึกษามีจิตสำนึกด้านจิตอาสา/จิตสาธารณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	1. ปฏิบัติ 1 ข้อ ได้ 1 คะแนน 2. ปฏิบัติ 2 ข้อ ได้ 2 คะแนน 3. ปฏิบัติ 3 ข้อ ได้ 3 คะแนน 4. ปฏิบัติ 4 ข้อ ได้ 4 คะแนน

	3. บุคลากรของสถานศึกษามีการดำเนินชีวิตตามวิถีไทย/วัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม 4. บุคลากรของสถานศึกษามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	

ที่มา : สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2550)

สำนักงานเขตรวจราชการที่ 13 (2550) ได้ทำวิจัยการติดตามประเมินผลการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาตามนโยบายการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ปีการศึกษา 2550 เพื่อต้องการทราบว่าสถานศึกษาได้นำไปปฏิบัติในลักษณะกิจกรรม/โครงการเช่นใดและมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่สถานศึกษาดำเนินการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เด่นชัดเป็นรูปธรรม สามารถเผยแพร่ให้สถานศึกษา และผู้สนใจนำไปปรับใช้เพื่อประโยชน์ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้ตามความเหมาะสม ผลการติดตามประเมินผลพบว่าสถานศึกษาที่มีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาได้นำกิจกรรม/โครงการที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้มากที่สุด เรียงตามลำดับ (เป็นรายด้าน) ดังนี้

ด้านที่ 1 การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้บริหารและครู พบว่า กิจกรรม/โครงการที่มีการปฏิบัติมากที่สุด 5 อันดับ ได้แก่ กิจกรรม/โครงการที่มีชื่อหรือลักษณะดังนี้ 1) แบบอย่างที่ดี มีค่ามากกว่าคำสอน 2) แบบอย่างวิถีพอเพียงหลีกเลี่ยงความจน 3) อยู่แบบ พอเพียงด้วยวิถีไทย 4) ตามรอยพ่ออย่างพอเพียง 5) คุณธรรมนำชีวิตสู่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งหมายความว่า สถานศึกษากลุ่มตัวอย่างที่นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ที่ประสบความสำเร็จก็เพราะผู้บริหารและครูได้ดำเนินชีวิตแบบพอเพียง เป็นแบบอย่างให้กับนักเรียนและชุมชน สถานศึกษาเหล่านี้จึงได้รับการยอมรับในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับเขตตรวจราชการ

ด้านที่ 2 การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ด้านกระบวนการบริหารจัดการในสถานศึกษา พบว่า กิจกรรม/โครงการที่มีการปฏิบัติมากที่สุด 5 อันดับ ได้แก่ กิจกรรม/โครงการที่มีชื่อหรือลักษณะดังนี้ 1) การบริหารจัดการสถานศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) การบริหารจัดการที่พอเพียง 3) การพัฒนาโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศ 4) การพัฒนาครูสู่การจัดทำวิจัยในชั้นเรียน 5) การดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้งระบบ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า สถานศึกษากลุ่มตัวอย่างได้ให้ความสำคัญในการบริหารจัดการแบบพอเพียง พยายามบริหารจัดการโดยยึดหลักการใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่า และตามหลักธรรมาภิบาลจึงเป็นที่ยอมรับในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและเขตตรวจราชการ เป็นอย่างดี

ด้านที่ 3 การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน พบว่า กิจกรรม/โครงการที่มีการปฏิบัติมากที่สุด 5 อันดับ ได้แก่กิจกรรม/โครงการที่มีชื่อหรือลักษณะดังนี้ 1)โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ 2) เกษตรอินทรีย์ในโรงเรียน 3) การจัดการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ 4) เกษตรเพื่ออาหารกลางวัน 5) อาหารกลางวันแบบยั่งยืน ซึ่งสรุปได้ว่าสถานศึกษาเหล่านี้ได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในกิจกรรม/โครงการเกี่ยวกับการเกษตรเป็นส่วนมาก เพราะเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวเด็กในชุมชนนั้น ๆ เป็นเรื่องที่

ทุกกิจกรรม/โครงการ สถานศึกษาได้ดำเนินการโดยยึดหลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ทั้งในด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยมีเงื่อนไข 2 ประการคือ ความรอบรู้ และหลักคุณธรรมในการดำเนินชีวิต ซึ่งสถานศึกษาทุกแห่งสามารถยกหลักการขึ้นมาอธิบายประกอบได้ตามสมควร

สุชาดา นันทะไชย (ม.ป.ป.) กล่าวว่า แนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอาจพิจารณาแนวทางการดำเนินการได้ ดังนี้

1. การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญองค์ประกอบหนึ่งในบัญญัติ 10 ประการ ตามนโยบายปฏิรูปโรงเรียนเพื่อยกระดับมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้ คือ "มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมทางโรงเรียน หรือสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข มุ่งเน้นการเรียนการสอนตามธรรมชาติให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง และปลูกฝังเรื่องความสะอาด ความมีวินัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีความรักสามัคคี รวมทั้งการจัดให้โรงเรียนมีความร่มรื่น มีต้นไม้ แหล่งน้ำ บ่อน้ำ ไร้ฝุ่นไร้มลภาวะ จากแนวความคิดดังกล่าว อาจพิจารณาแนวทางการดำเนินการจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ดังต่อไปนี้

1.1 การจัดสภาพแวดล้อมทั่วไปทางกายภาพ ประกอบด้วยอาคารสถานที่ ห้องเรียน สถานที่อำนวยประโยชน์อื่น ๆ ในโรงเรียนบริเวณรอบ ๆ โรงเรียนและสภาพแวดล้อมทั่วไป ควรจัดสภาพให้มีความเป็นธรรมชาติที่ผสมกลมกลืนกับความทันสมัย และความเป็นไปของท้องถิ่น ชวนให้นักเรียนคุ้นเคย เคยชินกับบรรยากาศที่อ่อนโยน นุ่มนวล จนซึมซับสภาวะแวดล้อมที่ชินตานั้นไปสู่จริต จนกระทั่งกลายไปเป็นกิจนิสัยของตนเองที่ชื่นชม ชื่นชอบความเป็นระเบียบเรียบง่าย ความยั่งยืนของธรรมชาติ ต้นไม้ สายน้ำ/แหล่งน้ำ และบรรยากาศที่สุขสงบอันเป็นแนวทางการปลูกฝังและส่งเสริมคุณลักษณะนิสัยศรัทธาในค่านิยมความเหมาะสมกลมกลืนของสภาพแวดล้อม สุนทรียภาพ ความสะอาด ความมีระเบียบวินัย ซึ่งจะเป็นพื้นฐานการนำไปสู่ค่านิยมการรู้จักที่จะใฝ่หาความรู้ เพื่อระวังรักษาและพัฒนาให้สิ่งแวดล้อมที่รักนั้นอยู่ในสภาพที่ดีไปยาวนาน ดังนั้นอาคารเรียน ห้องเรียน จึงต้องมีการพัฒนาให้มีสีสันอ่อนโยน นุ่มนวล มีช่องแสง ช่องลม ที่ให้ความสว่างสดชื่น มีการตกแต่งด้วยรูปภาพ ไม้กระถาง ซุ้มระแนงไม้เลื้อยที่เป็น มุมสงบ บริเวณรายรอบโรงเรียนควรมีข้อความกระตุ้นเร้าให้เกิดการคิดปลุกจิตสำนึกและใฝ่หาคำตอบทั้งในด้านความรู้ทั่วไปและค่านิยมคุณธรรม เพื่อสร้างบรรยากาศของสังคมแห่งการเรียนรู้

1.2 การสร้างบรรยากาศในการเรียน การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพดังกล่าวข้างต้นนับเป็นการส่งเสริมบรรยากาศในเรียนรู้ที่สำคัญ นอกจากนี้บรรยากาศในชั้นเรียนก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งซึ่งมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยตรง บรรยากาศในการเรียนที่ดี มีความสุข สนุกสนาน ครูนักเรียนมีรอยยิ้มและเสียงหัวเราะ เป็นบรรยากาศที่ผ่อนคลายไม่ตึงเครียด จะนำไปสู่บรรยากาศที่เกิดความรัก ความอบอุ่น ความศรัทธา ความไว้วางใจ ความเชื่อมั่น สร้างเสริมปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและนักเรียน นักเรียนกับนักเรียนในชั้นเรียนด้วยหลักการของการได้รับการยอมรับ การยกย่องชมเชย การเปิดโอกาสการมีส่วนร่วม ความสามัคคี ความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อกลุ่ม ความเอื้ออาทร ความซื่อสัตย์ ความพากเพียร ความอดทน และที่สำคัญยิ่งคือบรรยากาศที่ส่งเสริมปัญญาด้วยการกระตุ้นกระบวนการคิด การรับ/แลก/เลือกแนวทางการตัดสินอย่าง

ประนีประนอมในกลุ่มที่หลากหลาย การใช้เหตุผลแทนอารมณ์ การคำนึงถึงผลที่ติดตามมา การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีเช่นนี้จะนำไปสู่การสร้างฐานนิสัยให้คุ้นเคยกับค่านิยมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. การจัดการเรียนการสอน การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่กระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนอาจสามารถดำเนินการได้ดังต่อไปนี้

2.1 การจัดหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาควรมีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันได้แก่ ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นทั้งในอนาคตอันใกล้และไกล ค่านิยมการมีความรู้คู่คุณธรรม นอกจากนี้สถานศึกษายังสามารถจัดทำสาระหลักสูตรสถานศึกษา โดยใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นฐานการคิดจัดทำสาระที่สอดคล้องกับสภาพผู้เรียนและท้องถิ่น

2.2 การจัดหน่วยการเรียนรู้สถานศึกษา สถานศึกษาสามารถบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ประกอบด้วย 3 ห่วง 2 เงื่อนไข นี้เข้าไปในหน่วยการเรียนรู้ทุกชั้น และทุกกลุ่มสาระ หรือจัดเป็นหน่วยการเรียนรู้เฉพาะเรื่อง อาทิ เช่นหน่วยการเรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มไว้ในกลุ่มการพัฒนาผู้เรียนในทุกระดับชั้น นอกจากนั้นสถานศึกษายังอาจจัดกิจกรรม/การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวัยวุฒิภาวะประสบการณ์ และสภาพความเป็นอยู่ของชีวิตนักเรียนแต่ละคนแต่ละครอบครัว โดยคำนึงถึงภูมิสังคมในแต่ละท้องถิ่น และนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบแนวคิดในการจัดกิจกรรมรูปแบบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อาจเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบโครงงานซึ่งเป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและอยู่บนพื้นฐานของการเรียนรู้สภาพจริงในท้องถิ่น เป็นการฝึกให้นักเรียนได้คิดค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง การเรียนรู้โดยโครงงานอาจเป็นลักษณะโครงงานประเภทสำรวจรวบรวมข้อมูล หรือปัญหาที่มีอยู่ในชุมชน เช่น การสำรวจปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน โครงงานประเภทการทดลอง เช่น การทำสบู่จากสมุนไพรไทย โครงงานประเภทสิ่งประดิษฐ์เครื่องมือ เครื่องใช้ หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละโครงงาน ครูควรกระตุ้นให้นักเรียนนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นฐานการคิดหรือเป็นหลักการพิจารณาเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ในการปฏิบัติทั้งในลักษณะเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่มสมาชิกเพื่อน กลุ่มสมาชิกครอบครัว การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวสถานศึกษาควรประสานร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่นและสังคมในทุกระดับในการจัดการเรียนรู้จากสภาพจริงที่เป็นอยู่ โดยการเรียนรู้อาจเกิดจากการศึกษาแบบอย่างที่มีอยู่แล้ว หรือเกิดจากการระดมความคิดร่วมกันระหว่างครู นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมกันพัฒนาโครงการต่าง ๆ ที่สอดคล้องเหมาะสมกับภูมิสังคมของโรงเรียน ชุมชน โดยเชื่อมโยงกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้กระบวนการจัดการเรียนรู้ ควรเริ่มต้นจากการฝึกให้นักเรียนคิดค้นเหตุผลของตนเองแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ และรับเหตุผลจากผู้อื่น/กลุ่มด้วยกระบวนการคิดเชิงวิจารณญาณ ซึ่งจะเป็นการปลูกฝังคุณลักษณะของการคิดวินิจฉัยวิเคราะห์สถานการณ์ด้วยเหตุด้วยผล การรู้จักไตร่ตรอง ความรอบคอบ ความระมัดระวัง อันจะเป็นพื้นฐานนำไปสู่การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การปลูกฝัง การรู้จักพึ่งพาตนเองในเบื้องต้นโดยอาศัยหลักการความรู้ควบคู่ไปกับคุณธรรม ความซื่อสัตย์ ความเพียร และใช้ปัญญาในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างพอดีในการ

2.3 การจัดกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม นอกเหนือจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้น สถานศึกษายังอาจดำเนินการจัดกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรม เพื่อปลูกฝังและสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การจัดกิจกรรมอาจเป็นกิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร หรือกิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์ ประจำปี ลักษณะกิจกรรมควรเป็นกิจกรรมที่กระทำเพื่อปลุกเร้าให้ซึมซับกับลักษณะนิสัยของความพอเพียง ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล การคิดใคร่ครวญถึงผลที่เกิดจากการกระทำต่าง ๆ ความซื่อสัตย์ ความพากเพียรพยายาม ความอดทน ความรอบรู้ ความรอบคอบ ความระมัดระวัง ความรักในสิ่งแวดล้อมและท้องถิ่น ฯลฯ การสร้างเสริมคุณลักษณะดังกล่าวเป็นการสร้างพื้นฐานจิตใจให้คุ้นเคยกับหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.4 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนข้อมูลสารสนเทศ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนข้อมูลสารสนเทศ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับกระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของระบบข้อมูลสารสนเทศอันจะเป็นพื้นฐานการเตรียมพร้อมให้ประเทศไทยรวมถึงคนไทยทุกคนได้รับการพัฒนาและเรียนรู้ร่วมกันในการรู้จักเลือกข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และสามารถพัฒนาได้ตามสภาพบรรยากาศแวดล้อม ความพร้อมของสังคมไทยด้วยความพอดี มิใช่ลอกเลียนแบบ รับเอามาใช้กับสังคมไทยอย่างไม่รู้เป้าหมายที่แท้จริงของวิทยาการนั้น ๆ 3 แนวคิดการจัดการเรียนการสอนข้อมูลสารสนเทศดังกล่าวเป็นหลักการที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างชัดเจน ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนข้อมูลสารสนเทศเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนคุ้นเคยกับการรู้จักเลือก/รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และพัฒนาให้เป็นวิธีที่ใช้กับวิถีชีวิตในสังคมไทยได้อย่างพอดี

3. การพัฒนาบุคลากร แนวทางการพัฒนาบุคลากรเพื่อนำไปสู่การจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อาจสามารถดำเนินการได้ดังนี้

3.1 สร้างความเข้าใจในหลักการแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่ผู้บริหาร ครู บุคลากร ตลอดจนชุมชนด้วยการขอข้อมูลสารสนเทศ สื่อสิ่งพิมพ์ ซีดีรอม หรือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้ ปัจจุบันได้มีกลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และเครือข่ายโรงเรียนนำร่องโครงการเศรษฐกิจพอเพียงจำนวน 9 แห่ง

3.2 สร้างเครือข่ายกับโรงเรียนเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นโรงเรียนนำร่องเพื่อนำไปสู่การพัฒนาบุคลากรและแนวทางการจัดการศึกษา

3.3 จัดการศึกษาดูงานโรงเรียนที่มีการจัดกิจกรรมโครงการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

3.4 สถานศึกษาและชุมชนร่วมกันกำหนดคุณลักษณะสำคัญของผู้ที่ดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าวกับผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากร นักเรียน ตลอดจนสมาชิกในชุมชน

4. การบริหารจัดการแนวทางการดำเนินงานในการบริหารจัดการให้เป็นสถานศึกษาที่ใช้เศรษฐกิจพอเพียงอาจสามารถดำเนินงานได้ดังนี้

4.1 กำหนดแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในวิสัยทัศน์ของโรงเรียน

4.2 จัดตั้งคณะกรรมการโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนที่รับผิดชอบการพิจารณาดำเนินการจัดการเรียนการสอนเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบต่าง ๆ หรือจัดตั้งศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง

4.3 สำรวจสภาพปัจจุบันและปัญหาของโรงเรียน และชุมชนเพื่อกำหนดเป็นแผนงาน โครงการ และแผนปฏิบัติงานภายใต้กรอบแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

4.4 กำหนดนโยบายให้มีการดำเนินกิจกรรมโครงการต่าง ๆ โดยให้ผู้ปกครองชุมชน และนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

4.5 สนับสนุนติดตาม ประเมินผลและพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยเน้นความมั่นคงและยั่งยืน

4.6 ประชาสัมพันธ์แนวคิด และเผยแพร่ผลงานให้ผู้ปกครองและชุมชนทราบ และมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

4.7 แสวงหาความร่วมมือ ความช่วยเหลือจากหน่วยงานในชุมชนและหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชน

สุภาพร มากแจ้ง (2544) กล่าวว่าในกระบวนการผลิตบัณฑิต สามารถทำได้โดย

1. บูรณาการแนวคิดทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่ระบบการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรม ทุกรายวิชา

2. พัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตของสถาบันราชภัฏฯ ให้เป็นผู้ยึดหลักความพอเพียงในการดำเนินชีวิต คือ ใช้การบริหารจัดการที่มุ่งความคุ้มค่า และไม่มีส่วนเหลือ สามารถพึ่งพาตนเอง และเป็นที่พึ่งแก่ชุมชนและสังคมได้

3. ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร โดยใช้หลักการของทฤษฎีใหม่ และเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดสำคัญเพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ คือ การพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิต

พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์ (2545) กล่าวว่า นโยบายนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่กระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียนต้องมีเป้าหมายดังนี้

1. นักเรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำมาใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวันของนักเรียน วิถีชีวิตชุมชนและภูมิปัญญาชาวบ้านสามารถพึ่งตนเองได้ และเป็นวิถีชีวิตที่ต้องการ

2. ครูและบุคลากรในโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

3. โรงเรียนสามารถดำเนินการเกษตรในแนวเศรษฐกิจพอเพียง ให้เป็นแบบอย่างและขยายผลสู่ชุมชนทั้งในเขตบริการและพื้นที่ใกล้เคียงได้

4. โรงเรียนมีความตระหนัก และเห็นคุณค่าในการดำเนินงานเกษตรแนวเศรษฐกิจพอเพียง

นอกจากนี้ยังนำเสนอวิธีการจัดการเรียนรู้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง.น โรงเรียนไว้เป็นขั้นตอน ดังนี้

1. เริ่มจากการศึกษารายละเอียดเศรษฐกิจพอเพียง เพราะเป็นเรื่องใหม่ที่มีความสำคัญต่อสถานศึกษา

2. ผู้สอนจึงควรมีความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่าเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี เช่น ศึกษาจากเอกสารและสื่อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง เชิญผู้มีความสามารถเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นวิทยากร ศึกษาดูงานจากสถานที่จริงที่มีการจัดกิจกรรมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

3. วิเคราะห์สภาพโรงเรียน เช่น สภาพพื้นที่ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ สภาพแวดล้อม เพื่อหาความพร้อมในการจัดกิจกรรมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

กีรติวัฒน์ อัคเส (2543) นำเสนอประเด็นที่สามารถประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีใหม่ในการจัดการศึกษา ดังนี้

1. การประยุกต์ใช้ในด้านจุดมุ่งหมายของการศึกษา คือ กระบวนการพึ่งตนเองเพื่อสามารถช่วยส่งเสริมคุณสมบัติที่พึงประสงค์จำนวนมาก ได้แก่ การรู้จักพึ่งตนเอง การดำรงชีวิตอย่างมีอิสรภาพ ความสามารถในการบริหารจัดการ ความสามารถในการทำงานและการแก้ปัญหา ความสามารถในการแสวงหาและศึกษาข้อมูลความรู้ และนำไปใช้ในการปฏิบัติงาน ความสามารถในการพัฒนาตนเอง และความสามารถในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม มีความสามัคคี และขยัน อดทน ไม่ท้อถอย

2. การประยุกต์ใช้ในด้านการพัฒนาและการใช้หลักสูตร ทฤษฎีใหม่เป็นทฤษฎีที่ช่วยให้เกษตรกรสามารถที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมให้เกิดผลพอเพียงที่จะเลี้ยงตนเอง ให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสมกับอัตภาพ การศึกษาจึงน่าจะทำหน้าที่ในด้านการพัฒนาสติปัญญาของบุคคลให้สามารถที่จะพึ่งตนเองในการดำรงชีวิตประจำวันและแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้ ดังนั้น หลักสูตรจึงควรที่จะประกอบไปด้วยสาระที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันและปัญหาในการดำรงชีวิต โดยมีการบูรณาการความรู้ ทักษะและเจตคติที่จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจและมีการพัฒนาในเรื่องนั้นๆ แต่เนื่องจากกิจกรรมการดำเนินชีวิตประจำวันในแต่ละแห่งอาจมีลักษณะแตกต่างกัน ดังนั้น การจัดสาระของหลักสูตรให้เหมาะสมกับท้องถิ่นจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ ดังนั้น หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนี้ จึงควรเป็นหลักสูตรท้องถิ่นที่ยึดกิจกรรมการดำรงชีวิต การแก้ปัญหาและพัฒนาตนเองในการดำรงชีวิตเป็นแกน อันจะทำให้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชีวิตได้จริง กิจกรรมการดำรงชีวิตควรเริ่มจากใกล้ตัวไปไกลตัว หรือจากระดับแคบไปกว้าง โดยมีการจัดสัดส่วนที่เหมาะสม

3. การประยุกต์ใช้ในด้านการจัดการเรียนการสอน ทฤษฎีใหม่ ได้กำหนด การดำเนินโครงการเป็นขั้นตอน 3 ขั้นด้วยด้วยกัน เป็นการเรียนรู้ทั้งทางด้านทฤษฎีและการปฏิบัติควบคู่กันไป ในปัจจุบันนี้ หลักสูตรได้กำหนดให้ครูสอนโดยในผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียน อันจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิด และเรียนรู้กระบวนการต่างๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต จึงนับได้ว่าเป็น ความพยายามในการแก้ปัญหาที่ก้าวไปได้อีกขึ้นหนึ่ง แต่การเรียนรู้ตามแนวคิดของทฤษฎีใหม่ที่มีลักษณะเป็นการเรียนรู้ทั้งด้านทฤษฎีและการปฏิบัติควบคู่กันไป เรื่องสำคัญที่ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดหลักสูตรและการสอนพึงให้ความสำคัญและดำเนินการอย่างจริงจังต่อไป แนวการสอนดังกล่าวควรมีลักษณะที่สำคัญดังนี้

3.1 ควรจัดการเรียนการสอนโดยยึดจุดหมายหลัก ซึ่งได้แก่กระบวนการพึ่งตนเองหรือการพัฒนาเป็นแกนในการสอนตลอดหลักสูตร

3.2 ควรจัดการเรียนการสอนให้มีลักษณะ ที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียน และได้เรียนรู้กระบวนการต่างๆ ที่จำเป็น ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอด และความเข้าใจในสิ่งที่เรียนอย่างแท้จริง

3.3 ควรจัดการเรียนการสอนให้มีการเรียนรู้ทั้งทางด้านทฤษฎี และปฏิบัติควบคู่กันไปอย่างมีสมดุล เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างข้อความรู้กับการปฏิบัติจริง และส่งเสริมการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสภาพการณ์ต่างๆ ให้มาก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสามารถและความชำนาญในการใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์

3.4 ควรจัดสภาพแวดล้อม กิจกรรมประจำวัน และวิถีชีวิตของครูและบุคลากรในสถานศึกษาให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนในเรื่องต่างๆ ที่ต้องการจะปลูกฝังให้แก่ผู้เรียน

4. การประยุกต์ใช้ในด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอน ดังกล่าวข้างต้น การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ก็จำเป็นที่จะต้องมีเกณฑ์และเครื่องมือที่จะใช้วัดและประเมินผลที่เหมาะสมกับสิ่งที่จะวัดด้วย เรื่องนี้จึงเป็นเรื่องใหญ่อีกเรื่องหนึ่งที่วงการการศึกษาจะต้องให้ความสนใจและพยายามพัฒนาให้ทันต่อความต้องการและความเปลี่ยนแปลง

5. การประยุกต์ใช้ในด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับการศึกษาในการดำเนินการตามทฤษฎีใหม่นั้น ปัญหาใหญ่ข้อหนึ่งซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเล็งเห็น คือ การลงทุนที่ค่อนข้างสูงในปัจจัยต่างๆ ที่จำเป็น ตามพระราชดำริ อันประจักษ์ชัดแล้วว่าได้อำนวยประโยชน์อย่างมากแก่พสกนิกรโดยส่วนรวม ซึ่งได้แก่ “ การลงทุนเพื่อให้มีผลิตผลมากขึ้น ข้อหนึ่ง การลงทุนเพื่อให้ไม่ต้องเสียเงินอีกก้อนหนึ่ง เป็นสิ่งที่คุ้ม” (พระราชดำรัส พระราชทานเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540) ผู้บริหาร และสถานบันรัฐและเอกชนพึงใช้เป็นหลักในการลงทุน ซึ่งหากมีการปฏิบัติเช่นนี้โดยทั่วไปแล้ว ภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจของประเทศซึ่งประชาชนกำลังได้รับผลอยู่ในขณะนี้ ก็คงจะไม่ได้เกิดขึ้น

สมชาย วงศ์เกษม (2550) ได้ให้ข้อเสนอทางเลือกในการการดำเนินการเพื่อการปฏิรูปการศึกษาตามปรัชญาพอเพียง ดังนี้

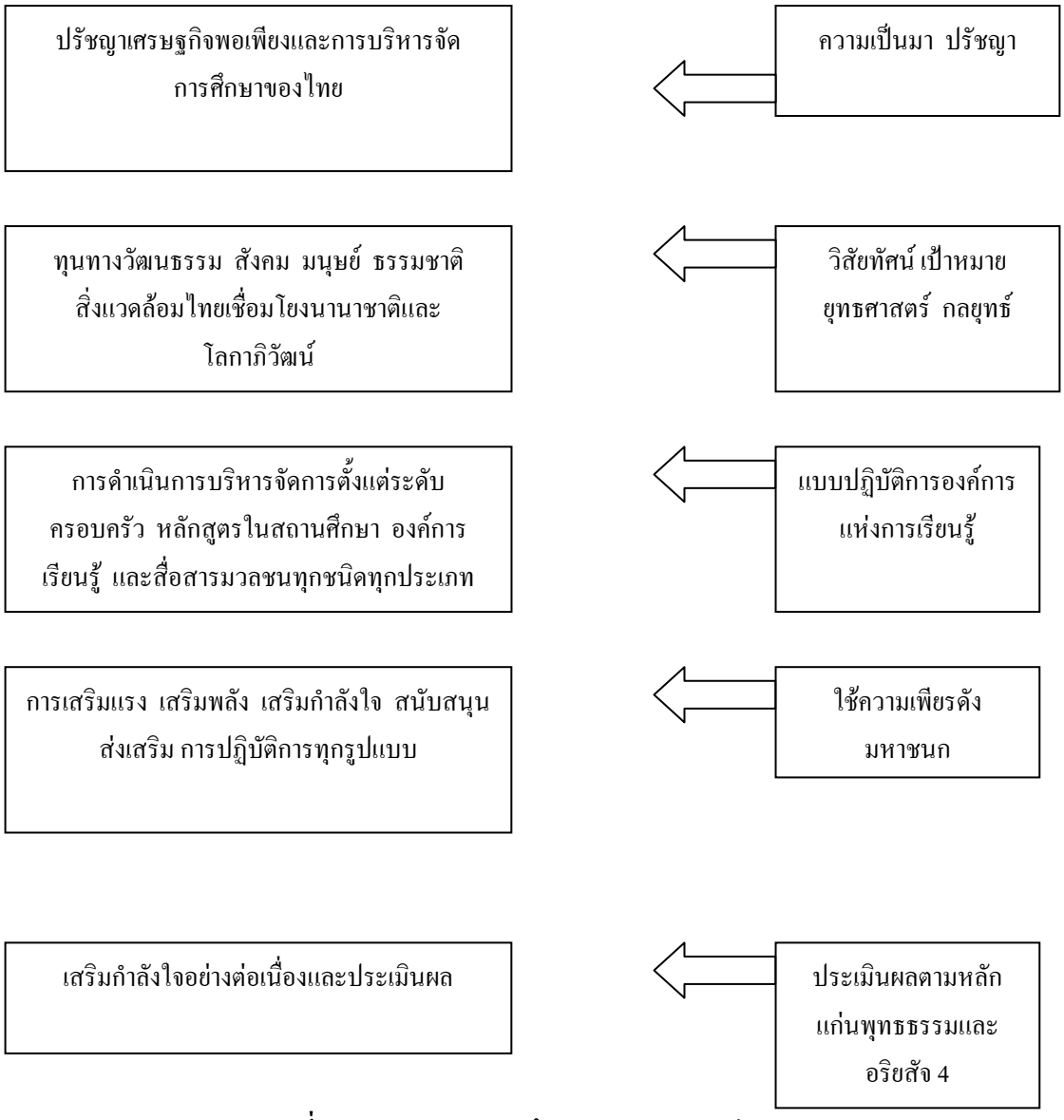
1. ร่วมคิดกำหนดปรัชญาในการปฏิรูปการศึกษาของไทย โดยศึกษาความเป็นมาของการบริหารจัดการการศึกษาไทยที่ผ่านมาในอดีตและปัจจุบัน และฐานความคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเข้าใจเข้าถึงอย่างกระจ่างชัดเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการจัดการศึกษา เพื่อนำมาสังเคราะห์กำหนดเป็นปรัชญาในการปฏิรูปการศึกษาของไทยต่อไป

2. ร่วมมือกันจัดทำวิสัยทัศน์ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปการศึกษาของไทย โดยนำทุนทางวัฒนธรรม สังคม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมนุษย์ที่มีอยู่ของประเทศไทยเป็นตัวตั้งและพิจารณาความเชื่อมโยงกับนานาชาติในสังคมโลกาภิวัฒน์ เพื่อกำหนดเป้าหมายทางการศึกษาของไทย ฝันให้ไกล ไปให้ถึง มองกว้าง คิดไกล ใฝ่สูง มีสติ ใฝ่เรียนรู้ เพื่อให้คนไทยเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ สังคมแห่งการเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้นำไปจัดเป็นกระบวนการเรียนการสอน การวิจัย ในหลักสูตรทุกระดับการศึกษา และเพิ่มพลังปัญญาไทย เพื่อช่วยตนเองได้ มีส่วนร่วมในชุมชน มีน้ำใจที่ดีงาม ร่วมมือกับคนอื่นๆ ช่วยเหลือคนอื่น ช่วยเหลือสังคม มีความสุขในการประกอบสัมมาอาชีวะ เคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน แบ่งปัน ช่วยเหลือ เกื้อกูล เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน และมีวิถีชีวิตแบบวิธีการแห่งปัญญา มีหลักคิด เหตุผล ในการตัดสินใจในกิจการทั้งปวงเพื่อให้เกิดความสุขสันติสุข และเกิดสันติภาพในหมู่มวลมนุษยชาติทั้งโลกแล้วนำเป้าหมายที่กล่าวว่านี้มากำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการ ในการปฏิรูปการศึกษาและการบริหารจัดการศึกษาต่อไป

3. นำหลักคิดหรือฐานความคิดที่กำหนดไว้มาจัดการศึกษาของไทยทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว สถานศึกษาทุกระดับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สื่อสารมวลชน แหล่งเรียนรู้ องค์การแห่งการเรียนรู้ ทั้งของรัฐและเอกชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

4. น้อมนำแนวการดำเนินงานตามพระราชจริยาวัตรของพ่อหลวงของปวงชนชาวไทย ที่ทรงมีความเพียรพยายามดุจดังพระราชนิพนธ์ "พระมหาชนก" ที่มุ่งให้ใช้ความเพียรที่บริสุทธิ์ มีกำลังกายที่สมบูรณ์ ใช้ปัญญาเฉียบแหลมในการดำเนินกิจการทั้งปวง เน้นการปฏิบัติ ดังที่ทรงมีการวิจัยและพัฒนาโดยศูนย์การศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริในท้องถิ่นที่แตกต่างกัน จนทำให้เกิดองค์ความรู้ในการทำมาหากินตามทฤษฎีใหม่และเกษตรทฤษฎีใหม่ที่เป็นแบบอย่างที่ถูกต้องเหมาะสมกับเกษตรกรไทยมาใช้ในการบริหาร

5. สร้างภูมิคุ้มกัน อย่าบริหารจัดการศึกษาตามปรัชญาพอเพียงอย่างไฟไหม้ จงมีความเพียรพยายามดั่งพระมหาชนก ติดตาม ดูแล สนับสนุน ส่งเสริม ให้กำลังใจ ดังนั้นเพื่อให้การเสริมกำลังใจ เพื่อให้ปฏิรูปการศึกษาตามปรัชญาพอเพียงสำเร็จ จึงควรนำวิธีปฏิบัติเพื่อความดับทุกข์ของพระพุทธเจ้า อันได้แก่ อริยสัจ 4 มาเป็นแนวทางในการดำเนินงานประเมินผลการปฏิบัติ โดยต้องเข้าใจเสมอว่า ทุกข์หรือปัญหา เป็นเรื่องปกติที่จะต้องเกิดขึ้น เพราะคนมีความอยาก ความอยากทุกชนิดเป็นทุกข์ สมุทัย ทุกข์หรือปัญหาทุกปัญหามีเหตุแห่งทุกข์ ความอยากมี-อยากเป็น ไม่อยากมี-ไม่อยากเป็น นิโรธ ความดับทุกข์ คือ ความสามารถดับความอยากได้ทั้งสิ้น และมรรค มีวิถีทางประเสริฐสุดดับทุกข์ สิ้นเชิง



ภาพที่ 4 สรุปการปฏิรูปการศึกษาตามปรัชญาพอเพียง

ที่มา : สมชาย วงศ์เกษม (2550)

กระทรวงศึกษาธิการ (ม.ป.ป.ข.) นำแนวปฏิบัติในการทรงงานมาเป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรที่บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งทำให้หลักสูตรมีลักษณะดังนี้

1. ดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน โดยคัดเลือกโรงเรียนเครือข่ายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภูมิภาคต่างๆ ขึ้น ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีกิจกรรมทั้งใน และนอกหลักสูตรที่สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หรือมีกิจกรรมที่สนับสนุนให้เด็กได้พัฒนาตนเองทั้งในคุณธรรมและความรู้

2. เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม ที่เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ และครูที่อยู่ในแวดวงการศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่ต้องนำหลักสูตรนี้ไปใช้ในการปฏิบัติจริง ได้ร่วมกันระดมสติปัญญาและประสบการณ์แสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการวางแผน เนื้อหาการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปสอดแทรกในส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานร่วมกันยกร่างตัวอย่างการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงออกมาให้โรงเรียนอาสาสมัคร

3. ดำเนินการโดยเริ่มจากจุดเล็กๆ ก่อน ดังจะเห็นได้ว่าหลังจากการสัมภาษณ์ จะมีการทดลองนำร่างหลักสูตรดังกล่าวไปใช้ในโรงเรียนนำร่องที่สนใจเข้ามาเป็นอาสาสมัครก่อนขยายผลไปใช้ในโรงเรียนอื่นๆ ทั่วประเทศ นอกจากนี้จะปลูกฝังปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปไว้ในมาตรฐานการเรียนรู้ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อแสดงให้เด็กเห็นว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ได้ผ่านกิจกรรม และพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันและสังคมรอบๆ ตัว เพื่อเป็นฐานสำหรับการมีความคิดแบบเป็นองค์รวมให้เด็กได้ตระหนักถึงความเกี่ยวพันธ์กันระหว่างตัวเด็กและสิ่งแวดล้อมในสังคมที่เด็กเป็นสมาชิกอยู่ นับเป็นรากฐานที่สำคัญของการปลูกฝังความรู้ ความเข้าในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

4. พัฒนาเนื้อหาสาระการเรียนรู้ตามสภาพศักยภาพของผู้เรียน โดยสอดแทรกเนื้อหาการเรียนการสอนเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียนตามระดับความรู้ความสามารถของเด็กในแต่ละช่วงชั้น

องค์การพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) (2547) ตระหนักถึงคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศให้ก้าวทันกับความก้าวหน้าในยุคโลกาภิวัฒน์อันเนื่องมาจากได้มีการดำเนินการที่เกิดผลเป็นรูปธรรมแล้ว ทั้งในทุกภาคส่วนสังคมไทยให้เดินหน้าต่อไป เพื่อที่จะขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมประเทศ ให้มีการเจริญเติบโตอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างยั่งยืน จึงสรุปประเด็นและสาระสำคัญข้อเสนอการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ม.ป.ป.) โดยให้มีการปลูกฝังจิตสำนึกที่พอเพียงซึ่งจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนค่านิยมและความคิด เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาคน ดังนี้

1. พัฒนาบุคลากรด้านการศึกษา ให้มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. สร้างแรงจูงใจในระบบการจัดการศึกษาให้บุคลากรสนใจและอยากที่จะปฏิบัติตนและหน้าที่ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. ขยายรูปแบบการบริหารและจัดการสถานศึกษาโดยใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กว้างขวางและครอบคลุมมิติต่างๆให้มากขึ้น

4. หารูปแบบ และวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านสื่อมวลชน รวมทั้งเพิ่มเวลาให้กับรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประเด็นสังคมและการมีส่วนร่วมของประชาชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5. สร้างการยอมรับในสังคมต่อบุคคลในชุมชนภาคธุรกิจ ภาครัฐ และภาคอื่นๆที่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีการใช้ชีวิตแบบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ประเวศ วะสี (2544) ได้เสนอแนวทางเสริมสร้างคุณธรรมนำความรู้ และปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีแนวทาง ดังนี้

ขั้นที่ 1 ร่วมกันเรียนรู้ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนตั้งแต่คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน ครูอาจารย์ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรได้ร่วมกันศึกษาเรียนรู้ สร้างความเข้าใจในสาระสำคัญ ความหมาย คุณค่าประโยชน์ของคุณธรรมนำความรู้และค่านิยมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จนเกิดตระหนักสำนึกในความสำคัญว่าเป็นทางรอดทางเดียวของสังคมไทยรวมทั้งเป็นวิถีชีวิต วัฒนธรรมไทยดั้งเดิมที่ถูกละเลิก ลืมเลือนไปเนื่องจากถูก

ขั้นที่ 2 กำหนดเป้าหมายการพัฒนา ร่วมกันกำหนดเป้าหมายในการเสริมสร้างพัฒนาคุณธรรม และค่านิยมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับสภาพปัญหา บริบท ความสามารถ ความพร้อม วัฒนธรรมองค์กร ฯลฯ เช่น พึ่งตนเอง เรียนรู้และพัฒนาต่อเนื่อง รับผิดชอบ วินัย ใช้เหตุผล ประมาณตน ทุกคนมีส่วนร่วม คำนึงถึงประโยชน์ต่อส่วนรวม ฯลฯ

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์สภาพปัญหาผู้เรียน ร่วมกันสังเกตจำแนก พฤติกรรม คุณลักษณะและทักษะของผู้เรียนทั้งส่วนที่ใช่และไม่ใช่ สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนด วิเคราะห์ ทั้งลักษณะของปัญหา สาเหตุแห่งปัญหา ปัจจัยหลัก ปัจจัยเอื้อ ผลและผลกระทบที่มีต่อผู้เรียน ผู้เกี่ยวข้องและสังคม เพื่อให้เกิดความตระหนัก และกระจ่างในปัญหา เกิดฉันทะ หรือแรงบันดาลใจที่จะร่วมกันแก้ปัญหา

ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ ประเมิน จำแนก ปัจจัย กระบวนการของโรงเรียน ร่วมกันเปิดใจวิเคราะห์ ประเมินปัจจัย กระบวนการทั้งสิ้นทั้งมวลของโรงเรียน จำแนกให้ได้ว่าสิ่งใดเอื้อ หรือไม่เอื้อต่อการพัฒนา สิ่งใดจัดว่ามีคุณค่าควรแก่การธำรงรักษา สิ่งใดต้องเลิกรา ปรับเปลี่ยน คิดใหม่ ทำใหม่ เช่น อยากให้ผู้เรียนพึ่งตนเอง แต่ได้จัดการเรียนรู้ให้นักเรียนเรียนรู้ในลักษณะของการพึ่งตนเองไหม ครูอาจารย์ ผู้บริหารเป็นตัวอย่างที่ดีของการพึ่งตนเองหรือเปล่า การวิเคราะห์ควรจะครอบคลุมทุกองค์ประกอบย่อยในทุกระบบของโรงเรียน เช่น ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน (คุณลักษณะ ทักษะ เจตคติ บทบาทท่าที รูปแบบการดำเนินชีวิต) การจัดการเรียนรู้ การจัดสภาพบรรยากาศ การลงโทษ ให้รางวัล การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การจัดประสบการณ์เสริมการเรียนรู้

ขั้นที่ 5 ร่วมกันกำหนดตัวชี้วัด กำหนดตัวชี้วัด แสดงความสำเร็จของการพัฒนาตามลำดับขั้น ทั้งด้านคุณภาพ ผู้เรียน ปัจจัย กระบวนการ เพื่อช่วยให้ทุกคนมองเห็นภาพงานตลอดแนวโดยระบุระยะเวลาการพัฒนา หรือวันเดือนปีที่ผลสำเร็จจะปรากฏชัดเจน

ขั้นที่ 6 พัฒนาระบบ (ประยุกต์จากแนวทางของTOPSTAR) พัฒนาทุกระบบทั้งระบบหลัก และระบบสนับสนุนของโรงเรียนที่เชื่อว่ามีส่วนในการเสริมสร้างคุณภาพผู้เรียน ระบุชื่อระบบ กระบวนการสำคัญ วิธีการมาตรฐาน ตัวชี้วัด เกณฑ์ ชื่อแบบบันทึกมาตรฐาน ความสอดคล้องขององค์ประกอบ ข้อกำหนด

ขั้นที่ 7 นำระบบสู่การปฏิบัติ กำหนดแนวทางนำระบบสู่การปฏิบัติ จัดทำระเบียบปฏิบัติการ ความมุ่งหมายของระบบ ขอบข่าย คำจำกัดความ ความรับผิดชอบ รายละเอียดของการปฏิบัติ บันทึกมาตรฐาน เขียนคู่มือระบบ เพื่อทำแนวปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม ให้ทุกฝ่ายรับรู้และเข้าใจตรงกัน ระบุชื่อระบบ วัน เดือน ปี ที่ใช้ ความหมาย วัตถุประสงค์ ขอบข่าย นิยามศัพท์ ความรับผิดชอบ วิธีการปฏิบัติ บันทึกมาตรฐาน

ขั้นที่ 8 ปฏิบัติจริง เรียนรู้และพัฒนาร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องร่วมกันปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ อย่างต่อเนื่อง เข้มแข็ง จริงจัง จริงใจ ประเมิน ปรับปรุง เรียนรู้และพัฒนาด้วยกัน ชื่นชมความสำเร็จและภาคภูมิใจร่วมกัน ถ้าบุคลากรทุกฝ่าย ของโรงเรียนเป็นแบบอย่างที่ดี มีรูปแบบการดำเนินชีวิตและแสดงออกถึงความสัมพันธ์ต่อคนต่อสรรพสิ่ง โดยยึดหลักคุณธรรม หลักความพอเพียง ในทุกเรื่อง ทุกอย่าง โรงเรียนมีระบบการบริหาร การจัดการเรียนรู้ ฯลฯ ที่มีประสิทธิภาพสอดคล้อง เกื้อหนุนให้เกิดการพัฒนาคุณธรรม และค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียง มีบรรยากาศที่เอื้อให้นักเรียนเรียนรู้ และฝึกฝนพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง จริงจังตามสภาวะปกติ ด้วยการใช้สติปัญญาคิดพิจารณาเหตุผล ความถูกต้องเหมาะสมด้วยตนเองปฏิบัติด้วยความจริงใจ เต็มใจ อิ่มเอมใจ ไม่ใช่เพื่อคะแนน ด้วยข้อบังคับ กฎระเบียบ แต่ทำเพราะมีฉันทะที่จะทำดี เชื่อมั่นศรัทธาในคุณค่าของความดี มุ่งมั่นที่จะมีชีวิตที่ดีงาม และสามารถเข้าถึงความดีงามที่สูงยิ่งขึ้นไป

ดรุณี พรประเสริฐ (2549) กล่าวว่าโรงเรียนจะนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการ การจัดการเรียนรู้ ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ต้องสร้างรากฐานให้เข็มแข็ง ขั้นตอนแรกในการพัฒนาต้องสร้างพื้นฐานให้เข็มแข็งโดย โรงเรียนต้องให้ครู และนักเรียนได้เรียนรู้หลักการ หลักวิชาของปรัชญาเศรษฐกิจพอพียงให้เข้าใจอย่างถ่องแท้เสียก่อนแล้วจึงตกลงกันว่าจะจัดกิจกรรมการเรียนรู้อะไรที่สามารถสะท้อนเศรษฐกิจพอเพียงได้ชัดเจนที่สุดภายใต้บริบทของโรงเรียน ซึ่งก็คือ การจัดกิจกรรมตามสภาพสังคมและภูมิศาสตร์ของโรงเรียน

2. สามารถพึ่งตนเองได้ พระองค์ท่านทรงรับสั่งเสมอว่า "การพึ่งตนเองได้เป็นมาตรฐานขั้นต้นของความเจริญ"ดังนั้นเมื่อโรงเรียนได้สร้างพื้นฐานให้ครูและนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้แล้ว ในขณะเดียวกันก็ต้องสร้างความมีจริยธรรมให้เกิดขึ้นในตัวคนด้วย นั่นก็คือ ความซื่อสัตย์ รู้จักแบ่งปันเสียสละ และไม่เบียดเบียนกัน อันจะนำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้ เพราะคนที่จะพึ่งพาตนเองได้ จะไม่ยึดติดกับสิ่งที่อยู่รอบตัวมากนัก ลดอัตตาลงได้มาก จะสามารถประสานสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี

3. ต้องเป็นลำดับขั้นตอน การพัฒนาต้องเป็นไปตามลำดับขั้นตอน ห้ามใจร้อน อย่าข้ามขั้นตอน ถ้ามีปัญหาเฉพาะหน้าต้องแก้ปัญหาเฉพาะหน้าให้เสร็จสิ้นก่อน เพื่อสร้างกำลังใจในการดำเนินงานขั้นต่อๆ ไป

4. เริ่มจากโครงการขนาดเล็ก ในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการใดๆ ควรดำเนินการจากการทดลองในขนาดเล็กๆ ก่อน เพื่อจะได้ทราบปัญหา และหาวิธีการแก้ไขได้ ไม่ควรจะทำโครงการขนาดใหญ่ เพราะถ้าเกิดปัญหาขึ้นมาแล้วจะแก้ไขยาก

5. ต้องอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติไปพร้อมๆ กัน กิจกรรมที่โรงเรียนคิดดำเนินการต้องเป็นกิจกรรมที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรเป็นกิจกรรมที่สามารถช่วยพัฒนา อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่หรือพลิกฟื้นกลับคืนมาดีดังเดิม นั่นก็คือ จะต้องเป็นกิจกรรมที่ปรับปรุงสภาพทรัพยากรให้ดีอย่างยั่งยืน และไม่ก่อให้เกิดมลภาวะแก่สภาพแวดล้อม

6. ต้องเป็นไปตามสังคมศาสตร์และภูมิศาสตร์ของโรงเรียน เนื่องจากสภาพทางสังคมศาสตร์และภูมิศาสตร์ของแต่ละโรงเรียนไม่เหมือนกัน ดังนั้นในการจะทำกิจกรรมหรือโครงการอะไร ต้องคิดจากสภาพของโรงเรียน เราไม่ควรไปลอกเลียนแบบวิธีการปฏิบัติจากโรงเรียนอื่น ที่ไปดูงานแล้วเห็นว่าดี น่าสนใจ ซึ่งบางครั้งเมื่อนำมาทำที่โรงเรียนของเราอาจจะไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะบริบทหรือภูมิสังคมที่ต่างกัน

7. เลือกใช้หลักวิชา และเทคนิควิธีที่เหมาะสม การศึกษาหลักวิชา หรือทฤษฎีและเทคนิควิธีที่เหมาะสมกับกิจกรรมหรือโครงการนั้นๆ เป็นสิ่งจำเป็นมาก โดยในการศึกษานั้นๆ ต้องมิใช่การศึกษาจากตำราเพียงอย่างเดียว ต้องใช้การสังเกตพินิจพิเคราะห์ ความเป็นเหตุเป็นผลจากการดำเนินการที่ได้ไปศึกษาหรือดูงาน เพื่อจะได้กำหนดเป็นหลักปฏิบัติที่เหมาะสมกับสภาพสังคมของโรงเรียน

8. มีการประสาน หมายถึง การร่วมกันทำงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ การบูรณาการหมายถึง การนำเอาความคิด วิธีการของแต่ละคนมาผสมกันจนเป็นหนึ่งเดียว ดังนั้นในการทำงานใดๆ จะต้องมีทั้งการบูรณาการและการประสานการทำงานร่วมกัน

9. มีความขยัน อดทน ในการพัฒนางานอะไรให้สำเร็จตามที่ได้มุ่งหวังไว้ ผู้รับผิดชอบต้องมีความขยัน อดทน เพียรพยายามอย่างต่อเนื่องและยาวนาน เพื่อความสำเร็จของงาน และเป็นการสร้างนิสัยที่ดีในการทำงาน

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และสุวัฒน์ เงินฉ่ำ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงการบริหารจัดการที่ประกันคุณภาพสถานศึกษา โดยนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เพื่อให้การบริหารจัดการเกิดความสมดุลดังแผนภาพนี้



ภาพที่ 5 การบริหารจัดการที่ประกันคุณภาพสถานศึกษา
ที่มา : สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และสุวัฒน์ เงินฉ่ำ (ม.ป.ป.)

สุทิน ลี้ปิยะชาติ (ม.ป.ป.) ได้เสนอการจัดการศึกษาภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาว่า การจัดการศึกษาอย่างพอเพียงที่มีการเรียนรู้ดีที่สุด คือ การเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาท ทั้งนี้เพื่อพัฒนาลูกศิษย์ให้สมบูรณ์ด้วยคุณธรรม สติปัญญา และความรู้ที่พอเพียง เพื่อจะได้มีอาชีพ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี มีความสุขอย่างพอเพียงตลอดไปอันได้แก่

1. เป็นต้นแบบแห่งความดีและการเรียนรู้
2. ปฏิบัติหน้าที่ให้ดีที่สุด ขยัน เสียสละ
3. รักษาจริยธรรม จรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ
4. ใช้วัสดุ อุปกรณ์อย่างประหยัด เหมาะสม
5. ชีวิตพอเพียง แบ่งเวลาเหมาะสม คุณภาพชีวิตที่ดี
6. พูดดี คิดดี ทำดี ดูแลศิษย์เหมือนลูกหลาน
7. พัฒนาศิษย์ให้รู้จักพึ่งและพัฒนาตนเอง สร้างสรรค์ ใฝ่รู้

8. สอนให้รักษาผลประโยชน์สุขของชาติ และประชาชน

9. สอนภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล เพื่อประยุกต์ให้เข้ากับภูมิสังคมนั้นๆ

10. ให้ทุกภาคส่วนสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ม.ป.ป อ้างถึงใน โรงเรียนสตรีอ่างทอง, ม.ป.ป) ได้น้อมนำการดำเนินงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบทิศทางในการกำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงานให้โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาที่สมดุลและยั่งยืนทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เพื่อวางรากฐานสำหรับการพัฒนาที่ต่อเนื่องในระยะยาวคือ หลัก 3 ประกัน ได้แก่ การประกันโอกาส การประกันคุณภาพ และการประกันสิทธิภาพ เพื่อให้เด็กที่เข้ารับบริการการศึกษาทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือชนบท หรือเด็กกลุ่มเป้าหมายมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในด้านโอกาสที่จะได้เข้าเรียนมีการเน้นให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักในเรื่อง "คุณธรรมนำความรู้" เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพเป็นที่พึงประโยชน์ของสังคมพร้อมทั้งการมีประสิทธิภาพของการบริหารจัดการที่ได้รับการพัฒนาให้เกิดความคล่องตัวและชัดเจนส่งผลให้เกิดการกระจายอำนาจสู่การปฏิบัติในแต่ละช่วงชั้นได้อย่างเหมาะสม

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (ม.ป.ป อ้างถึงใน ลีลาภรณ์ บัวสาย, 2549) กล่าวว่า ระบบการศึกษาต้องนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาได้อย่างเหมาะสม การจัดการศึกษาบนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกพอเพียงให้เกิดขึ้นในเด็ก เยาวชน สอนให้นักเรียนนักศึกษาตระหนักถึงความพอประมาณในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผล ฝึกให้มีการมองไปข้างหน้า และเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อความผันผวนของเหตุการณ์ต่างๆ อย่างรู้เท่าทัน รวมถึงการหมั่นแสวงหาความรู้ เพื่อให้เกิดความรอบรู้ในด้านต่างๆ ฝึกฝนตนเองให้มีความรอบคอบ และระมัดระวังโดยใช้สติปัญญาในการทำงานและดำเนินชีวิต ที่สำคัญปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยังเน้นให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีความอดทน ความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น แบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ดังนั้นเพื่อให้มีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาจึงมีวิสัยทัศน์ของการขับเคลื่อนคือ สานเครือข่าย ขยายความรู้ ควบคู่ประชาสัมพันธ์ โดยมีแนวทางในการขับเคลื่อน 2 ส่วนคือ ส่งเสริมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการให้บริการ/บริหารสถานศึกษา และส่งเสริมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนซึ่งประกอบด้วยหลักสูตร และสาระการเรียนรู้ในห้องเรียน และส่วนที่เรียนนอกห้องเรียน หรือที่เรียกว่าการพัฒนาทักษะผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ปรียานุช พิบูลสราวุธ (2550ข) ได้จัดทำแนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาเพื่อให้สถานศึกษาและบุคลากรด้านการศึกษาในระดับต่างๆ ทั้งในและนอกระบบ สามารถนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา จัดการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมเกิดประโยชน์และความสุข โดยการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีเป้าหมายสำคัญคือ การปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ ฝึกการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมค่านิยมอกลักษณ์และความเป็นไทยซึ่งดำเนินการได้ใน 2 ส่วน (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป.ค) คือ

1. การบริหารสถานศึกษา นำเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการกำหนดนโยบาย และแนวทางในการจัดการสถานศึกษา โดยใช้เป็นหลักในการบริหารจัดการ และประสานกับทุกภาคส่วนในการใช้ทรัพยากรบริหาร

2. การจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย การสอดแทรกสาระปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตรและสาระเรียนรู้ในห้องเรียน และการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนอกห้องเรียน ซึ่งมาตรฐานการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีแล้วในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 โดยมีมาตรฐานการเรียนรู้ (ส.3.1) ที่เน้นให้เข้าใจระบบ และวิธีการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดขอบเขตที่ชัดเจนในการเรียนการสอน หรือมาตรฐานการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของแต่ละชั้นปี เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมกับวัยโดยมีรายละเอียด ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 เน้นให้เด็กใช้ชีวิตพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว รู้จักช่วยเหลือตนเอง และรู้จักช่วยเหลืองานในครอบครัว แบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน ช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักวิเคราะห์รายรับ-รายจ่ายของตนเอง สอนให้เด็กเห็นคุณค่าของสิ่งของ ตระหนักถึงคุณค่าของเงินทอง จะได้ฝึกนิสัยประหยัด ฝึกจิตสำนึกและนิสัยพอเพียง

ช่วงชั้นที่ 2 ฝึกให้เด็กรู้จักประยุกต์ใช้หลักความพอเพียงในโรงเรียนและมีส่วนร่วมในการสร้างความพอเพียงระดับโรงเรียนและชุมชนใกล้ตัว โดยเริ่มจากการสำรวจทรัพยากรต่างๆ ในโรงเรียนและชุมชน มีส่วนร่วมในการดูแลบำรุงรักษาทรัพยากรต่างๆ ทั้งทางด้านวัตถุ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และรวบรวมองค์ความรู้มาเป็นข้อมูลในการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน และเห็นคุณค่าของการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

ช่วงชั้นที่ 3 ประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน สามารถสำรวจและวิเคราะห์ความพอเพียงในระดับต่างๆ และในมิติต่างๆ ทั้งทางวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมในชุมชนใกล้ตัว เห็นคุณค่าของการใช้หลักพอเพียงในการพัฒนาชุมชน และสามารถนำหลักการพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของแต่ละคน จนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสู่ความพอเพียงได้ในที่สุด

ช่วงชั้นที่ 4 เตรียมคนให้เป็นคนที่ดี สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมและประเทศชาติได้ โดยเน้นเข้าใจความพอเพียงระดับประเทศ และการพัฒนาประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัฒน์ เช่น การวิเคราะห์สถานการณ์การค้าระหว่างประเทศ หรือการศึกษาสถานการณ์สิ่งแวดล้อม สภาพปัญหาด้านสังคมเป็นอย่างไร เป็นต้น

ส่วนการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนอกห้องเรียนเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่มีคุณลักษณะและการจัดการที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ

- พอประมาณกับศักยภาพของนักเรียน พอประมาณกับภูมิสังคมของโรงเรียนและชุมชนที่ตั้ง ฝึกให้เด็กคิดเป็นทำเป็นอย่างมีเหตุผล และภูมิคุ้มกันในด้านต่างๆ โดยการดำเนินกิจกรรมต้องนำไปสู่ ความยั่งยืนของผล
- ส่งเสริมให้นักเรียนใช้ความรู้อย่างรอบคอบระมัดระวัง ฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้วยความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น อดทน มีความเพียรมีวินัย มีสัมมาคารวะ รู้จักทำประโยชน์ให้กับสังคม ร่วมดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และสืบสานวัฒนธรรมไทย

นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้บูรณาการการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมเหล่านี้เข้าไปในการเรียนรู้สาระต่างๆ ทุกสาระการเรียนรู้ ในขณะเดียวกันก็ให้จัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีลักษณะดังนี้

1. เป็นกิจกรรมที่มีความหลากหลายของเนื้อหา แล้วแต่ตามสภาวะภูมิสังคมของแต่ละสถานศึกษา แต่ที่สุดแล้วต้องปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีวิธีคิด อุปนิสัยและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการหลักโดยนักเรียน นักศึกษา และมีครูเป็นผู้นำหรือผู้สนับสนุนโดย

- จำนวนนักเรียน/นักศึกษา/ครู ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆ ไม่ควรน้อยกว่า 25 % ของจำนวนบุคลากรทั้งหมดของโรงเรียน

- นักเรียน นักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ ควรมีความประพฤติดี สมัครใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้อยู่ในระดับปานกลางถึงดีและมีสุขภาพดี

- ครูที่เข้าร่วมโครงการควรมีความประพฤติดี สมัครใจ และมีความพร้อมในการเข้าร่วมกิจรรม

3. เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เกิดความก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุลทางเศรษฐกิจ/สังคม/สิ่งแวดล้อมของสถานศึกษา และสามารถขยายผลออกสู่ชุมชนได้โดย

- พอประมาณกับภูมิสังคม : สอดคล้องกับความต้องการ/ความจำเป็นของสถานศึกษา/คนในชุมชนและเหมาะสมกับภูมิประเทศ สภาพแวดล้อม และความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิต

- สมเหตุสมผล : มีหลักคิดและหลักปฏิบัติของกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักวิชาที่เกี่ยวข้อง รายละเอียดของโครงการแสดงถึงความรอบคอบของการวางแผนดำเนินโครงการ

- ภูมิคุ้มกันที่ดี : การวางแผนโครงการคำนึงถึงความเสี่ยงในการดำเนินโครงการโดยมีข้อเสนอทางเลือกหากมีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เกิดขึ้น

- ส่งเสริมความรู้และคุณธรรมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม : กิจกรรมต่างๆ ต้องส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมมีความรอบรู้มากยิ่งขึ้น เปิดโอกาสให้ได้มีการพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ ส่งเสริมการมีคุณธรรม (เช่น ความมีระเบียบวินัย ความมีสัมมาคารวะ ซื่อสัตย์สุจริต มีความกตัญญูกตเวที มีสติปัญญา แยกแยะถูกผิด ควรไม่ควรมีความขยันหมั่นเพียร อดทน สนใจใฝ่รู้ มีจิตสำนึกเห็นประโยชน์ของการช่วยเหลือผู้อื่น และทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

ในการนี้กิจกรรมที่จัดอาจเป็นกิจกรรมดังต่อไปนี้

1. การจัดการ การผลิต/บริโภค ในสถานศึกษา/ชุมชน ให้เกิดความพอเพียงและสมดุล กินพอดีอยู่พอดี เช่น โครงการอาหารกลางวัน การส่งเสริมการผลิตเกษตรอินทรีย์/เกษตรผสมผสาน บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง การรักษาสมดุลของสังคมและธรรมชาติ

2. การพัฒนาอาชีพ/สร้างรายได้เสริม โดยประยุกต์ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด หรือโดยการพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม หรือต่อยอดกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. การจัดการ และการจัดระบบองค์กรความร่วมมือทางการเงิน การผลิต การตลาด เช่น การทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย การจัดตั้งสหกรณ์รูปแบบต่างๆ การจัดตั้งธนาคารโรงเรียน เป็นต้น

4. การจัดการ (รักษา/ฟื้นฟู) ทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม/ขยะทั้งในสถานศึกษา และในชุมชนอย่างยั่งยืน โดยใช้หลักวิชาการ ความประหยัด ความรอบคอบ

5. การจัดการระบบพลังงานของสถานศึกษา/ชุมชน ให้สามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น (ประหยัด ผลิตเอง/ทดแทน)

6. การอนุรักษ์เกื้อกูล ช่วยเหลือ คนยากจน ด้อยโอกาส (เช่น ผู้ป่วยโรคเอดส์ เด็กกำพร้า เด็กยากจน ฯลฯ) ในสังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

7. การสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น/รักชุมชน เช่น การรักษา/ฟื้นฟูประเพณี/วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานที่ทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน การสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ/มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

การสร้างจิตสำนึกรักชาติ-ศาสน์-กษัตริย์ เช่น รณรงค์การเห็นคุณค่าของสินค้าไทย การเรียนรู้

ประวัติความเป็นมาของชาติ ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาต่างๆ การเรียนรู้คำสอนในศาสนา การฝึกปฏิบัติ เป็นต้น นอกจากนี้ยังยกตัวอย่างของกิจกรรมในสถานศึกษาที่ประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตารางที่ 6 ตัวอย่างกิจกรรมในสถานศึกษาที่ประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปฏิบัติ	ตัวอย่างกิจกรรม
1. รู้จักการใช้จ่ายของตนเอง - ใช้จ่ายอย่างมีเหตุมีผล - ใช้จ่ายอย่างพอประมาณ - ใช้จ่ายอย่างประหยัด - ใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น	- บันทึกบัญชีรายรับและรายจ่าย - วิเคราะห์บัญชีรายรับและรายจ่าย - แลกเปลี่ยนประสบการณ์ - ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคเพื่อลดรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือย
2. รู้จักออมเงิน มีกลไกลดความเสี่ยง - ระบบสวัสดิการ - ระบบออมเงิน - ระบบสหกรณ์ - การประกันต่างๆ	- ออมวันละหนึ่งบาท - สัปดาห์การออม - จัดตั้งกลุ่ม/สหกรณ์ออมทรัพย์ - จัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน
3. รู้จักประหยัด - ใช้และกินอย่างมีเหตุผล ไม่ฟุ่มเฟือย - ใช้พลังงานเท่าที่จำเป็น - ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า	- ปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ - เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ ไว้กิน ไว้ขาย - ใช้สินค้าที่ประหยัดพลังงาน - รีไซเคิลขยะเพื่อนำมาใช้ใหม่ - นำของเหลือใช้มาทำให้เกิดประโยชน์
4. พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจโดยผลิต หรือสร้างรายได้ที่ - สอดคล้องกับความต้องการ - สอดคล้องกับภูมิสังคม - สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	เน้นการผลิตเพื่อพึ่งตนเอง ให้พอเพียงกับการบริโภค และการผลิตที่หลากหลาย เช่น - ปลูกพืชผักผสมผสาน - ปลูกพืชสมุนไพรไทย

ตารางที่ 6 ตัวอย่างกิจกรรมในสถานศึกษาที่ประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ต่อ)

หลักปฏิบัติ	ตัวอย่างกิจกรรม
- สอดคล้องกับทรัพยากรท้องถิ่น	- ผลิตสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น - จัดอบรมพัฒนาอาชีพในชุมชน
5. รู้จักช่วยเหลือสังคมหรือชุมชน - ปลูกจิตสำนึกสาธารณะ - ปลูกฝังความสามัคคี - ปลูกฝังความเสียสละ - เผยแพร่องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง	พัฒนาความรู้คู่คุณธรรม ผ่านกิจกรรมรวมกลุ่มต่างๆ - จัดกิจกรรมลด ละ เลิก อบายมุข - จัดกิจกรรมช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส - จัดค่ายพัฒนาเยาวชน - จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ภายในชุมชน

6. สร้างสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ - ปลูกจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม - ฟื้นฟูแหล่งเสื่อมโทรมในท้องถิ่น - ฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น - ฟื้นฟูดูแลสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่น	- พัฒนาความรู้เกี่ยวกับดิน น้ำ ป่า เพื่อฟื้นฟูรักษา - โครงการชีววิถี - จัดอบรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ - จัดทำฝายแม้ว
7. สืบสานวัฒนธรรมไทย - สร้างจิตสำนึกรักษ์ไทย รักบ้านเกิด - ฟื้นฟูและอนุรักษ์อาหารประจำท้องถิ่น - ฟื้นฟูและอนุรักษ์ดนตรีไทยและเพลงไทย - ฟื้นฟูและอนุรักษ์วัตถุโบราณและโบราณสถาน	- ปลูกฝังมารยาทไทย - ส่งเสริมอาหารประจำท้องถิ่น - ส่งเสริมการใช้ภาษาประจำท้องถิ่น - ทำนุบำรุงโบราณวัตถุและโบราณสถาน
8. ส่งเสริมพระพุทธศาสนา - ปลูกจิตสำนึกความรักชาติ - ตระหนักถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนา - จงรักภักดีต่อพระมหากัตริย์	- ให้ความสำคัญกับการรักษาศีลหรือสวดมนต์เป็นประจำ - ส่งเสริมการฝึกอบรมสมาธิ ภาวนา - ร่วมกันทะนุบำรุงศาสนา - พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น - รณรงค์การใช้สินค้าไทย

ที่มา : ปรียานุช พิบูลสราวุธ (2550)

จรวยพร ธรณินทร์ (ม.ป.ป.ค) กล่าวว่า ให้ผู้บริหารการศึกษามุ่งพัฒนาสถานศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่างๆ เช่น สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการดำเนินการจะประสบความสำเร็จได้ก็โดยความร่วมมือของ 3 ฝ่าย คือ ผู้บริหาร ครู และนักเรียน พร้อมทั้งเสนอวิธีการจัดการให้เกิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา ดังนี้

1. วางระบบบริหารจัดการของโรงเรียนให้เป็นไปตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบูรณาการเพื่อสร้างค่านิยม
3. จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งแนวการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 7 แนวการจัดกิจรรมเพื่อให้เกิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา

แนวการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา		
ปัจจัย	**ประเด็นหลัก**	**ตัวอย่างกิจกรรม**
1. ด้านเศรษฐกิจ	1. รู้จักใช้จ่ายของตนเอง - ใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล - ใช้จ่ายอย่างพอประมาณ 2. รู้จักออมเงิน - เรียนรู้ระบบการฝากเงิน	- บันทึกบัญชีรายรับและรายจ่าย - วิเคราะห์บัญชีรายรับรายจ่าย - ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภคเพื่อลดรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือย - ออมวันละหนึ่งบาท

	3. รู้จักสร้างรายได้หรืออาชีพ - สอดคล้องกับความต้องการ - สอดคล้องกับภูมิสังคมฯลฯ	จัดตั้งธนาคารโรงเรียน - ปลูกพืชผักผสมผสาน - ปลูกพืชสมุนไพรไทย
2. ด้านสังคม	4. รู้จักช่วยเหลือสังคมหรือชุมชน - ปลูกจิตสำนึกสาธารณะ - ปลูกฝังความสามัคคี - ปลูกฝังความเสียสละ - เผยแพร่องค์ความรู้ปรัชญาฯ	- จัดกิจกรรมลด ละ เลิก อบายมุข - จัดกิจกรรมช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส - จัดค่ายพัฒนาเยาวชน - จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ภายในโรงเรียน
3. ด้านสิ่งแวดล้อม	5. สร้างสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ - ปลูกจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม - ฟื้นฟูแหล่งเสื่อมโทรมในท้องถิ่น - ฟื้นฟูดูแลสถานที่ในท้องถิ่น	- เรียนรู้ ฟื้นฟูแม่น้ำในท้องถิ่น - จัดค่ายอนุรักษ์อุทยานการศึกษา - จัดค่ายอบรมยุวมัคคุเทศก์ - โครงการชีววิถี, สวนพฤษศาสตร์
4. ด้านวัฒนธรรม	6. สืบสานวัฒนธรรมไทย - สร้างจิตสำนึกรักไทย รักบ้านเกิด - ฟื้นฟูและอนุรักษ์อาหารประจำท้องถิ่น - ฟื้นฟูและอนุรักษ์ดนตรีไทยและเพลงไทย	- ปลูกฝังมารยาทไทย - อนุรักษ์ประเพณีพื้นบ้าน - อนุรักษ์อาหารประจำท้องถิ่น - อนุรักษ์การใช้ภาษาประจำท้องถิ่น - อนุรักษ์ถิ่นกำเนิด
5. ด้านศาสนา	7. ส่งเสริมศาสนา - ปลูกฝังจิตสำนึกความรัก ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์	- ฝึกสมาธิก่อนเข้าเรียน - ถือศีลหรืออ่านบทสวดมนต์เป็นประจำ - จัดมุมธรรมในโรงเรียน

ที่มา : จรวยพร ธรณินทร์ (ม.ป.ป.ค)

ประทีป แสงปี่ยมสุข (2550) ได้เสนอแนวทางการประยุกต์ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้และการดำเนินชีวิต ดังนี้

1. รูปแบบการจัดกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง มี 3 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 เป็นรูปแบบสำหรับโรงเรียนหรือบ้านเรือนของนักเรียนที่มีพื้นที่สำหรับการทำนาและการเกษตร มีแหล่งน้ำพอเพียง สามารถจัดกิจกรรมโดยการจัดพื้นที่เป็น 4 ส่วน ตามแนวทางของเกษตรทฤษฎีใหม่ตามขั้นตอนที่ 1 เต็มรูปแบบ

รูปแบบที่ 2 เป็นรูปแบบสำหรับโรงเรียน หรือบ้านเรือนของนักเรียนที่มีพื้นที่ไม่มากนัก ไม่มีพื้นที่ในการทำนา โรงเรียนสามารถจัดแบ่งพื้นที่ให้นักเรียนปลูกพืชผักสวนครัว ปลูกพืชสมุนไพร ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ และเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ โรงเรียนอาจมอบหมายให้นักเรียนไปทำกิจกรรมนี้ที่บ้านของนักเรียนได้ด้วย

รูปแบบที่ 3 เป็นรูปแบบสำหรับโรงเรียน หรือบ้านเรือนของนักเรียนที่มีพื้นที่น้อย โรงเรียนควรส่งเสริมให้นักเรียนทำการเกษตรแบบใช้พื้นที่แคบ เช่น กะลามะพร้าว กะละมัง ล้อยางรถยนต์ การปลูกพืชผักสวนครัวรั้วกินได้ เป็นต้น นอกจากนั้นโรงเรียนยังสามารถส่งเสริมให้นักเรียนประดิษฐ์ชิ้นงานจากภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น การสานเสื่อ การทำเครื่องใช้จากกะลามะพร้าว เป็นต้น

ในการจัดกิจกรรม 3 รูปแบบ สามารถฝึกนิสัยในการประหยัด การลดรายจ่าย การมีผักปลอดสารพิษไว้รับประทาน โรงเรียนควรจัดกิจกรรมช่วยเหลือด้านการตลาดให้แก่นักเรียน เช่น จัดตลาดนัดจำหน่ายผลผลิตของนักเรียน หรือจัดกิจกรรมสหกรณ์ เป็นต้น

2. การนำแนวคิดด้านทักษะในการทำงานเป็นกรอบในการปฏิบัติงาน เช่น การทำงานเป็นการมีนิสัยรักการทำงาน การรู้จักวิเคราะห์งาน การวางแผนการทำงาน และการรู้จักปรับปรุงงานอยู่เสมอ

3. การนำเสนอแนวคิดทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งทิศนา แขมมณี ได้วิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีใหม่ พบว่า ทฤษฎีใหม่นี้มีศักยภาพที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในศาสตร์ต่างๆ ได้เป็นอย่างดี มีหลักสำคัญอยู่หลายประการดังนี้

3.1 รู้จักพึ่งพาตนเอง

3.2 ดำรงชีวิตอย่างมีอิสระ

3.3 มีความสามารถในการบริหารจัดการ รู้จักคิด รู้จักระบบ

3.4 ความขยัน อดทน ไม่ท้อถอย

3.5 มีความสามัคคี มีการแสวงหาความร่วมมือ และให้ความร่วมมือ มีการรวมกลุ่มและมีความสามารถในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มคณะ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อทุกฝ่าย

3.6 มีการศึกษาหาข้อมูล ข้อความรู้ และนำมาใช้ในการปฏิบัติงานและการแก้ไขปัญหาต่างๆ

3.7 รู้จักการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล

3.8 รู้จักพัฒนาตนเองขึ้นตามลำดับ

3.9 สามารถนำความรู้ หลักการ แนวคิด หรือทฤษฎีต่างๆ ไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม

เกษม วัฒนชัย (2550) กล่าวว่า ถ้าจะนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษา ต้องปูพื้นเรื่องการสร้างสังคมการเรียนรู้ หรือสังคมความรู้ในโรงเรียนให้ได้ ต้องมีข้อมูลในการบริหาร ข้อมูลในการตัดสินใจไม่ใช่โหราศาสตร์ ไม่ใช่เล่นพรรคเล่นพวก ต้องสร้างสังคมคุณธรรมให้ได้ การดำเนินชีวิตของครู นักเรียนในเรื่องของความเพียร ความอดทนในการใช้สติปัญญา สถานศึกษาจะต้องสร้างสำนึกด้านคุณธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจของเด็กก่อน มีการประยุกต์รูปแบบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละด้านอย่างง่ายๆ ให้แก่นักเรียนนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน มีกิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อยากเห็นเด็กไทยหนักเอา เบาสู้ สู้งาน มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ซึ่งครูต้องช่วยให้นักเรียนเรียนรู้อย่างเต็มที่ สอนให้เด็กระเบิดความรู้จากภายในสู่ภายนอก และนำหลักวิชาการต่างๆ มาใช้แก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอน ครูมีการบริหารจัดการที่ดีในเรื่องหนี้สินเพื่อสามารถควบคุมค่าใช้จ่ายของตนเองได้ ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาให้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงรวมทั้งคุณธรรม 4 ประการ เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายพัฒนาโรงเรียนเพื่อสร้างสังคมคุณธรรมที่เข้มแข็งภายในสถานศึกษา และมีความเข้มแข็งในการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี นอกจากนี้โรงเรียนต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกัน 4 ด้าน เพื่อรับมือกับโลกาภิวัตน์ซึ่งภูมิคุ้มกันทั้ง 4 ด้าน (เกษม วัฒนชัย, ม.ป.ป.ข) คือ

1. ระบบภูมิคุ้มกันด้านวัตถุ เช่น โรงเรียนต้องมีเงินออม มีการประกันความเสี่ยงในอนาคต มี

การลงทุนเพื่อการพัฒนา และมีการวางแผนระยะยาว ซึ่งอยากเสนอให้มีการตั้งกองทุนป้องกันวิกฤติในโรงเรียน

2. ระบบภูมิคุ้มกันด้านสังคม เช่น มีความรู้รักสามัคคี ร่วมมือร่วมใจ มีคุณธรรม อยู่กินเป็นสุข ทุนทางสังคมสูงซึ่งตนขอเสนอวิธีสร้างภูมิคุ้มกันทางศีลธรรมให้นำไปสอนบุตรหลานคือการสอนลูกออมและทำบุญ

3. ระบบภูมิคุ้มกันด้านสิ่งแวดล้อม ถ้าภูมิคุ้มกันเข้มแข็งทุกคนจะมีความรู้สำนึกหวงแหนสิ่งแวดล้อม ผู้บริหารมีนโยบายสิ่งแวดล้อม มีความสะอาดเป็นระเบียบ สามารถอยู่กับธรรมชาติได้อย่างไม่เบียดเบียน

4. ระบบภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม ซึ่งถ้ามีแล้วจะมีความมั่นคงในวัฒนธรรมไทย เชิดชูวัฒนธรรมท้องถิ่น และเข้าใจวัฒนธรรมต่างชาติ

นอกจากนี้ยังอยากให้ผู้บริหารโรงเรียนนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากำหนดนโยบายบริหารโรงเรียน ซึ่งจะเป็นการเริ่มต้นสอนให้นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้เริ่มจากรายรับ-รายจ่ายเป็นต้น รวมทั้งนำคุณธรรม 4 ประการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาพัฒนาโรงเรียนพร้อมทั้งแนะนำว่าถ้าจะนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ต้องเตรียม 3 ด้าน ประกอบด้วยต้องสร้างสังคมในสถานศึกษาให้เป็นสังคมที่ใช้วิชาการ เพื่อการวางแผนและการปฏิบัติ หากจะนำไปใช้ในการบริหารโรงเรียนต้องเป็นการบริหารฐานความรู้ ต้องสร้างสังคมในสถานศึกษาให้เป็นสังคมคุณธรรมก่อน และต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนในสถานศึกษาให้มีความเพียร ขยัน อดทน ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต (เกษม วัฒนชัย, 2550)

กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา (2550) กล่าวว่าจะสอดแทรกหลักสูตรปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กับครูและนักเรียน แทรกหลักสูตรปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การอบรมทุกประเภท ครูต้องเป็นผู้เริ่มประพฤติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนในการดำรงชีวิต จัดทำแผนที่จะน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพอเพียงไปสู่การปฏิบัติ ผลักดันให้ทุกโรงเรียนจัดกิจกรรมคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ฟื้นฟูกิจกรรมลูกเสืออย่างเต็มรูปเพื่อให้ลูกเสือน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ รวมทั้งการบำเพ็ญประโยชน์ และการบริหารจัดการในโรงเรียนควรคำนึงถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2550) ได้เสนอประเด็นเพิ่มเติมอันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำหลักสูตรปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้สัมฤทธิผลได้จริง ดังนี้

1. จัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนอย่างบูรณาการ และต่อเนื่อง

2. จัดทำหลักสูตรแบบบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดทำหลักสูตรปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

นอกจากจะมีการจัดทำเป็นหลักสูตรหลักแล้ว ควรกำหนดให้มีการสอนแทรกในกลุ่มสาระวิชาต่างๆ เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ฯลฯ เพื่อช่วยให้เกิดการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสาขาต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ในทุกด้าน

3. จัดทำหลักสูตรให้ต่อเนื่องในทุกระดับการศึกษา การจัดทำหลักสูตรปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควรจัดทำให้เป็นหลักสูตรต่อเนื่องในทุกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไปจนถึงการอุดมศึกษาโดยสอดคล้องกับพัฒนาการในแต่ละช่วงวัย

4. กำหนดกลไกส่งเสริมให้ครูมีแนวคิดและดำเนินชีวิตสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเรียนการสอนตามหลักสูตรปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอาจไม่ประสบความสำเร็จได้ หากปราศจากครู ผู้สอนที่คุณค่า มีความเข้าใจ ในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน นั้นหมายความว่านอกจากที่ครูผู้สอนตามหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ยังต้องเป็นผู้ที่ดำเนินชีวิต ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีกลไกในการพัฒนาครูให้เอื้อต่อการสอน หลักเศรษฐกิจพอเพียงแก่ผู้เรียน ดังนี้

- กำหนดหลักสูตรปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถาบันอุดมศึกษาที่ผลิตครู สถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนในสาขาศึกษาศาสตร์ ควรมีวิชาที่เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงรวมอยู่ด้วย เพื่อวางแนวคิดและวิธีการสอนของครูผู้สอนให้สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก่อนไปประกอบอาชีพครู

- พัฒนาแนวทางดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงของครู โดยมุ่งเน้นให้ครูหันมาดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จนสามารถเป็นแบบอย่างให้ผู้เรียนไปพร้อมกับการถ่ายทอดความรู้ตามหลักสูตร โดยส่งเสริมให้ครูหันมาดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการส่งเสริมครูต้นแบบที่ดำเนิน ชีวิตตามแนวทางนี้ให้เป็นที่รู้จัก โดยการไม่ก่อหนี้สิน ไม่ใช้จ่ายเกินตัว มีการออมทรัพย์ รวมถึงการส่งเสริมการทำอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ โดยไม่กระทบต่อการปฏิบัติภารกิจครู เป็นต้น

- สร้างเครือข่ายและใช้ประโยชน์ การสร้างเครือข่ายเป็นกลไกหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอนตามหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาได้ เนื่องจาการสร้างเครือข่ายเป็นการดำเนินงานที่อาศัยการมีส่วนร่วม ซึ่งจะมีประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนทรัพยากรองค์ความรู้ระหว่างกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์กับทุกฝ่าย ซึ่งในความเป็นจริงสถานศึกษาแต่ละแห่งมีความจำกัด และความแตกต่างด้านทรัพยากร ดังนั้น จึงควรเปิดโอกาสให้มีการระดมและแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างสถานศึกษาและ องค์กรในพื้นที่นั้น เช่น สร้างเครือข่ายระหว่างสถานศึกษาด้วยตนเอง การสร้างเครือข่ายช่วยระหว่างสถานศึกษา ทำได้โดยการเชื่อมโยงระหว่าง ผู้บริหาร ครู ในสถานศึกษาแต่ละแห่ง เช่น การจัดตั้งเป็นเครือข่าย ครูผู้สอนหลักสูตรปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เครือข่ายผู้บริหารโรงเรียนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น เพื่อร่วมวางแผน แลกเปลี่ยนทรัพยากร องค์ความรู้ อันจะช่วยลดความจำกัดด้านทรัพยากรได้ โดยอาจให้ เขตพื้นที่การศึกษาเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการในเรื่องนี้ร่วมด้วย สร้างเครือข่ายระหว่างสถานศึกษากับชุมชน เครือข่ายส่วนนี้ช่วยในการนำองค์ความรู้ท้องถิ่น เข้ามาใช้พัฒนาการจัดการเรียนการสอนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา เพื่อนำผู้เรียนเข้าสู่การเรียนรู้จากวิถีการดำเนินชีวิตและสถานที่จริงภายในชุมชน และเป็นการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย ในทางปฏิบัติ โดยสถานศึกษาจะต้องมีการสร้างเครือข่ายร่วมกับปราชญ์ท้องถิ่น แกนนำเกษตรกรในชุมชน กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ศูนย์พัฒนาอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน ฯลฯ โดยประสานงานและมีการจัดกิจกรรม สม่ำเสมอและต่อเนื่อง กำหนดกลไกกระตุ้นให้เกิดความต่อเนื่อง

การสนับสนุนการเรียนการสอนตามหลักสูตรปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบความสำเร็จได้นั้น จำเป็นต้องมีกลไกที่สามารถกระตุ้นให้สถาบันการศึกษามีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และมีคุณภาพ ดังนี้

1. จัดระบบการประเมินผล เป็นกลไกที่ควบคุม และผลักดันให้สถานศึกษาพัฒนาการเรียน การสอนตามหลักสูตรปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นจริงตามกรอบที่กำหนด โดยให้สำนักงานรับรอง มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ทำหน้าที่ในการพัฒนาระบบการประเมินผลตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเฉพาะเจาะจง ทั้งด้านการสอน สื่อการสอน ครูผู้สอน การเรียนรู้ ของผู้เรียน ฯลฯ

2. จูงใจด้วยรางวัล เป็นกลไกกระตุ้นในอีกรูปแบบที่เสริมแรงให้สถานศึกษามีการจัดการเรียนการสอนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การจัดประกวดโรงเรียนตามวิถีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมี เงื่อนไขว่าสถาบันการศึกษาต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ และสามารถส่งผลต่อชุมชน ให้หันมาดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วย เป็นต้น

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตาก เขต 1 [ม.ป.ป.]. จัดทำกรอบแนวคิดการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาเพื่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการเรียนการสอน ดังนี้

ตารางที่ 8 กรอบแนวคิดการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาเพื่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการเรียน

การสอน

กรอบแนวคิด	ประเด็นหลัก	แนวทาง/กิจกรรม
หลักการสำคัญ 3 ประการ 1.ความพอประมาณ	1. มีความเข็มแข็งด้านจิตใจ 2. การใช้วัสดุสิ่งของเครื่องมืออย่างชาญฉลาด และเหมาะสม 3. การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเพียงพอ เหมาะสมกับความต้องการ รอบครอบ และเกิดประโยชน์สูงสุด 4. ปฏิบัติตนได้เหมาะสมตามอัตภาพและฐานะของตน 5. มีความประหยัดไม่ฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิต	1.สอดแทรกในกระบวนการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระ 2.กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน -กิจกรรมลูกเสือ – ยุวกาชาด -กิจกรรมแนะแนว
2.มีเหตุผล	1. มีเหตุผลในการใช้ข้อมูลพิจารณาในการตัดสินใจ 2. คำนึงถึงความประหยัดและความคุ้มค่าในการดำเนินงาน 3. ใช้กระบวนในการแก้ปัญหาในการทำงาน	1.สอดแทรกในกระบวนการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระ 2.โครงการห้องเรียนสีเขียว 3.กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ลูกเสือยุวกาชาด 4.จัดกิจกรรมทางวิชาการ

ตารางที่ 8 กรอบแนวคิดการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาเพื่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการเรียนการสอน (ต่อ)

กรอบแนวคิด	ประเด็นหลัก	แนวทาง/กิจกรรม
3.มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว	1. มีความเฉลียว ฉลาด รอบรู้ และเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง 2. มีทักษะในการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม 3. ยึดหลักศาสนา เป็นเครื่องยึดเหนียวในการปฏิบัติตน	1.กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน -กิจกรรมแนะแนวโดยใช้เอกสารชุดทักษะการดำเนินชีวิต -กิจกรรมลูกเสือ - ยุวกาชาด
เงื่อนไขความสำเร็จ 1.มีคุณธรรม	1. ซื่อสัตย์ 2. สุจริต 3. ขยัน 4. อดทน 5 .แบ่งบัน 6. ความเพียร 7. ประหยัด	1. โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ 2. บูรณาการในกิจกรรมลูกเสือยุวกาชาด 3. สอดแทรกในการเรียน การสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ 4. โครงการวันสำคัญทางศาสนา 5. โครงการห้องเรียนสีเขียว

	8. สามัคคี 9. ความรับผิดชอบ 10. อดออม 11. มีวินัย 12. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 13. ความเป็นผู้มีวัฒนธรรม	6. ปฏิบัติศาสนากิจเป็นประจำ 7. จัดให้มีกีฬาสีภายในโรงเรียน 8. ตั้งเวรประจำวันภายในห้องเรียน 9. โครงการสหกรณ์ออมทรัพย์ หรือกิจกรรมครบวงจร 10. กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน 11. การจัดกิจกรรมหน้าเสาธง 12. จัดชมรม/ชุมนุม/กลุ่มสนใจ 13. กิจกรรมการประกวดต่าง ๆ เช่นประกวดมารยาทไทย 14. ประกวดสวดมนต์หมู่ทำนองสรภัญญะ 15. ประกวดการบรรเลงดนตรีไทย 16.ฯลฯ

ตารางที่ 8 กรอบแนวคิดการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาเพื่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการเรียนการสอน (ต่อ)

กรอบแนวคิด	ประเด็นหลัก	แนวทาง/กิจกรรม
2.เงื่อนไขมีความรู้	1. มีความรอบรู้ ทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต 2. มีความรอบรู้ ในภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาเทคโนโลยี 3. มีความรอบคอบ ในการตัดสินใจ มีข้อมูลที่ชัดเจนทำให้การตัดสินใจผิดพลาดน้อยลง 4. ใช้ชีวิตอย่างระมัดระวัง ดำรงชีวิตด้วยการพึ่งตนเอง และสามารถช่วยเหลือสังคมได้	1.กิจกรรมแนะแนว (เอกสารชุดทักษะการดำเนินชีวิต) 2.ใช้แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกระบวนการเรียนรู้ 3.ให้ประยุกต์ใช้ความรู้ ภูมิปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่น โดยเน้นการผสมผสานการจัดการแบบท้องถิ่นและภูมิปัญญาดั้งเดิมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ 4. กิจกรรมส่งเสริมการรักการอ่าน 5.โครงการห้องสมุดมีชีวิต

		6.กิจกรรมลูกเสือฯ - ยุวกาชาด

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตาก เขต 1 [ม.ป.ป.].

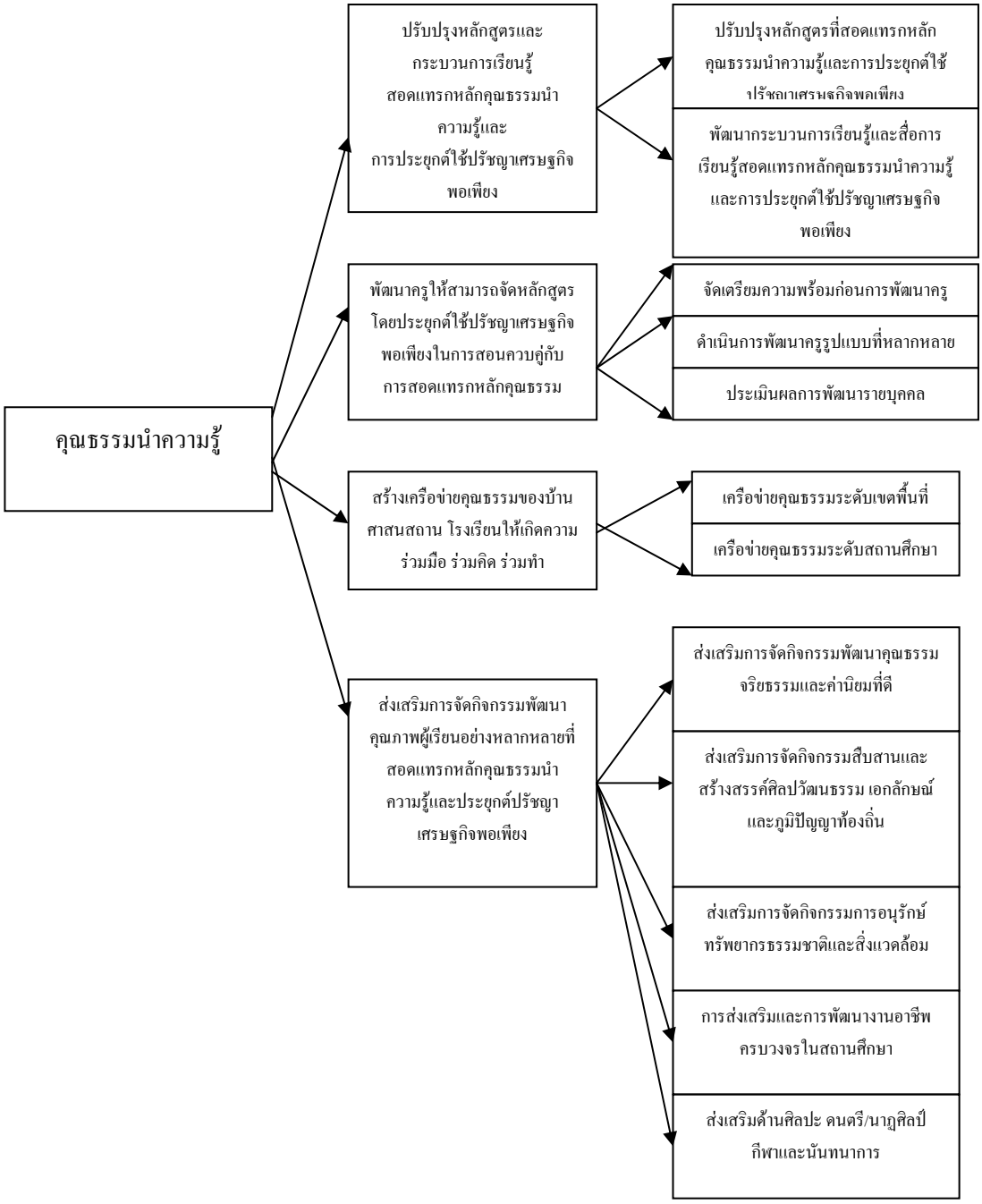
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 (2550) ได้นำเสนอความเชื่อมโยงของแนวทางการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา ดังนี้



ภาพที่ 6 ความเชื่อมโยงแนวทางการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 (2550)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพัทลุง [ม.ป.ป.]. จัดทำผังความคิดกลยุทธ์ แนวปฏิบัติและตัวชี้วัดเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธีวิถีประชาธิปไตย ดังนี้



ภาพที่ 7 ผังความคิดกลยุทธ์ แนวปฏิบัติและตัวชี้วัดเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตาม

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธีวิถีประชาธิปไตย

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพัทลุง [ม.ป.ป.].

โดยเสนอแนวทางปฏิบัติให้แก่สถานศึกษา ดังนี้

1. ดำเนินการให้ความรู้และสร้างความตระหนักเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง

2. จัดการศึกษาตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยสอดแทรกสาระปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ในห้องเรียนและประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3. สร้างองค์กรเครือข่ายขับเคลื่อนเพื่อนำไปสู่สังคมและวิถีชีวิตประจำวันตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ยั่งยืน

4. จัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้และกิจกรรมการปฏิบัติของผู้เรียนที่ปลูกฝังการดำรงชีวิตที่เกิดสมดุลทางด้านเศรษฐกิจ เช่น การรู้จักใช้จ่ายอย่างพอเพียง มีเหตุผล มีการออม การจัดสหกรณ์ การบันทึกบัญชีรายรับรายจ่าย การทำงานสร้างรายได้นำไปสู่งานอาชีพ เช่น การปลูกผักสวนครัว การเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ

5. การเสริมสร้างวิถีชีวิตการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยมีข้อตกลงทางสังคมร่วมกัน มีความรัก ความสามัคคี ประนีประนอม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

6. จัดกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้และปลูกฝังให้ผู้เรียน รู้จักใช้และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด รอบคอบและเกิดความยั่งยืนสูงสุด

7. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนรู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เกิดประโยชน์ คุ้มค่า ไม่ทำลายสภาพแวดล้อม

8. จัดกิจรรมหน้าเสาธง / หน้าแถว โดยผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้ทรงคุณวุฒิมาพูดคุย , แนะนำ ปลูกฝังวินัย คุณธรรม จริยธรรม มารยาทไทย แนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีแก่ผู้เรียน

9. มีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เข้มแข็ง ทุกฝ่ายมีส่วนรับผิดชอบ เช่น บ้าน สถาบันศาสนา ชุมชน นักเรียนสามารถเรียนรู้ รู้จักคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาเสื่อมทรามทางศีลธรรมในสังคมได้ งดเว้นสิ่งเสพติด ศึกษาและแก้ปัญหาเรื่องเพศศึกษาอย่างเหมาะสม

10. ยกย่องเชิดชูผู้ทำความดี เช่น บุคคลดีเด่นด้านความขยัน ด้านประหยัด ด้านการช่วยเหลือเพื่อน ด้านผู้บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม ด้านหารายได้เสริม ด้านมารยาทงาม ฯลฯ

พร้อมกันนี้ได้จัดทำตัวชี้วัดการดำเนินงานคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา 5 ตัวชี้วัดหลัก ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการในสถานศึกษา

1.1 สถานศึกษาพัฒนาครูให้มีความรู้และตระหนักในการปฏิบัติงานโดยยึดหลักคุณธรรมนำความรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.2 สอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ของผู้เรียน

1.3 บุคลากรในสถานศึกษามีวิถีชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. ด้านเศรษฐกิจ

2.1 จัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนเกี่ยวกับการใช้จ่ายของตนเองอย่างมีเหตุผล พอประมาณ และประหยัด

2.2 จัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนเกี่ยวกับกิจกรรมการออม

2.3 จัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนเกี่ยวกับกิจกรรมการสร้างรายได้หรือ

งานอาชีพแก่นักเรียน

3. ด้านสังคม

3.1 จัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนเกี่ยวกับการปลูกฝังความรัก ความสามัคคี

3.2 จัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนเกี่ยวกับการปลูกฝังให้รู้จักอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการแบ่งปัน

3.3 จัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนเกี่ยวกับการปลูกฝังการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

4. ด้านสิ่งแวดล้อม

4.1 จัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนเกี่ยวกับการปลูกฝัง เรื่องการจัดการขยะในสถานศึกษาและชุมชน

4.2 จัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนเกี่ยวกับการปลูกฝังการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า

4.3 จัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนเกี่ยวกับการปลูกฝัง เรื่องการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ

5. ด้านวัฒนธรรมและศาสนา

5.1 จัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนเกี่ยวกับการปลูกฝังให้เห็นคุณค่าความเป็นไทย เอกลักษณ์ไทย วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมที่ดี

5.2 จัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนเกี่ยวกับการปลูกฝัง ให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.3 จัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนเกี่ยวกับการปลูกฝัง ให้ปฏิบัติตามคำสอนตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ

3.2 บริบทการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการสัมภาษณ์สถานศึกษาแกนนำเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 8 แห่งและการศึกษาเอกสารและอินเตอร์เน็ต พบว่า การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีหลากหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับบริบทหรือภูมิสังคมของแต่ละแห่งที่แตกต่างกันไป โดยจัดทำในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปตามภูมิสังคมนั้นๆ ซึ่งสถานศึกษานำองค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันโดยมีเงื่อนไขความรู้และคุณธรรมมาอธิบายประกอบการดำเนินงาน เพื่อเป้าหมายเดียวกันคือ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในด้านต่างๆ อย่างยั่งยืนตลอดไป ซึ่งการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีลักษณะต่างๆ สรุปได้ ดังนี้

1. ผลการสัมภาษณ์โรงเรียนชายเขา อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ มีรายละเอียด ดังนี้ ขณะนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเป็นนโยบายให้โรงเรียนน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการศึกษา ซึ่งแต่ละแห่งก็ได้น้อมนำสู่การปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไป โรงเรียนได้นำนโยบายดังกล่าวมาสู่การปฏิบัติซึ่งที่ผ่านมาก็มีกิจกรรมที่ปฏิบัติอยู่หลายๆ อย่างที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่แล้ว เช่น การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และบริบทของสถานศึกษา สำหรับการจัดการศึกษาของโรงเรียนตามบทบาทหน้าที่นั้น

สำหรับโรงเรียนได้ดำเนินการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการศึกษาโดยเน้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทุกขั้นตอนของการดำเนินงานภายใต้โครงการหลักๆ จำนวน 4 โครงการ ได้แก่ 1. โครงการส่งเสริมบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนการสอน มีการส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอนได้รับการอบรม ประชุม สัมมนา และศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 อย่างน้อยภาคการศึกษาละ 1 แผนการเรียนรู้ ครูทุกคนได้ดำเนินการจัดทำแผนครบทุกคนและนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่งผลให้คุณภาพของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีแนวโน้มสูงขึ้นตลอดช่วงระยะ 3 ปีการศึกษาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ นอกจากนี้นักเรียนยังมีศักยภาพในการแข่งขันทักษะทางวิชาการเช่น ศิลปะ ดนตรี กีฬาที่ได้รับรางวัลเกียรติยศจำนวนมาก 2. โครงการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยกิจกรรมสนับสนุน 4 กิจกรรมย่อย ได้แก่ 1. กิจกรรมลูกเสือ มีการจัดทำแผนการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสอดแทรกในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนที่ผ่านกิจกรรมลูกเสือเป็นบุคคลที่เสียสละ บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม มีคุณธรรม จริยธรรม และยังมีกิจกรรมการเข้าค่ายพักแรมเพื่อให้ลูกเสือได้เรียนรู้การใช้ชีวิตตามกระบวนการของลูกเสือ ฝึกความอดทน มีระเบียบวินัย ปฏิบัติตามกฎของลูกเสือได้ ซึ่งจากการประเมินผลพบว่านักเรียนที่ผ่านกิจกรรมลูกเสือมีพฤติกรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์มากขึ้นและนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ 2. กิจกรรมค่ายคุณธรรมสำหรับนักเรียนมีความเชื่อมโยงสู่การเรียนการสอนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญแก่การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติ ทำให้นักเรียนได้รับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมหลากหลายรูปแบบทั้งการบูรณาการกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมประจำวันของนักเรียนเช่น การเข้าแถวเคารพธงชาติ ครูเวรประจำวันได้สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ข่าวสารประจำวันให้นักเรียนทราบ การฝึกให้นักเรียนมีระเบียบวินัย มีความอดทน การประหยัดอดออม และการช่วยเหลือสังคม การเข้าค่ายคุณธรรมโรงเรียนได้ดำเนินการเข้าค่ายคุณธรรม จำนวน 2 วัน 2 คืน บางปีการศึกษาจัดกิจกรรมวัดใกล้โรงเรียนและบางปีการศึกษาจัดกิจกรรมเข้าค่ายที่โรงเรียนโดยเชิญพระวิทยากรมาบรรยายเพื่อให้ความรู้ ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียนการใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายตามแนวทางวิถีพุทธ นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังจากผ่านกระบวนการเข้าค่ายคุณธรรม ครูได้ส่งเสริมสนับสนุนกระตุ้น สร้างแรงจูงใจให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้รับมาใช้ในการเรียน มีการจัดทำสมุดบันทึกความดีส่งผลให้นักเรียนส่วนใหญ่

2. ผลการสัมภาษณ์โรงเรียนทองแสนขันวิทยา อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ มีรายละเอียดดังนี้ โรงเรียนทองแสนขันวิทยาโดยผู้อำนวยการโรงเรียน ครู บุคลากรทางการศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานรวมทั้งผู้ปกครองนักเรียนเกิดความตระหนักในคุณค่าและเห็นความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การปฏิบัติโดยบูรณาการลงสู่โครงการโรงเรียนวิถีพุทธและโครงการคุณธรรมนำชีวิตสู่เศรษฐกิจพอเพียง เพราะโรงเรียนได้นำหลักพุทธธรรมมาใช้ด้วยอีกทางหนึ่ง ซึ่งการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็สอดคล้องกับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว คือตรงกับคำว่าสันโดษ มัตตัญญุตา หรือมัชฌิมาปฏิปทา ดังนั้นโรงเรียนจึงได้นำทั้งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่มีความรอบรู้ รอบคอบ คุณธรรมและหลักพุทธธรรมมาดำเนินงานภายใต้แนวคิดคุณธรรมนำความรู้ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดเป็นนโยบายให้โรงเรียนได้นำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรม ซึ่งการจัดการศึกษาของโรงเรียนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นโรงเรียนก็ได้คำนึงว่าการดำเนินการทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับภารกิจหน้าที่ต้องทำในลักษณะที่ต้องพึ่งตนเองก่อนเป็นเบื้องต้นหรือพึ่งตนเองให้มากที่สุด ไม่พึ่งปัจจัยด้านอื่นๆ ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของ ใช้ทรัพยากรทางการศึกษาเท่าที่มีอยู่ และใช้ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่ามากที่สุด จะทำการสิ่งใดก็ต้องคำนึงถึงเหตุผลประกอบที่เหมาะสม ไม่โลภมากตลอดจนต้องคำนึงถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นพร้อมทั้งหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆ ไว้ล่วงหน้า ในการนี้โรงเรียนได้จัดการศึกษาครอบคลุมทั้ง 4 ด้านคือ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาบุคลากร และด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ในลักษณะต่างๆ เช่น มีการสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าและความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่คณะครู บุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา และชุมชน โดยการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจ ปรึกษาหารือในแนวทางการดำเนินงานตลอดจนแต่งตั้งคณะทำงาน ซึ่งคณะทำงานได้ศึกษา วิเคราะห์ ทำความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดความรู้ ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ แล้วดำเนินการวิเคราะห์สภาพการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในด้านหลักสูตรสถานศึกษาที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน แล้วนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเชื่อมโยงลงในหลักสูตร เพื่อพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้มีการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลงไปในหลักสูตรและกลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูผู้สอนทำการวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาในประเด็นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ระบุไว้ในหลักสูตรแล้วนำลงสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ทั้ง 8 กลุ่มสาระ บูรณาการวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โครงการคุณธรรมนำชีวิตสู่เศรษฐกิจพอเพียง โดยโรงเรียนได้นำประเด็นเงื่อนไขด้านคุณธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเชื่อมโยงและบูรณาการลงในหลักสูตรสถานศึกษา พร้อมกับการปรับวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ของโรงเรียนให้สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม อีกทั้งมีวิถีชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม จัดทำแผนกลยุทธ์ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปีที่มีผู้บริหาร บุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนทั้งระบบ ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมทั้งที่เป็นทางการคือ ในรูปของการเป็น

3. ผลการสัมภาษณ์โรงเรียนดาราพิทยา อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ มีรายละเอียด ดังนี้ การนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนดาราพิทยาใช้การบริหารแบบองค์รวม การมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนอย่างเป็นรูปธรรมบนพื้นฐานของการขาดแคลนในทุกด้าน การนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียน เป็นการนำการบริหารจัดการที่ประกันความเสี่ยงมาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการจัดการเรียนการสอน ดังนั้นทางโรงเรียนจึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ที่จะจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้นักเรียนมีคุณธรรม นำวิชาการ ภูมิใจในความเป็นไทย รู้เทคโนโลยี มีความเป็นเลิศทางวิชาการตลอดจนบุคลากรทางการศึกษาและชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนา ด้านพันธกิจนั้นได้กำหนดพัฒนาบุคลากรให้สอดรับกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการ

4. ผลการสัมภาษณ์โรงเรียนบ้านลับแลพิทยาคม อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ มีรายละเอียด ดังนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดนโยบายการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาในทุกระดับเพื่อให้ผู้อำนวยการโรงเรียน ครู บุคลากรทางการศึกษา นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำหลักคิด หลักปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในการจัดการศึกษา การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันตลอดจนเป็นการวางรากฐานการพัฒนาการศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ก่อให้เกิดความตระหนักและฝังรากลึกภายในตนเองอย่างยั่งยืนตลอดไป ซึ่งนโยบายตรงนี้ทำให้โรงเรียนตระหนักและให้ความสำคัญว่าการทำงานต่อไปนี้ภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณหรือข้อจำกัดในด้านอื่นๆ นั้นไม่ใช่ปัญหาอุปสรรคในการทำงานแต่อย่างใดเพราะเรายังมีความคิด ความคิดของเราไม่มีข้อจำกัด ไม่สามารถจำกัดความคิดของเราได้ ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องทำภารกิจหน้าที่ด้านการจัดการศึกษาให้เกิดความคุ้มค่า คุ้มทุนมากที่สุด เช่น นำศักยภาพของบุคคลมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดไม่ว่าจะเป็นความรู้ความสามารถของครูภายในโรงเรียนเราเองหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เชิญมาให้ความรู้แก่นักเรียน ใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนให้เกิดประโยชน์มากที่สุด มีการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่นๆ เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกัน มีการใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างหน่วยงานและองค์กรต่างๆ การกระทำในลักษณะต่างๆ เหล่านี้ทำให้การทำงานของโรงเรียนสามารถดำเนินการไปได้และประสบความสำเร็จประกอบกับผู้อำนวยการโรงเรียนต้องมีความมุ่งมั่น อดทนในการทำงานด้วย สำหรับการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนได้ยึดตามหลักการ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข (ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันความเสี่ยง ความรอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวังและคุณธรรมนำความรู้) โดยมีการสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในสาระการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับธรรมชาติของแต่ละสาระ เช่น สาระการงานอาชีพและเทคโนโลยีก็จะเรื่องของการเกษตรที่กำลังดำเนินการอยู่ในขณะนี้คือ การนำเปลือกทุเรียนที่เดิมนำมาทำเยื่อกระดาษเท่านั้นขณะนี้ได้นำมาเผาแล้วนำไปทำสารอีโคไลต์เพื่อเร่งรากของพืชให้เจริญเติบโตได้ ซึ่งก็หมาย ความว่าต่อไปนี้ก็ไม่ต้องซื้อฮอร์โมนเร่งรากพืช ทำให้ลดค่าใช้จ่ายด้านต้นทุนการปลูกทุเรียนลง อีกทั้งเปลือกทุเรียนก็เป็นเศษวัสดุที่หาได้ง่ายภายในท้องถิ่นไม่ต้องไปหาที่อื่นเพราะทุเรียนเป็นพืชเศรษฐกิจของอำเภอลับแลแล้วโรงเรียนก็เผยแพร่ความรู้นี้ออกไปสู่ชุมชน ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี นอกจากนี้ห้องน้ำของโรงเรียนที่มีกลิ่นเหม็นก็ไม่ต้องใช้ผลิตภัณฑ์อะไรต่างๆ ที่หาซื้อตามท้องตลาดซึ่งมีราคาแพง โรงเรียนสอนให้นักเรียนรู้จักการสกัดกลิ่นมะกรูดแล้วนำมาใช้กับห้องน้ำ ทำให้ห้องน้ำมีกลิ่นหอมของมะกรูดได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด สำหรับกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนทางโรงเรียนได้ให้ครูเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดยครูภายในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมได้ดำเนินการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข เป็นตัวอย่างให้แก่ครูในสาระอื่นๆ ก่อนในทุกแผนการจัดการเรียนรู้ ส่วนสาระการเรียนรู้อื่นๆ ได้กำหนดในภาคเรียนที่หนึ่งนี้ให้มีแผนการจัดการเรียนรู้แบบ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข จำนวนหนึ่งหน่วยการเรียนรู้มีการวัดและประเมินผลโดยเอา 3 ห่วง 2 เงื่อนไขมาเป็นหลักปฏิบัติ ซึ่งถ้าเราทำแบบนี้จะพบว่านักเรียนแต่ละคน

5. ผลการสัมภาษณ์โรงเรียนชุมชนบ้านแก่ง อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ มีรายละเอียด ดังนี้ ปัจจุบันปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้รับการกล่าวถึงและเป็นที่ยอมรับว่ามีบทบาทมากขึ้นในสังคมไทยล่าสุด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีแนวคิดในการปลูกฝังปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียนจึงได้กำหนดกลยุทธ์คุณธรรมนำความรู้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักธรรมาภิบาลสู่การปฏิบัติและกำหนดให้ทุกโรงเรียนต้องจัดกิจกรรมคุณธรรมนำความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดปีทำให้โรงเรียนต้องนำกลยุทธ์ดังกล่าวมาสู่การปฏิบัติซึ่งทางโรงเรียนได้กำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจนในการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การปฏิรูปอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้ผู้อำนวยการโรงเรียน ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ และปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรมและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการศึกษานั้นก็หมายความว่าแนวทางการดำเนินงาน แนวปฏิบัติต้องอยู่บนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ต้องมีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน มีความรู้ และมีคุณธรรม หรือที่เราเรียกง่ายๆ เป็นที่เข้าใจกันว่าเป็น 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ตามกรอบความคิดที่สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติกำหนดไว้ ซึ่งด้านที่โรงเรียนให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกคือ ด้านการพัฒนาบุคลากรเพราะตระหนักดีว่าครูเป็นบุคลากรที่สำคัญในการถ่ายทอดความรู้ และปลูกฝังหลักคิดต่างๆ ให้แก่นักเรียน ครูจึงต้องเข้าใจอย่างถูกต้อง สามารถวิเคราะห์ความพอเพียง/ไม่พอเพียงได้ และการเรียนการสอนตามหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงหากปราศจากครูผู้สอนรู้คุณค่า ไม่มีความเข้าใจในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการเรียนการสอนแล้วจะทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จ ดังนั้นจึงได้ส่งครูเข้ารับการอบรมโดยส่งตัวแทนไปอบรมโรงเรียนแกนนำเศรษฐกิจพอเพียงที่เขตพื้นที่การศึกษาจัดขึ้นแล้วนำมาขยายผลแก่คณะครูท่านอื่นๆ ในการประชุมประจำเดือน อีกทั้งส่งเสริมให้คณะครูประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนในการดำเนินชีวิตตามรูปแบบการใช้ชีวิตพอเพียงจนสามารถเป็นแบบอย่างให้แก่นักเรียนได้ เช่น การไม่ก่อหนี้สิน ไม่ใช้จ่ายเกินตัว มีการออมทรัพย์ รวมถึงการส่งเสริมการทำอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้โดยไม่กระทบต่อการปฏิบัติภารกิจของครู ใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต ทำให้นักเรียนเห็นแบบอย่างที่ดี ปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียน(ขยัน มุ่งมั่น อดทน รับผิดชอบ ร่วมแรงร่วมใจ) และใช้หลัก “รู้รักสามัคคี เสียสละ” ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูนำคุณธรรม จริยธรรมและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดทำหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาออกแบบการเรียนรู้ นำเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดและวิธีการใช้ชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงบูรณาการเข้าไปในหลักสูตรทุกช่วงชั้นและบูรณาการกิจกรรมทั้งในและนอกหลักสูตรโดยเน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและกระบวนการมีส่วนร่วมของนักเรียน ฝึกฝนให้นักเรียนคิดวิเคราะห์เป็นตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มีแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริง หรืออยู่ใกล้แหล่งเรียนรู้ เช่น กิจกรรมการเพาะเห็ดนางฟ้าได้ขอความอนุเคราะห์จากศิษย์เก่าของโรงเรียนที่มีความรู้ ความสามารถด้านการเพาะเห็ดนางฟ้ามาสอนการเพาะเห็ดนางฟ้าให้แก่นักเรียน วัสดุอุปกรณ์ในการทำโรงเรือนเพาะเห็ดนางฟ้าก็ได้รับความอนุเคราะห์จากเจ้าอาวาสวัดบ้านแก่ง ก้อนเห็ดและเชื้อเห็ดก็ได้รับความอนุเคราะห์จากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอตรอน กิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัวเป็นกิจกรรมที่ทำร่วมกับกระทรวงเกษตรและ

6. ผลการสัมภาษณ์โรงเรียนบ้านปากคลองร่วม อำเภอบ้านด่านลานหอย จังหวัดสุโขทัย มีรายละเอียดดังนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีนโยบายที่จะน้อมนำพระราชดำรัสปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนภายใต้นโยบายคุณธรรมนำความรู้ ทางโรงเรียนได้นำนโยบายดังกล่าวมาสู่การปฏิบัติซึ่งจริงๆ แล้วทางโรงเรียนได้ปฏิบัติอยู่แล้วในบางส่วนของกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน เช่น การเลี้ยงหมูหลุม การปลูกพืชผักสวนครัว การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การเลี้ยงไก่ การเลี้ยงปลา ช่างเชื่อม ช่างไฟฟ้า ฯลฯ เมื่อโรงเรียนมีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในลักษณะต่างๆ เหล่านี้ต่อมาเมื่อมีการนำแนวพระราชดำรัสปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การปฏิบัติของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทางโรงเรียนจึงได้รับการคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนแกนนำเศรษฐกิจพอเพียงของอำเภอบ้านด่านลานหอย มีหน่วยงานทางราชการเช่น สำนักงานการเกษตรอำเภอบ้านด่านลานหอยได้ขอให้ทางโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้การทำปุ๋ยหมักชีวภาพให้แก่หมู่บ้านต่างๆ ในเขตบริการ อีกทั้งกรมประมงก็ได้สนับสนุนพันธุ์ปลาแก่ทางโรงเรียนเพื่อสนับสนุนอาหารกลางวันตลอดทั้งส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ สำหรับการที่ทางโรงเรียนมีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในลักษณะดังกล่าวมาแล้วเพราะว่าโรงเรียนของเราเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ที่มีการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อีกทั้งนักเรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนที่ไม่มีโอกาสจะเรียนต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ประกอบกับอาชีพของผู้ปกครองในชุมชนประกอบอาชีพการเลี้ยงสัตว์ การทำสวน ทำไร่ เป็นส่วนใหญ่จึงทำให้โรงเรียนตระหนักในสภาพของนักเรียนและบริบทที่โรงเรียนเป็นอยู่ จึงมีแนวคิดที่จะทำให้นักเรียนที่จบการศึกษาในระดับช่วงชั้นที่ 3 ได้มีอาชีพที่สามารถทำได้ สามารถประกอบอาชีพได้หลังจากจบการศึกษาไม่ต้องเป็นภาระแก่สังคม ดังนั้นจึงเน้นให้นักเรียนทุกช่วงชั้นได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในสิ่งที่นักเรียนสามารถจะพึ่งตนเองได้ต่อไปในอนาคตซึ่งก็ประสบผลสำเร็จนักเรียนสามารถนำความรู้ในด้านต่างๆ ที่โรงเรียนจัดให้ไปประกอบอาชีพที่ตนเองถนัดและสนใจ

สำหรับการจัดการศึกษาของโรงเรียนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านต่างๆ เช่น ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาบุคลากร และด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนั้นทางโรงเรียนนำความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงที่ประกอบด้วยสามส่วนคือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันซึ่งทั้งสามส่วนยังจะต้องประกอบด้วยอีกสองเงื่อนไขที่จะช่วยให้ทั้งสามองค์ประกอบดังกล่าวเป็นไปด้วยดีนั่นคือเงื่อนไขความรู้และคุณธรรมที่จะหนุนช่วยองค์ประกอบทั้งสามให้ดำเนินไปได้อย่างมั่นคง โดยได้นำแนวคิดดังกล่าวมาแล้วเป็นสิ่งที่จะมากำกับในการปฏิบัติงาน เช่น มีการเลี้ยงหมูหลุม ทำให้นักเรียนฝึกการปฏิบัติจริง ฝึกให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นทีม สร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ความขยันหมั่นเพียร มูลสัตว์จากหมูหลุมสามารถนำไปใส่พืชผักสวนครัวที่นักเรียนปลูกไว้ ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายไม่ต้องซื้อปุ๋ย ลดต้นทุนค่าใช้จ่ายจากการซื้อปุ๋ยที่มีราคาแพง อีกทั้งมูลสัตว์ที่เหลือสามารถแบ่งปันให้แก่นักเรียนนำไปให้ผู้ปกครองใช้ในการใส่พืชสวน พืชไร่ที่ผู้ปกครองได้ปลูกไว้ตลอดจนสามารถนำมาสนับสนุนอาหารกลางวันของนักเรียนให้นักเรียนได้รับการบริโภคอาหารกลางวันทุกคนตลอดทั้งปีทั้งๆ ที่โรงเรียนได้รับงบประมาณอาหารกลางวันเพียงแค่ส่วนหนึ่งเท่านั้น นอกจากนี้ซากพืชที่เหลือจากสวน หรือไร่นา หรือเศษใบไม้ที่อยู่รอบบริเวณโรงเรียนก็ได้นำมาทำปุ๋ยหมักชีวภาพ แล้วแบ่งปันน้ำปุ๋ยหมักชีวภาพที่ได้คืนให้แก่ผู้ปกครองนักเรียน บางครั้งมีเหลือก็นำไปขายเป็นรายได้ แบ่งปันรายได้จากการขายให้แก่นักเรียน ทำให้นักเรียนมีรายได้ในระหว่างเรียน เมื่อโรงเรียนสามารถที่จะผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพได้ จึงทำให้ผู้ปกครองนักเรียนหรือบุคคลในชุมชนที่ต้องการปุ๋ยหมักชีวภาพในปริมาณที่มากได้มาขอให้ทางโรงเรียนช่วยให้ความรู้ในเรื่องนี้แก่ชุมชน โรงเรียนจึงเป็นแหล่งเรียนรู้การทำปุ๋ยหมักชีวภาพแก่ชุมชน ส่วนในเรื่องงานอาชีพ

7. ผลการสัมภาษณ์โรงเรียนอนุบาลสุโขทัย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย มีรายละเอียด ดังนี้ จากนโยบายด้านการศึกษาที่จะเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ สอดแทรกคุณธรรมในการศึกษาทุกระดับ เสริมสร้างให้มีความตระหนักในคุณค่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตลอดจนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดให้โรงเรียนได้ประยุกต์และน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ เพื่อพัฒนานักเรียนให้เข้มแข็งทางจริยธรรม มีคุณธรรมนำความรู้ และนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิตนั้น ทางโรงเรียนซึ่งได้รับการคัดเลือกจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัยเขต 1 ให้เป็นโรงเรียนแกนนำเศรษฐกิจพอเพียงของอำเภอเมืองสุโขทัยได้นำหลักคุณธรรม หลักความพอเพียง (พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน ความรู้และคุณธรรม) มาใช้ในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนตามโครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียนทุกเรื่อง ทุกอย่าง ให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้อง เกื้อหนุน ให้เกิดการพัฒนาคุณธรรม และค่านิยมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีบรรยากาศที่เอื้อให้นักเรียนรู้ ได้ฝึกฝนพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องด้วยการใช้สติปัญญาคิดพิจารณาเหตุผลความถูกต้องเหมาะสมด้วยตนเองและปฏิบัติด้วยความจริงใจ เต็มใจ ดังนั้นจึงได้ร่วมกันทุกฝ่ายทั้งผู้อำนวยการโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน อันดับแรกคือ กิจกรรมการเรียนการสอน จะกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนว่านักเรียนจะเรียนรู้อะไรซึ่งตรงนี้ต้องกำหนดให้เหมาะสมกับสภาพปัญหา บริบท ความสามารถ ความพร้อมของโรงเรียนแล้วนำมาสู่การเรียนการสอน ขณะนี้โรงเรียนได้ดำเนินการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสาระการเรียนรู้โดยเริ่มที่สาระการเรียนรู้สังคม ศาสนาและวัฒนธรรมก่อน โดยสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียง และสาระการเรียนรู้ที่ 3 ในเรื่องเศรษฐศาสตร์ ซึ่งอยู่ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและมีมาตรฐานการเรียนรู้ที่เน้นให้เข้าใจระบบและวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันแล้วกำหนดมาตรฐานดังกล่าวนี้เป็นเป้าหมายการพัฒนานักเรียนให้เหมาะสมในแต่ละช่วงชั้น อีกทั้งให้อิสระแก่ครูที่จะบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสาระการเรียนรู้อื่นๆ อีกนอกเหนือจากสาระสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม อีกด้านหนึ่งคือ ขณะนี้โรงเรียนเข้าร่วมโครงการห้องเรียนสีเขียวของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ทำให้โรงเรียนต้องบูรณาการเป้าหมายของโครงการห้องเรียนสีเขียวให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ปัจจุบันด้วย เช่น กิจกรรมประกวดการใช้บิลค่าไฟฟ้า รณรงค์ให้ใช้หลอดไฟฟ้าชนิดหลอดผอม ล้างแอร์ปีละครั้ง ฯลฯ เพื่อให้นักเรียนลดค่าใช้จ่ายในครอบครัว ช่วยกันประหยัดพลังงานไฟฟ้า เป็นต้น การวัดและประเมินผลยึดเกณฑ์แบบรูบริค ดูผลงานหรือชิ้นงานและแฟ้มสะสมผลงานนักเรียน ซึ่งเป็นการวัดและประเมินผลความรู้ความสามารถของนักเรียนตามศักยภาพของแต่ละคน ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงสำคัญเน้นการใช้เหตุการณ์จริงในชีวิตประจำวันมาเป็นตัวอย่างในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับวิถีปฏิบัติของนักเรียนและพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนั้นจะมีสองลักษณะคือ คือกิจกรรมในหลักสูตรและกิจกรรมนอกหลักสูตร กิจกรรมในหลักสูตรจะเป็นกิจกรรมตามสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 สาระ เช่น กิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน กิจกรรมการเข้าค่ายลูกเสือ เนตรนารี ฯลฯ ส่วนกิจกรรมนอกหลักสูตรจะจัดเป็นหลักสูตรท้องถิ่นซึ่งของโรงเรียนคือ กิจกรรมลายสือไท เพราะสอดคล้องกับประวัติความเป็นมาของจังหวัดสุโขทัยที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงประดิษฐ์ลายสือไทยหรือตัวอักษรไทยขึ้นมา และเป็นกิจกรรมที่เขตพื้นที่การศึกษากำหนดให้ทุกโรงเรียนในจังหวัดสุโขทัยได้จัดให้มีขึ้นโดยกำหนดเป้าหมายว่านักเรียนสามารถที่จะเขียนชื่อของตนเอง ชื่อโรงเรียน และชื่อผู้อำนวยการโรงเรียนได้เป็นเบื้องต้น กิจกรรมลายสือไทยก็ใช้ครูอีกโรงเรียนหนึ่งอยู่ในกลุ่มโรงเรียนเดียวกันที่มีความรู้ ความสามารถในเรื่องนี้ได้มาให้ความรู้แก่ครูของโรงเรียนเราแล้วครูก็สามารถที่จะสอนนักเรียนของโรงเรียนได้ จึงเป็นการพึ่งตนเอง ส่วน

8. ผลการสัมภาษณ์โรงเรียนคีรีมาศพิทยาคม อำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย มีรายละเอียด ดังนี้ การจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานน้อมนำมาสู่การปฏิบัตินั้น ทางโรงเรียนคีรีมาศได้นำกรอบแนวคิด 3 ห่วง 2 เงื่อนไข คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมี

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และทักษะการสื่อสารในการโน้มน้าวชักจูง ปรับกระบวนทัศน์ผู้ร่วมงานให้เกิด Commitment มีความตระหนักร่วมกันในการที่ต้องมีใจร่วมใช้ปัญญาในการพิจารณาเห็นพ้องต้องกันในการพัฒนา และมองเห็นร่วมกันว่าเรื่องใดเป็นเรื่องสำคัญเร่งด่วน หรือเรื่องใดเป็นเรื่องด่วนที่เกิดขึ้นประจำ โดยใช้ Benchmarking เพื่อเทียบเคียงสภาพโรงเรียนกับมาตรฐานที่ต้องการ เช่น นโยบาย มาตรฐาน สถานศึกษาอื่น เป็นต้น ในขั้นนี้ทำให้ครู และStakeholder เกิดความตระหนักร่วมกันและเกิดความทะยานอยากขึ้นแล้ว Influence (I) หมายถึง อิทธิพลหรือพลังใส่ใจมั่นคง เป็นขั้นตอนที่ผู้บริหารใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง พลังอำนาจทางสังคมตามแนวทางของ เฟรนส์และราเวน และทักษะในการสื่อสาร เพื่อให้เกิดวิสัยทัศน์ขององค์การ เกิด Strategic plan และ Action plan ขององค์การเป็นไปตามที่ผู้บริหารและทีมงานต้องการ ขั้นตอนนี้เทคนิคการบริหารอย่างมีส่วนร่วม การพัฒนาทีมงานและการสื่อสารร่วมกัน มีความสำคัญมาก ทำให้เกิด วิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ แผนกลยุทธ์ แนวทางหลักสูตรสถานศึกษา แผนปฏิบัติการสถานศึกษาที่ชัดเจน จากนั้นจึง Cascade ลงสู่หน่วยงานย่อยเพื่อให้แผน หน่วยงานย่อย หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้สอดคล้องและเป็นไปตามวิสัยทัศน์ และทิศทางของโรงเรียน โรงเรียนจัดเงินอุดหนุนให้แก่กลุ่มงานเป็น Block grant ในขั้นตอนนี้ สิ่งที่ขาดไม่ได้ คือ Benchmarking เช่นกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาแผนให้เป็นไปในทิศทางและ KPI ที่กำหนด Control (C) หมายถึง การกำกับ ดูแล ควบคุม ส่งเสริม สนับสนุน สอนแนะ (Coaching) นิเทศ (Supervise) รวมทั้งการประเมินตรวจสอบ เพื่อให้เกิดการพัฒนาการดำเนินงานตามแผนที่ได้วางไว้ทั้งแผนการสอน แผนปฏิบัติการ โครงการกิจกรรม เพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพในขั้นตอนนี้เทคนิคการเสริมแรง (Reinforcement) มีความสำคัญมาก ซึ่งในการปฏิบัติงานนั้นใช้ Benchmarking เสมอเพื่อประสิทธิผลของงาน ดังนั้นโรงเรียนจึงมีแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นแผนหลัก ถ่ายโยงไปเป็นแผนของกลุ่มงานที่มีผู้บริหารนั่งหัวโต๊ะกำหนดให้เป้าหมายตรงกันทุกกลุ่มงาน ฉะนั้นกระบวนการวางแผนของโรงเรียนจึงสอดคล้องและมีเป้าหมายเดียวกันจัดสรรงบประมาณตามความสำคัญและจำเป็น เช่น งานวิชาการจะเป็นงานที่ทางโรงเรียนให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก จึงได้รับการจัดสรรงบประมาณให้มากกว่างานด้านอื่นๆ งานด้านอื่นๆ ก็ได้รับอย่างเท่าเทียมและเสมอภาคตามเหตุผลและความจำเป็นของแต่ละปีตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่กำหนดไว้ ซึ่งก็ลดหลั่นกันไป นอกจากนี้ยังมอบหมายให้รองผู้อำนวยการการโรงเรียนแต่ละท่านรับผิดชอบงานตามความเหมาะสม ความรู้ ความสามารถของแต่ละท่านและยังให้อำนาจที่สามารถดำเนินการได้อย่างเบ็ดเสร็จในงานที่สามารถมอบหมายได้ ทำให้การทำงานเป็นไปอย่างรวดเร็วไม่ต้องรอผู้อำนวยการโรงเรียนท่านเดียว มีการควบคุมอย่างใกล้ชิดเพื่อให้มีการใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า เช่น จะซื้ออะไรสักชิ้นหนึ่งที่กลุ่มงานต่างๆ จะสั่งซื้อ

ผลการสังคราะห์เอกสารของโรงเรียนต้นแบบ นำร่องและเครือข่ายการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า โรงเรียนมีการจัดโครงการ/กิจกรรมที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1. โครงการบูรณาการการเรียนรู้สู่วิถีชีวิตปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง/หลักสูตรการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นการนำเนื้อหา/สาระปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ จัดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับท้องถิ่นให้นักเรียนได้ปฏิบัติและ

เรียนรู้ด้วยตนเอง มีการพัฒนาและอบรมครูให้มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ/โครงการค่ายธรรมพัฒนา เป็นการนำหลักของพุทธศาสนามาเป็นหลักในการกำหนดความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันตลอดจนนำการนำพระสงฆ์มาเป็นวิทยากรให้ความรู้และทำกิจกรรมร่วมกับนักเรียน

3. โครงการธนาคาร/สหกรณ์โรงเรียน/โครงการออมทรัพย์ เป็นการมุ่งส่งเสริมให้มีการออมและการช่วยเหลือแบ่งปันโดยให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเอง มีครูคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือ

4. โครงการเกษตรครบวงจร/ทฤษฎีใหม่ เป็นการสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน ให้นักเรียนมีรายได้ มีอาชีพเสริม เพิ่มรายได้

5. โครงการอนุรักษ์จารีตประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตไทย/โครงการ"บวร" (บ้าน วัด โรงเรียน) เป็นการเข้าไปร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน และให้ชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรมของโรงเรียน มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาร่วมให้ความรู้แก่นักเรียนและใช้แหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาเป็นสถานที่เผยแพร่และให้บริการแก่ชุมชน

6. โครงการสิ่งแวดล้อมศึกษา/โครงการพัฒนางานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนเป็นการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและบริบทภายในสถานศึกษาให้มีบรรยากาศที่ร่มรื่น สวยงาม และใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา

นอกจากนี้โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ปี พ.ศ. 2548 มีเครือข่ายโรงเรียนเศรษฐกิจพอเพียงทั้งหมด 9 โรงเรียน ในการนำเศรษฐกิจพอเพียงมาจัดการศึกษาสามารถจัดเป็นหมวดหมู่ตามการดำเนินการแนวเศรษฐกิจพอเพียงได้ 3 รูปแบบ ดังนี้ (ปรียานุช พิบูลสราวุธ, 2550ค)

การดำเนินการแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ ได้แก่

1. โรงเรียนเทศบาลวัดจามเทวี จ.ลำพูน ระดับประถมศึกษา จำนวนครู 12 คน นักเรียน 289 คน โครงการบูรณาการการเรียนรู้สู่วิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง

2. โรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี จ.ยโสธร ระดับประถมศึกษา จำนวนครู 17คน นักเรียน 290 คน โครงการเกษตรครบวงจรเพื่อสนับสนุนอาหารกลางวัน

3. โรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช จ.นครศรีธรรมราช ระดับมัธยมศึกษา จำนวนครู 168 คน นักเรียน 3.200 คน โครงการจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้แบบบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียง

การดำเนินการแนวธนาคาร หรือสหกรณ์ ได้แก่

1. โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย จ.เพชรบูรณ์ ระดับมัธยมศึกษา จำนวนครู 72 คน นักเรียน 822 คน โครงการธนาคารโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย

2. โรงเรียนบ้านเหล่ากกหุ่งสว่าง จ.ขอนแก่น ระดับประถมศึกษา – ม.3 จำนวนครู 15 คน นักเรียน 162 คน โครงการกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนชุมชนบ้านบวรสามัคคีธรรม

การดำเนินการแนวการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมไทย ได้แก่

1. โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย จ.เพชรบุรี ระดับมัธยมศึกษา จำนวนครู 59 คน นักเรียน 495 คน โครงการพัฒนางานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

2. โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97 จ.ระนอง ระดับอนุบาล – มัธยมศึกษา จำนวนครู 11 คน นักเรียน 528 คน โครงการสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงแบบยั่งยืน

3. โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย จ.ระยอง ระดับมัธยมศึกษา จำนวนครู 68 คน นักเรียน 1,145 คน โครงการผลิตสื่อการเรียนรู้การสืบสานวิถีชีวิตสู่แบบเศรษฐกิจพอเพียง ลุ่มแม่น้ำประแส

4. โรงเรียนราชวินิตมัธยม กทม. ระดับมัธยมศึกษา นักเรียน 3,000 คน โครงการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตไทย

นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2549 โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ได้จัดทำตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีสถานศึกษานำร่องทดลองใช้ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงรวมทั้งสิ้น 82 โรงเรียน ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าโครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ได้จัดโรงเรียนนำร่องในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาได้ 3 รูปแบบ คือ การดำเนินการแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ การดำเนินการแนวธนาคารหรือสหกรณ์ และการดำเนินการแนวการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมไทย

จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้จากการเอกสารและอินเตอร์เน็ต พร้อมทั้งการสัมภาษณ์สถานศึกษาแกนนำทั้ง 8 แห่ง ผู้วิจัยสรุปได้ว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานนำองค์ประกอบหลักด้านความพอประมาณ องค์ประกอบหลักด้านความมีเหตุผล และองค์ประกอบหลักด้านการมีภูมิคุ้มกัน ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของการวิจัยในครั้งนี้ มาใช้ในการจัดการศึกษาตามขอบข่าย ภารกิจ บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ใน 4 ด้านคือ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาบุคลากร และด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเป็นองค์ประกอบย่อยของการวิจัยในครั้งนี้

4. ตอนที่ 4 ขอบข่าย ภารกิจ บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการศึกษาเอกสารของนักวิชาการ นักการศึกษาและนักบริหารการศึกษา พบว่า ขอบข่าย ภารกิจ บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษาที่มีผู้ให้ไว้ต่างๆ มากมายหลายด้านสามารถสรุปว่า สถานศึกษาไม่ว่าจะมีขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ก็มีขอบข่าย ภารกิจบทบาทและหน้าที่ไม่แตกต่างกัน อาจจะแตกต่างกันบ้างในการเรียกทั้งที่ความหมายอย่างเดียวกัน เช่น งานกิจการและบริการเกี่ยวกับนักเรียน งานกิจการนักเรียน งานกิจกรรมนักเรียน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นต้น ซึ่งก็มีวัตถุประสงค์อันเดียวกันนั่นคือ เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษาบรรลุเป้าหมายหลักคือ นักเรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร กล่าวคือมีลักษณะอันพึงประสงค์ให้เป็นคนเก่ง เป็นคนดี และมีความสุข ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปและนำเสนอขอบข่าย ภารกิจ บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษาในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันตามลำดับโดยปัจจุบันจะนำเสนออย่างละเอียด ดังนี้

จากคำอธิบายเรื่องความหมายของ "การบริหารการศึกษา (Educational Administration)" ในหนังสือพจนานุกรมวิชาการศึกษา (Dictionary of Education) ซึ่งคาร์เตอร์ วี กู๊ด (1959) ให้รายละเอียดว่า งานบริหารโรงเรียนได้แก่ กระบวนการทำงานที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน การจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างการเรียนการสอน ได้แก่ ครู นักเรียน หลักสูตร แบบเรียน อุปกรณ์ กิจกรรม การแนะแนว บริการต่างๆ อาคารสถานที่ งานที่เกี่ยวกับการติดต่อสื่อความคิด การสร้างสัมพันธภาพกับชุมชน งานทางด้านการเงินและการงบประมาณต่างๆ

Jame B. Burr (1977 อ้างถึงใน สุรพันธ์ ยันต์ทอง, ม.ป.ป) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับหน้าที่ของครูใหญ่ในโรงเรียนประถมศึกษาว่ามีงานหลักที่จะต้องบริหารอยู่ 7 ประการ คือ

1. การบริหารงานงานวิชาการ ได้แก่งานที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพเป็นผลดีแก่นักเรียน

2. การบริหารงานบุคคลของโรงเรียน ได้แก่การรับบุคคลเข้ามาเป็นครู การพัฒนาการบำรุงรักษาตลอดจนการให้คุณให้โทษต่างๆ

3. การบริหารกิจกรรมนักเรียน ได้แก่ การปกครองดูแล การจัดกิจกรรมต่างๆ ระเบียบวินัย สุขภาพ พลานามัย ฯลฯ เป็นต้น

4. การบริหารกิจการเกี่ยวกับชุมชน ได้แก่ ความสัมพันธ์ต่างๆ ที่โรงเรียนมีต่อชุมชนซึ่งโรงเรียนต้องติดต่อด้วย เช่น ผู้ปกครอง วัด หน่วยงานต่างๆ สมาคม ชมรม ฯลฯ เป็นต้น

5. การบริหารธุรการโรงเรียน ได้แก่ งานธุรการทั่วไป งานการเงินและพัสดุ อาคารสถานที่ ตลอดจนทรัพย์สินต่างๆ ของโรงเรียน

6. การบริหารกิจการเกี่ยวกับการบริการต่างๆ ของโรงเรียน ได้แก่ การแนะแนว โครงการอาหารกลางวัน สวัสดิการต่างๆ ห้องสมุด ห้องพยาบาล ร้านค้า สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ฯลฯ เป็นต้น

7. การบริหารกิจการเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลทั้งในด้านการเรียนของนักเรียนและผลงานทุกประเภทของโรงเรียน

Elsbree (1986 อ้างถึงใน สุรพันธ์ ยันต์ทอง, ม.ป.ป) มีความเห็นว่า หน้าที่หลักของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษามี 4 ประการ คือ

1. การจัดและการนิเทศการสอน

2. การบริหารกิจการและบริการเกี่ยวกับนักเรียน

3. การบริหารกิจการเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

4. การบริหารกิจการเกี่ยวกับการเงิน และอุปกรณ์ความสะดวกในการปฏิบัติงานต่างๆ

งานวิจัยของมหาวิทยาลัยนิวยอร์ค (New York University) จันทรานี สงวนนาม (2545) สรุปได้ว่างานบริหารการศึกษาที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องกระทำมี 5 ประการคือ

1. การทำงานประสานกับประชาชนทั้งในชุมชน ในสภาการศึกษาประจำท้องถิ่น กับเจ้าหน้าที่ต่างๆ ในส่วนของการศึกษาของจังหวัดและกับนักเรียน

2. การบริหารงานธุรการต่างๆ ในสำนักงานศึกษาธิการ หรือในสถานศึกษา

3. การบริหารและพัฒนาอาคารสถานที่ และบริเวณสถานศึกษา ตลอดจนการซ่อมแซม จัดหาวัสดุ-ครุภัณฑ์ สำหรับอาคารสถานที่และบริเวณเหล่านั้น

4. การบริหารงานด้านวิชาการได้แก่ หลักสูตร ประมวลการสอน โครงการสอน และโครงการทางวิชาการอย่างอื่นของโรงเรียน

5. การให้บริการแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับวงการศึกษาโดยทั่วไป และการช่วยเหลือพัฒนาวิชาการศึกษาตลอดจนอาชีพนักบริหารให้ก้าวหน้าเป็นที่นิยมนับถือ

แรมเซเยอร์ และคณะ (1972 อ้างถึงใน จันทรานี สงวนนาม, 2545) ได้ทำการวิจัยให้ฝ่ายการศึกษาของรัฐต่างๆ ในสหรัฐอเมริกา สรุปงานบริหารการศึกษามี 8 ประเภท ตามลำดับความสำคัญดังนี้

1. งานพัฒนาหลักสูตรและการสอน

2. งานปกครองนักเรียน

3. งานการเป็นผู้นำชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่

4. งานบริหารบุคคล ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของฝ่ายการศึกษาทั้งที่เป็นครูและมิใช่ครู

5. งานบริหารอาคารสถานที่และบริเวณโรงเรียน

6. งานจัดการเกี่ยวกับยานพาหนะที่นักเรียนใช้มาโรงเรียน

7. งานจัดระบบบริหารสถานศึกษาให้ถูกต้องตามหลักบริหารที่ดีและมีประสิทธิภาพ

8. งานบริหารธุรการ การเงิน และบริการต่างๆ ของสถานศึกษา

ธวัชชัย เปรมปรีดิ์ (2542) กล่าวว่าความคิดเห็นของโรเบิร์ต เอส ฟิสค์ สรุปว่างานบริหารการศึกษามีเพียง 4 ประการเท่านั้นคือ

1. การบริหารงานที่เกี่ยวข้องกับชุมชนที่โรงเรียนนั้นตั้งอยู่ (Responsibilities Relating to the Community)

2. การบริหารงานที่เกี่ยวกับการขยาย หรือพัฒนาโอกาสทางการศึกษา (Improvement of Educational Community)

3. การบริหารงานบุคคลทุกประเภท นับตั้งแต่การแสวงหาการบรรจุแต่งตั้ง การพัฒนาและปรับปรุงครูเจ้าหน้าที่และนักเรียน ตลอดจนการให้พ้นจากงาน หรือจากโรงเรียนของบุคคลทุกประเภท (Obtaining, Developing and Improving Personnel)

4. บริหารงานธุรการ การเงิน อาคารสถานที่ บริเวณ และบริการต่างๆ (Providing and Maintaining Funds and Faciliyies)

ไพฑูรย์ เจริญพันธุวงศ์ (2529) กล่าวว่า Campbel และคณะ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับงานบริหารการศึกษาไว้ว่า งานบริหารการศึกษาแบ่งออกเป็น 7 ประเภท ด้วยกันคือ

1. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (School Community Relation)

2. งานพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development)

3. งานกิจการนักศึกษา

4. งานบุคลากร

5. งานจัดหาเครื่องอำนวยความสะดวก หรืออุปกรณ์ทางการศึกษา (Physical Facilities)

6. งานการเงิน และการจัดการด้านธุรการ (Finance and Business Management)

7. การจัดโครงสร้างองค์การ (OranganiZational Structure)

ไพฑูรย์ เจริญพันธุวงศ์ (2529) ได้สรุปงานบริหารการศึกษาของสถาบันการศึกษาออกเป็นงานใหญ่ๆ ได้ 5 ประเภท คือ

1. งานบริหารวิชาการ

2. งานบริหารบุคลากร

3. งานบริหารกิจการนักเรียน

4. งานบริหารการเงิน ธุรการ อาคารสถานที่ และบริการ

5. งานบริหารความสัมพันธ์กับชุมชน

สุรพันธ์ ยันต์ทอง (ม.ป.ป) จำแนกงานโรงเรียนประถมศึกษาเป็น 3 ส่วนที่ครูใหญ่ต้องดูแลรับผิดชอบ คือ

1. การบริหารวิชาการ เป็นงานเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ตลอดจนกิจกรรม และการวัดผลการศึกษา แบ่งออกได้ดังนี้

1.1 งานเกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยตรง

1.2 งานการจัดบริการอื่นที่เสริมการเรียนการสอน

1.3 งานอันเกี่ยวกับบุคลากร

2. การบริหารด้านธุรการ ได้แก่ ทะเบียนครู นักเรียน งานธุรการ การเงิน พัสดุ การดูแลซ่อมแซมอาคารสถานที่ และครุภัณฑ์ต่างๆ

3. การบริหารด้านการปกครองนักเรียน เป็นงานให้บริการด้านความเป็นอยู่ของนักเรียน การดูแลความประพฤติ ระเบียบ วินัย ตลอดจนสวัสดิการต่างๆ

ระเบียบกรมสามัญศึกษาว่าด้วยการแต่งตั้งครูใหญ่โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาทำหน้าที่รับผิดชอบในตำแหน่งต่างๆ พ.ศ. 2513 กำหนดไว้ว่า "ครูใหญ่มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารและวางแผนดำเนินงานเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนให้เป็นไปโดยเรียบร้อยในด้านวิชาการ ธุรการและบุคลากร ซึ่งจำแนกได้ดังนี้

ก. งานวิชาการ

1. วางโครงการดำเนินงานของโรงเรียน

2. จัดทำโครงการดำเนินงานตามหลักสูตรและปรับปรุงให้ใช้ให้เหมาะสมอยู่เสมอ

3. แนะนำควบคุมการสอนของครูให้ดำเนินไปตามโครงการสอน

4. จัดกิจกรรมต่างๆ เป็นการส่งเสริมการเรียนการสอน

5. ดำเนินการวัดผลการศึกษาให้ถูกต้องตามระเบียบและหลักการวัดผลการศึกษา

6. สนับสนุนให้การค้นคว้า ทดลอง ปรับปรุงวิธีสอนให้ดียิ่งขึ้น

7. จัดให้มีการอบรมประชุมในโรงเรียน เช่น การปฐมนิเทศครูใหม่ จัดการประชุมครูเพื่อพิจารณาปัญหาต่างๆ เป็นต้น

ข. งานธุรการ ได้แก่

1. ดำเนินงานสารบรรณให้เป็นไปโดยเรียบร้อย

2. ควบคุมการดำเนินงานโดยทั่วไปของโรงเรียนให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ

3. จัดทำและควบคุมดูแผนงานเอกสารและหลักฐานต่างๆ เช่น สมุดหมายเหตุรายวัน ทะเบียนครู ทะเบียนนักเรียน บัญชีเรียกชื่อนักเรียน สถิติต่างๆ เป็นต้น ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยอยู่เสมอ

4. ควบคุมดูแลให้ปฏิบัติเกี่ยวกับการเงิน พัสดุ ครุภัณฑ์ของโรงเรียนเป็นไปอย่างถูกต้องตามระเบียบราชการ

5. ดูแลรักษาและปรับปรุงอาคารสถานที่ และอุปกรณ์ประจำโรงเรียนให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย

6. สร้างความสัมพันธ์และประสานงานที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและกับหน่วยงานต่างๆ

ค. งานบุคลากร

1. ดูแลและส่งเสริมให้ครู และคนงานภารโรงได้ปฏิบัติงานเต็มความสามารถของตน

2. จัดสวัสดิการให้แก่ครู คนงาน ภารโรง ตลอดจนนักเรียนตามความเหมาะสม

3. ดูแลและส่งเสริมให้ครูได้ปฏิบัติตามวินัยและจรรยามรรยาทของครู

4. บำรุงขวัญ เช่น ให้ความยุติธรรม ความเสมอภาคยกย่องให้เกียรติตามโอกาสอันควร

5. ดูแลและอบรมให้นักเรียนได้ประพฤติตนอยู่ในระเบียบวินัยและศีลธรรมอันดี

ส่วนมาตรฐานกำหนดตำแหน่งข้าราชการครูส่วนจังหวัดตามความในมาตรา 4 แห่งพระราชกฤษฎีการะเบียบข้าราชการครูส่วนจังหวัด พ.ศ. 2521 กำหนดหน้าที่ของครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ และผู้อำนวยการโรงเรียนที่จะต้องดำเนินการอย่างน้อย 4 ประการ คือ

1. การบริหารงานวิชาการ ได้แก่ การควบคุมการเรียนการสอน การฝึกอบรม การวัดผลการศึกษา รายการสอน โครงการสอน โปรแกรมการเรียน คู่มือประกอบการเรียน วัสดุอุปกรณ์ การศึกษา ห้องสมุด โสตทัศนศึกษา นิเทศการศึกษา ให้คำปรึกษา

2. การบริหารงานธุรการ ได้แก่ การควบคุมดูแลบริเวณ อาคารสถานที่ การเงินพัสดุ ครุภัณฑ์ งานทะเบียน เอกสาร จัดระบบงาน กำหนดลักษณะงาน รวบรวมข้อมูล สถิติต่างๆ ตลอดจนการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน

3. การบริหารกิจการนักเรียน ได้แก่ การจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเสริมหลักสูตร บริการแนะแนว ดูแลสวัสดิการความเป็นอยู่ของนักเรียน การปกครองวินัย

4. บริการทางวิชาการแก่ชุมชน และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ได้แก่ การจัดฝึกอบรมวิชาชีพตามความต้องการของท้องถิ่น เสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและประชาชน จัดกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ฯลฯ เป็นต้น

สุรพันธ์ ยันต์ทอง (ม.ป.ป) กล่าวว่าพระราชบัญญัติคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2523 กำหนดการดำเนินกิจการภายในที่โรงเรียนประถมศึกษาต้องปฏิบัติตามตัวบทกฎหมายและระเบียบข้อบังคับต่างๆ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1. งานวิชาการ เป็นงานหลักของโรงเรียน เกี่ยวกับการเรียนการสอน กิจกรรมต่างๆ ตลอดจนการวัดผลการศึกษา ได้แก่ การรับเด็กเข้าเรียน การจัดครูเข้าประจำชั้น การจัดตารางสอน การจัดครูเข้าสอน การควบคุมมาตรฐานทางวิชาการ การเตรียมงานก่อนเปิดเรียน วัสดุเกี่ยวกับการสอนหลักสูตร ประมวลการสอน โครงการสอน แบบเรียน ระเบียบต่างๆ การวัดผล สมุดประจำตัวนักเรียน บัญชีเรียกชื่อ สมุดประจำชั้น บริการห้องสมุด บริการอุปกรณ์การสอน บริการแนะแนว การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมลูกเสือเนตรนารี กิจกรรมยุวกาชาด กิจกรรมการกีฬา กิจกรรมการเรียนการสอน ฯลฯ เป็นต้น

2. งานธุรการ เป็นงานส่งเสริมวิชาการ ช่วยให้งานวิชาการดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ งานสารบรรณ งานการเงินและพัสดุ งานอาคารสถานที่ การดูแลซ่อมแซมวัสดุครุภัณฑ์ งานเอกสารสำคัญของโรงเรียน หนังสือราชการ สมุดหมายเหตุรายวัน สมุดลงเวลาของครู สมุดคำสั่ง สมุดบันทึกการประชุม ทะเบียนครู ทะเบียนนักเรียน ทะเบียนพัสดุ ทะเบียนประกาศนียบัตร ใบสุทธิ ใบรับรอง ระเบียนสะสม ฯลฯ เป็นต้น

3. งานกิจการนักเรียน เป็นงานที่ทางโรงเรียนจัดบริการทางด้านความเป็นอยู่ของนักเรียน ให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย และส่งเสริมปลูกฝังประชาธิปไตย และวัฒนธรรมของชาติ ได้แก่ การปกครองนักเรียนในลักษณะที่ส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย การดูแลนักเรียนในระหว่างพัก เล่นกีฬา รับประทานอาหาร การเดินทางไป-กลับ การติดต่อกับผู้ปกครอง การดูแลความประพฤติ การจัดบริการและสวัสดิการในด้านต่างๆ การจัดกิจกรรมต่างของนักเรียนเพื่อปลูกฝังและส่งเสริมระเบียบประเพณีอันดีงามตลอดจนวัฒนธรรมของชาติ

4. งานบริการชุมชน ได้แก่การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรม การเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับศิษย์เก่า การประชุมผู้ปกครองนักเรียน การปฏิบัติงานร่วมกับชุมชน การร่วมกิจกรรมกับสถาบันการศึกษาอื่นๆ

ปรีชา คำภีรปกรณ์ และคณะ (2528) กล่าวว่า การบริหารการศึกษาในระดับอำเภอ/กิ่งอำเภอ กลุ่มโรงเรียนและโรงเรียนตามหลักการบริหารการศึกษา ส่วนใหญ่จะแบ่งออก งานบริหารการศึกษาออกเป็น 6 งาน

1. งานวิชาการ ได้แก่ กิจกรรมที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน ส่วนใหญ่จะเน้นในเรื่องหลักสูตรการจัดโปรแกรมการเรียนการสอน การจัดทำโครงการสอน การเตรียมการสอน สื่อการเรียน วิธีสอน การนิเทศตลอดจนการประเมินผลการเรียนของนักเรียน

2. งานบุคคล ได้แก่ กิจกรรมที่เกี่ยวกับการให้บุคลากรในโรงเรียน ซึ่งได้แก่ ข้าราชการครู และคนงานภารโรง ได้ปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพ เช่น การพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้ที่มีความรู้ สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างขวัญและกำลังใจ ช่วยเหลือแนะนำให้ความเป็นธรรมในการพิจารณาความดีวามชอบ ฯลฯ

3. งานกิจการนักเรียน ได้แก่ กิจกรรมที่เกี่ยวกับการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523 ซึ่งได้แก่ การสำรวจจำนวนนักเรียนที่จะเข้าเรียน การเกณฑ์นักเรียนเข้าเรียน การยกเว้นเด็กเข้าเรียน การปฐมนิเทศ การบริการด้านสุขภาพอนามัย โครงการอาหารกลางวัน การแนะแนว เป็นต้น

4. งานธุรการ ได้แก่ กิจกรรมที่เกี่ยวกับงานสารบรรณ งานสถิติและข้อมูล งานทะเบียน การจัดตั้งงบประมาณ การจัดซื้อและการจ้าง

5. งานอาคารสถานที่ ได้แก่ กิจกรรมที่เกี่ยวกับการวางแผน ความต้องการ อาคารเรียน อาคารประกอบการตกแต่งสถานที่ การดูแลรักษาอาคารเรียน อาคารประกอบ บริเวณโรงเรียนตลอดจนการดูแลรักษาซ่อมแซมครุภัณฑ์ของโรงเรียน

6. งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้แก่ กิจกรรมการศึกษาของโรงเรียน สมาคมศิษย์เก่า สมาคมครูและผู้ปกครอง การประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนได้ทราบกิจกรรมของโรงเรียน ให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ตลอดจนถึงกิจกรรมที่โรงเรียนจะสามารถช่วยเหลือชุมชนได้

จันทรานี สงวนนาม (2545) กล่าวว่างานวิจัยของสมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาจัดลำดับความสำคัญของภารกิจการบริหารสถานศึกษาเรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

อันดับที่ 1 การบริหารงานวิชาการ

อันดับที่ 2 การบริหารงานบุคคล

อันดับที่ 3 การบริหารงานกิจการนักเรียน

อันดับที่ 4 การบริหารงานธุรการ การเงินและพัสดุ

อันดับที่ 5 การบริหารอาคารสถานที่

อันดับที่ 6 การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

พิชัย เสงี่ยมจิต (2542) กล่าวว่าการจัดสถาบันให้มีคุณภาพเป็นสิ่งสำคัญ ภารกิจงานการบริหารสถาบันให้มีคุณภาพมีหลายประการ ทั้งการบริหารงานวิชาการ การบริหารกิจการนักเรียน การบริหารงานบุคคล การบริหารงานธุรการและการเงิน การบริหารอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม และการประชาสัมพันธ์และสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งแต่ละงานมีขอบข่าย ดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการ ได้แก่ การวางแผนงานวิชาการ การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน การบริการวิชาการ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดระบบงานวิชาการ การวัดและประเมินผล การพัฒนางานวิชาการ

2. การบริหารกิจการนักเรียน ได้แก่ ภารกิจการบริหารกิจการนักเรียนเกี่ยวกับการควบคุม งานสวัสดิการ การจัดกิจกรรมนักเรียน การสอน

3. การบริหารงานบุคคล ได้แก่ การวางแผนกำหนดความต้องการบุคลากร การแสวงหาบุคลากร การบำรุงรักษาบุคลากร การพัฒนาบุคลากร การประเมินผลการปฏิบัติงาน การให้บุคลากรพ้นจากงาน

4. การบริหารงานธุรการและการเงิน ได้แก่ งานสารบรรณ งานการเงิน งารนพัสดุ งานธุรการทั่วไป

5. การบริหารอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การออกแบบและควบคุมการก่อสร้างอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม การก่อสร้างและซ่อมแซมอาคารสถานที่ การใช้อาคารสถานที่ การรักษาความปลอดภัยและควบคุมการใช้อาคารสถานที่ การประเมินผลอาคารสถานที่

6. การประชาสัมพันธ์และสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน การสนับสนุนความร่วมมือ การรายงานกิจการของสถาบันให้ชุมชนทราบ

จากการศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2545 กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและจัดการศึกษาระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการบริหารจัดการและขอบเขตการปฏิบัติหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคลในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา พ.ศ. 2546 และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง พบสาระสำคัญและขอบข่ายภารกิจของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

กฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์การแบ่งส่วนราชการในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น พ.ศ. 2547 กำหนดให้การแบ่งส่วนราชการภายในสถานศึกษาและส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น ให้เป็นไปตามแนวทาง ดังต่อไปนี้

1) สอดคล้องกับภารกิจหลัก และรองรับการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และกระทรวงศึกษาธิการ

2) มีความเป็นเอกภาพในทางการบริหารจัดการ มีความยืดหยุ่น และพร้อมต่อการปรับเปลี่ยน

3) มีกลไกในการประสานงานอย่างทั่วถึง และมีประสิทธิภาพทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น

4) มุ่งผลสัมฤทธิ์ตามภารกิจ ความคุ้มค่า ลดขั้นตอนการบริหารเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลการบริหารจัดการ

5) คำนึงถึงความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลต่อสัมฤทธิผลของคุณภาพการศึกษา ระดับ และขนาดของสถานศึกษาหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น จำนวนนักเรียน ผู้รับบริการ และความเหมาะสม ด้านอื่น

ให้แบ่งส่วนราชการภายในสถานศึกษาและส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นเป็นกลุ่ม และกลุ่มอาจแบ่งส่วนราชการเป็นกลุ่มงานหรือหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่ากลุ่มงานได้ การกำหนดอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการในสถานศึกษาต้องสอดคล้องกับแนวทางดังกล่าวและต้องได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่สถานศึกษานั้นสังกัด ส่วนขอบข่ายภารกิจของสถานศึกษาให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

คุณลักษณะของสถานศึกษา

1) สถานศึกษาควรมีบทบาทหลักเป็นหน่วยบริการทางการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของท้องถิ่นและควรเป็นหน่วยนำสังคมของชุมชนนั้นโดยอาศัยกรอบนโยบายที่กำหนดในระดับชาติเป็นแนวทาง ไม่ควรกำหนดบทบาทให้เป็นเพียงหน่วยงานรองรับนโยบายและสนองความต้องการของศูนย์อำนาจส่วนกลางเพียงอย่างเดียว

2) สถานศึกษามีคุณภาพและศักยภาพเพียงพอที่จะดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาได้ด้วยตนเอง ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาที่จะต้องพัฒนาสถานศึกษาทุกแห่งให้มีคุณภาพ และศักยภาพเพียงพอที่จะดำเนินการได้ด้วยตนเอง อย่างมีคุณภาพ สถานศึกษาใดที่พัฒนาไม่ได้คุณภาพมาตรฐาน จำเป็นต้องยุบ รวม หรือแปรสภาพเป็นแหล่งบริการทางการศึกษาในรูปแบบอื่น

3) สถานศึกษามีอิสระในการบริหารจัดการสถานศึกษาภายใต้กรอบนโยบายที่กำหนดด้วยตนเอง ดังนั้น การตัดสินใจโดยสมบูรณ์ในการบริหารงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบริหารบุคคล และงานบริหารทั่วไปที่เป็นส่วนของสถานศึกษาจึงควรเบ็ดเสร็จอยู่ที่สถานศึกษา

4) สถานศึกษาทุกแห่งสามารถประกันคุณภาพได้ ดังนั้น สถานศึกษาจึงมีวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย แผนการดำเนินงาน และการปฏิบัติงานที่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน และดัชนีชี้วัดคุณภาพที่สามารถตรวจสอบและเปิดเผยต่อสาธารณชนได้

5) สถานศึกษามีการรวมพลังกันในการดำเนินงาน ดังนั้น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรและบุคคลทั้งภาครัฐและเอกชน และการรวมกลุ่มสถานศึกษา จึงเป็นแนวทางหลักในการเพิ่มประสิทธิภาพ และเสริมพลังให้สถานศึกษาสามารถจัดบริการได้กว้างขวางหลายรูปแบบ

ภารกิจร่วมกันระหว่างเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา มีดังนี้

มาตรา 47 ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก ระบบหลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามที่กำหนดใน กฎกระทรวง

มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพจากภายนอก (มาตรา 49 วรรคสอง กำหนดให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปีนับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้ายและเสนอผลต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน)

มาตรา 54 ให้มีองค์กรกลางบริหารงานบุคคลของข้าราชการครู โดยให้ครูและบุคลากรทางศึกษาทั้งของหน่วยงานทางการศึกษาในระดับสถานศึกษาของรัฐ และระดับเขตพื้นที่การศึกษาเป็นข้าราชการในสังกัดองค์กรกลางบริหารงานบุคคลของข้าราชการครู โดยยึดหลักการกระจายอำนาจการบริหารงานบุคคลลงสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรา 57 ให้หน่วยงานทางการศึกษาระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา และยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา

ภารกิจที่สถานศึกษาต้องดำเนินการตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีดังนี้

1. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม (มาตรา 6)

2. จัดกระบวนการเรียนรู้โดยมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง การส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้สากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากร

ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเอง (มาตรา 7)

3. การจัดการศึกษาโดยยึดหลักการศึกษาตลอดชีวิต ให้สังคมมีส่วนร่วม และพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (มาตรา 8)

4. การระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา (มาตรา 9 (5))

5. การจัดให้มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มาตรา (6))

6. จัดให้บุคคลทั่วไปมีสิทธิและโอกาสเสมอกัน และให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (มาตรา 10 วรรค 1)

7. จัดให้บุคคลที่มีความบกพร่องด้านต่าง ๆ หรือพิการ มีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ และจัดการศึกษาให้ผู้ที่มีความสามารถพิเศษในรูปแบบที่เหมาะสม – ม. 10 วรรค 2 และ 3

8. สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือทั้งสามรูปแบบ (การศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย (มาตรา 15 วรรค 2)

9. สถานศึกษาจัดให้มีการเทียบโอนผลการเรียนของผู้เรียน รูปแบบเดียวกัน/ต่างรูปแบบ สถานศึกษาเดียวกัน/ต่างสถานศึกษา (มาตรา 15 วรรค 3)

10. สถานศึกษาขั้นพื้นฐานต้องจัดการศึกษาภาคบังคับ (มาตรา 17)

11. จัดการศึกษาปฐมวัย จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (มาตรา 18 (2))

12. จัดการศึกษาโดยยึดหลักผู้เรียนสำคัญที่สุด และกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติเต็มตามศักยภาพ (มาตรา 22)

13. จัดการศึกษาโดยเน้นทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการในเรื่อง

- ความรู้เกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์กับสังคม
- ความรู้/ทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การจัดการการรักษาและ การใช้ทรัพยากร/สิ่งแวดล้อม
- ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม กีฬา ภูมิปัญญาไทย และ การประยุกต์ใช้
- ความรู้/ทักษะด้านคณิตศาสตร์และภาษา
- ความรู้/ทักษะการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต มาตรา 23 (1) ถึง (5)

14. จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยดำเนินการดังนี้

- เนื้อหาสาระ/กิจกรรมตามความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน
- ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การแก้ปัญหา
- จัดกิจกรรมให้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ให้คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และใฝ่รู้
- จัดการเรียนการสอนสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างสมดุล และปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม คุณลักษณะอันพึงประสงค์
- สนับสนุนให้ผู้สอนจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม/สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และรอบรู้ และใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่ง ในกระบวนการเรียนรู้
- จัดการเรียนให้เกิดขึ้นทุกเวลา/สถานที่ และร่วมมือกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาผู้เรียน (มาตรา 24 (1) - (6))

15. ประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ในกระบวนการเรียนการสอน ที่เหมาะสมกับแต่ละระดับและรูปแบบ (มาตรา 26 วรรค 1)

-ใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสเข้าศึกษาต่อ และนำผลการประเมินผู้เรียนมาใช้ประกอบการพิจารณา (มาตรา 26 วรรค 2)

16. จัดทำสาระหลักสูตรส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาของชุมชน/สังคม/ภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ (มาตรา 27 วรรค 2)

17. ร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน ศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสารและรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชน ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน (มาตรา 29)

18. บริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป ตามหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจที่กำหนดในกฎกระทรวง (มาตรา 39)

19. คณะกรรมการสถานศึกษาทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา (มาตรา 40)

20. สถานศึกษาเอกชนมีความอิสระในการบริหารและการจัดการศึกษา แต่มีการกำกับ ติดตามประเมินคุณภาพมาตรฐานจากรัฐ (มาตรา 43)

21. สถานศึกษาเอกชนจัดการศึกษาได้ทุกระดับ/ทุกประเภท ตามที่กฎหมายกำหนด (มาตรา 44)

22. จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายใน และถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน (มาตรา 48)

23. เตรียมรับการประเมินคุณภาพภายนอกอย่างน้อย 1 ครั้งในทุก 5 ปี (มาตรา 49)

24. ให้ความร่วมมือในด้านการให้ข้อมูลที่เป็นเอกชนหลักฐานและข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม ตามคำร้องขอของสำนักงานรับรองมาตรฐาน (มาตรา 50)

25. กรณีที่ผลการประเมินไม่ได้มาตรฐานตามที่กำหนด ต้องปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานตามข้อเสนอของสำนักงานรับรองมาตรฐานฯ ภายในระยะเวลาที่กำหนด (มาตรา 51)

26. ระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาและยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษา (มาตรา 57)

27. จัดให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นมาระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยให้เป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สินและทรัพยากรอื่นแก่สถานศึกษา และมีส่วนร่วมกับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น (มาตรา 58 (2))

28. ปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้ และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา (มาตรา 59)

29. บริหารงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา โดยคำนึงถึงคุณภาพและความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา (มาตรา 60 (4))

30. จัดให้มีระบบการตรวจสอบติดตามและประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการใช้จ่ายงบประมาณการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักการศึกษา แนวการจัดการและคุณภาพ มาตรฐานการศึกษา (มาตรา 62)

31. ใช้ประโยชน์จากการจัดสรรคลื่นความถี่ สื่อตัวนำและโครงสร้างพื้นฐานอื่นที่จำเป็นเพื่อการศึกษา (มาตรา 63)

32. พัฒนาบุคลากร ให้ความรู้ ความสามารถ ทักษะในการผลิตและการใช้เทคโนโลยี ที่เหมาะสม (มาตรา 63)

33. จัดให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ในโอกาสแรกที่ทำได้ (มาตรา 66)

สำหรับหลักการ แนวคิด ขอบข่าย ภารกิจและบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาตามกรอบงานหลักที่กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีดังนี้

ด้านการบริหารงานวิชาการ

1. หลักการและแนวคิด

(1) ยึดหลักให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นไปตามกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและสังคมอย่างแท้จริง โดยมีครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

(2) มุ่งส่งเสริมสถานศึกษาให้จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญสูงสุด

(3) มุ่งส่งเสริมให้ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นเครือข่ายและแหล่งการเรียนรู้

(4) มุ่งจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน โดยจัดให้มีดัชนีชี้วัดคุณภาพการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ และสามารถตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษาได้ทุกช่วงชั้น ทั้งระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา

(5) มุ่งส่งเสริมให้มีการร่วมมือเป็นเครือข่าย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพในการจัดและพัฒนาการศึกษา

2. ขอบข่ายภารกิจ

(1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน)

(2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

(3) การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน

(4) การประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา

(5) การพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

(6) การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้

(7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

(8) การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ

3. บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

(1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมตามกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. บริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

2.1 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ต้องมีการ

2.1.1 จัดประสบการณ์สำคัญแบบองค์รวมที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง ดังต่อไปนี้

(1) ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย

(2) ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ

(3) ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม

(4) ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา

2.1.2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

2.1.3 จัดการศึกษาปฐมวัย สำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

2.1.4 เชื่อมต่อการศึกษาปฐมวัยกับระดับประถมศึกษาปีที่ 1

2.1.5 กำกับ ติดตาม ประเมินและรายงาน

2.2 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องมีการดำเนินการ ดังนี้

(1) พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยจัดทำสาระของหลักสูตรที่ประกอบด้วย กำหนดมาตรฐานรายปี/รายภาค กำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค กำหนดเวลาและจำนวนหน่วยกิจ จัดทำคำอธิบายรายวิชา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดทำแผนการเรียนรู้ จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ในแต่ละช่วงชั้น กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

(2) การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

(3) จัดหาและพัฒนาสื่อการเรียนรู้

(4) การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้

(5) จัดให้มีเอกสารหลักฐานการศึกษา

(6) กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินและรายงาน

2.3 นิเทศเพื่อการพัฒนาการใช้หลักสูตรภายในสถานศึกษา

2.4 ติดตาม ประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา และรายงานผลให้เขตพื้นที่การศึกษาทราบ

(2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. จัดทำแผนการเรียนรู้ โดยผู้เรียนมีส่วนร่วม

2. จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ยืดหยุ่นตามความเหมาะสมทั้งด้านเวลา สาระการเรียนรู้ และผู้เรียน

3. จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วย การปฏิบัติจริงจากแหล่งการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้

4. ใช้การแนะแนวเป็นส่วนหนึ่งของการจัดกระบวนการเรียนรู้

5. ให้ผู้ปกครอง ครอบครัว ชุมชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้

6. ส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างหลากหลายและต่อเนื่อง

(3) การวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. กำหนดระเบียบการวัดและประเมินผลของสถานศึกษา

2. จัดทำเอกสารหลักฐานการศึกษาให้เป็นไปตามระเบียบการวัดและประเมินผลของสถานศึกษา

3. วัดผล ประเมินผล เทียบโอนประสบการณ์ เทียบโอนผลการเรียนและอนุมัติผลการเรียน

4. จัดให้มีการประเมินผลการเรียนทุกช่วงชั้น และจัดให้มีการซ่อมเสริมกรณีที่ผู้เรียนไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน

5. จัดให้มีการพัฒนาเครื่องมือในการวัดและประเมินผล

6. มีการเทียบโอนผลการเรียนโดยคณะกรรมการ

7. จัดระบบสารสนเทศด้านการวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียนเพื่อใช้ในการอ้างอิง ตรวจสอบ และใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอน

(4) การประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาระดับสถานศึกษา

2. สนับสนุน ส่งเสริมให้มีระบบการประกันคุณภาพในระดับหน่วยงานภายในสถานศึกษา

3. กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลและรายงานผลการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

4. ปรับปรุงและพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

(5) การพัฒนาการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูผลิตพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อการศึกษา

2. จัดหาจัดทำสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้กับครูและผู้เรียนอย่างเพียงพอและหลากหลาย

(6) การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. จัดให้มีแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้พอเพียง และสอดคล้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้

2. ส่งเสริมให้ครูและผู้เรียนได้ใช้แหล่งเรียนรู้ ทั้งในและนอกสถานศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

(7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูทำวิจัย เพื่อพัฒนาผู้เรียน หลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การใช้สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน

2. รวบรวม และเผยแพร่ผลการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมทั้งสนับสนุนให้ครูนำผลการวิจัยมาใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

(8) การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. ดำเนินการเสริมความรู้และประสบการณ์ให้กับชุมชนโดยร่วมมือกับบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันทางสังคมอื่น

2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนสามารถเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ โดยร่วมมือกับบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันทางสังคมอื่น

3. สนับสนุนและช่วยเหลือให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างชุมชนโดยร่วมมือกับบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันทางสังคมอื่น

ด้านการบริหารงานแผนและงบประมาณ

หลักการและแนวคิด

1) ยึดหลักความเท่าเทียมกันและความเสมอภาคทางโอกาสการศึกษาของผู้เรียนในการจัดสรรงบประมาณเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรัฐจัดสรรเงินอุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายรายบุคคลสำหรับผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่สถานศึกษาของรัฐและเอกชนอย่างเท่าเทียมกัน และจัดสรรเพิ่มเติมให้แก่ผู้เรียนที่มีลักษณะพิเศษตามความจำเป็น

2) มุ่งเน้นการเสริมสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบการจัดการงบประมาณ โดยให้เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษามีความเป็นอิสระในการตัดสินใจ มีความคล่องตัว ควบคู่กับความโปร่งใสและความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้จากผลสำเร็จของงานและทรัพยากรที่ใช้

3) ยึดหลักการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการงบประมาณ โดยจัดสรรงบประมาณให้เป็นวงเงินรวมแก่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา

4) มุ่งพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการงบประมาณตามมาตรฐานการจัดการทางการเงินทั้ง 7 ด้าน คือ

4.1 การวางแผนงบประมาณ

4.2 การคำนวณต้นทุนการผลิต

4.3 การจัดระบบการจัดหาพัสดุ

4.4 การบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ

4.5 การรายงานทางการเงินและผลการดำเนินงาน

4.6 การบริหารสินทรัพย์

4.7 การตรวจสอบภายใน

5) มุ่งส่งเสริมการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงินและทรัพย์สินจากทุกส่วนของสังคมมาใช้เพื่อการจัดและพัฒนาการศึกษา

ขอบข่ายภารกิจ

1. การวางแผนการศึกษา

1.1 แผนพัฒนาการศึกษาหรือแผนยุทธศาสตร์

1.2 แผนปฏิบัติการประจำปี

2. การวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน

3. การจัดตั้งงบประมาณ

4. การจัดสรรงบประมาณ

4.1 การจัดสรรงบประมาณ

4.2 การเบิกจ่ายและการอนุมัติงบประมาณ

4.3 การโอนและการเปลี่ยนแปลงงบประมาณ

4.4 การรายงานผล

5. การตรวจสอบ ติดตาม และประเมินประสิทธิภาพการใช้จ่ายงบประมาณ

5.1 การตรวจสอบติดตามการใช้งบประมาณ

5.2 การตรวจสอบติดตามการใช้ผลผลิต

6. การระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา

6.1 ทุนการศึกษา

6.2 กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา

6.3 กองทุนสวัสดิการเพื่อการศึกษา

6.4 การจัดการทรัพยากร

6.5 การส่งเสริมการบริหาร การจัดหารายได้และผลประโยชน์ในรูปแบบ ที่หลากหลาย

7. การบริหารการเงิน

7.1 การเบิกเงินจากคลัง

7.2 การรับเงิน

7.3 การเก็บรักษาเงิน

7.4 การจ่ายเงิน

7.5 การนำส่งเงิน

8. การบริหารบัญชี

8.1 การจัดทำบัญชีการเงิน

8.2 การจัดทำทะเบียนทางการเงิน

8.3 การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน

8.4 การจัดทำและจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน

9. การบริหารพัสดุและสินทรัพย์

9.1 การวางแผนจัดหาพัสดุ

9.2 การกำหนดแบบรูปรายการหรือคุณลักษณะเฉพาะ

9.3 การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ

9.4 การจัดหาพัสดุ

9.5 การควบคุมดูแล บำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุ

บทบาทและหน้าที่สถานศึกษา

การวางแผนการศึกษา

แผนพัฒนาการศึกษาหรือแผนยุทธศาสตร์

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาหรือแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับเป้าหมายและทิศทางของเขตพื้นที่การศึกษาสนองความต้องการของชุมชุนและสังคม โดยการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน องค์กร สถาบัน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดและพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา

2. เสนอแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาหรือแผนกลยุทธ์ให้เขตพื้นที่การศึกษารับทราบ

3. จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาหรือแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา

แผนปฏิบัติการประจำปี บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. กำหนดนโยบายและแนวทางการจัดการศึกษาและการใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับนโยบาย และกรอบแนวทางการจัดและพัฒนาการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา และแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา

2. จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาประจำปีเพื่อขอรับการจัดสรรงบประมาณของเขตพื้นที่การศึกษา

3. จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของนโยบายและกรอบแนวทางของสถานศึกษาและตามงบประมาณที่ได้รับจัดสรร รวมกับทรัพยากรของสถานศึกษาหรือที่สถานศึกษาจัดหาได้เอง

4. เสนอแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษาให้เขตพื้นที่การศึกษารับทราบ

งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยการจัดและการพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาตามกรอบทิศทางของเขตพื้นที่การศึกษา และตามความต้องการของสถานศึกษา

2. แจ้งผลการศึกษาวิจัยของสถานศึกษาให้เขตพื้นที่การศึกษารับทราบ

3. เผยแพร่ผลการศึกษาวิจัยของสถานศึกษาให้บุคลากรในสถานศึกษาและสาธารณชนทราบ

การจัดตั้งงบประมาณ

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. จัดระบบข้อมูลสารสนเทศและดัชนีชี้วัดผลผลิตและผลลัพธ์ด้านงบประมาณของสถานศึกษา

2. วิเคราะห์แผนกลุยทธ์ โดยพิจารณาแผนงาน งาน/โครงการของฝ่ายต่าง ๆ เพื่อนำไปจัดตั้งเป็นแผนงบประมาณของสถานศึกษา

3. จัดทำแผนงบประมาณตามแผนงาน งาน/โครงการ ให้มีความเชื่อมโยงกับดัชนีชี้วัด ผลผลิต และผลลัพธ์ ของสถานศึกษาและของเขตพื้นที่การศึกษา

4. วิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของแผนงานงาน/โครงการ และจัดตั้งงบประมาณของสถานศึกษาเพื่อเสนอขอความเห็นชอบต่อคณะกรรมการสถานศึกษา

5. จัดทำคำขอตั้งงบประมาณของสถานศึกษาเสนอต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

6. ทำข้อตกลงบริการสาธารณะโดยมีเป้าหมายการให้บริการที่สอดคล้องกับแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา โดยผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา

การจัดสรรงบประมาณ

การจัดสรรงบประมาณ

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

จัดสรรงบประมาณที่ได้รับให้กับหน่วยงานภายในสถานศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาประจำปี โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา การเบิกจ่ายและการอนุมัติงบประมาณ

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. จัดส่งแผนปฏิบัติการประจำปีเพื่อขอใช้งบประมาณไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

2. เบิกจ่ายงบประมาณประเภทต่าง ๆ ตามแผนปฏิบัติการประจำปี

3. อนุมัติการใช้งบประมาณของสถานศึกษาตามประเภทและรายการที่ได้รับงบประมาณ

4.3 การโอนและการเปลี่ยนแปลงงบประมาณ

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

โอนเงินงบประมาณวงเงินรวมต่างประเภทงบรายจ่ายของแต่ละแผนงานงาน/โครงการ

4.4 การรายงานผล

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

รายงานผลการดำเนินงาน ผลการใช้จ่ายงบประมาณประจำปี โดยแสดงรายละเอียด ผลผลิตและผลลัพธ์ของแผนงาน งาน/โครงการ ตามแบบที่กำหนดไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

5. การตรวจสอบ ติดตาม และประเมินประสิทธิภาพการใช้จ่ายงบประมาณ

5.1 การตรวจสอบติดตามการใช้งบประมาณ

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. กำหนดแผนการตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษา

2. วางแผน ตรวจสอบ วิเคราะห์ ประเมินความเพียงพอ และประสิทธิภาพของระบบการควบคุมภายในของสถานศึกษา

3. สอบทานระบบการปฏิบัติงาน

4. สอบทานความเชื่อถือได้ของข้อมูล

5. ตรวจสอบระบบการดูแลรักษาและความปลอดภัยของทรัพย์สินของหน่วยรับตรวจ

5.2 การตรวจสอบติดตามการใช้ผลผลิต

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. ประเมินคุณภาพการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย

2. วางแผนประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

3. วิเคราะห์และประเมินความมีประสิทธิภาพ ประหยัด และคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากรของหน่วยงานในสถานศึกษา

6. การระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา

6.1 ทุนการศึกษา

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. วางแผน รณรงค์ ส่งเสริมการระดมทุนการศึกษา และทุนเพื่อการพัฒนาสถานศึกษา

2. จัดทำข้อมูลสารสนเทศ และระบบการรับจ่ายทุนการศึกษาและทุนเพื่อการพัฒนาการศึกษาให้ดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล คุ้มค่า และมีความโปร่งใส

3. สรุป รายงาน เผยแพร่ และเชิดชูเกียรติผู้สนับสนุนทุนการศึกษาและทุนเพื่อการพัฒนาสถานศึกษา

6.2 กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. สำรวจความต้องการของนักเรียน และคัดเลือกผู้เสนอกู้ยืมตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด

2. ประสานการกู้ยืมเพื่อการศึกษากับหน่วยปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง

3. สร้างความตระหนักแก่ผู้กู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา

4. ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงาน

6.3 กองทุนสวัสดิการเพื่อการศึกษา

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

จัดระบบสวัสดิการเพื่อการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องและเป็นไปตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

6.4 การจัดการทรัพยากร

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. สำรวจและจัดทำข้อมูลทรัพยากรเพื่อการศึกษาในเขตพื้นที่บริการของสถานศึกษาเพื่อประชาสัมพันธ์ให้มีการใช้ทรัพยากรร่วมกัน

1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรของสถานศึกษาร่วมมือกันใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อกระบวนการเรียนการสอนและสถานศึกษา

3. ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพร่วมกับบุคคลและหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

4. ดำเนินการเชิดชูเกียรติบุคคลและหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่สนับสนุนการใช้ทรัพยากรร่วมกันเพื่อการศึกษาของสถานศึกษา

6.5 การส่งเสริมการบริหาร การจัดหารายได้และผลประโยชน์ในรูปแบบที่หลากหลาย

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

จัดหารายได้และผลประโยชน์ และบริหารจัดการตามแนวทางของกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

7. การบริหารการเงิน

7.1 การเบิกเงินจากคลัง

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

ยื่นเรื่องขอเบิกเงินพร้อมหลักฐานสำหรับรายการที่มิได้จัดสรรและกำหนดให้เบิกเป็นเงินก้อน เช่น เงินสวัสดิการเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร ให้เขตพื้นที่การศึกษา เว้นแต่กรณีการขอเบิกเงินสำหรับเงินงบประมาณที่จัดสรรและกำหนดให้เบิกเป็นวงเงินรวม ไม่ต้องยื่นเรื่องให้เขตพื้นที่การศึกษา

7.2 การรับเงิน

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

รับเงินและออกใบเสร็จรับเงินในส่วนที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของสถานศึกษา

7.3 การเก็บรักษาเงิน

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

เก็บรักษาเงินที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของสถานศึกษา

7.4 การจ่ายเงิน

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. จ่ายเงินที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ให้แก่บุคลากรหรือผู้มีสิทธิโดยตรง เว้นแต่กรณีที่เป็นอำนาจจ่ายของคลัง และที่คลังกำหนดให้ส่วนราชการผู้เบิกเป็นผู้จ่าย

2. หักเงิน ณ ที่จ่ายและนำเงินที่หักส่งตามอำนาจหน้าที่

7.5 การนำส่งเงิน

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

นำส่งเงินที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ โดยนำส่งคลังโดยตรงหรือนำส่งคลังผ่านธนาคาร

8. การบริหารบัญชี

8.1 การจัดทำบัญชีการเงิน

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

จัดทำบัญชีเฉพาะที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของสถานศึกษา

การจัดทำทะเบียนทางการเงิน

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

จัดทำทะเบียนเฉพาะที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของสถานศึกษา

การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

จัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงินส่งเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเปิดเผยต่อสาธารณชน

8.4 การจัดทำและจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

จัดทำและจัดหาแบบพิมพ์ขึ้นใช้เอง เว้นแต่เป็นแบบพิมพ์กลางที่เขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัดหรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้องจัดทำขึ้นเพื่อจำหน่ายจ่ายแจก

9. การบริหารพัสดุและสินทรัพย์

9.1 การวางแผนจัดหาพัสดุ

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

วางแผนจัดหาพัสดุปีปัจจุบัน และล่วงหน้า 3 ปี เฉพาะส่วนที่จะจัดหาเองหรือที่จะร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นหรือหน่วยงานอื่นจัดหา

9.2 การกำหนดแบบรูปรายการหรือคุณลักษณะเฉพาะ

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

กำหนดรูปแบบรายการหรือคุณลักษณะเฉพาะเว้นแต่กรณีที่มีแบบรูปรายการหรือคุณลักษณะเฉพาะเป็นมาตรฐานอยู่แล้ว

9.3 การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

พัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศ เพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุในระดับสถานศึกษา

9.4 การจัดหาพัสดุ

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

จัดหาพัสดุด้วยเงินงบประมาณและเงินนอกงบประมาณของสถานศึกษาโดย สถานศึกษาดำเนินการเองหรือร่วมกับสถานศึกษาอื่นหรือหน่วยงานอื่น จัดหาตามแผนการจัดหาพัสดุประจำปี

9.5 การควบคุมดูแล บำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุ

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

ควบคุมดูแลบำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุในส่วนที่เป็นอำนาจหน้าที่ของสถานศึกษา ตามที่ระเบียบ กฎหมายกำหนด

9.6 การจัดหาผลประโยชน์สินทรัพย์ บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

จัดหาผลประโยชน์สินทรัพย์ในส่วนที่อยู่ในความรับผิดชอบของสถานศึกษา

3. ด้านการบริหารงานบุคคล

3.1 หลักการและแนวคิด

(1) ยึดหลักการบริหารเพื่อให้เกิดการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

(2) ยึดหลักความเป็นอิสระในการบริหารงานบุคคลของเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาตามนโยบาย กฎหมายและหลักเกณฑ์ที่กำหนด

(3) ยึดหลักธรรมาภิบาล

3.2 ขอบข่ายภารกิจ

(1) การวางแผนอัตรากำลัง

(2) การกำหนดตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

(3) การเกลี่ยอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

(4) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง

(4.1) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง

(4.2) การทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการและการเตรียมความพร้อมและการพัฒนาอย่างเข้ม

(5) การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

(5.1) การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา

(5.2) การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาต่างเขตพื้นที่การศึกษา

(6) การเปลี่ยนแปลงสถานภาพวิชาชีพ

(7) เงินเดือนและค่าตอบแทน

(8) การเลื่อนขั้นเงินเดือน

(9) การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

(10) การลาศึกษาต่อ

(11) การประเมินผลการปฏิบัติงาน

(12) การส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ

(13) มาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ

(14) การส่งเสริมวินัยสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

(15) การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

(15.1) การดำเนินการทางวินัยแก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้กระทำผิดวินัยไม่ร้ายแรง

(15.2) การดำเนินการทางวินัยแก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้กระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง

(16) การสั่งพักราชการ การสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน

(17) การรายงานการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ

(18) การอุทธรณ์

(19) การร้องทุกข์

(20) การออกจากราชการ

(21) การขอรับใบอนุญาตและการขอต่อใบประกอบวิชาชีพ

(22) งานทะเบียนประวัติข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

(23) งานยกเว้นคุณสมบัติ

(24) งานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

3.3 บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

(1) การวางแผนอัตรากำลัง

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. ประเมินความต้องการอัตรากำลัง

2. จัดทำแผนอัตรากำลังของสถานศึกษา

3. เสนอแผนอัตรากำลังของสถานศึกษา โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษาไปยังเขตพื้นที่การศึกษา

(2) การกำหนดตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. สำรวจและรวบรวมข้อมูลการขอปรับปรุงกำหนดตำแหน่งให้สูงขึ้นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา

2. รวบรวมคำขอและผลงานการขอเลื่อนวิทยฐานะเสนอไปยังผู้มีอำนาจพิจารณาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. ขอกำหนดตำแหน่งเพิ่มเติมและเสนอขออนุมัติตัดโอนตำแหน่งและอัตราเงินเดือน

4. เสนอขอเปลี่ยนแปลงการกำหนดตำแหน่งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษาต่อเขตพื้นที่การศึกษา

5. ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่และตามที่ได้รับมอบหมาย

(3) การเกลี่ยอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

รวบรวมและรายงานข้อมูลข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษาต่อเขตพื้นที่การศึกษา

(4) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง

(4.1) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. เสนอความต้องการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาต่อเขตพื้นที่การศึกษา

2. ดำเนินการสรรหาเพื่อบรรจุและแต่งตั้งบุคคล เข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ในกรณีที่ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาเห็นชอบหรือมอบหมาย

3. ดำเนินการสรรหาและจัดจ้างบุคคลเพื่อปฏิบัติงานในตำแหน่งอัตราจ้างประจำหรืออัตราจ้างชั่วคราว

(4.2) การทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการและการเตรียมความพร้อมและการพัฒนาอย่างเข้ม

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. แจ้งภาระงาน มาตรฐานคุณภาพงาน มาตรฐานวิชาชีพ จรรยาบรรณวิชาชีพ และเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานให้แก่ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาทราบเป็นลายลักษณ์อักษร

2. ดำเนินการทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการสำหรับบุคลากรทางการศึกษาหรือเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้มสำหรับผู้ได้รับการบรรจุเข้ารับราชการในตำแหน่ง “ครูผู้ช่วย” ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนด

3. ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานตามเงื่อนไขที่แจ้งให้ทราบตามข้อ 1 (อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง)

4. รายงานผลการทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการหรือการเตรียมความพร้อม และพัฒนาอย่างเข้มแล้วแต่กรณีต่อเขตพื้นที่การศึกษา

5. ดำเนินการแต่งตั้ง หรือสั่งให้พ้นจากสภาพการเป็นข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดเมื่อได้รับอนุมัติจาก อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา

(5) การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

(5.1) การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา

(5.1.1) การย้ายผู้บริหารหน่วยงานการศึกษา

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาเสนอความประสงค์และเหตุผลความจำเป็นในการขอย้ายต่อเขตพื้นที่การศึกษา

(5.1.2) การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. รวบรวมรายชื่อและข้อมูลข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ประสงค์จะขอย้ายและให้ความเห็นเสนอไปยังสถานศึกษาที่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาประสงค์จะขอย้ายไปปฏิบัติงาน

2. พิจารณาให้ความเห็นชอบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ประสงค์จะขอย้ายมาปฏิบัติงานในสถานศึกษา

2.1 ในกรณีที่เห็นชอบการรับย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เสนอเรื่องไปยังเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อขออนุมัติ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา

2.2 ในกรณีที่ความเห็นว่าไม่สมควรรับย้าย ให้แจ้งเรื่องไปยังผู้บริหารสถานศึกษาต้นสังกัดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ประสงค์จะขอย้ายทราบ

2.3 สั่งย้ายและสั่งบรรจุแต่งตั้งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาแล้วแต่กรณีตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด

(5.2) การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาต่างเขตพื้นที่การศึกษา

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

(5.2.1) การย้ายผู้บริหารหน่วยงานการศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาเสนอความประสงค์และเหตุผลความจำเป็นในการขอย้ายไปยังเขตพื้นที่การศึกษาต้นสังกัดและเขตพื้นที่การศึกษาที่ประสงค์จะขอย้ายไปปฏิบัติงาน

(5.2.2) การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

1. รวบรวมรายชื่อและข้อมูลข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ประสงค์จะขอย้ายและให้ความเห็นเสนอไปยังสถานศึกษาที่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาประสงค์จะขอย้ายไปปฏิบัติงาน

2. พิจารณาให้ความเห็นชอบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ประสงค์จะขอย้ายมาปฏิบัติงานในสถานศึกษา

2.1 ในกรณีให้ความเห็นชอบรับย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เสนอเรื่องไปยังเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อขออนุมัติ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา

2.2 ในกรณีที่ความเห็นว่าไม่สมควรรับย้าย ให้แจ้งเรื่องไปยังผู้บริหารสถานศึกษาต้นสังกัดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ประสงค์จะขอย้ายทราบ

2.3 สั่งย้ายและสั่งบรรจุแต่งตั้งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาแล้วแต่กรณีตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด

(6) การเปลี่ยนแปลงสถานภาพวิชาชีพ บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. ตรวจสอบคำขอเปลี่ยนสถานภาพของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีความประสงค์จะขอเปลี่ยนตำแหน่ง หน้าที่ และเสนอต่อเขตพื้นที่การศึกษา

2. เสนอแนะให้ความเห็นชอบ ในกรณีที่มีข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาขอเปลี่ยนแปลงตำแหน่งมาดำรงตำแหน่งในสถานศึกษานั้น ๆ

3. ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด

(7) เงินเดือนและค่าตอบแทน

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. อัตราเงินเดือนและค่าตอบแทนให้เป็นไปตามบัญชีอัตราเงินเดือนและเป็นไปตามระเบียบกฎหมายที่กำหนด

2. การได้รับเงินเดือนและค่าตอบแทนให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนด

(8) การเลื่อนขั้นเงินเดือน

(8.1) การเลื่อนขั้นเงินเดือนปกติ

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. ประกาศเกณฑ์การประเมินและแนวปฏิบัติในการพิจารณาความดีความชอบให้แก่

ข้าราชการครูและบุคลากรในสถานศึกษาทราบโดยทั่วกัน

2. แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือนตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนดในฐานะผู้บังคับบัญชา

3. รวบรวมข้อมูลพร้อมความเห็นของผู้มีอำนาจในการประเมินและให้ความเห็นในการเลื่อนขั้นเงินเดือนของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเสนอคณะกรรมการตามข้อ 2. พิจารณา

4. แจ้งคำสั่งไม่เลื่อนขั้นเงินเดือนให้แก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในฐานะผู้บังคับบัญชาทราบ พร้อมเหตุผลที่ไม่เลื่อนขั้นเงินเดือน

5. สั่งเลื่อนขั้นเงินเดือนให้แก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในฐานะผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้ง

(8.2) การเลื่อนขั้นเงินเดือนกรณีพิเศษ กรณีถึงแก่ความตาย อันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ราชการ

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. เสนอเรื่องพร้อมทั้งข้อเท็จจริงและความเห็นที่เป็นข้อยุติและรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไปยังเขตพื้นที่การศึกษา

2. ดำเนินการด้านสวัสดิการให้แก่ครอบครัวผู้ถึงแก่กรรมอันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ราชการตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนดตามความเหมาะสม

(9) การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. วิเคราะห์ความจำเป็นในการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา

2. จัดทำแผนพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา

3. ดำเนินการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามแผนที่กำหนด

4. สร้างและพัฒนาความร่วมมือกับเครือข่ายในการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

(10) การลาศึกษาต่อ

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. อนุญาตหรือเสนอขออนุญาตการลาศึกษาต่อตามนโยบาย หลักเกณฑ์ และวิธีการของเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และกระทรวงศึกษาธิการตามที่กฎหมายกำหนด

2. เสนอเรื่องการอนุญาตให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาลาศึกษาต่อให้เขตพื้นที่การศึกษาพิจารณาตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดหรือเพื่อทราบแล้วแต่กรณี

(11) การประเมินผลการปฏิบัติงาน

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานและดัชนีชี้วัดผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาและที่ ก.ค.ศ. กำหนด

2. ดำเนินการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการตามข้อ 1.

3. นำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์ในการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา

4. รายงานผลการประเมินการปฏิบัติงานในส่วนที่เขตพื้นที่การศึกษาร้องขอได้รับทราบ

(12) การส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. ส่งเสริมการพัฒนาตนเองของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพื่อนำไปสู่การพัฒนามาตรฐานวิชาชีพและคุณภาพการศึกษา

2. สร้างขวัญและกำลังใจแก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาโดยการยกย่องเชิดชูเกียรติผู้มีผลงานดีเด่นและมีคุณงามความดีตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดหรือกรณีอื่นตามความเหมาะสม

(13) มาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. ดำเนินการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ประพฤติปฏิบัติตามระเบียบ วินัย มาตรฐาน และจรรยาบรรณของวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา

2. ควบคุม ดูแล และส่งเสริมข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีการประพฤติปฏิบัติตามระเบียบวินัย มาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา

(14) การส่งเสริมวินัยสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา

2. เสริมสร้างและพัฒนาให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีวินัยในตนเอง

3. ป้องกันไม่ให้ผู้ใต้บังคับบัญชากระทำผิดวินัย

(15) การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

(15.1) การดำเนินการทางวินัยแก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้กระทำผิดวินัยไม่ร้ายแรง

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. กรณีมีมูลความผิดวินัย (ไม่ร้ายแรง) ให้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนการกระทำผิดวินัยไม่ร้ายแรงในฐานะผู้บังคับบัญชา

2. พิจารณาลงโทษทางวินัย หากปรากฏผลการสอบสวนว่าผู้ใต้บังคับบัญชากระทำผิดวินัยไม่ร้ายแรงตามอำนาจที่กฎหมายกำหนด

3. รายงานผลการพิจารณาลงโทษทางวินัยไปยังเขตพื้นที่การศึกษา

(15.2) การดำเนินการทางวินัยแก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้กระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. ดำเนินการสืบสวนข้อเท็จจริงเบื้องต้นในกรณีที่มีมูลที่ควรกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงไม่ชัดเจน

2. กรณีมีมูลการกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนการกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงในฐานะผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้งหรือรายงานต่อผู้มีอำนาจแล้วแต่กรณี

3. ประสานกับหน่วยงานการศึกษาอื่น และกรรมการสอบสวน กรณีมีการกระทำผิดวินัยร่วมกัน

4. พิจารณาสถานโทษหรือสั่งลงโทษตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดกรณีความผิดวินัยไม่ร้ายแรง

5. รายงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือเสนอสถานโทษไปยังเขตพื้นที่การศึกษากรณีเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรงเพื่อเสนอ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาพิจารณา

(16) การสั่งพักราชการ การสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษาเมื่อมีการสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนกรณีกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง และ มีเหตุสั่งพักราชการหรือสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน ตามที่กฎหมายกำหนด

(17) การรายงานการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

เสนอรายงานการดำเนินการลงโทษทางวินัยและการลงโทษที่ให้ดำเนินการแก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาไปยังผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาพิจารณาตามลำดับ

(18) การอุทธรณ์

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. รับเรื่องอุทธรณ์คำสั่งลงโทษทางวินัยของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา แล้วเสนอไปยังผู้อำนาจตามกฎหมายพิจารณาในกรณีที่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเสนอเรื่องอุทธรณ์ผ่านหัวหน้าสถานศึกษา

2. เสนอความเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาอุทธรณ์และการร้องเรียนของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อประกอบการพิจารณาของ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา หรือผู้มีอำนาจตามกฎหมาย

(19) การร้องทุกข์

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. รับเรื่องร้องทุกข์ของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา แล้วเสนอไปยังผู้มีอำนาจตามกฎหมายพิจารณา ในกรณีที่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเสนอเรื่องร้องทุกข์ผ่านหัวหน้าสถานศึกษา

2. เสนอความเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาที่เกี่ยวกับการร้องทุกข์ของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อประกอบการพิจารณาของ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาหรือผู้มีอำนาจตามกฎหมาย

(20) การออกจากราชการ

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. การลาออกจากราชการ

(1) อนุญาตการลาออกจากราชการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในฐานะผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้งตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนด หรือรับเรื่องการลาออกจากราชการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ในฐานะผู้บังคับบัญชา แล้วเสนอไปยังผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้งพิจารณาแล้วแต่กรณี

(2) ยับยั้งการอนุญาตให้ลาออกจากราชการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในฐานะผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้ง หากเห็นว่าจำเป็นเพื่อประโยชน์แก่ทางราชการตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนด

2. สั่งให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาออกจากราชการในฐานะผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้งหรือเสนอให้ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาแล้วแต่กรณี

(21) การขอรับใบอนุญาตและการขอต่อใบประกอบวิชาชีพ

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

ดำเนินการขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพและการขอต่อใบอนุญาตประกอบวิชาชีพของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา เพื่อเสนอไปยังเขตพื้นที่การศึกษาให้ดำเนินการต่อไป

(22) งานทะเบียนประวัติข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. จัดทำข้อมูลทะเบียนประวัติข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และลูกจ้าง

2. ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเกษียณอายุราชการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และลูกจ้างในสถานศึกษา

3. รับเรื่องการแก้ไข วัน เดือน ปี แล้วเสนอให้ผู้มีอำนาจตามกฎหมายพิจารณา

(23) งานยกเว้นคุณสมบัติ

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

เสนอความเห็นและข้อมูลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ขอยกเว้นคุณสมบัติตามที่ ก.ค.ศ. ขอ

(24) งานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. ดำเนินการในการขอเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาและลูกจ้างในสถานศึกษาไปยังเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อเสนอไปยังผู้มีอำนาจตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนด

2. จัดทำทะเบียนผู้ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาและลูกจ้างในสังกัด

4. ด้านการบริหารทั่วไป

4.1 หลักการและแนวคิด

(1) ยึดหลักให้สถานศึกษามีความเป็นอิสระในการบริหารและจัดการศึกษาด้วยตนเองให้มากที่สุด โดยเขตพื้นที่การศึกษามีหน้าที่กำกับ ดูแล ส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานในเชิงนโยบายให้สถานศึกษาจัดการให้เป็นไปตามนโยบายและมาตรฐานการศึกษาของชาติ

(2) มุ่งส่งเสริมประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการบริหารและการจัดการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาตามหลักการการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก โดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ตามกฎเกณฑ์ กติกา ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

(3) มุ่งพัฒนาองค์กรทั้งระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาให้เป็นองค์กรสมัยใหม่ โดยนำ

นวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้อย่างเหมาะสม สามารถเชื่อมโยง ติดต่อ สื่อสารกันได้อย่างรวดเร็วด้วยระบบเครือข่ายและเทคโนโลยีที่ทันสมัย

(4) การบริหารงานทั่วไปเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยประสานส่งเสริมและสนับสนุนให้การบริหารงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐานคุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสานส่งเสริม สนับสนุน และการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามบทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา ตลอดจนการจัดและให้บริการการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่น

4.2 ขอบข่ายภารกิจ

(1) การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ

(2) การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา

(3) การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์การ

(4) การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน

(5) งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

(6) งานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

(7) การดำเนินงานธุรการ ด้านการเงิน การคลัง บัญชีและพัสดุ

(8) การอำนวยการด้านบุคคล

(9) การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม

(10) การจัดทำสำมะโนผู้เรียน

(11) การรับนักเรียน

(12) การจัดตั้ง ยุบ รวมหรือเลิกสถานศึกษา

(13) การอำนวยการและประสานงานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย

(14) การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

(15) การทัศนศึกษา

(16) การส่งเสริมงานกิจการนักเรียน

(17) การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา

(18) การส่งเสริม สนับสนุนและประสานงานจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

(19) งานประสานราชการกับส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น

(20) งานกำกับดูแลสถานศึกษา ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลและรายงาน

(21) การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน

4.3 บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

(1) การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. จัดระบบฐานข้อมูลของสถานศึกษาเพื่อใช้ในการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับระบบฐานข้อมูลของเขตพื้นที่การศึกษา

2. จัดระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศเชื่อมโยงกับสถานศึกษาอื่น เขตพื้นที่การศึกษาและ

ส่วนกลาง

3. นำเสนอและเผยแพร่ข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการบริหาร การบริการ และการประชาสัมพันธ์

(2) การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. ประสานงานกับเครือข่ายการศึกษา เพื่อแสวงหาความร่วมมือ ความช่วยเหลือ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนงานการศึกษาของสถานศึกษา

2. เผยแพร่ข้อมูลเครือข่ายการศึกษาให้บุคลากรในสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องทราบ

3. กำหนดแผน โครงการหรือกิจกรรม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา

4. ให้ความร่วมมือและสนับสนุนทางวิชาการแก่เครือข่ายการศึกษาของสถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษาอย่างต่อเนื่อง

(3) การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

พัฒนาระบบการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาให้เป็นองค์กรที่ทันสมัย มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง

(4) การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. กำหนดมาตรฐานและดัชนีชี้วัดผลการปฏิบัติงานแต่ละด้านของสถานศึกษา

2. ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษา

3. ปรับปรุงและพัฒนาทั้งมาตรฐานการปฏิบัติงานและระบบการประเมินมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษา

(5) งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

วางแผนและดำเนินการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษามาใช้ในการบริหาร และพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา

(6) งานเลขานุการคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

สนับสนุนข้อมูล รับทราบหรือดำเนินการตามมติของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาแล้วแต่กรณี

(7) การดำเนินงานธุรการ ด้านการเงิน การคลัง บัญชีและพัสดุ

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. วางระบบและวิธีปฏิบัติด้านการเงิน การคลัง และการพัสดุของสถานศึกษาตามอำนาจหน้าที่และตามกรอบของระเบียบและกฎหมายที่กำหนด

2. ดำเนินการจัดซื้อ จัดจ้าง และการจัดทำบัญชีของสถานศึกษาตามระเบียบที่กำหนด

3. ขอเบิกจ่ายงบประมาณไปยังคลังจังหวัดผ่านเขตพื้นที่การศึกษาตามระบบ ที่กำหนด

4. กำกับ ตรวจสอบ ติดตามการใช้จ่ายงบประมาณภายในสถานศึกษาให้เป็นไปตามแผนและระเบียบที่กำหนด

(8) การอำนวยการด้านบุคคล

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

จัดระบบการส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวกในการบริหารงานบุคคล ตั้งแต่การสรรหาบรรจุ แต่งตั้ง โยกย้าย การพัฒนา สิทธิประโยชน์ และสวัสดิการ ตลอดจน การดำเนินการทางวินัยตามบทบาทความรับผิดชอบของสถานศึกษา

(9) การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

บำรุง ดูแล และพัฒนาอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาให้อยู่ในสภาพที่มั่นคง ปลอดภัย เหมาะสม และพร้อมที่จะใช้ประโยชน์

(10) การจัดทำสำมะโนผู้เรียน

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. ประสานงานกับชุมชนและท้องถิ่นในการสำรวจ และจัดทำสำมะโนผู้เรียน ที่จะเข้ารับบริการทางการศึกษาของสถานศึกษา

2. เสนอสำมะโนผู้เรียนให้เขตพื้นที่การศึกษารับทราบ

(11) การรับนักเรียน

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. กำหนดเขตพื้นที่บริการการศึกษาของแต่ละสถานศึกษา โดยประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา

2. กำหนดแผนการรับนักเรียนของสถานศึกษาโดยประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา

3. ดำเนินการรับนักเรียนตามแผนที่กำหนด

(12) การจัดตั้ง ยุบ รวมหรือเลิกสถานศึกษา

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

เสนอข้อมูลและความต้องการในการยุบ รวม เลิกหรือเปลี่ยนสภาพสถานศึกษา ไปยังเขตพื้นที่การศึกษา โดยผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา

(13) การอำนวยการและประสานงานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. สำรวจความต้องการในการเข้ารับบริการการศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย

2. กำหนดแนวทางและความเชื่อมโยงในการจัดและพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่นที่สอดคล้องกับแนวทางของเขตพื้นที่การศึกษา

3. ดำเนินการจัดการศึกษา ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้ง 3 รูปแบบ ตามความเหมาะสมและศักยภาพของสถานศึกษา รวมทั้งเชื่อมโยงประสานความร่วมมือและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

(14) การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. กำหนดแนวทางการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของสถานศึกษา

2. ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของสถานศึกษาในทุกด้าน ซึ่งครอบคลุมถึง การประสานความร่วมมือกับบุคคล ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงาน สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น และสถานศึกษาในการใช้ทรัพยากรเพื่อการศึกษาร่วมกัน

(15) การทัศนศึกษา

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. วางแผนการนำนักเรียนไปทัศนศึกษานอกสถานศึกษา

2. ดำเนินการนำนักเรียนไปทัศนศึกษานอกสถานศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนด

(16) การส่งเสริมงานกิจการนักเรียน

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

ดำเนินการจัดกิจกรรมนักเรียน และส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย ตามความสนใจและความถนัดของนักเรียน

(17) การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. วางแผนการประชาสัมพันธ์งานการศึกษาของสถานศึกษา

2. ดำเนินการประชาสัมพันธ์งานการศึกษาตามแนวทางที่กำหนด

3. ติดตาม ประเมินผล ปรับปรุงและพัฒนาการประชาสัมพันธ์การศึกษาของสถานศึกษา

(18) การส่งเสริม สนับสนุนและประสานงานจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

ให้คำปรึกษา แนะนำ ส่งเสริม สนับสนุน และประสานความร่วมมือในการจัดการศึกษาร่วมกับบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

(19) งานประสานราชการกับส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคในการจัดและพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา

2. ประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษาของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดและพัฒนาการศึกษาร่วมกัน

(20) งานกำกับดูแลสถานศึกษา : ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลและรายงาน

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. จัดระบบการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล และรายงานผลการพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา

2. จัดทำเกณฑ์มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา

3. ดำเนินการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาตามระบบที่

กำหนดไว้

4. รายงานผลการพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาให้สาธารณชนรับทราบ

5. ปรับปรุงและพัฒนาระบบการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล และการรายงานผลการพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา

(21) การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. วางแผนการจัดระบบการควบคุมภายในสถานศึกษา

2. ดำเนินการควบคุมตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินกำหนด

3. ติดตามและประเมินผลการควบคุมภายในและรายงานให้เขตพื้นที่การศึกษาทราบ

จากขอบข่าย ภารกิจ บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษาตั้งแต่ในอดีตจนมาถึงในปัจจุบัน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์แล้วบูรณาการเข้ากับพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส ตลอดจนข้อเสนอแนะและความคิดเห็นขององค์กรและบุคคลต่างๆ ที่ได้จัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ องค์การพัฒนาแห่งสหประชาชาติ(UNDP) สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพัทลุงและศรีสะเกษ ประเวศ วะสี เกษม วัฒนชัย สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ จรวยพร ธรณินทร์ กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา ปรียานุช พิบูลย์สราวุธ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ สุชาดา นันทะไชย สมชาย วงศ์เกษม สุทิน ลี้ปิยะชาติ ดรุณี พระประเสริฐ งานวิจัยวีระ ปั่นทรัพย์ งานวิจัยพีรภาว์ บุญเพลิง งานวิจัยทับทิม ปานคะเชนทร์ งานวิจัยอนงค์นุช ผลยะฤทธิ์ งานวิจัยมยุรี ทรัพย์บุญ งานวิจัยสุรีพร วงศ์สวัสดิ์สุข งานวิจัยชูศรี สายลวดคำ งานวิจัยสุดา จุลเสวก งานวิจัยดวงสมร สารแสน งานวิจัยจำเริญ พงษ์สมร งานวิจัยชมนาด วิเชียรสาร งานวิจัยประสิทธิ์ เตชะ งานวิจัยถิ่นไทย จันทร งานวิจัยไพโรจน์ ศรแก้ว งานวิจัยสุวพี พรหมมีเนตร งานวิจัยประดิษฐ์ บุตราช งานวิจัยพัชรี แท่งทอง งานวิจัยเมธินี ศรีลาศักดิ์ งานวิจัยสังคม รังทอง งานวิจัยธีระพงศ์ ปุ๊กสันเทียะ งานวิจัยสนั่น สุขเหลือ งานวิจัยสมศักดิ์ ลาดี งานวิจัยณรงค์ฤทธิ์ ดอนศรี งานวิจัยกาญจนา บุญเรือง และสถานศึกษาแกนนำ นำร่องเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยสรุปในทัศนะของผู้วิจัยให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ว่าสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีขอบข่าย ภารกิจ บทบาทและหน้าที่ในการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาบุคลากร และด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กล่าวโดยสรุปการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการนำองค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน ที่มีความรู้และคุณธรรมเป็นเงื่อนไขในการกำกับ ไปใช้ในการดำเนินงานทุกระดับ ทุกขั้นตอนตามขอบข่าย ภารกิจ บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง 4 ด้านดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารและอินเตอร์เน็ตของนักการศึกษา นักวิชาการ และนักบริหารการศึกษา พร้อมทั้งการสัมภาษณ์สถานศึกษาแกนนำเศรษฐกิจพอเพียง 8 แห่ง ผู้วิจัยได้ข้อสรุปแนวคิดของท่านเหล่านั้นตามทัศนะของผู้วิจัยได้ว่า การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีองค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบตามที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติกำหนดคือ องค์ประกอบหลักด้านความพอประมาณ องค์ประกอบหลักด้านความมีเหตุผล และองค์ประกอบหลักด้านการมีภูมิคุ้มกัน ซึ่งมีเงื่อนไขความรู้และคุณธรรมไปกำกับให้ความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันเป็นไปอย่างพอเพียง และองค์ประกอบย่อยตามขอบข่าย ภารกิจ บทบาทและหน้าที่ในด้านต่างๆ ของ

ตารางที่ 9 สรุปที่มาองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยด้านความพอประมาณ

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	แหล่งข้อมูล									
		สภาพัฒนาการเศรษฐกิจฯ	UNDP	สำนักงานปลัดกระทรวงฯ	สพท.ตาก เขต 1	สมหวัง พิทิยานุวัฒน์	ปรียานุช พิบลสราวุธ	จรวยพร ธรณินทร์	งานวิจัยศรีภาว์ บุญเพลิง	งานวิจัยสถาบัน	สถานศึกษาแกนนำ (สัมภาษณ์)
ด้านความพอประมาณ	ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	ด้านการจัดการเรียนรู้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	ด้านการพัฒนาบุคลากร	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ตารางที่ 10 สรุปที่มาองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยด้านความมีเหตุผล

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	แหล่งข้อมูล									
		สภาพัฒนาการเศรษฐกิจฯ	UNDP	สำนักงานปลัดกระทรวงฯ	สพท.ตาก เขต 1	สมหวัง พิทิยานุวัฒน์	ปรียานุช พิบลสราวุธ	จรวยพร ธรณินทร์	งานวิจัยศรีภาว์ บุญเพลิง	งานวิจัยสถาบัน	สถานศึกษาแกนนำ (สัมภาษณ์)
ด้านความมีเหตุผล	ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

	ด้านการจัดการเรียนรู้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	ด้านการพัฒนาบุคลากร	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ตารางที่ 11 สรุปที่มาองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยด้านการมีภูมิคุ้มกัน

องค์ประกอบหลัก	**องค์ประกอบย่อย**	**แหล่งข้อมูล**									
		สภาพัฒนาการเศรษฐกิจฯ	**UNDP**	**สำนักงานปลัดกระทรวงฯ**	**สพท.ตาก เขต 1**	**สมหมาย ภิรมย์ภักดี และ ปรียานุช พิบลสราวุธ**	**ปรียานุช พิบลสราวุธ**	**จรวยพร ธรณินทร์**	**งานวิจัยสิริลาว์ บุญเพิ่ม**	**งานวิจัยสัมพา เพชรอ่อน**	**สถาบันคุณธนเดช (มหาชน)**
ด้านการมีภูมิคุ้มกัน	ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	ด้านการจัดการเรียนรู้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	ด้านการพัฒนาบุคลากร	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

จากตารางที่ 9-11 เป็นสรุปที่มาขององค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย ที่ผู้วิจัยได้จากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีที่ศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนการสัมภาษณ์ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น นอกจากนี้สามารถสรุปเป็นที่มาของตัวบ่งชี้ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ดังแสดงในตารางที่ 12 – 23

ตารางที่ 12 องค์ประกอบหลักด้านความพอประมาณ องค์ประกอบย่อยด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ตัวบ่งชี้และที่มาของตัวบ่งชี้

องค์ประกอบหลักด้านความพอประมาณ	ตัวบ่งชี้	แหล่งข้อมูล									
		สถาพัฒนาการเศรษฐกิจฯ	UNDP	สำนักงานปลัดกระทรวงฯ	สำนักตรวจฯ เขต 13	สพท.ศรีสะเกษ เขต 4	สมหวัง พิพยา	ปรัชญนุช พิมลพรรณ	อรวรรณ ธรรมทรัพย์	สุชาดา นันทะไชย	นครินทร์ เสือดี
องค์ประกอบย่อยด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา	มีการบริหารจัดการโดยกำหนดวิสัยทัศน์ที่ยึดตามหลักความพอประมาณ เช่น ด้านจิตใจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ เทคโนโลยีและเศรษฐกิจ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	มีการบริหารจัดการโดยกำหนดนโยบายจัดการศึกษาให้ผู้เรียนยึดหลักการพึ่งตนเอง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	มีการบริหารจัดการโดยมีแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่คำนึงความสมดุลตามศักยภาพของตน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	มีการบริหารจัดการโดยใช้ทรัพยากรทางการศึกษา เช่น งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์อย่างฉลาด รอบคอบและเกิดประโยชน์สูงสุด	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

	มีการบริหารจัดการโดยใช้พื้นที่และอาคารสถานที่ภายในสถานศึกษาโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและพึ่งตนเองเป็นหลัก	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	มีการบริหารจัดการสถานศึกษาด้านความพอประมาณตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ตารางที่ 13 องค์ประกอบหลักด้านความพอประมาณ องค์ประกอบย่อยด้านการจัดการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้ และที่มาของตัวบ่งชี้

องค์ประกอบหลักด้านความพอประมาณ	**ตัวบ่งชี้**	**แหล่งข้อมูล**									
		สถาพัฒนาการ เสริมธุรกิจ	**สำนักงานปลัด**	**กระทรวง**	**สำนักผู้ตรวจฯ เขต 13**	**บริษัท พิมลสราวุธ**	**สุชาดา นันทะไชย**	**ทับทิม ปานคะเชนทร์**	**กีรติวัฒน์ อัคเส**	**กมล ภวรรณ ณ อยุธยา**	**พีรภาว์ บุญเพิ่ง**	**วีระ ปิ่นทรัพย์**
องค์ประกอบย่อยด้านการจัดการเรียนรู้	กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนให้มีความรู้วิชาการ ความรู้ปฏิบัติ และความรู้คิดอ่านที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมดุลที่ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป	✓	✓		✓	✓		✓		✓		
	จัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งการสอน การอบรม การใช้หลักวิชา และวิธีจัดการเรียนรู้อย่าง สมดุลที่ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป	✓	✓	✓	✓	✓	✓					

	จัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ลักษณะต่าง ๆ พร้อมกัน ได้แก่ เรียนรู้ตามความรู้ความคิดของผู้อื่น การเรียนรู้ด้วยการคิดพิจารณาให้เห็นเหตุผล และการเรียนรู้ด้วยการฝึกปฏิบัติ ทั้งหมดนี้ได้อยู่บนพื้นฐานของความสมดุลที่ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป	✓	✓		✓	✓		✓			
	นำวัสดุและทรัพยากรในท้องถิ่นมาผลิตและประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้/แหล่งเรียนรู้ ทั้งนี้อยู่บนพื้นฐานของความพอดีที่ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓
	บูรณาการหรือผสมผสานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องความประหยัดและการพึ่งตนเองไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือบางกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ การงานอาชีพ	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓		

ตารางที่ 13 องค์ประกอบหลักด้านความพอประมาณ องค์ประกอบย่อยด้านการจัดการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้ และที่มาของตัวบ่งชี้ (ต่อ)

องค์ประกอบหลักด้านความพอประมาณ	**ตัวบ่งชี้**	**แหล่งข้อมูล**									
		สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	**สำนักงานปลัดกระทรวงฯ**	**สำนักตรวจราชการและตรวจสอบภายใน เขต 13**	**ปรียานุช พิมลสราวุธ**	**สุชาดา นันทะไชย**	**พิบิทม ปานคะเชนทร์**	**กีรติวัฒน์ อัคเสกมหาวรรณ**	**ณยา**	**พีรภาว์ บุญเพลิง**	**วีระ ปิ่นทรัพย์**
องค์ประกอบย่อยด้านการจัดการ	มีการจัดการเรียนรู้ด้านความพอประมาณที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ตารางที่ 14 องค์ประกอบหลักด้านความพอประมาณ องค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาบุคลากร ตัวบ่งชี้และที่มาของตัวบ่งชี้

องค์ประกอบหลักด้านความพอประมาณ	ตัวบ่งชี้	แหล่งข้อมูล									
		สภาพัฒนาการเศรษฐกิจฯ	UNDP	สำนักงานปลัดกระทรวงฯ	สำนักผู้ตรวจฯ เขต 13	สพท.พัทลุง	สุชาดา บัวหะไชย	ทับทิม ปานคะชนทร์	สุดสรรค์ กันตะมุตร	ไพฑูรย์ หาญสามัคคี	กมลทิพย์ ทรงรักษ์
องค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาบุคลากร	ตั้งคณะกรรมการเพื่อรับผิดชอบการพัฒนาบุคลากรบนพื้นฐานของความพอดีที่ไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไป	✓					✓	✓			
	พัฒนาบุคลากรเพื่อให้เป็นบุคคลที่มีความสามารถพึ่งตนเอง	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓
	บุคลากรได้รับการพัฒนาให้ช่วยเหลือแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ทั้งหมดนี้อยู่บนพื้นฐานของความพอประมาณ	✓					✓		✓	✓	
	มีการพัฒนาบุคลากรเรื่องความประหยัดและการพึ่งตนเองที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ตารางที่ 15 องค์ประกอบหลักด้านความพอประมาณ องค์ประกอบย่อยด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตัวบ่งชี้และที่มาของตัวบ่งชี้

องค์ประกอ	ตัวบ่งชี้	แหล่งข้อมูล

		สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	สำนักงานปลัดกระทรวงฯ	สำนักตรวจฯ เขต 13	สพท.ตาก เขต 1	สพท.ศรีสะเกษ เขต 4	ปรียานุช พิมลราช	จรวยพร ธรณินทร์	สุชาดา นันทะไชย	มยุรี ทรัพย์บุญ	สุภาพร มากแจ้ง
องค์ประกอบย่อยด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	จัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านเศรษฐกิจ เช่น กิจกรรมบันทึกบัญชีรายรับรายจ่าย กิจกรรมสัปดาห์การออมและโครงการธนาคารโรงเรียน ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	จัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านสังคม เช่น กิจกรรมลด ละ เลิก อบายมุข กิจกรรมช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และกิจกรรมปลูกจิตสำนึกสาธารณะ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการพึ่งตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	จัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการสวนพฤษศาสตร์ โครงการห้องเรียนสีเขียว และกิจกรรมค่ายอนุรักษ์อุทยานการศึกษา ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนมีรู้จักการประหยัดและไม่เบียดเบียนผู้อื่น	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

	จัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านวัฒนธรรม เช่น กิจกรรมอนุรักษ์ประเพณีพื้นบ้าน กิจกรรมการใช้ภาษาประจำท้องถิ่น และกิจกรรมปลูกฝังมรรยาทไทย ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการพึ่งตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ตารางที่ 15 องค์ประกอบหลักด้านความพอประมาณ องค์ประกอบย่อยด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตัวบ่งชี้และที่มาของตัวบ่งชี้ (ต่อ)

องค์ประกอบหลักด้านความพอประมาณ	**ตัวบ่งชี้**	**แหล่งข้อมูล**									
		สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	**สำนักงานปลัดกระทรวง ฯ**	**สำนักผู้ตรวจฯ เขต 13**	**สพท.ตาก เขต 1**	**สพท.ศรีสะเกษ เขต 4**	**ปรียานุช พิมลสราวุธ**	**จรวยพร ธรณินทร์**	**สุชาดา นันทะไชย**	**มยุรี ทรัพย์บุญ**	**สุภาพร มากแจ้ง**
องค์ประกอบย่อยด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	จัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านศาสนา เช่น โครงการวิถีพุทธ กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา และกิจกรรมฝึกสมาธิก่อนเข้าเรียน ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการพึ่งตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	มีโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านความพอประมาณที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ตารางที่ 16 องค์ประกอบหลักด้านความมีเหตุผล องค์ประกอบย่อยด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ตัวบ่งชี้และที่มาของตัวบ่งชี้

องค์ประกอบหลักด้านความมีเหตุผล	ตัวบ่งชี้	แหล่งข้อมูล								
		สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	สำนักงานปลัดกระทรวงฯ	สำนักผู้ตรวจฯ เขต 13	สำนักงานฯ พื้นฐาน	สพท.ตาก	สมหวัง พิพัธยานุวัตร์	อรวยพร ธรณินทร์	สุชาดา นันทะไชย	เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์	สมชาย วงษ์เสม
องค์ประกอบย่อยด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา	มีการบริหารจัดการสถานศึกษาบนพื้นฐานของความมีเหตุผล เช่น ยึดความประหยัด ลดความฟุ่มเฟือย และความถูกต้องสุจริต ยุติธรรม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			
	มีการบริหารจัดการอย่างเป็นเครือข่ายที่ร่วมมือกับองค์กรชุมชน และบุคคลอื่นอย่างมีเหตุผล ถี่ถ้วนและรอบคอบ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	มีการบริหารจัดการโดยนำวัสดุหรือทรัพยากรที่หาได้ในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการสถานศึกษาอย่างรอบคอบ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			

	มีการบริหารจัดการสถานศึกษาด้านความมีเหตุผลที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ตารางที่ 17 องค์ประกอบหลักด้านความมีเหตุผล องค์ประกอบย่อยด้านการจัดการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้ และที่มาของตัวบ่งชี้

องค์ประกอบหลักด้านความมีเหตุผล	**ตัวบ่งชี้**	**แหล่งข้อมูล**									
		สถาพัฒนาการ เศรษฐกิจ	สำนักงานปลัด กระทรวง	สำนักงานฯ พื้นฐาน	สพท.พัทลุง	สพท.ศรีสะเกษ เขต 4	สุชาดา บัวหะไชย	กีรวัฒน์ อัคเส	เกรียงศักดิ์ เจริญมงคล	สุรีพร วงศ์สวัสดิ์สุข	พัฒนาการ จังหวัด วิโรจน์
องค์ประกอบย่อยด้านการจัดการเรียนรู้	จัดการเรียนรู้โดยมีหลักสูตรที่สอดคล้องหลักสูตรแกนกลางของการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งตอบสนองความต้องการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน บนพื้นฐานของความมีเหตุผล ถี่ถ้วนและรอบคอบ	✓	✓			✓	✓	✓		✓	

	จัดการเรียนรู้โดยมีหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน และสภาพแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่นหรือชุมชนอย่างมีเหตุผล ถี่ถ้วนและรอบคอบ	✓	✓			✓	✓	✓	✓		✓
	จัดการเรียนรู้โดยพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพเหตุการณ์ปัจจุบันและการเปลี่ยนแปลงบนพื้นฐานของความมีเหตุผล ถี่ถ้วนและรอบคอบ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	มีการจัดการเรียนรู้ด้านความมีเหตุผลที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ตารางที่ 18 องค์ประกอบหลักด้านความมีเหตุผล องค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาบุคลากร ตัวบ่งชี้ และที่มาของตัวบ่งชี้

องค์ประกอบหลักด้านความมีเหตุผล	**ตัวบ่งชี้**	**แหล่งข้อมูล**									
		สถาพัฒนาการเศรษฐกิจฯ	UNDP	สำนักผู้ตรวจฯ เขต 13	พิศมัย ลภณมาส	กมลา วิริยรัตนะ	ทับทิม ปานคะเชนทร์	ถิ่นไทย จันทร	สุชาติ ชันตะมูตร	ไพฑูรย์ นาญสาม้คดี	บรรพต ดอกไธสง
องค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาบุคลากร	มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้บุคลากรได้พัฒนาตนเอง และแสวงหาความรู้ใหม่ที่อยู่บนพื้นฐานของเหตุผล	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	มีแหล่งเรียนรู้ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับความมีเหตุผล ถี่ถ้วนและรอบคอบ	✓		✓							
	พัฒนาบุคลากรให้ปฏิบัติงานอย่างเชื่อมโยง และประสานงานกันอย่างรอบคอบ	✓	✓	✓		✓	✓			✓	

	มีการพัฒนาบุคลากรด้านความมีเหตุผลที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ตารางที่ 19 องค์ประกอบหลักด้านความมีเหตุผล องค์ประกอบย่อยด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตัวบ่งชี้ และที่มาของตัวบ่งชี้

องค์ประกอบหลักด้านความมีเหตุผล	**ตัวบ่งชี้**	**แหล่งข้อมูล**									
		สภาพัฒนาการเศรษฐกิจฯ	**สำนักงานปลัด**	**กระทรวงฯ**	**สำนักผู้ตรวจฯ เขต 13**	**สพท.ตาก เขต 1**	**สพท.ศรีสะเกษ เขต 4**	**สุชาดา บัวทะไข**	**จรวยพร ธรณินทร์**	**บรรยนุช พิมลสราวุธ**	**ทับทิม ปานคะเชนทร์**	**พีรภาว์ บุญเพลิง**

ตารางที่ 20 องค์ประกอบหลักด้านการมีภูมิคุ้มกัน องค์ประกอบย่อยด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ตัวบ่งชี้ และที่มาของตัวบ่งชี้

องค์ประกอบหลักด้านการมีภูมิคุ้มกัน	**ตัวบ่งชี้**	**แหล่งข้อมูล**									
		สภาพัฒนาการเศรษฐกิจฯ	**สำนักงานปลัด**	**กระทรวงฯ**	**สำนักผู้ตรวจฯ เขต 13**	**สมหวัง พิพัฒน์บัวใหญ่**	**จรวยพร ธรณินทร์**	**สุชาดา บัวทะไข**	**เกษม วัฒนชัย**	**เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์**	**สันั่น สุขเหลือ**	**สุดา จุลเสวก**
องค์ประกอบย่อยด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา	มีการบริหารจัดการโดยพัฒนาและปรับปรุงการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ (PDCA) เพื่อให้สถานศึกษามีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	✓	✓	✓	✓	✓						✓

	มีการบริหารจัดการโดยนำข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษามาใช้ในการวางแผน ตัดสินใจ และดำเนินการทุกขั้นตอน เพื่อให้สถานศึกษามีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			
	มีการบริหารจัดการโดยมีการนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบ ทบทวนและประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้มีการบริหารจัดการโดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ผู้เรียน และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา/ปรับปรุงการบริหารจัดการศึกษาเพื่อให้	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	

ตารางที่ 20 องค์ประกอบหลักด้านการมีภูมิคุ้มกัน องค์ประกอบย่อยด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ตัวบ่งชี้ และที่มาของตัวบ่งชี้ (ต่อ)

องค์ประกอบหลักด้านการมีภูมิคุ้มกัน	ตัวบ่งชี้	แหล่งข้อมูล									
		สถาพัฒนาการ เสรมธิติ	สำนักงานปลัด	กระทรวงฯ	สำนักผู้ตรวจฯ เขต 13	สมหวัง พพธยา	วัฒน์	อรวยพร ธรณินทร์	สุชาดา นันทะไชย	เกษม วัฒนชัย	เกรียงศักดิ์ เจรญวงศ์ ศักดิ์

องค์ประกอบย่อยด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา	มีการบริหารจัดการโดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ผู้เรียน และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา/ปรับปรุงการบริหารจัดการศึกษาเพื่อให้สถานศึกษามีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
	มีการบริหารจัดการสถานศึกษาด้านการมีภูมิคุ้มกันที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ตารางที่ 21 องค์ประกอบหลักด้านการมีภูมิคุ้มกัน องค์ประกอบย่อยด้านการจัดการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้ และที่มาของตัวบ่งชี้

องค์ประกอบหลักด้านการมีภูมิคุ้มกัน	**ตัวบ่งชี้**	**แหล่งข้อมูล**									
		สถาบันพัฒนาการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	สำนักตรวจราชการ ๑๓	สพท.ศรีสะเกษ เขต 4	สพม.ศรีสะเกษ อุบลราชธานี	สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏ	สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏ	สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏ	สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏ	สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
องค์ประกอบย่อยด้านการจัดการเรียนรู้	พัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	✓			✓	✓			✓		

	จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงหลักจิตวิทยาพัฒนาการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	✓	✓			✓		✓			
	เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้ปกครอง ภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	✓	✓	✓		✓	✓			✓	✓
	ประเมินผู้เรียนอย่างหลากหลายทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	✓	✓		✓				✓		
	มีการจัดการเรียนรู้ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ตารางที่ 22 องค์ประกอบหลักด้านการมีภูมิคุ้มกัน องค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาบุคลากร ตัวบ่งชี้ และที่มาของตัวบ่งชี้

องค์ประกอบหลักด้านการมีภูมิคุ้มกัน	ตัวบ่งชี้	แหล่งข้อมูล									
		สถาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม	สำนักงานปลัดกระทรวง	สพท.ศรีสะเกษ เขต 4	ผู้ทรงคุณวุฒิ	ผลการประเมินคุณภาพภายนอก	ผลการประเมิน	ไพฑูรย์ ทาญัตติ	สุนันท์ เศรษฐบุญสร้าง	เกษตร จิตเจริญ	ผลการประเมิน

องค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาบุคลากร	พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และประสบการณ์เกี่ยวกับวิชาความรู้ และวิธีจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ เพื่อให้บุคลากรมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	✓	✓		✓	✓		✓	✓		
	พัฒนาบุคลากรให้สามารถจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการองค์ความรู้ด้วยการนำวิชาการมาประยุกต์เข้าด้วยกันเพื่อให้บุคลากรมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	✓	✓		✓	✓		✓			
	อบรมบุคลากรทุกประเภทให้มีความรู้ ทักษะและประสบการณ์ ทั้งนี้ เพื่อให้บุคลากรมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓
	ส่งเสริมหรือพัฒนาบุคลากรให้ปฏิบัติตามคุณธรรม 4 ประการ คือ การรักษาความสัจ การรู้จักข่มใจตนเอง การอดทน อดกลั้นและอดออม และการรู้จักละวางความชั่ว ทั้งนี้ เพื่อให้บุคลากรมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	✓	✓		✓	✓			✓	✓	✓

ตารางที่ 22 องค์ประกอบหลักด้านการมีภูมิคุ้มกัน องค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาบุคลากร ตัวบ่งชี้ และที่มาของตัวบ่งชี้ (ต่อ)

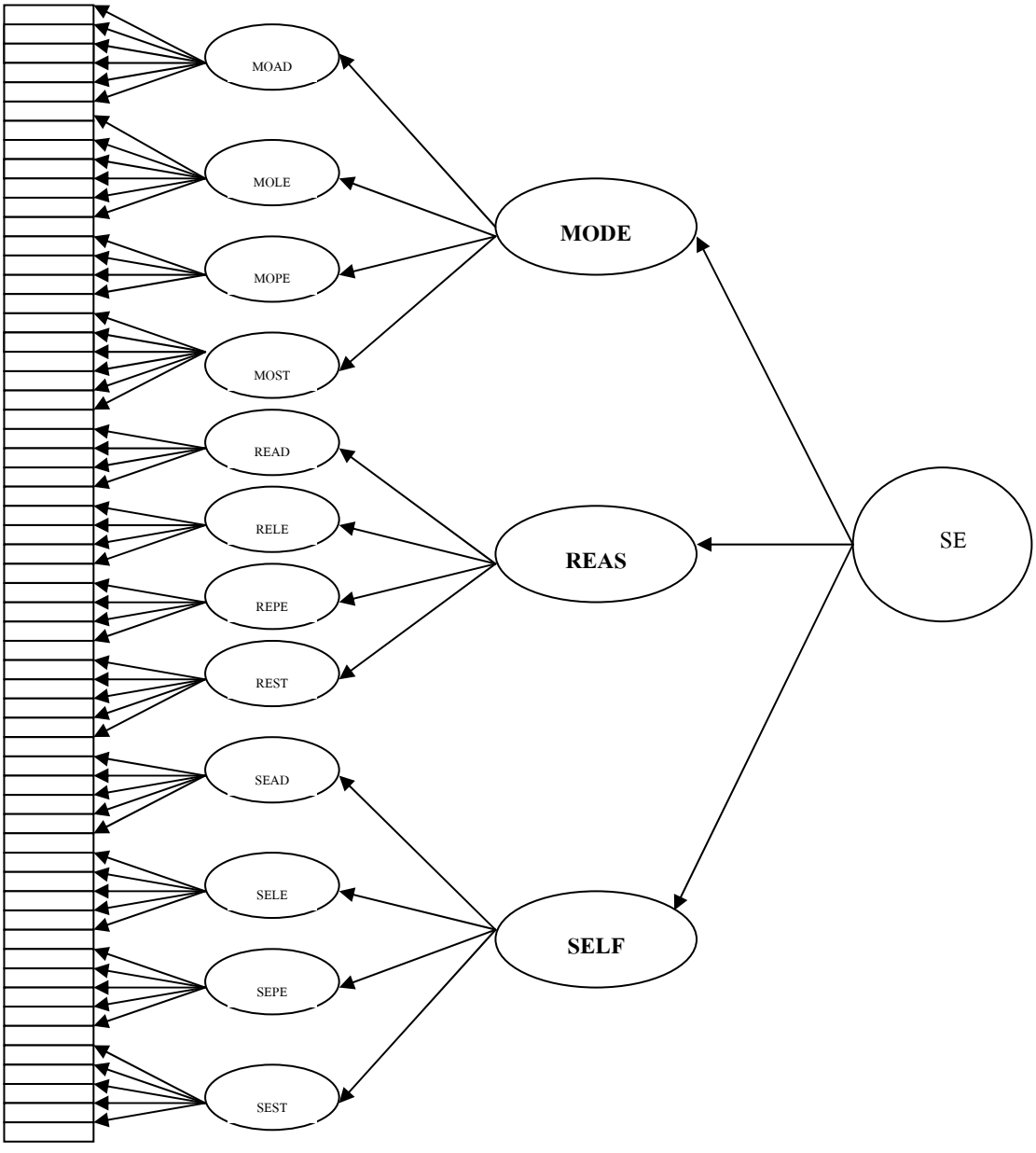
องค์ประกอบหลักด้านการมีภูมิคุ้มกัน	ตัวบ่งชี้	แหล่งข้อมูล									
		สถาพัฒนาการ เสรีธรรมิติ	ผู้ทรงคุณวุฒิ	กรรมการ	สพท.ศรีสะเกษ เขต 4	ผู้บริหารสถานศึกษา	ทัศนีย์ ปานละเอียด	กมล มาวรรณ	ไพฑูรย์ หาญสามัคคี	ชัย เดชอุไรรัตน์	ดุดา จอดเสวก	ณัฐพัชร์ ทองนิ่ม
องค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาบุคลากร	พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และประสบการณ์เกี่ยวกับวิชาความรู้ และวิธีจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ เพื่อให้บุคลากรมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ตารางที่ 23 องค์ประกอบหลักด้านการมีภูมิคุ้มกัน องค์ประกอบย่อยด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตัวบ่งชี้ และที่มาของตัวบ่งชี้

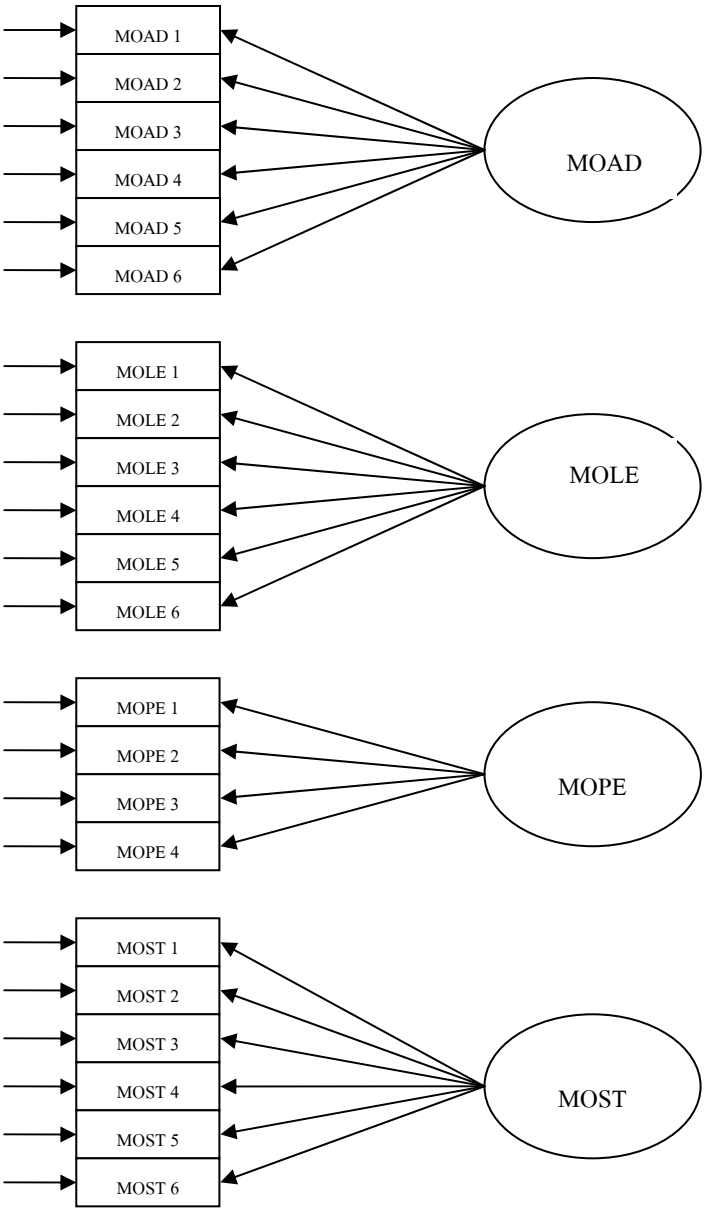
องค์ประกอบหลักด้านการมีภูมิคุ้มกัน	ตัวบ่งชี้	แหล่งข้อมูล									
		สภาพัฒนาการเศรษฐกิจฯ	สพท.ตาก เขต 1	สพท.ศรีสะเกษ เขต 4	ปรียานุช พิมูลราวุธ	อรวรพร ธรณินทร์	สุชาดา บัวหะเขย	มยุรี ศรัทธาบุญ	พีรดาว์ บุญเพลิง	ทับทิม ปานคะเชนทร์	สุดา จุลเสวก
องค์ประกอบย่อยด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	จัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามความต้องการ ความถนัด และความสนใจ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	จัดโครงการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ทำให้มีโอกาสแนะแนวผู้เรียนให้สามารถตัดสินใจประกอบอาชีพทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
	จัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สอดคล้องกับภูมิสังคมทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

	จัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เกื้อกูลท้องถิ่น/ชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	5. ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมีโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านการมีภูมิคุ้มกันที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

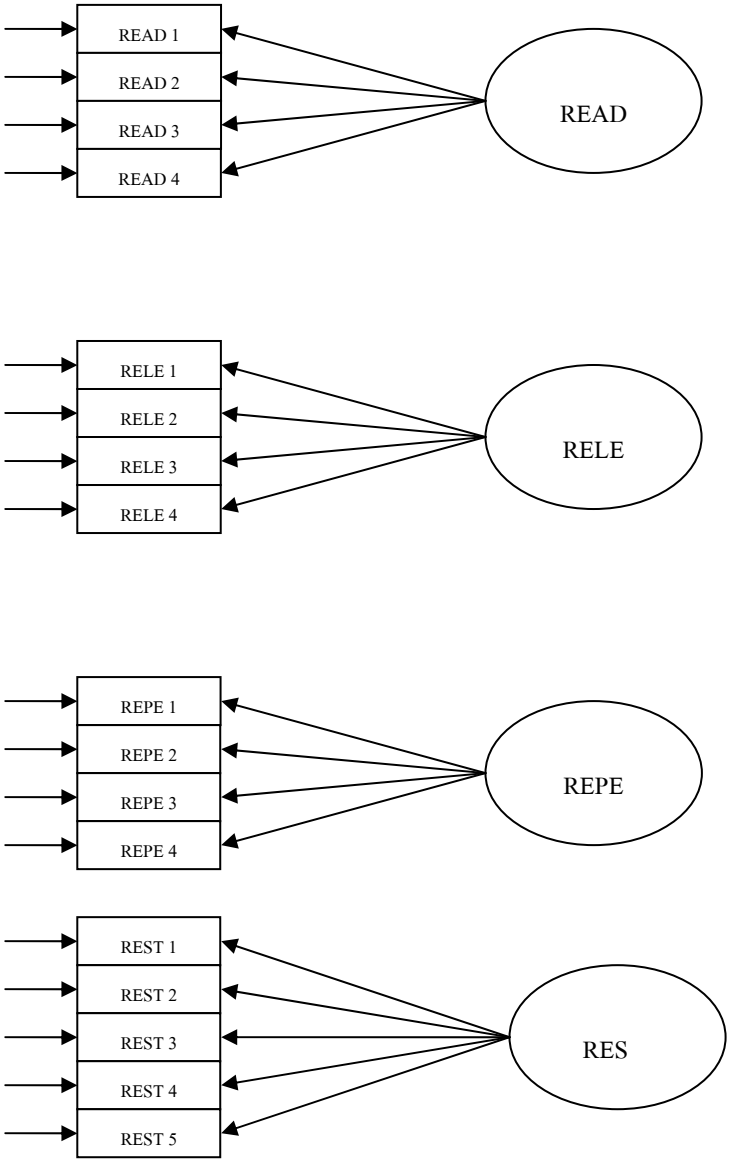
จากตารางที่ 9 – 23 ทำให้ได้โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังภาพที่ 8 และโมเดลการวัดการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกัน ดังภาพที่ 9 – 11 ตามลำดับ



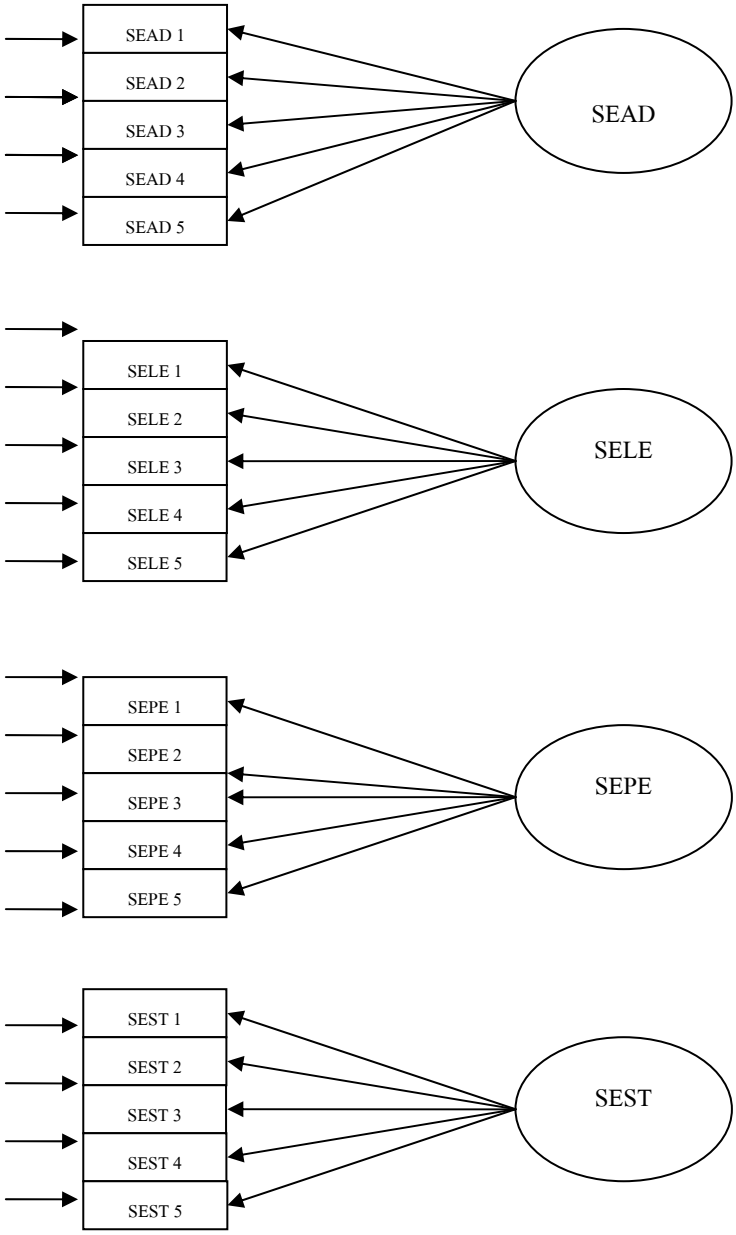
ภาพที่ 8 โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สามของตัวบ่งชี้รวมการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง



ภาพที่ 9 โมเดลการวัดการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลความพอประมาณ



ภาพที่ 10 โมเดลการวัดการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลความมีเหตุผล



ภาพที่ 11 โมเดลการวัดการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการมีภูมิคุ้ม

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยนำข้อมูลเชิงประจักษ์จากปรากฏการณ์จริง มาทดสอบกับกรอบแนวคิดที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นจากพระบรมราโชวาท พระราชดำรัส แนวคิด ทฤษฎี ตัวอย่างการปฏิบัติจริงและการสัมภาษณ์ ดังนั้นเพื่อให้ผลการวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงวิธีดำเนินการวิจัยในหัวข้อต่อไปนี้ตามลำดับ คือ ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล และขั้นตอนที่ 6 การอภิปรายผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในลักษณะกรอบแนวคิดขั้นต้น

การกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี การพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษาจากตำรา เอกสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการกำหนดนิยามพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. ศึกษาพระบรมราโชวาท พระราชดำรัส แนวคิด ทฤษฎี หลักการที่เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่างๆ รวมทั้งศึกษาสถานศึกษา องค์การ หน่วยงาน และบุคคลที่ประสบผลสำเร็จในการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากเอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. ศึกษาขอบข่าย ภารกิจ บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานรวมทั้งการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาแกนนำ นำร่องและเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงจากเอกสารทางวิชาการของนักบริหาร นักวิชาการ นักการศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิพร้อมทั้งสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนหรือรองผู้อำนวยการโรงเรียน และครูที่ได้รับมอบหมายในโรงเรียนแกนนำเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อทราบแนวทางบริบทของการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4. นำข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์มาสังเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อสร้างกรอบแนวคิดขั้นต้นในการวิจัย แล้วนำไปสร้างเครื่องมือวิจัย ดังขั้นตอนที่ 2 ของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในส่วนที่เกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยสร้างเองทั้งหมด โดยคำนึงถึงการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาตัวแปรที่มีคุณลักษณะแฝง

ตอนที่ 1 แบบสอบถามปลายปิด (closed-ended question) เกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล (informant) เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-list) ได้แก่ เพศ และตำแหน่งปฏิบัติงานในสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามแบบนำคำถามมาเรียงต่อกันในตารางโดยใช้ตัวเลือกร่วมกันเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแบบมาตรประเมินค่า (rating scale) 5 ระดับ ซึ่งมีรายละเอียดอันดับคะแนนที่ให้ความหมาย คือ 5 หมายถึง ตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมมากที่สุด 4 หมายถึงตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมมาก 3 หมายถึงตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมปานกลาง 2 หมายถึง ตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมน้อย และ 1 หมายถึงตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมน้อยที่สุด โดยจัดเรียงเนื้อหา ข้อคำถาม ตามลำดับขององค์ประกอบที่นำมาศึกษา ดังนี้

1. องค์ประกอบความพอประมาณด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา
2. องค์ประกอบความพอประมาณด้านการจัดการเรียนรู้
3. องค์ประกอบความพอประมาณด้านพัฒนาบุคลากร
4. องค์ประกอบความพอประมาณด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
5. องค์ประกอบความมีเหตุผลด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา
6. องค์ประกอบความมีเหตุผลด้านการจัดการเรียนรู้
7. องค์ประกอบความมีเหตุผลด้านพัฒนาบุคลากร
8. องค์ประกอบความมีเหตุผลด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
9. องค์ประกอบการมีภูมิคุ้มกันด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา
10. องค์ประกอบการมีภูมิคุ้มกันด้านการจัดการเรียนรู้
11. องค์ประกอบการมีภูมิคุ้มกันด้านพัฒนาบุคลากร
12. องค์ประกอบการมีภูมิคุ้มกันด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการสร้างแบบสอบถามตามลักษณะที่กล่าวถึงในขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยได้ตระหนักในการสร้างแบบสอบถามให้เป็นไปตามหลักวิชาการที่ถูกต้อง และการได้แบบสอบถามที่ดีมีคุณภาพ ซึ่งการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัยที่สำคัญคือ ความตรง (validity) และความเที่ยง (reliability) (สุวิมล ติรกานันท์, 2550) ดังนั้นผู้วิจัยพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามการวิจัย ดังนี้

1. สร้างร่างแบบสอบถามเพื่อใช้สอบถามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยอาศัยกรอบแนวคิดที่ได้จากการสังเคราะห์ในวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 แล้วผู้วิจัยนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความครอบคลุมขององค์ประกอบของตัวบ่งชี้ ความถูกต้องเหมาะสมในด้านการใช้ภาษา ความเรียบร้อยและนำข้อเสนอแนะที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไข

2. นำร่างแบบสอบถามที่แก้ไข ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญ (expert) จำนวน 5 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านความรอบรู้ เข้าใจในเรื่องการจัดการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ว่า ข้อคำถามตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นข้อคำถามที่สอดคล้องกับตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย มีความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาเชิงทฤษฎีที่ได้ศึกษาวิเคราะห์และนิยามศัพท์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยหาดัชนีที่สอดคล้องกันตามวัตถุประสงค์ (index of item objective congruence/ IOC) ตามแนวคิดของ Hemphill & Westie หรือดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและนิยามเชิงปฏิบัติการ ที่เป็นความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (ธีระวุฒิ เอกะกุล, 2549 ; สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2549 ; สุวิมล ติรกานันท์, 2550) เพื่อพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ที่มีค่าตั้งแต่ 0.75 ขึ้นไปจึงจะถือว่าแบบสอบถามนั้นมีความตรงเชิงเนื้อหา และเป็นที่ยอมรับในทางการวิจัยได้ และแสดงว่าตัวบ่งชี้นั้นสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย/เนื้อหาที่มุ่งวัด (ธีระวุฒิ เอกะกุล, 2549 ; ศิริชัย กาญจนวาสี, 2544) พบว่า ข้อคำถามทั้ง 59 ข้อ มีค่าตั้งแต่ 0.80 – 1.00 ซึ่งสามารถตัดสินได้ว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องเหมาะสมกับนิยามเชิงปฏิบัติการ หลังจากนั้นได้ปรับปรุงข้อคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปทดลองใช้ต่อไป

3. นำร่างแบบสอบถามที่ได้จากการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องที่อยู่ในระดับที่เหมาะสมไปหาค่าความเที่ยง (reliability) เพื่อวัดความสอดคล้องภายใน (Measure of Internal Consistency) ว่าแบบสอบถามนั้นไม่ว่าจะใช้สอบถามกลุ่มตัวอย่างกี่ครั้ง หรือไม่ว่าจะนำไปสอบถามบุคคลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างใดจะได้รับคำตอบที่ค่อนข้างแน่นอน โดยผู้วิจัยจะนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาแล้วไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล (informant) ซึ่งไม่ได้ถูกสุ่มเป็นกลุ่มตัวอย่างจริงในเขตตรวจราชการที่ 2 ที่ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่ายให้ได้ตามสัดส่วน จำนวน 30 แห่ง จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบัค (Cronbach's alpha coefficient) และนำผลคุณภาพเครื่องมือที่ทดลองใช้ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงข้อคำถามก่อนนำไปเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ในขั้นตอนต่อไป ผลการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือวัดตัวแปรที่ใช้ในงานวิจัย ดังแสดงในตารางที่ 24

ตารางที่ 24 ผลการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือวัดตัวแปร

ตัวแปรในแบบสอบถาม	จำนวนข้อ	ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา
1. ความพอประมาณ	22	.947
2. ความมีเหตุผล	17	.966
3. การมีภูมิคุ้มกัน	20	.972
รวม	59	.985

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปีการศึกษา 2551 จำนวน 32,186 โรง ซึ่งได้จากสำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2551) โดยมีผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้อำนวยการโรงเรียน หรือรองผู้อำนวยการโรงเรียนและครูที่ได้รับมอบหมาย

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปีการศึกษา 2551 ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi - Stage Random Sampling) ซึ่งหากกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Yamana (ชูศรี วงศ์รัตนะ, 2549) เมื่อขนาดกลุ่มประชากรเท่ากับ 32,186 โรง จะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 397 โรง (ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อน 5%) แต่เนื่องจากลักษณะข้อมูลการวิจัยต้องใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลชั้นสูงคือ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ จึงจำเป็นต้องกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างให้สอดคล้องกับสถิติแต่ละประเภทซึ่งนักวิจัยและนักสถิติหลายท่านได้ให้แนวทางสำหรับการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบ เช่น Saris และ Stronk horst (1984) กำหนดว่าควรใช้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับหรือมากกว่า 100 ส่วน Linderman, Merenda และGold (1980) ให้กฎง่ายๆ ว่าอัตราส่วนระหว่างหน่วยตัวอย่างและพารามิเตอร์หรือตัวแปรควรจะเป็น 20 ต่อ 1 (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2537) ซึ่งสอดคล้องกับสุวิมล ติรกานันท์ (2550) ที่กล่าวว่าการตรวจสอบความตรงตามโครงสร้าง (Construct validity) ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบควรมีจำนวนไม่ต่ำกว่า 20 เท่าของข้อคำถาม นอกจากนี้ สตีเวน เจ (1986) ได้กำหนดว่ากลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบควรใช้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 5 หน่วยต่อ 1 ตัวแปร ซึ่งสอดคล้องกับ Chou (1987 อ้างถึงใน ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์, 2543) ที่ได้เสนอแนะขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยกำหนดเป็นอัตราส่วนระหว่างจำนวนกลุ่มตัวอย่างต่อจำนวนพารามิเตอร์ที่ถูกประมาณค่าเป็นอัตราส่วนระหว่าง 5:1 ถึง 10:1 ตลอดจน Nunnally & Bernstein (1994) กล่าวว่าในการวิเคราะห์องค์ประกอบด้วยวิธีการประมาณค่าพารามิเตอร์แบบ Maximun likelihood โดยทั่วไปจะใช้กลุ่มตัวอย่างอยู่ในช่วง 100-200 หน่วย ซึ่งสอดคล้องกับฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์ (2543) ที่กล่าวว่าโดยทั่วไปแล้วขนาดของกลุ่มตัวอย่างต้องมีอย่างน้อย 200 สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กรอบแนวคิดในการวิจัยซึ่งเป็นโมเดลเชิงทฤษฎีจำนวน 59 ตัวบ่งชี้ และใช้อัตราส่วนระหว่างกลุ่มตัวอย่างและพารามิเตอร์หรือตัวแปรเป็น 10 :1 จะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 590 กลุ่มตัวอย่าง ถือได้ว่าไม่ต่ำกว่าเกณฑ์และเป็นไปตามที่นักวิจัยและนักสถิติได้ให้แนวทางไว้อันจะทำให้การวิเคราะห์องค์ประกอบมีความแม่นยำและสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์มากยิ่งขึ้น ขั้นตอนการสุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 1 เลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

จากเขตตรวจราชการทั้ง 12 เขต เลือกเขตตรวจราชการที่ 2 เหตุผลที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะเขตตรวจราชการที่ 2 เพียงเขตเดียวเพราะการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นนโยบายที่ได้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง การดำเนินงานและคุณลักษณะของสถานศึกษาในด้านสภาพของสถานศึกษาที่นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในแต่ละเขตตรวจราชการมีความคล้ายคลึงกัน ไม่มีเหตุการณ์ความวุ่นวายทางสังคม และการเมืองที่จะทำให้ปฏิบัติไม่ได้ จึงมีความเหมาะสมที่จะนำไปศึกษา ซึ่งเขตตรวจราชการที่ 2 ประกอบด้วยจังหวัดตาก พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย อุตรดิตถ์ กำแพงเพชร นครสวรรค์ พิจิตรและอุทัยธานี ซึ่งมีเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 20 เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา จำนวน 3,683 แห่ง ดังนี้

1. เขตพื้นที่การศึกษาตาก เขต 1 จำนวน 124 แห่ง
2. เขตพื้นที่การศึกษาตาก เขต 2 จำนวน 134 แห่ง

3. เขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1 จำนวน 152 แห่ง
4. เขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 2 จำนวน 153 แห่ง
5. เขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 3 จำนวน 185 แห่ง
6. เขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 จำนวน 183 แห่ง
7. เขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 จำนวน 186 แห่ง
8. เขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 จำนวน 233 แห่ง
9. เขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 จำนวน 159 แห่ง
10. เขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 2 จำนวน 201 แห่ง
11. เขตพื้นที่การศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 จำนวน 201 แห่ง
12. เขตพื้นที่การศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 จำนวน 114 แห่ง
13. เขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 จำนวน 228 แห่ง
14. เขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 2 จำนวน 210 แห่ง
15. เขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1 จำนวน 197 แห่ง
16. เขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2 จำนวน 161 แห่ง
17. เขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 จำนวน 231 แห่ง
18. เขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 จำนวน 195 แห่ง
19. เขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 2 จำนวน 177 แห่ง
20. เขตพื้นที่การศึกษาอุทัยธานี จำนวน 259 แห่ง

สุ่มสถานศึกษาแบบง่าย (simple random sampling)โดยใช้ตารางเลขสุ่ม (table of random number) ให้ได้ตามสัดส่วน ดังนี้

1. เขตพื้นที่การศึกษาตาก เขต 1 จำนวน 20 แห่ง
2. เขตพื้นที่การศึกษาตาก เขต 2 จำนวน 21 แห่ง
3. เขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1 จำนวน 24 แห่ง
4. เขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 2 จำนวน 25 แห่ง
5. เขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 3 จำนวน 30 แห่ง
6. เขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 จำนวน 29 แห่ง
7. เขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 จำนวน 30 แห่ง
8. เขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 จำนวน 37 แห่ง
9. เขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 จำนวน 25 แห่ง
10. เขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 2 จำนวน 32 แห่ง
11. เขตพื้นที่การศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 จำนวน 32 แห่ง
12. เขตพื้นที่การศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 จำนวน 18 แห่ง
13. เขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 จำนวน 37 แห่ง
14. เขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 2 จำนวน 34 แห่ง
15. เขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1 จำนวน 32 แห่ง
16. เขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2 จำนวน 26 แห่ง

17. เขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 จำนวน 37 แห่ง
18. เขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 จำนวน 31 แห่ง
19. เขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 2 จำนวน 28 แห่ง
20. เขตพื้นที่การศึกษาอุทัยธานี จำนวน 42 แห่ง

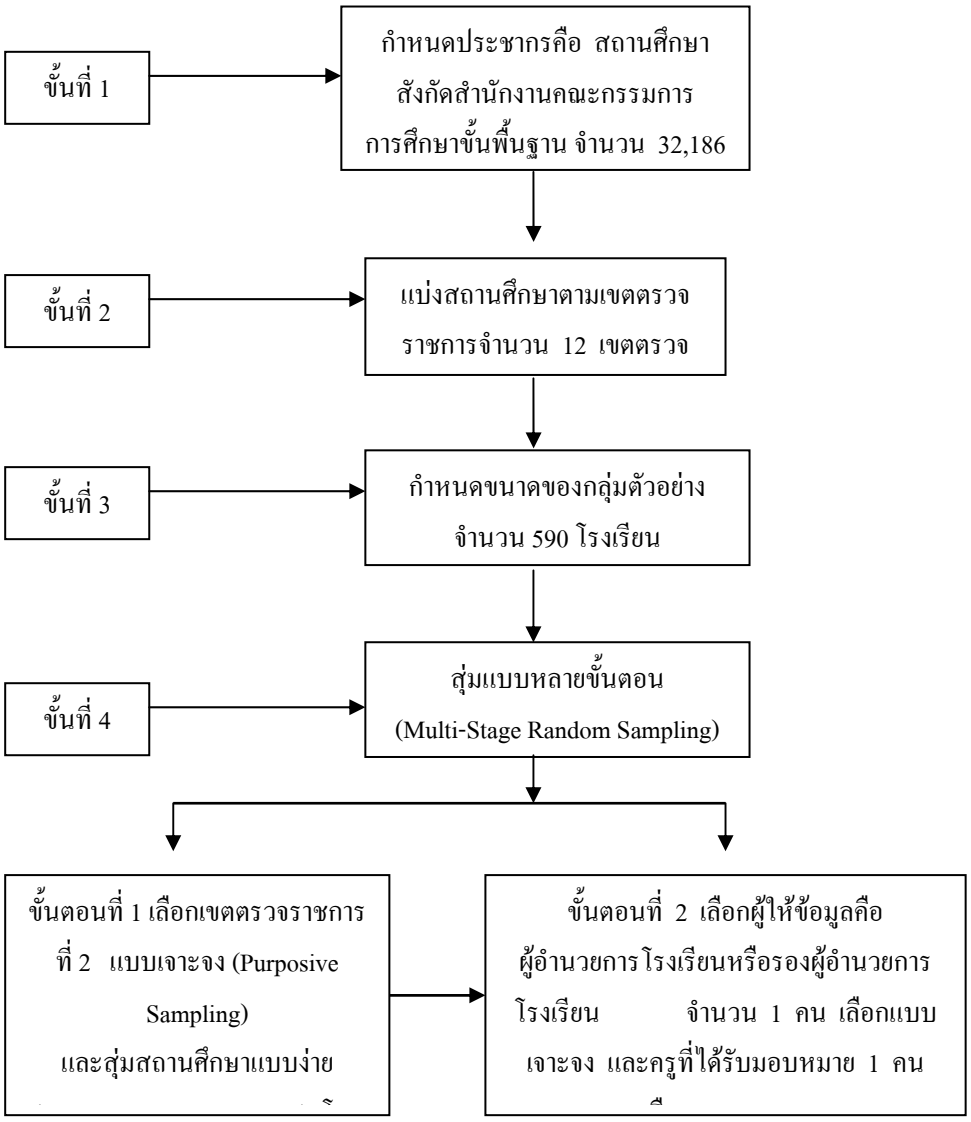
ขั้นตอนที่ 2 เลือกผู้ให้ข้อมูล จำนวนสถานศึกษาละ 2 คน ดังนี้

1. ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรองผู้อำนวยการโรงเรียนใช้การเลือกแบบเจาะจง (purposive) จำนวน 1 คน
2. ครูที่ได้รับมอบหมายใช้การเลือกแบบเจาะจง (purposive) จำนวน 1 คน

ตารางที่ 25 แสดงเขตพื้นที่การศึกษา จำนวนสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย

เขตตรวจราชการที่ 2	**จำนวน สถานศึกษา (แห่ง)**	**จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (แห่ง)**	**จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูล(คน)**
ตาก เขต 1	124	20	40
ตาก เขต 2	134	21	42
พิษณุโลก เขต 1	152	24	48
พิษณุโลก เขต 2	153	25	50
พิษณุโลก เขต 3	185	30	60
เพชรบูรณ์ เขต 1	183	29	58
เพชรบูรณ์ เขต 2	186	30	60
เพชรบูรณ์ เขต 3	233	37	74
สุโขทัย เขต 1	159	25	50
สุโขทัย เขต 2	201	32	64
อุตรดิตถ์ เขต 1	201	32	64
อุตรดิตถ์ เขต 2	114	18	36
กำแพงเพชร เขต 1	228	37	74
กำแพงเพชร เขต 2	210	34	68
นครสวรรค์ เขต 1	197	32	64
นครสวรรค์ เขต 2	161	26	52
นครสวรรค์ เขต 3	231	37	74
พิจิตร เขต 1	195	31	62
พิจิตร เขต 2	177	28	56
อุทัยธานี	259	42	84
รวม	3,683	590	1,180

ขั้นตอนการเลือกกลุ่มตัวอย่าง



ภาพที่ 12 แสดงขั้นตอนการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยตนเอง โดยมีหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลเพื่อทำวิทยานิพนธ์จากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการโรงเรียนในเขตตรวจราชการที่ 2 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม

ผู้วิจัยส่งแบบสอบถาม และหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยทางไปรษณีย์ จำนวน 1180 ฉบับ พร้อมทั้งขอความกรุณาและระบุระยะเวลาให้ผู้ตอบส่งแบบสอบถามคืนภายใน 4 สัปดาห์หรือเร็วที่สุดเท่าที่ผู้ตอบจะกรุณาได้ เมื่อผู้ตอบแบบสอบถามตอบเรียบร้อยแล้ว ให้ส่งแบบสอบถามมายัง

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยทำการตรวจสอบแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาทั้งหมด จากการตรวจสอบพบว่า แบบสอบถามมีความถูกต้องสมบูรณ์ทั้งหมด แล้วนำมาลงรหัสเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนต่อไป

2. วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถามในแบบสอบถามตอนที่ 1 โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percent) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

3. วิเคราะห์รวมค่าของข้อมูล (data aggregation) ในแบบสอบถามตอนที่ 2 เนื่องจากข้อมูลที่รวบรวมเป็นข้อมูลระดับบุคคล จึงนำมาวิเคราะห์รวมโดยใช้ค่าเฉลี่ยของบุคลากรในระดับสถานศึกษา ซึ่งเหตุผลที่ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มมาหาค่าเฉลี่ยนั้นก็เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความเป็นตัวแทนและไม่มีความลำเอียง (bias) จากการให้ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่ม

4. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) มาเปรียบเทียบกับการแปลผลที่กำหนด ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติระบุว่าการตีความหมายค่าตัวเลขของตัวบ่งชี้แต่ละตัวนั้นจะต้องนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่จัดทำไว้เพื่อจะบอกได้ว่าค่าตัวเลขที่ได้นั้นสูงหรือต่ำ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การแปลผล ดังนี้ (สุทธิธัช คนกาญจน์, 2547)

ค่าเฉลี่ย 4.50 ขึ้นไป หมายถึง เป็นตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49 หมายถึง เป็นตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49 หมายถึง เป็นตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายถึง เป็นตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.50 ลงมา หมายถึง เป็นตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

5. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) โดยการทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และกำหนดน้ำหนักตัวแปรย่อยที่ใช้ในการสร้างตัวบ่งชี้กับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อหาค่าน้ำหนักตัวแปรย่อยที่ใช้ในการสร้างตัวบ่งชี้ และทำการตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลการวิจัยที่เป็นโมเดลเชิงทฤษฎีซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นกับข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์

6. การตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งถ้าผลการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งแรกยังไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ผู้วิจัยต้องปรับโมเดลเพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งผู้วิจัยใช้ค่าสถิติตรวจสอบ ดังนี้ (Joreskog & Sorbom, 1993)

6.1 ค่าสถิติไค – สแควร์ (Chi - Square) เป็นค่าสถิติที่ใช้ทดสอบสมมุติฐานทางสถิติว่าฟังก์ชั่นความสอดคล้องมีค่าเป็นศูนย์ ถ้าค่าสถิติไค– สแควร์ มีค่าต่ำมาก หรือมีค่ายิ่งเข้าใกล้ศูนย์เท่าไร แสดงว่าข้อมูลโมเดลลิสเรลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ หรือพิจารณาค่าχ^2/ df ควรมีค่าน้อยกว่า 2.00 (Bollen, 1989; Diamantopoulos และ Siguaw, 2000)

6.2 ดัชนีวัดความกลมกลืน (Goodness of Fit Index = GFI) ซึ่งเป็นอัตราส่วนผลต่างระหว่างฟังก์ชั่นความสอดคล้องจากโมเดลก่อนและหลังปรับโมเดลกับฟังก์ชั่น ความสอดคล้องก่อนปรับโมเดล ค่า GFI ที่ยอมรับได้ควรมีค่ามากกว่า 0.90 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

6.3 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index = AGFI) ซึ่งนำ GFI มาปรับแก้และคำนึงถึงขนาดของตัวแปรและกลุ่มตัวอย่าง ค่านี้ใช้เช่นเดียวกับ GFI และค่า GFI และ AGFI มีค่าเท่ากับหรือเข้าใกล้ 1 ค่าที่ยอมรับได้ควรมีค่ามากกว่า 0.90 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

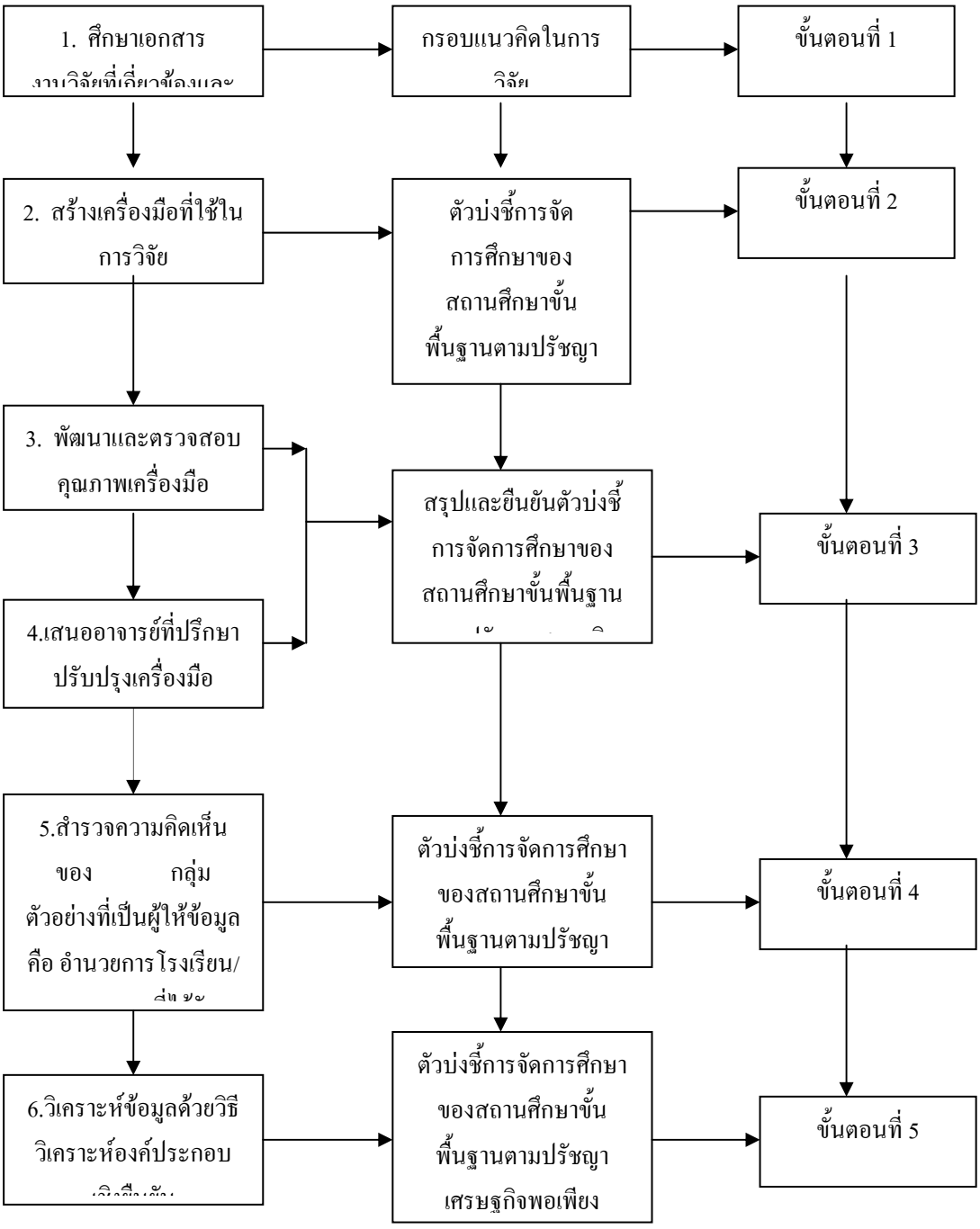
6.4 ค่า RMSEA (Striger's root mean square error of approximation) เป็นค่าที่บ่งบอกถึงความไม่สอดคล้องของโมเดลที่สร้างขึ้นกับเมทริกซ์ความแปรปรวนร่วมของประชากร ซึ่ง Browne & Cudeck (1993) เสนอให้อ่านค่า RMSEA ที่ 0.05 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลมาก (สุวิมล ติรกานันท์ 2550) แต่อย่างไรก็ตาม ค่าที่ใช้ได้และถือว่าโมเดลที่สร้างขึ้นสอดคล้องกับโมเดลไม่ควรจะเกิน .08

6.5 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องในรูปของความคลาดเคลื่อนได้แก่ ค่า Root Mean Square Residual (RMR) เป็นค่าที่วัดความคลาดเคลื่อนเฉลี่ยของข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่คลาดเคลื่อนไปจากโมเดลเชิงทฤษฎี (Average of the fitted residuals) ซึ่งโมเดลที่ดีควรมีค่า Residual เข้าใกล้ศูนย์ (สุวิมล ติรกานันท์, 2550) แล้วควรมีค่าน้อยกว่า 0.05 จึงจะสรุปได้ว่าโมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้เกณฑ์ในการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนระหว่างโมเดลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สรุปได้ตามตาราง

ตารางที่ 26 สรุปเกณฑ์ที่ใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้อง

ดัชนี	ระดับการยอมรับ
1. ค่าสถิติไค – สแควร์ (χ^2)	(χ^2) ที่ไม่มีนัยสำคัญ หรือค่า P-value สูงกว่า .05 หรือค่าχ^2/ df มีค่าน้อยกว่า 2.00 แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้อง
2. ค่า GFI	มีค่ามากกว่า 0.90 แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องมาก
3. ค่า AGFI	มีค่ามากกว่า 0.90 แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องมาก
4. ค่า RMSEA	มีค่าน้อยกว่า 0.05 แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องมาก
5. ค่า RMR	มีค่าน้อยกว่า 0.05 แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องมาก

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย



ภาพที่ 13 ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่นำเสนอในบทนี้ ประกอบด้วย ตอนที่ 1 การนำเสนอโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นองค์ประกอบของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตอนที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อสร้างสเกลองค์ประกอบ และตอนที่ 3 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อความสะดวกในการนำเสนอ ผู้วิจัยจึงกำหนดให้องค์ประกอบของตัวแปรการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แทนด้วย SE และใช้สัญลักษณ์แทนองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย ตัวบ่งชี้ และค่าสถิติต่างๆ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 27 สัญลักษณ์ที่ใช้แทนองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้

องค์ประกอบหลัก	สัญลักษณ์	องค์ประกอบย่อย	สัญลักษณ์	ตัวบ่งชี้	สัญลักษณ์
ด้านความพอประมาณ	MODE	การบริหารจัดการสถานศึกษา	MOAD	1. สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยกำหนดวิสัยทัศน์ที่ยึดตามหลักความพอประมาณ เช่น ด้านจิตใจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ เทคโนโลยีและเศรษฐกิจ	MOAD 1
				2. สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยกำหนดนโยบายจัดการศึกษาให้ผู้เรียนยึดหลักการพึ่งตนเอง	MOAD 2
				3. สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยมีแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่คำนึงความสมดุลตามศักยภาพของตน	MOAD 3

				4. สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยใช้ทรัพยากรทางการศึกษา เช่น งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์อย่างฉลาด รอบคอบและเกิดประโยชน์สูงสุด	MOAD 4

ตารางที่ 27 สัญลักษณ์ที่ใช้แทนองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก	**สัญลักษณ์**	**องค์ประกอบย่อย**	**สัญลักษณ์**	**ตัวบ่งชี้**	**สัญลักษณ์**
ด้านความพอประมาณ (ต่อ)		การบริหารจัดการสถานศึกษา (ต่อ)		5. สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยใช้พื้นที่และอาคารสถานที่ภายในสถานศึกษาโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและพึ่งตนเองเป็นหลัก	MOAD 5
				6. ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการสถานศึกษาด้านความพอประมาณตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	MOAD 6
		การจัดการเรียนรู้	MOLE	1. สถานศึกษาของท่านกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนให้มีความรู้วิชาการ ความรู้ปฏิบัติ และความรู้คิดอ่านที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมดุลที่ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป	MOLE 1
				2. สถานศึกษาของท่านจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งการสอน การอบรม การใช้หลักวิชาและวิธีจัดการเรียนรู้อย่าง สมดุลที่ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป	MOLE 2

				3. สถานศึกษาของท่านจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ลักษณะต่าง ๆ พร้อมกัน ได้แก่ เรียนรู้ตามความรู้ความคิดของผู้อื่น การเรียนรู้ด้วยการคิดพิจารณาให้เห็นเหตุผล และการเรียนรู้ด้วยการฝึกปฏิบัติ ทั้งหมดนี้ได้อยู่บนพื้นฐานของความสมดุลที่ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป	MOLE 3
				4. สถานศึกษาของท่านนำวัสดุและทรัพยากรในท้องถิ่นมาผลิตและประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้/แหล่งเรียนรู้ ทั้งนี้อยู่บนพื้นฐานของความพอดีที่ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป	MOLE 4

ตารางที่ 27 สัญลักษณ์ที่ใช้แทนองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก	**สัญลักษณ์**	**องค์ประกอบย่อย**	**สัญลักษณ์**	**ตัวบ่งชี้**	**สัญลักษณ์**
ด้านความพอประมาณ (ต่อ)		การจัดการเรียนรู้ (ต่อ)		5. สถานศึกษาของท่านบูรณาการหรือผสมผสานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องความประหยัดและการพึ่งตนเองไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือบางกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ การงานอาชีพ	MOLE 5
				6. ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมี การจัดการเรียนรู้ด้านความพอประมาณที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	MOLE 6

		การพัฒนาบุคลากร	MOPE	1. สถานศึกษาของท่านตั้งคณะกรรมการเพื่อรับผิดชอบการพัฒนาบุคลากรบนพื้นฐานของความพอดีที่ไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไป	MOPE 1
				2. สถานศึกษาของท่านพัฒนาบุคลากรเพื่อให้เป็นบุคคลที่มีความสามารถพึ่งตนเอง	MOPE 2
				3. บุคลากรในสถานศึกษาของท่านได้รับการพัฒนาให้ช่วยเหลือแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกันทั้งหมดนี้อยู่บนพื้นฐานของความพอประมาณ	MOPE 3
				4. ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมีการพัฒนาบุคลากรเรื่องความประหยัดและการพึ่งตนเองที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	MOPE 4

ตารางที่ 27 สัญลักษณ์ที่ใช้แทนองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก	**สัญลักษณ์**	**องค์ประกอบย่อย**	**สัญลักษณ์**	**ตัวบ่งชี้**	**สัญลักษณ์**

ด้านความพอประมาณ (ต่อ)		กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	MOST	1. สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านเศรษฐกิจ เช่น กิจกรรมบันทึกบัญชีรายรับรายจ่าย กิจกรรมสัปดาห์การออมและโครงการธนาคารโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย	MOST 1
				2. สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านสังคม เช่น กิจกรรมลด ละ เลิก อบายมุข กิจกรรมช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และกิจกรรมปลูกจิตสำนึกสาธารณะ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการพึ่งตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น	MOST 2
				3. สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการสวนพฤษศาสตร์ โครงการห้องเรียนสีเขียว และกิจกรรมค่ายอนุรักษ์อุทยานการศึกษา ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนมีรู้จักการประหยัดและไม่เบียดเบียนผู้อื่น	MOST 3
				4. สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านวัฒนธรรม เช่น กิจกรรมอนุรักษ์ประเพณีพื้นบ้าน กิจกรรมการใช้ภาษาประจำท้องถิ่น และกิจกรรมปลูกฝังมรรยาทไทย ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการพึ่งตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น	MOST 4
				5. สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านศาสนา เช่น โครงการวิถีพุทธ กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา และกิจกรรมฝึกสมาธิก่อนเข้าเรียน ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการพึ่งตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น	MOST 5

				6. ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมีโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้าน ความพอประมาณที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	MOST 6

ตารางที่ 27 สัญลักษณ์ที่ใช้แทนองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก	**สัญลักษณ์**	**องค์ประกอบย่อย**	**สัญลักษณ์**	**ตัวบ่งชี้**	**สัญลักษณ์**
ด้านความมีเหตุผล	REAS	การบริหารจัดการสถานศึกษา	READ	1. สถานศึกษาของท่านบริหารจัดการสถานศึกษาบนพื้นฐานของความมีเหตุผล เช่น ยึดความประหยัด ลดความฟุ่มเฟือยและความถูกต้องสุจริต ยุติธรรม	READ 1
				2. สถานศึกษาของท่านบริหารจัดการอย่างเป็นเครือข่ายที่ร่วมมือกับองค์กร ชุมชน และบุคคลอื่นอย่างมีเหตุผล ถี่ถ้วนและรอบคอบ	READ 2
				3. สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยนำวัสดุหรือทรัพยากรที่หาได้ในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการสถานศึกษาอย่างรอบคอบ	READ 3
				4. ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการสถานศึกษาด้านความมีเหตุผลที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	READ 4
		การจัดการเรียนรู้	RELE	1. สถานศึกษาของท่านจัดการเรียนรู้โดยมีหลักสูตรที่สอดคล้องหลักสูตรแกนกลางของการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งตอบสนองความต้องการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน บนพื้นฐานของความมีเหตุผล ถี่ถ้วนและรอบคอบ	RELE 1

				2. สถานศึกษาของท่านจัดการเรียนรู้โดยมีหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน และสภาพแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่นหรือชุมชนอย่างมีเหตุผล ถี่ถ้วนและรอบคอบ	RELE 2
				3. สถานศึกษาของท่านจัดการเรียนรู้โดยพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพเหตุการณ์ปัจจุบันและการเปลี่ยนแปลงบนพื้นฐานของความมีเหตุผล ถี่ถ้วนและรอบคอบ	RELE 3

ตารางที่ 27 สัญลักษณ์ที่ใช้แทนองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก	**สัญลักษณ์**	**องค์ประกอบย่อย**	**สัญลักษณ์**	**ตัวบ่งชี้**	**สัญลักษณ์**
ด้านความมีเหตุผล (ต่อ)		การจัดการเรียนรู้ (ต่อ)		4. ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมี การจัดการเรียนรู้ด้านความมีเหตุผลที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	RELE 4
		การพัฒนาบุคลากร	REPE	1. สถานศึกษาของท่านมีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้บุคลากรได้พัฒนาตนเองและแสวงหาความรู้ใหม่ที่อยู่บนพื้นฐานของเหตุผล	REPE 1
				2. สถานศึกษาของท่านมีแหล่งเรียนรู้ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับความมีเหตุผล ถี่ถ้วนและรอบคอบ	REPE 2
				3. สถานศึกษาของท่านพัฒนาบุคลากรให้ปฏิบัติงานอย่างเชื่อมโยง และประสานงานกันอย่างรอบคอบ	REPE 3

				4. ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมีการพัฒนาบุคลากรด้านความมีเหตุผลที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	REPE 4
		กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	REST	1. สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและตัดสินใจได้อย่างรอบคอบ	REST 1
				2. สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านความมีเหตุผลตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร	REST 2
				3. สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ฝึกการใช้สติปัญญา คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และจินตนาการเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและตัดสินใจได้อย่างถี่ถ้วน รอบคอบบนพื้นฐานของความมีเหตุผล	REST 3

ตารางที่ 27 สัญลักษณ์ที่ใช้แทนองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก	**สัญลักษณ์**	**องค์ประกอบย่อย**	**สัญลักษณ์**	**ตัวบ่งชี้**	**สัญลักษณ์**
ด้านความมีเหตุผล (ต่อ)		กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (ต่อ)		4. สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ทักษะ และเจตคติเพิ่มเติมจากในชั้นเรียน ทั้งนี้ อยู่บนพื้นฐานของความถี่ถ้วนและรอบคอบ	REST 4

				5. ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมีโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านความมีเหตุผลที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	REST 5
การมีภูมิคุ้มกัน	SELF	การบริหารจัดการสถานศึกษา	SEAD	1. สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยพัฒนาและปรับปรุงการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ (PDCA) เพื่อให้สถานศึกษามีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	SEAD 1
				2. สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยนำข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษามาใช้ในการวางแผน ตัดสินใจ และดำเนินการทุกขั้นตอน เพื่อให้สถานศึกษามีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	SEAD 2
				3. สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยมีการนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบ ทบทวนและประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	SEAD 3
				4. สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ผู้เรียน และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา/ปรับปรุงการบริหารจัดการศึกษาเพื่อให้สถานศึกษามีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	SEAD 4

ตารางที่ 27 สัญลักษณ์ที่ใช้แทนองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก	สัญลักษณ์	องค์ประกอบย่อย	สัญลักษณ์	ตัวบ่งชี้	สัญลักษณ์
การมีภูมิคุ้มกัน (ต่อ)		การบริหารจัดการสถานศึกษา (ต่อ)		5. ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการสถานศึกษาด้านการมีภูมิคุ้มกันที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	SEAD 5
		การจัดการเรียนรู้	SELE	1. สถานศึกษาของท่านพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	SELE 1
				2. สถานศึกษาของท่านจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงหลักจิตวิทยา พัฒนาการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	SELE 2
				3. สถานศึกษาของท่านเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้ปกครอง ภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	SELE 3

				4. สถานศึกษาของท่านประเมินผู้เรียนอย่างหลากหลายทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	SELE 4
				5. ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมี การจัดการเรียนรู้ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	SELE 5

ตารางที่ 27 สัญลักษณ์ที่ใช้แทนองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก	**สัญลักษณ์**	**องค์ประกอบย่อย**	**สัญลักษณ์**	**ตัวบ่งชี้**	**สัญลักษณ์**
การมีภูมิคุ้มกัน (ต่อ)		การพัฒนาบุคลากร	SEPE	1. สถานศึกษาของท่านพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และประสบการณ์เกี่ยวกับวิชาความรู้ และวิธีจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ เพื่อให้บุคลากรมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	SEPE 1
				2. สถานศึกษาของท่านพัฒนาบุคลากรให้สามารถจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการองค์ความรู้ด้วยการนำวิชาการมาประยุกต์เข้าด้วยกัน เพื่อให้บุคลากรมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	SEPE2

				3. สถานศึกษาของท่านอบรมบุคลากรทุกประเภทให้มีความรู้ ทักษะและประสบการณ์ ทั้งนี้ เพื่อให้บุคลากรมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	SEPE 3
				4. สถานศึกษาของท่านส่งเสริมหรือพัฒนาบุคลากรให้ปฏิบัติตามคุณธรรม 4 ประการ คือ การรักษาความสัจ การรู้จักข่มใจตนเอง การอดทน อดกลั้นและอดออม และการรู้จักละวางความชั่ว ทั้งนี้ เพื่อให้บุคลากรมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	SEPE 4
				5. ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมีการพัฒนาบุคลากรด้านการมีภูมิคุ้มกันที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	SEPE 5

ตารางที่ 27 สัญลักษณ์ที่ใช้แทนองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก	สัญลักษณ์	องค์ประกอบย่อย	สัญลักษณ์	ตัวบ่งชี้	สัญลักษณ์

การมีภูมิคุ้มกัน (ต่อ)		กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	SEST	1. สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามความต้องการ ความถนัด และความสนใจทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	SEST 1
				2. สถานศึกษาของท่านจัดโครงการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ทำให้มีโอกาสแนะแนวผู้เรียนให้สามารถตัดสินใจประกอบอาชีพทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	SEST 2
				3. สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สอดคล้องกับภูมิสังคมทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	SEST 3
				4. สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เกื้อกูลท้องถิ่น/ชุมชนทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	SEST 4
				5. ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมีโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านการมีภูมิคุ้มกันที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	SEST 5

สัญลักษณ์ที่ใช้แทนค่าและความหมายทางสถิติ ประกอบด้วย

$\bar{x}$ แทน ค่าเฉลี่ย (MEAN)

SD แทน ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

GFI แทน ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of Fit Index)

AGFI	แทน ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index)
RMR	แทน ดัชนีวัดความสอดคล้องในรูปของความคลาดเคลื่อน (Root Mean Square Residual)
RMSEA	แทน ค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (Striger's Root Mean Square Error of Approximation)
df	แทน ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (degree of freedom)
p	แทน ระดับนัยสำคัญทางสถิติ
b	แทน น้ำหนักองค์ประกอบ
Z	แทน ค่าสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบ
SE	แทน ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard Error) ของน้ำหนักองค์ประกอบ
e	แทน ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Error) ของตัวบ่งชี้
○	แทน องค์ประกอบหลัก
⬭	แทน องค์ประกอบย่อย
▭	แทน ตัวบ่งชี้
→	แทน ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปร
↔	แทน สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นองค์ประกอบของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับข้อมูลเชิงประจักษ์

1. ตอนที่ 1 การนำเสนอโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการที่ผู้วิจัยสังเคราะห์เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่รับผิดชอบรับผิดชอบเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ได้โมเดลเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวกับตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมจำนวนทั้งสิ้น 59 ตัวบ่งชี้ โดยโมเดลนี้มีลักษณะเป็นโมเดล การวิคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สาม (Third Order Confirmatory Factor Analysis) ดังแสดงในภาพประกอบ 8

การวิเคราะห์โมเดลตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สาม (Confirmatory Factor Analysis : CFA) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เหตุผลที่ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันแทนการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) มี 3 ประการ คือ 1) การวิเคราะห์ครั้งนี้มีโมเดลทางทฤษฎีที่ต้องการตรวจสอบว่าโมเดลและข้อมูลมีความสอดคล้องกันเพียงใด ซึ่งการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจเหมาะสำหรับการศึกษาคุณลักษณะที่ยังไม่มีทฤษฎีหรือโมเดลการวัด 2) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันมีการผ่อนคลายข้อตกลงเบื้องต้นให้สอดคล้องกับข้อมูลตามสภาพที่เป็นจริง ทำให้ผลการวิเคราะห์มีความถูกต้องมากขึ้น แตกต่างจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจซึ่งมีข้อตกลงเบื้องต้นที่เข้มงวดและไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริง เช่น ความคลาดเคลื่อนต้องเป็นอิสระต่อกัน เป็นต้น 3) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันจะแปลความหมายได้ง่าย และมีความถูกต้อง เพราะมีค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืน (Goodness of fit test)

การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความจำเป็น ต้องวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สาม (third confirmatory factor analysis) เนื่องจากโมเดลโปรแกรมสำเร็จรูปแบบมีตัวแปรแฝง เป็นโมเดลที่เป็นแบบการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สาม จึงไม่สามารถใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์ในครั้งเดียวได้ เนื่องจากข้อจำกัดของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการวิเคราะห์ที่สามารถวิเคราะห์องค์ประกอบได้อันดับที่หนึ่งและอันดับที่สองเท่านั้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องแยกการวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนแรกเป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และตอนที่สองเป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิเคราะห์ที่ได้ซึ่งตามหลักสถิติแล้วผลการวิเคราะห์จะใกล้เคียงกับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สาม (สมเกียรติ ทานอก, 2539 อ้างถึงในวิลาวัลย์ มาคุ้ม, 2549)

2. ตอนที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อสร้างสเกลองค์ประกอบ

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันในตอนนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และนำมาสร้างสเกลองค์ประกอบสำหรับนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองต่อไป

เนื่องจากข้อจำกัดของพื้นที่ในการทำงานของโปรแกรมสำเร็จรูป ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันจากองค์ประกอบย่อย 12 องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ทั้งหมด 59 ตัวบ่งชี้ได้ในครั้งเดียว ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการแบ่งการวิเคราะห์โดยพิจารณาจากความสัมพันธ์ขององค์ประกอบย่อยและตัวบ่งชี้รวมทั้งความเหมาะสมกับขนาดของโปรแกรมสำเร็จรูปที่สามารถทำการวิเคราะห์ได้เป็นหลัก ผู้วิจัยจึงได้แยกวิเคราะห์โมเดลย่อยทั้งหมด 3 โมเดล ดังนี้

1) องค์ประกอบหลักด้านความพอประมาณ มีองค์ประกอบย่อยจำนวน 4 องค์ประกอบ มีตัวบ่งชี้จำนวน 22 ตัวบ่งชี้

2) องค์ประกอบหลักด้านความมีเหตุผล มีองค์ประกอบย่อยจำนวน 4 องค์ประกอบ มีตัวบ่งชี้จำนวน 17 ตัวบ่งชี้

3) องค์ประกอบหลักด้านการมีภูมิคุ้มกัน มีองค์ประกอบย่อยจำนวน 4 องค์ประกอบ มีตัวบ่งชี้จำนวน 20 ตัวบ่งชี้

ลักษณะของโมเดลดังกล่าวข้างต้นนี้ แสดงในรูปของโมเดลโปรแกรมสำเร็จรูปหรือโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นองค์ประกอบ ดังแสดงในภาพประกอบที่ 9 – 11

ก่อนทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ ผู้วิจัยได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้ต่างๆ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของเมทริกซ์สัมพันธ์ที่จะนำไปใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้ที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แตกต่างจากศูนย์หรือไม่ ถ้าตัวแปรไม่มีความสัมพันธ์กัน แสดงว่าไม่มีองค์ประกอบร่วม และไม่มีประโยชน์ที่จะนำเมทริกซ์นั้นไปวิเคราะห์ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) สำหรับค่าสถิติที่จะนำไปใช้ คือ ค่าสถิติของ Bartlett ซึ่งเป็นค่าสถิติทดสอบสมมุติฐานว่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์นั้นเป็นเมทริกซ์เอกลักษณ์หรือไม่ (identity matrix) โดยพิจารณาที่ค่า Bartlett's test of Sphericity และค่าความน่าจะเป็นว่ามีความสัมพันธ์เหมาะสมกันเพียงพอที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบต่อไป โดยพิจารณาที่การมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังพิจารณาได้จากค่าดัชนีไกเซอร์ – ไมเยอร์ – ออลคิล (Kaiser – Mayer – Olkin Measures of Sampling Adequace MSA) ซึ่งคิมและมัชเลอร์ (Kim & Muclle, 1978 อ้างถึงใน สมเกียรติ ทานอก, 2539) ได้เสนอไว้ว่า ถ้ามีค่ามากกว่า .80 ดีมาก และถ้ามีค่าน้อยกว่า .50 ใช้ไม่ได้

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวแปรที่บ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกเป็นรายโมเดล ดังแสดงในตารางที่ 28 – 30

จากตารางที่ 28 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวแปรที่ที่บ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โมเดลความพอประมาณ (MODE) พบว่าตัวบ่งชี้ทั้ง 22 ตัวบ่งชี้ มีความสัมพันธ์กันเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($p < .01$) โดยตัวบ่งชี้ที่มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างสูง คือ บุคลากรในสถานศึกษาของท่านได้รับการพัฒนาให้ช่วยเหลือ แบ่งปันความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ทั้งหมดนี้ อยู่บนพื้นฐานของความพอประมาณ (MOPE3) และ สถานศึกษาของท่านมีการพัฒนาบุคลากรเรื่องความประหยัดและการพึ่งตนเองที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (MOPE4) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .714 ส่วนตัวบ่งชี้ที่มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างต่ำ คือ สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยใช้พื้นที่และอาคารสถานที่ภายในสถานศึกษาโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและพึ่งตนเองเป็นหลัก (MOAD5) และ สถานศึกษาของท่านตั้งคณะกรรมการเพื่อรับผิดชอบการพัฒนาบุคลากรบนพื้นฐานของความพอดีที่ไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไป (MOPE1) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .292

จากตารางที่ 29 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวแปรที่ที่บ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โมเดลความมีเหตุผล (REAS) พบว่า ตัวบ่งชี้ทั้ง 17 ตัวบ่งชี้ มีความสัมพันธ์กันเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($p < .01$) โดยตัวบ่งชี้ที่มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างสูง คือ สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้ฝึกการใช้สติปัญญา คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และจินตนาการเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและตัดสินใจได้อย่างถี่ถ้วน รอบคอบ บนพื้นฐานของความมีเหตุผล (REST3) และ สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และเจตคติเพิ่มเติมจากในชั้นเรียน ทั้งนี้ อยู่บนพื้นฐานของความถี่ถ้วนและรอบคอบ (REST4) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .783 ส่วนตัวบ่งชี้ที่มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างต่ำ คือ สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการบนพื้นฐานของความมีเหตุผล เช่น ยึดความประหยัด ลดความฟุ่มเฟือยและความถูกต้องสุจริต ยุติธรรม (READ1) และ สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และเจตคติเพิ่มเติมจากในชั้นเรียน ทั้งนี้ อยู่บนพื้นฐานของความถี่ถ้วนและรอบคอบ (REST4) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .486

จากตารางที่ 30 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวแปรที่ที่บ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โมเดลการมีภูมิคุ้มกัน (SELF) พบว่า ตัวบ่งชี้ทั้ง 20 ตัวบ่งชี้ มีความสัมพันธ์กันเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($p < .01$) โดยตัวบ่งชี้ที่มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างสูง คือ สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เกื้อกูลท้องถิ่น/ชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้ (SEST4) และ ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมีโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านการมีภูมิคุ้มกันที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (SEST5) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .839 ส่วนตัวบ่งชี้ที่มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างต่ำ คือ สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ผู้เรียน และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา/ปรับปรุงการบริหารจัดการศึกษาเพื่อให้สถานศึกษามีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้ (SEAD4) และ สถานศึกษาของท่านจัดโครงการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ทำให้มีโอกาสแนะแนวผู้เรียนให้สามารถตัดสินใจประกอบอาชีพทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้ (SEST2) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .499

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวแปรที่บ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากตาราง 28 – 30 พบว่า ในแต่ละโมเดลตัวบ่งชี้มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($p < .01$) ทุกค่า ต่อจากนั้นผู้วิจัยได้พิจารณาค่าสถิตอื่นๆ ที่ใช้ในการพิจารณาความเหมาะสม ได้แก่ ค่าสถิติของ Bartlett และค่าดัชนีไกเซอร์-ไมเยอร์-ออลคิล (Kaiser-Mayer-Olkin Measures of Sampling Adequacy MSA) จำแนกตามโมเดลย่อยคือ โมเดลความพอประมาณ โมเดลความมีเหตุผล และโมเดลการมีภูมิคุ้มกัน ดังแสดงในตารางที่ 31

ตารางที่ 31 ค่าสถิติ Bartlett และค่าดัชนีไกเซอร์-ไมเยอร์-ออลคิล (Kaiser-Mayer-Olkin Measures of Sampling Adequacy MSA) ของโมเดลย่อยการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

โมเดล	Bartlett's test of	p	Kaiser-Mayer-Olkin Measures of Sampling

	Sphericity		Adequacy MSA
ความพอประมาณ	8045.259	.000	.959
ความมีเหตุผล	9062.993	.000	.968
การมีภูมิคุ้มกัน	11972.005	.000	.969

จากตารางที่ 31 ผลการวิเคราะห์เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของเมทริกซ์สหสัมพันธ์ก่อนนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์ อย่างนัยสำคัญทางสถิติ โดยค่า Bartlett's test of Sericity มีค่าเท่ากับ 8045.259, 9062.993 และ 11972.005 ตามลำดับ ซึ่งค่าความน่าจะเป็นน้อยกว่า .000 ($p < .01$) ส่วนค่าดัชนีไกเซอร์-ไมเยอร์-ออลคิล (Kaiser-Mayer-Olkin Measures of Sampling Adequacy MSA) มีค่าเท่ากับ .959, .968 และ .969 ตามลำดับ โดยทุกค่ามีค่ามากกว่า .80 แสดงว่าตัวบ่งชี้มีความสัมพันธ์กันดีมาก สามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ ซึ่งเป็นไปตามข้อเสนอของคิมและมัชเลอร์ ที่ว่า ถ้ามีค่ามากกกว่า .80 ดีมาก และถ้ามีค่าน้อยกว่า .50 ใช้ไม่ได้ (Kim and Mucller, 1978 อ้างถึงใน สมเกียรติ ทานอก, 2539)

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อสร้างสเกลองค์ประกอบมาตรฐานจากตัวบ่งชี้ จำนวน 59 ตัวบ่งชี้ ตามโมเดลย่อยทั้ง 3 โมเดล เนื่องจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งแรกไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนด จึงได้ปรับโมเดลและหยุดปรับโมเดลเมื่อพบว่าผลการวิเคราะห์เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งโมเดลความพอประมาณได้รับค่าความคาดเคลื่อน 13 ค่า โมเดลความมีเหตุผลปรับค่าความคาดเคลื่อนแต่ละโมเดล การมีภูมิคุ้มกันได้ปรับค่าความคาดเคลื่อน 12 ค่า โดยมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. โมเดลความพอประมาณ

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลความพอประมาณ (MODE) ผลการวิเคราะห์ดังแสดงในตารางที่ 32 และภาพประกอบที่ 14

ตารางที่ 32 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โมเดลความพอประมาณ

องค์ประกอบย่อย	**ตัวบ่งชี้**	**น้ำหนักองค์ประกอบ b(SE)**	**สปส. การพยากรณ์ (R^2)**	**สปส.คะแนนองค์ประกอบ (FS)**	**ความคลาดเคลื่อนของตัวบ่งชี้ (e)**
MOAD	1	0.39**(0.02)	0.51	0.26	0.15
	2	0.39**(0.02)	0.55	0.30	0.13
	3	0.37**(0.02)	0.47	0.24	0.15
	4	0.36**(0.02)	0.44	0.18	0.17
	5	0.33**(0.02)	0.35	0.16	0.20
	6	0.41**(0.02)	0.66	0.56	0.09
MOLE	1	0.38**(0.02)	0.52	0.22	0.13
	2	0.38**(0.02)	0.51	0.13	0.14
(0.02)	3	0.41**(0.02)	0.55	0.24	0.14
	4	0.47**(0.02)	0.59	0.27	0.15
	5	0.43**(0.02)	0.59	0.29	0.13
	6	0.45**(0.02)	0.68	0.42	0.09
MOPE	1	0.44**(0.02)	0.50	0.24	0.19
	2	0.44**(0.02)	0.63	0.37	0.11
	3	0.45**(0.02)	0.69	0.48	0.09
	4	0.48**(0.02)	0.71	0.49	0.10
MOST	1	0.44**(0.02)	0.44	0.11	0.25
	2	0.44**(0.02)	0.58	0.19	0.14
	3	0.47**(0.02)	0.54	0.35	0.19
	4	0.47**(0.02)	0.61	0.21	0.14
	5	0.43**(0.02)	0.60	0.39	0.12

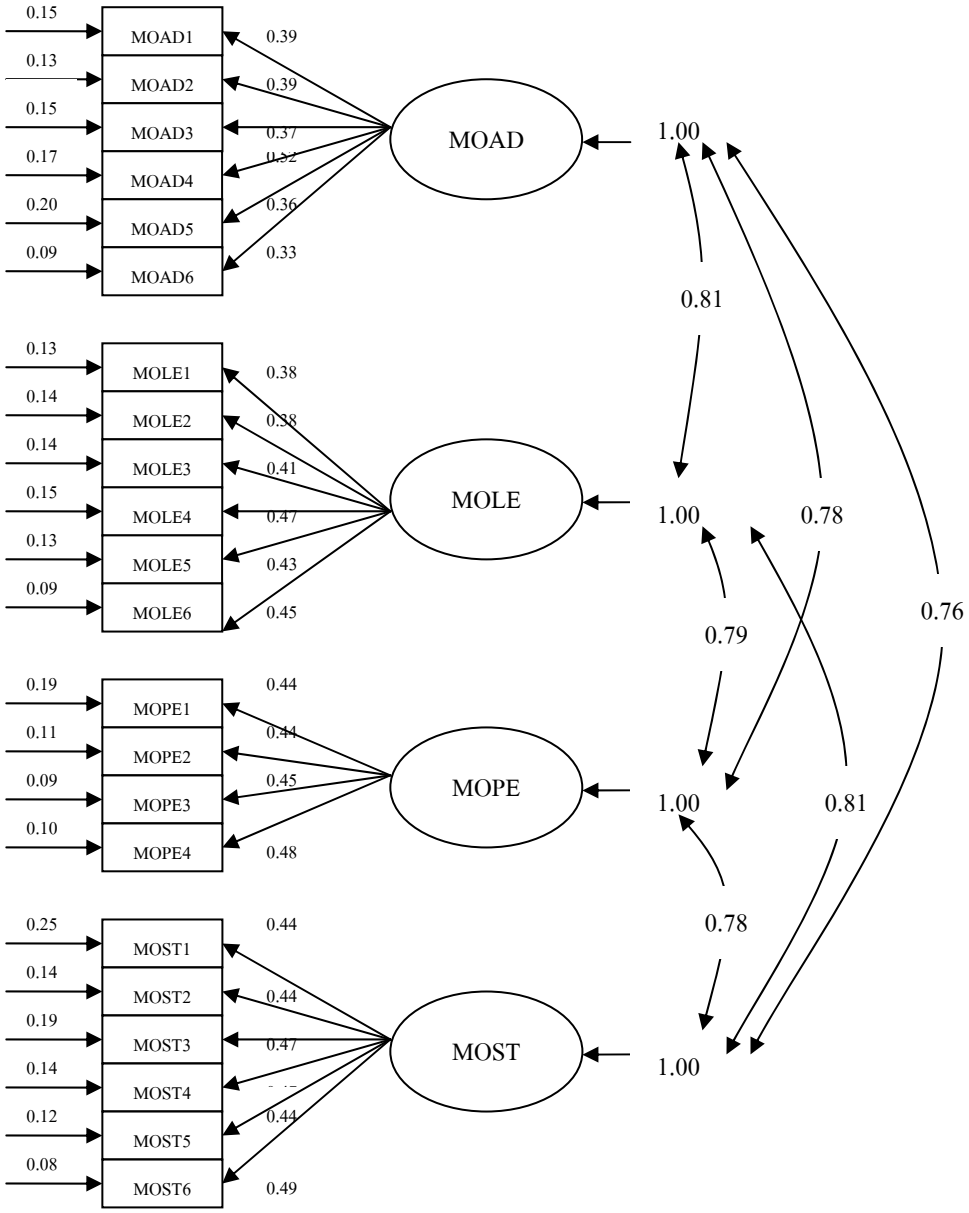
	6	0.49**(0.02)	0.75	0.51	0.08
Chi-Square= 375.73, df=191, p=.00, GFI=.95, AGFI=.93, RMSEA=.04, RMR=.00					

หมายเหตุ ** หมายถึง ($p < .01$)

ตารางที่ 33 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปร 4 ตัวในองค์ประกอบความพอประมาณ

องค์ประกอบย่อย	**MOAD**	**MOLE**	**MOPE**	**MOST**
MOAD	1.00			
MOLE	.70	1.00		
MOPE	.62	.70	1.00	
MOST	.67	.73	.70	1.00

จากตารางที่ 32 และ 33 สามารถสร้างโมเดลการวัดความพอประมาณได้ดังภาพประกอบที่ 14



ภาพที่ 14 โมเดลการวัดความพอประมาณ

จากตารางที่ 32 และภาพประกอบที่ 14 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลความพอประมาณ พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมาก พิจารณาได้จากค่าไค-สแควส์ (Chi-Square) มีค่าเท่ากับ 375.73 ที่ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (degrees of freedom) 191 มีค่าความน่าจะเป็นเข้าใกล้ 1 (p = .00) นั่นคือ ค่าไค-สแควส์ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติและค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) รวมทั้งค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ .95 และ .93 ตามลำดับ แสดงว่ายอมรับสมมุติฐานหลักที่ว่า โมเดลการวิจัยสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของโมเดลตามตารางที่ 32 พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ทั้ง 22 ตัวบ่งชี้ มีค่าเป็นบวก มีค่าต่ำสุดถึงสูงสุดตั้งแต่ .33 ถึง .49 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตัวบ่งชี้เหล่านี้เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบย่อยตั้งแต่องค์ประกอบที่ 1 ถึงองค์ประกอบที่ 4 นั่นคือ ตัวบ่งชี้ MOAD1 – MOAD6 เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบย่อยที่ 1 ตัวบ่งชี้ MOLE1 – MOLE6 เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบย่อยที่ 2 MOPE1 – MOPE4 เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบย่อยที่ 3 และ MOST1 – MOST6 เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบย่อยที่ 4 นอกจากพิจารณาจากค่าองค์ประกอบแล้วยังสามารถพิจารณาได้จากค่าความแปรผันร่วมกับองค์ประกอบย่อย (ค่า R^2) และค่าสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบ (Factor Score Regression) ซึ่งให้ความหมายในทำนองเดียวกัน

จากตารางที่ 33 และภาพประกอบที่ 14 แสดงว่าองค์ประกอบย่อยแต่ละองค์ประกอบในโมเดลความพอประมาณ มีความสัมพันธ์กันทุกตัว ซึ่งความสัมพันธ์ที่ได้นี้เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมขององค์ประกอบย่อยที่ปรับให้เป็นค่ามาตรฐานแล้ว มีค่าความสัมพันธ์ต่ำสุดถึงสูงสุดตั้งแต่ .62 ถึง .73 และตัวบ่งชี้แต่ละตัวจะมีค่าความคลาดเคลื่อนรวมอยู่ด้วยซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ของตัวบ่งชี้นั้นกับตัวบ่งชี้อื่นในโมเดล และในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปครั้งนี้ ได้นำค่าความคลาดเคลื่อนเข้ามาวิเคราะห์ด้วยแล้ว

ผู้วิจัยได้นำค่าสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบที่ได้จากการวิเคราะห์นี้ไปใช้ในการสร้างสเกลองค์ประกอบย่อย เพื่อให้ได้ตัวแปรใหม่สำหรับนำไปวิเคราะห์ เพื่อพัฒนาเป็นตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป สำหรับโมเดลความพอประมาณได้สเกลองค์ประกอบ 4 ตัว ดังสมการ

MOAD = .26 (Z MOAD1) + .30 (Z MOAD2) + .24 (Z MOAD3) + .18 (Z MOAD4) + .16 (Z MOAD5) + .56 (Z MOAD6)

MOLE = .22 (Z MOLE1) + .13 (Z MOLE2) + .24 (Z MOLE3) + .27 (Z MOLE4) + .29 (Z MOLE5) + .42 (Z MOLE6)

MOPE = .24 (Z MOPE1) + .37 (Z MOPE2) + .48 (Z MOPE3) + .49 (Z MOPE4)

MOST = .11(Z MOST1) + .19 (Z MOST2) + .35 (Z MOST3) + .21 (Z MOST4) + .39 (Z MOST5) + .51 (Z MOST6)

2. โมเดลความมีเหตุผล

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลความมีเหตุผล (REAS) ผลการวิเคราะห์แสดงในตารางที่ 34 และภาพประกอบที่ 15

ตารางที่ 34 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โมเดลความมีเหตุผล

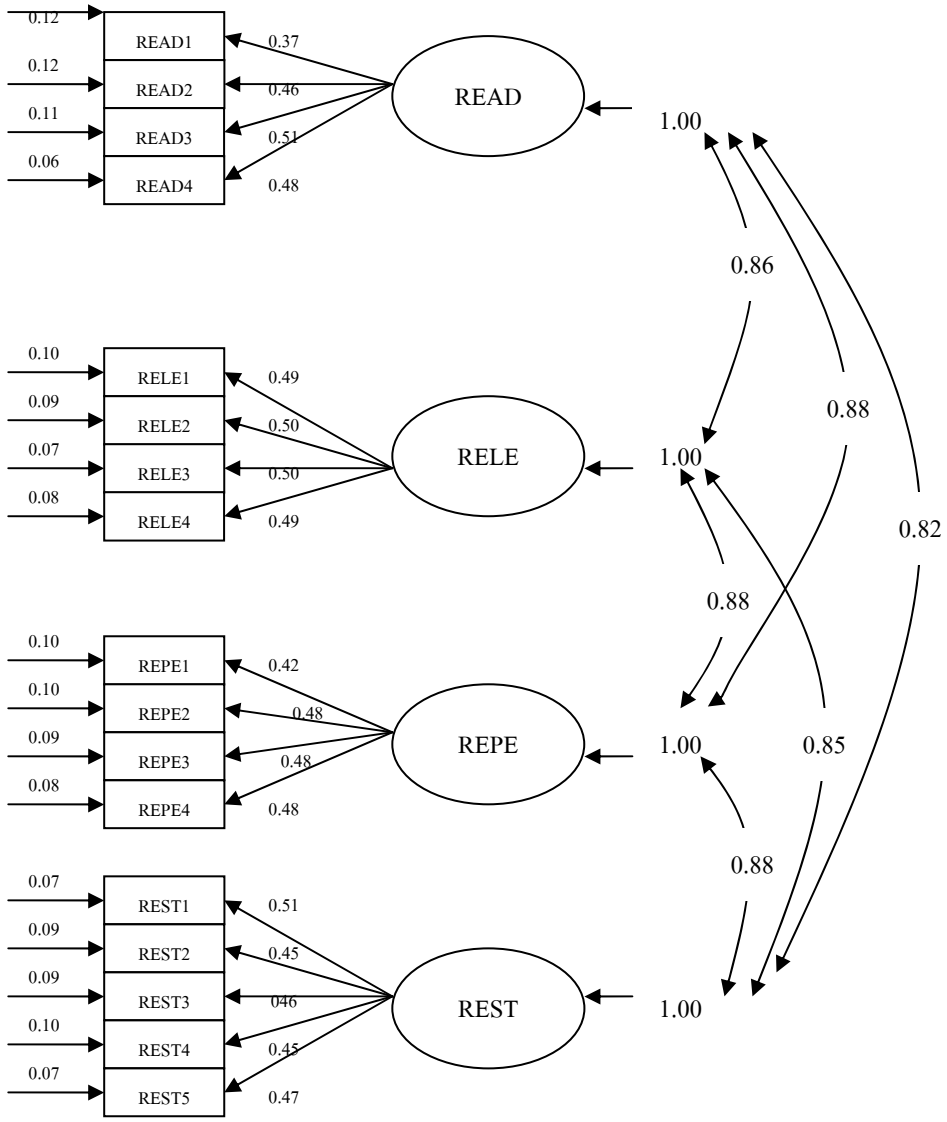
องค์ประกอบย่อย	ตัวบ่งชี้	น้ำหนักองค์ประกอบ b(SE)	สปส.การพยากรณ์ (R^2)	สปส.คะแนนองค์ประกอบ (FS)	ความคลาดเคลื่อนของตัวบ่งชี้(e)
READ	1	0.37**(0.02)	0.53	0.23	0.12
	2	0.46**(0.02)	0.64	0.29	0.12
	3	0.51**(0.02)	0.70	0.35	0.11
	4	0.48**(0.02)	0.78	0.57	0.06
RELE	1	0.49**(0.02)	0.72	0.30	0.10
	2	0.50**(0.02)	0.74	0.36	0.09
	3	0.50**(0.02)	0.78	0.41	0.07
	4	0.49**(0.02)	0.75	0.37	0.08
REPE	1	0.42**(0.02)	0.64	0.34	0.10
	2	0.48**(0.02)	0.69	0.28	0.10
	3	0.48**(0.02)	0.73	0.33	0.09
	4	0.48**(0.02)	0.74	0.42	0.08
REST	1	0.51**(0.02)	0.80	0.61	0.07
	2	0.45**(0.02)	0.70	0.23	0.09
	3	0.46**(0.02)	0.69	0.35	0.09
	4	0.45**(0.02)	0.68	0.16	0.10
	5	0.47**(0.02)	0.75	0.37	0.07
Chi-Square=195.61, df=100, p=.00, GFI=.96, AGFI=.94, RMSEA=.04, RMR=.00					

หมายเหตุ ** หมายถึง ($p < .01$)

ตารางที่ 35 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปร 4 ตัวในองค์ประกอบความมีเหตุผล

องค์ประกอบย่อย	READ	RELE	REPE	REST
READ	1.00			
RELE	.79	1.00		
REPE	.79	.80	1.00	
REST	.75	.79	.82	1.00

จากตารางที่ 34 และ 35 สามารถสร้างโมเดลการวัดความมีเหตุผลได้ดังภาพประกอบที่ 15



ภาพที่ 15 โมเดลการวัดความมีเหตุผล

จากตารางที่ 34 และภาพประกอบที่ 15 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลความมีเหตุผล พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมาก พิจารณาได้จากค่าไค-สแควร์ (Chi-Square) มีค่าเท่ากับ 195.61 ที่ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (degrees of freedom) 100 มีค่าความน่าจะเป็นเข้าใกล้ 1 (p = .00) นั่นคือ ค่าไค-สแควร์ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติและค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) รวมทั้งค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ .96 และ .94 ตามลำดับ แสดงว่ายอมรับสมมุติฐานหลักที่ว่า โมเดลการวิจัยสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของโมเดลตามตารางที่ 34 พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ทั้ง 17 ตัวบ่งชี้ มีค่าเป็นบวก มีค่าต่ำสุดถึงสูงสุดตั้งแต่ .37 ถึง .51 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตัวบ่งชี้เหล่านี้เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบย่อยตั้งแต่องค์ประกอบที่ 1 ถึงองค์ประกอบที่ 4 นั่นคือ ตัวบ่งชี้ READ1 – READ4 เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบย่อยที่ 1 ตัวบ่งชี้ RELE1 – RELE4 เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบย่อยที่ 2 REPE1 – REPE4 เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบย่อยที่ 3 และ REST1 – REST5 เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบย่อยที่ 4 นอกจากพิจารณาจากค่าองค์ประกอบแล้วยังสามารถพิจารณาได้จากค่าความแปรผันร่วมกับองค์ประกอบย่อย (ค่า R^2) และค่าสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบ (Factor Score Coefficient) ซึ่งให้ความหมายในทำนองเดียวกัน

จากตารางที่ 35 และภาพประกอบที่ 15 แสดงว่าองค์ประกอบย่อยแต่ละองค์ประกอบในโมเดลความมีเหตุผล มีความสัมพันธ์กันทุกตัว ซึ่งความสัมพันธ์ที่ได้นี้เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมขององค์ประกอบย่อยที่ปรับให้เป็นค่ามาตรฐานแล้ว มีค่าความสัมพันธ์ต่ำสุดถึงสูงสุดตั้งแต่ .75 ถึง .82 และตัวบ่งชี้แต่ละตัวจะมีค่าความคลาดเคลื่อนรวมอยู่ด้วยซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ของตัวบ่งชี้นั้นกับตัวบ่งชี้อื่นในโมเดล และในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปครั้งนี้ ได้นำค่าความคลาดเคลื่อนเข้ามาวิเคราะห์ด้วยแล้ว

ผู้วิจัยได้นำค่าสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบที่ได้จากการวิเคราะห์นี้ไปใช้ในการสร้างสเกลองค์ประกอบย่อย เพื่อให้ได้ตัวแปรใหม่สำหรับนำไปวิเคราะห์ เพื่อพัฒนาเป็นตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป สำหรับโมเดลความมีเหตุผลได้สเกลองค์ประกอบ 4 ตัว ดังสมการ

READ = .23 (Z READ1) + .29 (Z READ2) + .35 (Z READ3) + .57 (Z READ4)

RELE = .30 (Z RELE1) + .36 (Z RELE2) + .41 (Z RELE3) + .37 (Z RELE4)

REPE = .34 (Z REPE1) + .28 (Z REPE2) + .33 (Z REPE3) + .42 (Z REPE4)

REST = .61 (Z REST1) + .23 (Z REST2) + .35 (Z REST3) + .16 (Z REST4)
+ .37 (Z REST5)

3. โมเดลการมีภูมิคุ้มกัน

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการมีภูมิคุ้มกัน (SELF) ผลการวิเคราะห์ดังแสดงในตารางที่ 36 และภาพประกอบที่ 16

ตารางที่ 36 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โมเดลการมีภูมิคุ้มกัน

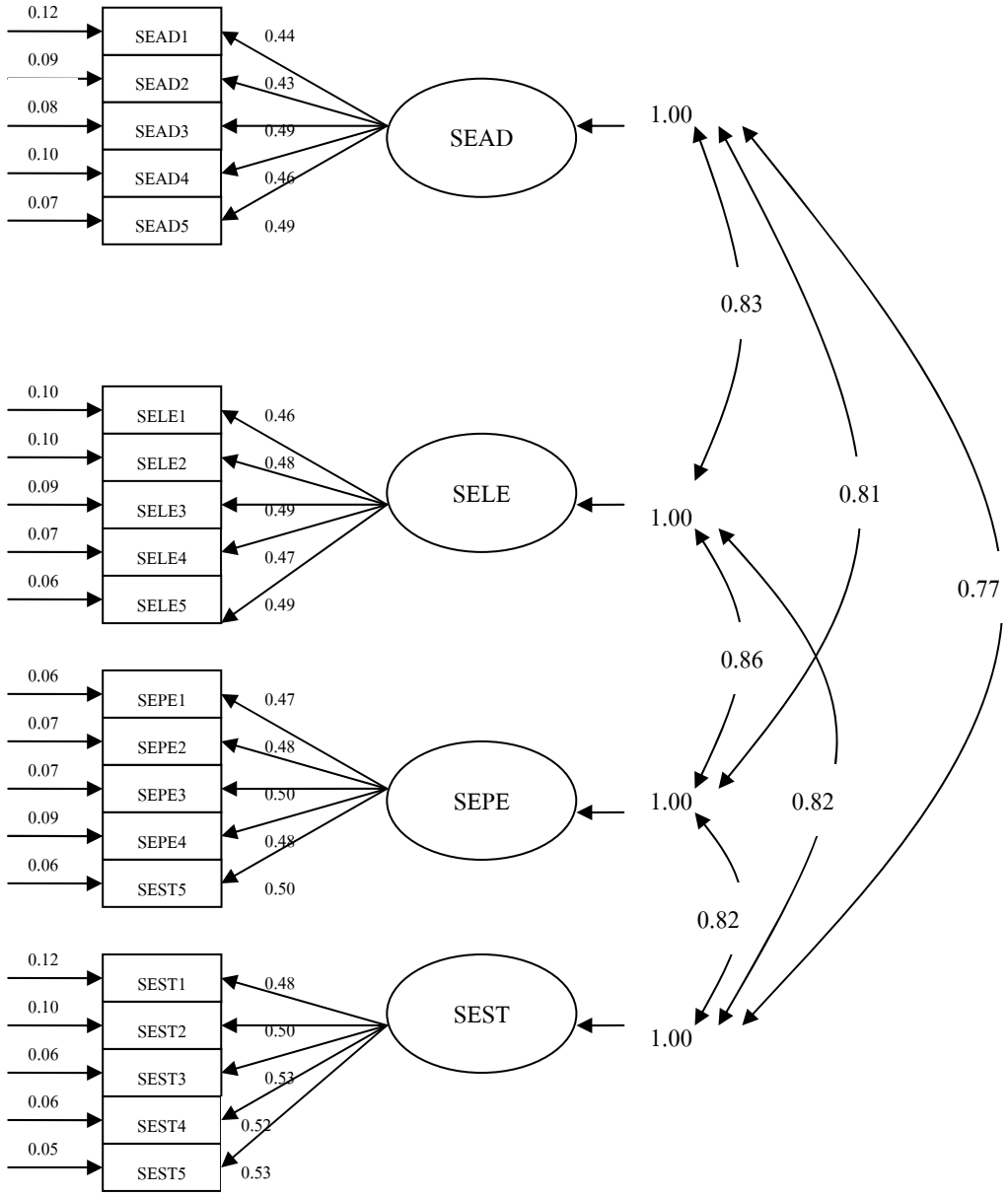
องค์ประกอบย่อย	ตัวบ่งชี้	น้ำหนักองค์ประกอบ b(SE)	สปส.การพยากรณ์ (R^2)	สปส.คะแนนองค์ประกอบ (FS)	ความคลาดเคลื่อนของตัวบ่งชี้(e)
SEAD	1	0.44**(0.02)	0.61	0.19	0.12
	2	0.43**(0.02)	0.68	0.29	0.09
	3	0.49**(0.02)	0.74	0.40	0.08
	4	0.46**(0.02)	0.67	0.32	0.10
	5	0.49**(0.02)	0.76	0.46	0.07
SELE	1	0.46**(0.02)	0.67	0.24	0.10
	2	0.48**(0.02)	0.69	0.25	0.10
	3	0.49**(0.02)	0.71	0.19	0.09
	4	0.47**(0.02)	0.75	0.30	0.07
	5	0.49**(0.02)	0.79	0.51	0.06
SEPE	1	0.47**(0.02)	0.78	0.37	0.06
	2	0.48**(0.02)	0.77	0.35	0.07
	3	0.50**(0.02)	0.77	0.34	0.07
	4	0.48**(0.02)	0.71	0.21	0.09
	5	0.50**(0.02)	0.80	0.35	0.06
SEST	1	0.48**(0.02)	0.66	0.12	0.12
	2	0.50**(0.02)	0.72	0.20	0.10
	3	0.53**(0.02)	0.82	0.40	0.06
	4	0.53**(0.02)	0.82	0.42	0.06
	5	0.53**(0.02)	0.84	0.48	0.05
Chi-Square=298.55, df=153, p=.00, GFI=.95, AGFI=.93, RMSEA=.04, RMR=.00					

หมายเหตุ ** หมายถึง ($p < .01$)

ตารางที่ 37 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปร 4 ตัวในองค์ประกอบการมีภูมิคุ้มกัน

องค์ประกอบย่อย	SEAD	SELE	SEPE	SEST
SEAD	1.00			
SELE	.77	1.00		
SEPE	.74	.80	1.00	
SEST	.71	.76	.77	1.00

จากตารางที่ 36 และ 37 สามารถสร้างโมเดลการมีภูมิคุ้มกันได้ดังภาพประกอบที่ 16



ภาพที่ 16 โมเดลการวัดการมีภูมิคุ้มกัน

จากตารางที่ 36 และภาพประกอบที่ 16 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการมีภูมิคุ้มกัน พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมาก พิจารณาได้จากค่าไค-สแควส์ (Chi-Square) มีค่าเท่ากับ 298.55 ที่ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (degrees of freedom) 153 มีค่าความน่าจะเป็นเข้าใกล้ 1 (p = .00) นั่นคือ ค่าไค-สแควส์ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติและค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) รวมทั้งค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ .95 และ .93 ตามลำดับ แสดงว่ายอมรับสมมุติฐานหลักที่ว่า โมเดลการวิจัยสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของโมเดลตามตารางที่ 36 พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ทั้ง 20 ตัวบ่งชี้ มีค่าเป็นบวก มีค่าต่ำสุดถึงสูงสุดตั้งแต่ .43 ถึง .53 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตัวบ่งชี้เหล่านี้เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบย่อยตั้งแต่องค์ประกอบที่ 1 ถึงองค์ประกอบที่ 4 นั่นคือ ตัวบ่งชี้ READ1 – READ5 เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบย่อยที่ 1 ตัวบ่งชี้ RELE1 – RELE5 เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบย่อยที่ 2 REPE1 – REPE5 เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบย่อยที่ 3 และ REST1 – REST5 เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบย่อยที่ 4 นอกจากพิจารณาจากค่าองค์ประกอบแล้วยังสามารถพิจารณาได้จากค่าความแปรผันร่วมกับองค์ประกอบย่อย (ค่า R^2) และค่าสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบ (Factor Score Coefficient) ซึ่งให้ความหมายในทำนองเดียวกัน

จากตารางที่ 37 และภาพประกอบที่ 16 แสดงว่าองค์ประกอบย่อยแต่ละองค์ประกอบในโมเดลการมีภูมิคุ้มกัน มีความสัมพันธ์กันทุกตัว ซึ่งความสัมพันธ์ที่ได้นี้เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมขององค์ประกอบย่อยที่ปรับให้เป็นค่ามาตรฐานแล้ว มีค่าความสัมพันธ์ต่ำสุดถึงสูงสุดตั้งแต่ .71 ถึง .80 และตัวบ่งชี้แต่ละตัวจะมีค่าความคลาดเคลื่อนรวมอยู่ด้วยซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ของตัวบ่งชี้นั้นกับตัวบ่งชี้อื่นในโมเดล และในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปครั้งนี้ ได้นำค่าความคลาดเคลื่อนเข้ามาวิเคราะห์ด้วยแล้ว

ผู้วิจัยได้นำค่าสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบที่ได้จากการวิเคราะห์นี้ไปใช้ในการสร้างสเกลองค์ประกอบย่อย เพื่อให้ได้ตัวแปรใหม่สำหรับนำไปวิเคราะห์ เพื่อพัฒนาเป็นตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป สำหรับโมเดลการมีภูมิคุ้มกันได้สเกลองค์ประกอบ 4 ตัว ดังสมการ

SEAD = .19 (Z SEAD1) + .29 (Z SEAD2) + .40 (Z SEAD3) + .32 (Z SEAD4) + .46 (Z SEAD5)

SE LE = .24 (Z SELE1) + .25 (Z SE LE2) + .19 (Z SELE3) + .30 (Z SELE4) + .51 (Z SELE5)

SEPE = .37 (Z SEPE1) + .35 (Z SEPE2) + .34 (Z SEPE3) + .21 (Z SEPE4) + .35 (Z SEPE5)

SEST = .12 (Z SEST1) + .20 (Z SEST2) + .40 (Z SEST3) + .42 (Z SEST4) + .48 (Z SEST5)

จากตารางที่ 32 – 37 และภาพประกอบที่ 14 – 16 ซึ่งได้แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลทั้ง 3 โมเดล พบว่า ทุกโมเดลตามสมมุติฐานการวิจัยสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมาก นอกจากนี้ ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้มีนัยสำคัญทางสถิติทุกค่า แสดงว่าตัวบ่งชี้ทั้งหมดนี้เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และจากผลการวิเคราะห์สามารถสร้างสเกลองค์ประกอบการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 12 ตัว ได้ดังสมการ

MOAD = .26 (Z MOAD1) + .30 (Z MOAD2) + .24 (Z MOAD3) + .18 (Z MOAD4) + .16 (Z MOAD5) + .56 (Z MOAD6)

MOLE = .22 (Z MOLE1) + .13 (Z MOLE2) + .24 (Z MOLE3) + .27 (Z MOLE4) + .29 (Z MOLE5) + .42 (Z MOLE6)

MOPE = .24 (Z MOPE1) + .37 (Z MOPE2) + .48 (Z MOPE3) + .49 (Z MOPE4)

MOST = .11(Z MOST1) + .19 (Z MOST2) + .35 (Z MOST3) + .21 (Z MOST4) + .39 (Z MOST5) + .51 (Z MOST6)

READ = .23 (Z READ1) + .29 (Z READ2) + .35 (Z READ3) + .57 (Z READ4)

RELE = .30 (Z RELE1) + .36 (Z RELE2) + .41 (Z RELE3) + .37 (Z RELE4)

REPE = .34 (Z REPE1) + .28 (Z REPE2) + .33 (Z REPE3) + .42 (Z REPE4)

REST = .61 (Z REST1) + .23 (Z REST2) + .35 (Z REST3) + .16 (Z REST4) + .37 (Z REST5)

SEAD = .19 (Z SEAD1) + .29 (Z SEAD2) + .40 (Z SEAD3) + .32 (Z SEAD4) + .46 (Z SEAD5)

SE LE = .24 (Z SELE1) + .25 (Z SE LE2) + .19 (Z SELE3) + .30 (Z SELE4) + .51 (Z SELE5)

SEPE = .37 (Z SEPE1) + .35 (Z SEPE2) + .34 (Z SEPE3) + .21 (Z SEPE4) + .35 (Z SEPE5)

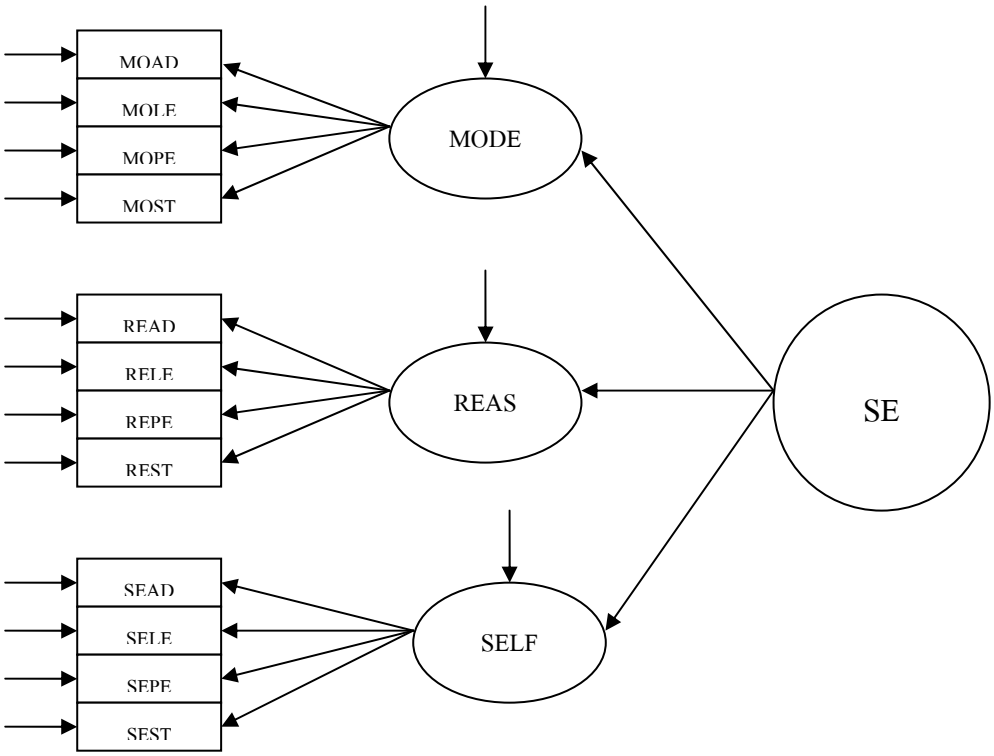
SEST = .12 (Z SEST1) + .20 (Z SEST2) + .40 (Z SEST3) + .42 (Z SEST4) + .48 (Z SEST5)

3. ตอนที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้รวมการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การวิเคราะห์ในขั้นตอนนี้มีจุดประสงค์เพื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการวิจัยในครั้งนี้ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองจากตัวบ่งชี้ใหม่ 12 ตัวบ่งชี้ ซึ่งได้จากสเกลองค์ประกอบที่สร้างขึ้น และองค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านความพอประมาณ (MODE) ด้านความมีเหตุผล (REAS) และด้านการมีภูมิคุ้มกัน (SELF) มาทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองในครั้งเดียว ซึ่งได้แสดงโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นการวิเคราะห์

องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองของการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังแสดงในภาพประกอบที่ 17

77



ภาพที่ 17 โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นองค์ประกอบตัวบ่งชี้รวมการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง

ก่อนที่จะทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง ผู้วิจัยได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสเกลองค์ประกอบย่อยหรือตัวบ่งชี้ใหม่ทั้ง 12 องค์ประกอบ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของเมทริกซ์สหสัมพันธ์ที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ ดังแสดงในตารางที่ 38

จากนั้นผู้วิจัยพิจารณาค่าสถิติ Bartlett เพื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรและค่าดัชนี ไกเซอร์-ไมเยอร์-ออลคิน (Kaiser-Mayer-Olkin Measures of Sampling Adequacy MSA) เพื่อพิจารณาความพอเพียงของข้อมูลที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบ ผลการวิเคราะห์แสดงในตารางที่ 39

ตารางที่ 39 ค่าสถิติ Bartlett และค่าดัชนีไกเซอร์ – ไมเยอร์ –ออลคิน (Kaiser-Mayer-Olkin Measures of Sampling Adequacy MSA) ของโมเดลตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

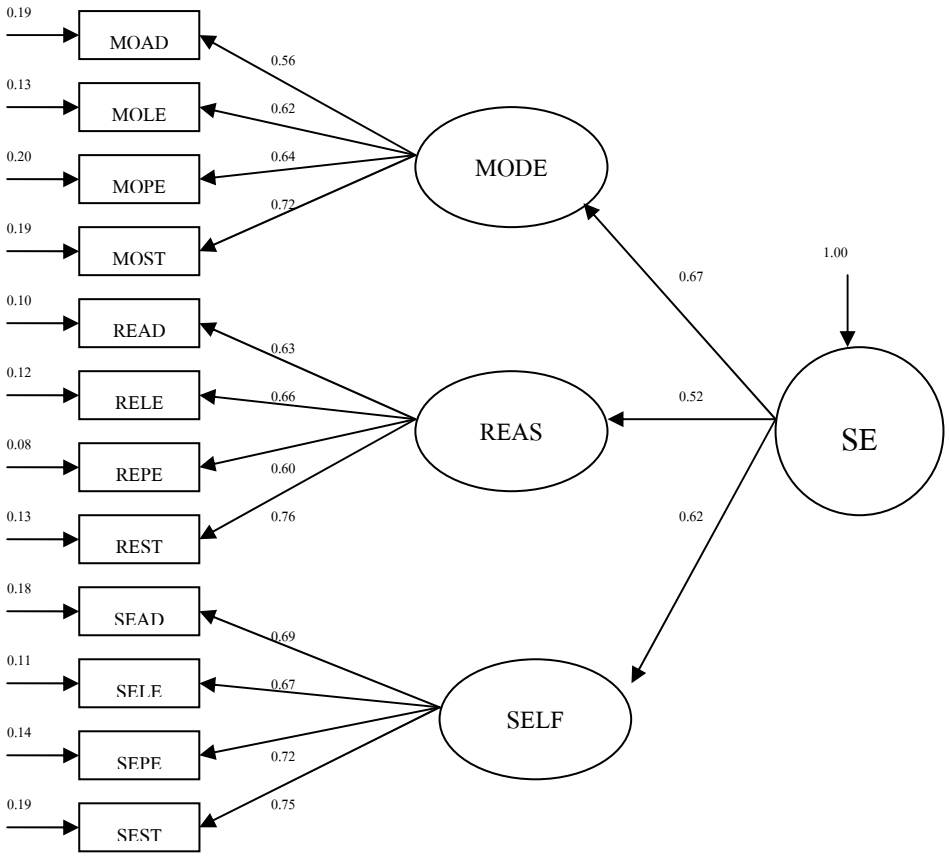
โมเดล	Bartlett's test of Sphericity	p	Kaiser-Mayer-Olkin Measures of Sampling Adequacy MSA
ตัวบ่งชี้รวมการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	7440.376	.000	.971

จากตารางที่ 39 พบว่า ค่า Bartlett's test of Sphericity มีค่าเท่ากับ 7440.376 ซึ่งโมเดลมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .000 ($p < .01$) นอกจากนี้ ยังพิจารณาได้จากค่าดัชนีไกเซอร์ – ไมเยอร์ –ออลคิน (Kaiser-Mayer-Olkin Measures of Sampling Adequacy MSA) มีค่าเท่ากับ .971 ซึ่งเป็นค่าที่มีมากกว่า .80 แสดงว่าดัชนีมีความสัมพันธ์กันเหมาะสมดีมาก สามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ ซึ่งเป็นไปตามข้อเสนอของ Kim & Mucller ที่ว่า ถ้ามีค่ามากกว่า .80 ดีมาก และถ้ามีค่าน้อยกว่า .50 ใช้ไม่ได้ (Kim & Mucller, 1978 อ้างถึงใน สมเกียรติ ทานอก, 2539)

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้รวมสำหรับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากผลการวิเคราะห์ไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนด จึงได้ปรับโมเดล ซึ่งปรับค่าความคาดเคลื่อน 3 ค่า และหยุดปรับเมื่อผลการวิเคราะห์เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ดังแสดงในตารางที่ 40 และภาพประกอบที่ 18

ตารางที่ 40 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้รวมการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

องค์ประกอบ	น้ำหนักองค์ประกอบ b(SE)	สปส.คะแนนองค์ประกอบ (FS)	ความคลาดเคลื่อนของตัวบ่งชี้(e)
การวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับแรก			
องค์ประกอบย่อยด้านความพอประมาณ(MODE)			
MOAD	0.56**(0.06)	0.15	0.19
MOLE	0.62**(0.06)	0.25	0.13
MOPE	0.64**(0.07)	0.21	0.20
MOST	0.72**(0.07)	0.18	0.19
องค์ประกอบย่อยด้านความมีเหตุผล (REAS)			
READ	0.63**(4.66)	0.25	0.10
RELE	0.66**(4.87)	0.18	0.12
REPE	0.60**(4.46)	0.23	0.08
REST	0.76**(5.65)	0.27	0.13
องค์ประกอบย่อยด้านการมีภูมิคุ้มกัน (SELF)			
SEAD	0.69**(0.06)	0.17	0.18
SELE	0.67**(0.05)	0.30	0.11
SEPE	0.72**(0.06)	0.22	0.14
SEST	0.75**(0.06)	0.18	0.19
การวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับที่สอง			
MODE	0.97**(0.11)	-	-
REAS	1.00**(0.14)	-	-
SELF	0.96**(0.08)	-	-
Chi-Square=82.74, df=46, p=0.00, GFI=.98, AGFI=.96, RMSEA=.03, RMR=.00**p< 0.01			



ภาพที่ 18 ผลการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นองค์ประกอบตัวบ่งชี้รวมการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง

จากตารางที่ 40 และภาพประกอบที่ 18 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้รวมการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า จากค่าไค – สแควร์ (Chi-Square) มีค่าเท่ากับ 82.74 ที่ชั้นแห่งความเป็นอิสระที่ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (degrees of freedom) 46 มีค่าความน่าจะเป็นเท่ากับ 0.00 นั่นคือ ค่าไค-สแควส์ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) รวมทั้งค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ .98 และ .96 ตามลำดับ แสดงว่ายอมรับสมมุติฐานหลักที่ว่า โมเดลการวิจัยสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของโมเดลตามตารางที่ 40 และภาพประกอบที่ 18 พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้รวมการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สำคัญทั้ง 3 องค์ประกอบ มีค่าเป็นบวก มีค่าต่ำสุดถึงสูงสุดตั้งแต่ .96 ถึง 1.00 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า เรียงจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากไปหาน้อยคือ องค์ประกอบด้านความมีเหตุผล (REAS) (1.00) องค์ประกอบด้านความพอประมาณ(MODE) (.97) และองค์ประกอบด้านการมีภูมิคุ้มกัน (SELF) (.96) ค่าน้ำหนักองค์ประกอบดังกล่าวแสดงว่าตัวบ่งชี้รวมสำหรับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญา

เนื่องจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง จะไม่รายงานค่าสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบ ผู้วิจัยจึงได้นำน้ำหนักองค์ประกอบสำหรับตัวบ่งชี้รวมการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 3 องค์ประกอบ มาสร้างสเกลองค์ประกอบตัวบ่งชี้รวมการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แทนค่าสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบ ซึ่งทั้งสองค่านี้ให้ความหมายในทำนองเดียวกันได้ (เพชรมณี วิริยะสืบพงศ์, 2545) ดังสมการ

SE = .97 (Z MODE) + 1.00 (Z REAS) + .96 (Z SELF)

บทที่ 5
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 32,186 แห่ง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 590 แห่ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากโมเดลเชิงทฤษฎีเพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ มีข้อคำถามรวมทั้งสิ้น จำนวน 59 ข้อ เป็นมาตรส่วนประมาณค่า 5 ระดับแบบลิเคอร์ท

สมมุติฐานการวิจัย คือ โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎีและการสัมภาษณ์ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ขั้นตอนการวิจัย ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล และขั้นตอนที่ 6 การอภิปรายผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อวิเคราะห์ค่าสถิติบรรยายได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อนำค่าเฉลี่ยไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ในการประเมินความตรงของตัวบ่งชี้ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันสำหรับพิจารณาความเหมาะสมในการนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบ การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ การสร้างสเกลองค์ประกอบย่อยด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง (second – Order - Analysis) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

1. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ผลการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นการจัดการศึกษาของสถานศึกษาสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสอบถามความเหมาะสมของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

1) การวิเคราะห์เพื่อสร้างสเกลองค์ประกอบการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ซึ่งก่อนที่จะทำการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้ทั้ง 59 ตัวบ่งชี้พบว่า สหสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้ในแต่ละโมเดลมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($p < .01$) ทุกค่า ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโมเดลมีความเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเป็นอันมาก ประกอบด้วย โมเดลความพอประมาณ โมเดลความมีเหตุผล และโมเดลการมีภูมิคุ้มกัน พบว่าโมเดลตามสมมุติฐานการวิจัยสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมาก นอกจากนี้ ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้มีนัยสำคัญทางสถิติทุกค่า ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ตัวบ่งชี้ทั้ง 59 ตัวบ่งชี้ เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2) การวิเคราะห์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้รวมสำหรับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการพัฒนาจากสเกลองค์ประกอบการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง ก่อนทำการวิเคราะห์ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบระหว่างองค์ประกอบย่อยทั้ง 12 องค์ประกอบ พบว่า สหสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้ในแต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($p < .01$) ทุกองค์ประกอบซึ่งแสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบย่อยทั้ง 12 องค์ประกอบ มีความเหมาะสมเป็นอันมากที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบต่อไป

ผลการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สรุปได้ดังนี้

1) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับแรก พบว่า โมเดลตามกรอบความคิดในการวิจัยสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมาก และมีนัยสำคัญทางสถิติทุกค่า ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองต่อไป

2) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง พบว่า ทุกองค์ประกอบของการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีนัยสำคัญทางสถิติทุกค่า โดยตัวบ่งชี้รวมการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเกิดจากองค์ประกอบด้านความมีเหตุผล เป็นอันดับแรก (1.00) รองลงมาคือ ด้านความพอประมาณ (.97) และด้านการมีภูมิคุ้มกัน (.96) ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า โมเดลการวิจัยที่ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ 59 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล และด้านการมีภูมิคุ้มกัน องค์ประกอบทั้งหมดนี้ สามารถใช้วัดการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีความตรงเชิงโครงสร้าง (construct validity)

2. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับข้อมูลเชิงประจักษ์ครั้งนี้มีข้อค้นพบที่ควรนำมาอภิปรายผลดังนี้

โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 องค์ประกอบหลัก

จากผลการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า โมเดลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และน้ำหนักองค์ประกอบขององค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบ มีนัยสำคัญทางสถิติทุกค่า แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบหลักของการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 องค์ประกอบ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญสอดคล้องกับกรอบแนวคิดและสมมุติฐานในการวิจัย กล่าวคือ โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ คือ 1) องค์ประกอบด้านความพอประมาณ 2) องค์ประกอบด้านความมีเหตุผล และ 3) องค์ประกอบด้านการมีภูมิคุ้มกัน ซึ่งทั้ง 3 องค์ประกอบมีความสอดคล้องกับคำนิยามและความหมายที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากหลายสาขาวิชามาร่วมกันประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งพระราชทานไว้ในวโรกาสต่างๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่นๆที่เกี่ยวข้องและเรียบเรียงขึ้นเป็นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาปรับปรุงแก้ไข และพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 เพื่อให้เป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนทั่วไปโดยความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อมๆกัน ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ซึ่งกิจกรรมใดๆ ที่ขาดคุณลักษณะใดลักษณะหนึ่งไปก็จะไม่สามารถเรียกได้ว่าเป็นความพอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสหัทยา พลปัถพี (2548) ที่พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบ่งออกเป็น 3 ประการคือ 1) พอประมาณ ได้แก่ พอประมาณกับศักยภาพของตน พอประมาณกับสภาพแวดล้อม และไม่โลภเกินไปจนเบียดเบียนผู้อื่น 2) มีเหตุผล ได้แก่ ไม่ประมาท รู้ถึงสาเหตุ พิจารณาค้นหาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำ 3) มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ได้แก่ พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ พึ่งตนเองได้ทางสังคม คำนึงถึงผลระยะยาวมากกว่าระยะสั้น รู้เท่าทันและพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งคุณลักษณะทั้ง 3 ประการจะเกิดขึ้นได้จากการพัฒนาความรู้และคุณธรรม ซึ่งเป็นเงื่อนไขหลักของการพัฒนาคน และการวิจัยในครั้งนี้องค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบ แยกเป็นองค์ประกอบย่อย 4 องค์ประกอบ และมีตัวบ่งชี้จำนวน 59 ตัวบ่งชี้ ได้จากการสังเคราะห์ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนการสัมภาษณ์ที่ศึกษาตัวแปรที่บ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ย่อมแสดงให้เห็นว่าถ้าสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีการปฏิบัติหรือดำเนินการใดๆ โดยอาศัยองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อยและตัวบ่งชี้ที่กล่าวข้างต้นแล้วย่อมส่งผลต่อการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทฤษฎี

เป็นที่น่าสังเกตว่า ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านความมีเหตุผล ซึ่งมีค่าน้ำหนักสูงสุดคือ 1.00 รองลงมาได้แก่ ด้านความพอประมาณ (.97) และด้านการมีภูมิคุ้มกัน (.96) ตามลำดับ ซึ่งผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญขององค์ประกอบด้านความมีเหตุผล ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากคุณลักษณะทั้ง 3 ประการมีความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างเป็นระบบ และมีได้หลายรูปแบบโดยรูปแบบหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะทั้ง 3 ประการ คือ ความมีเหตุผลเป็นพื้นฐานของความพอประมาณและการมี

องค์ประกอบการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 องค์ประกอบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า มีความสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่ได้ศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1) องค์ประกอบหลักด้านความพอประมาณ มี 4 องค์ประกอบย่อย คือ การบริหารจัดการสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลากร และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจากความพอประมาณเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งสอดคล้องกับสมหวัง พิธิยานุวัฒน์และสุวัฒน์ เงินฉ่ำ (ม.ป.ป.) ที่กล่าวถึงการบริหารจัดการที่ประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อให้การบริหารจัดการเกิดความสมดุลว่า จะต้องประกอบด้วยการบริหารจัดการที่สมดุล 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารจัดการ นวัตกรรมและการเรียนรู้ การเงินและงบประมาณ และความพึงพอใจโดยใช้หลักการบริหารฐานโรงเรียน ได้แก่ การบริหารจัดการโดยแผนและมุ่งผลลัพธ์ การบริหารคุณภาพและประกันคุณภาพ การบริหารสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545) การมีส่วนร่วม ความมีอิสระคล่องตัว ความโปร่งใสพร้อมรับการตรวจสอบ และระบบข้อมูลสารสนเทศโดยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ และสอดคล้องกับปรียานุช พิบูลสราวุธ (2550ข) ที่กล่าวว่าแนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาเพื่อให้สถานศึกษาและบุคลากรด้านการศึกษาในระดับต่างๆ ทั้งในและนอกระบบ สามารถนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการกำหนดนโยบายและแนวทางในการจัดการสถานศึกษา ใช้เป็นหลักในการบริหารจัดการ และประสานกับทุกภาคส่วนในการใช้ทรัพยากรบริหารทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ สภาพแวดล้อมอย่างคุ้มค่า เป็นประโยชน์สูงสุดเพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพและสามารถพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (ม.ป.ป.ค.) ที่กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า สามารถนำไปจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนซึ่งประกอบด้วยการสอดแทรกสาระปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ในห้องเรียน และการประยุกต์ใช้

ตัวบ่งชี้รวมด้านความพอประมาณ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ย่อยจำนวน 22 ตัวบ่งชี้ จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพบว่า ตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด (.49) ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบย่อยด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน คือ สถานศึกษามีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านความพอประมาณที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้น่าจะเป็นเพราะสถานศึกษามุ่งที่จะพัฒนาผู้เรียนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและศาสนา โดยความร่วมมือของ 3 ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้บริหาร ครู และนักเรียนโดยจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีแนวทางการจัดกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ เช่น กิจกรรมบันทึกบัญชีรายรับ-รายจ่าย กิจกรรมสัปดาห์การออม โครงการธนาคารโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักใช้จ่ายของตนเองและรู้จักการออมเงิน ด้านสังคม เช่น กิจกรรมลด ละ เลิก อบายมุข กิจกรรมช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส กิจกรรมปลูกจิตสำนึกสาธารณะ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักช่วยเหลือชุมชนและสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการสวนพฤษศาสตร์ โครงการห้องเรียนสีเขียว กิจกรรมค่ายอนุรักษ์อุทยานการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักสร้างสมดุลของธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรม เช่น กิจกรรมอนุรักษ์ประเพณีพื้นบ้าน กิจกรรมการใช้ภาษาประจำท้องถิ่น กิจกรรมปลูกฝังมรรยาท ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการฟื้นฟู อนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมไทย และด้านศาสนา เช่น โครงการวิถีพุทธ กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมฝึกสมาธิก่อนเข้าเรียน ทั้งนี้เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกความรักชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ให้แก่ผู้เรียน (จรวยพร ธรณินทร์, ม.ป.ป.ค.) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสหัทยา พลปัถพี (2548) ที่วิเคราะห์กิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนที่ดำเนินการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า สามารถแบ่งได้ 4 ด้าน คือ กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านเศรษฐกิจ กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านสังคม กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านจิตใจ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จำเป็นต้องมีการดำเนินไปพร้อมกันอย่างสมดุล จึงจะสร้างความพอเพียงให้เกิดขึ้นในชุมชนได้ ดังนั้นกิจกรรมดังกล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เกิดความก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุลทั้ง 5 ด้านและสอดคล้องกับความต้องการ ความจำเป็นของสถานศึกษาและคนในชุมชน ตลอดจนเหมาะสมกับภูมิประเทศ สภาพแวดล้อม ความคิด ความเชื่อ และวิถีชีวิต (ปรียานุช พิบูลสราวุธ, 2550ข)

2) องค์ประกอบหลักด้านความมีเหตุผลมี 4 องค์ประกอบย่อย คือ การบริหารจัดการสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลากร และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ซึ่งสอดคล้องกับคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ม.ป.ป.ข.) ที่ได้ร่วมจัดทำแนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาเพื่อให้

ตัวบ่งชี้รวมด้านความมีเหตุผล ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ย่อย 17 ตัว จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า ตัวบ่งชี้เดี่ยวที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด (.51) ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบย่อยด้านกิจกรรม พัฒนาผู้เรียน คือ สถานศึกษาจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจและตัดสินใจได้อย่างรอบคอบ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะสถานศึกษามีกิจกรรมอย่างหลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีเหตุผล รอบคอบและถี่ถ้วน เช่น การสอดแทรกความมีเหตุผลในกระบวนการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมลูกเสือ ยุวกาชาด กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมทางวิชาการ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตาก เขต 1, ม.ป.ป.) จัดโครงการ/กิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตนและการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2550) และสอดคล้องกับพระบรมราโชวาทที่ได้พระราชทานเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2522 ว่า “ดังนั้นครูจะต้องปลูกฝังให้นักเรียนและนักเรียนจะต้องบำรุงรักษาให้เจริญขึ้นในตัวให้ครบถ้วน เพื่อให้มีการศึกษาที่สมบูรณ์ ที่ช่วยให้เป็นคนเต็มคน ที่สามารถสร้างประโยชน์ให้แก่ตนเองและประเทศชาติได้”

3) องค์ประกอบหลักด้านการมีภูมิคุ้มกันมี 4 องค์ประกอบย่อย คือ การบริหารจัดการสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลากร และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2550) ที่สรุปแนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า สถานศึกษาควรมีระบบการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เอื้อต่อการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้ 1) ทบทวน ปรับปรุง พัฒนาโครงสร้างและกระบวนการบริหารจัดการให้สอดคล้อง หรือรองรับการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยเน้นการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล มีความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง 2) กำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรม และการปรับปรุงเพิ่มเติมหรือจัดทำแผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติงานของสถานศึกษาให้ครอบคลุมการพัฒนาการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา มีการดำเนินการตามแผนอย่างเป็นระบบ และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง 3) พัฒนาบุคลากร ทั้งผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความพร้อมในการดำเนินการตามระบบการบริหารจัดการที่เปลี่ยนแปลง และการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา รวมทั้งดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง 4) จัดระบบการนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการและกระบวนการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 5) การให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 6) จัดให้มีการติดตาม และประเมินผลการดำเนินการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานเขตตรวจราชการที่ 13 (2550) ที่พบว่า สถานศึกษามีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาและนำโครงการ/กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้มากที่สุด เรียงตามลำดับ (เป็นรายด้าน) คือ ด้านที่ 1 การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้บริหารและครู พบว่า กิจกรรม/โครงการที่มีการปฏิบัติมากที่สุด 5 อันดับ ได้แก่ กิจกรรม/โครงการที่มีชื่อหรือลักษณะดังนี้ 1) แบบอย่างที่ดี มีค่ามากกว่าคำสอน 2) แบบอย่างวิถีพอเพียงหลีกเลี่ยงความจน 3) อยู่แบบ พอเพียงด้วยวิถีไทย 4) ตามรอยพ่ออย่างพอเพียง 5) คุณธรรมนำชีวิตสู่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านที่ 2 การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ด้านกระบวนการบริหารจัดการในสถานศึกษา พบว่า กิจกรรม/โครงการที่มีการปฏิบัติมากที่สุด 5 อันดับ ได้แก่ กิจกรรม/โครงการที่มีชื่อหรือลักษณะดังนี้ 1) การบริหารจัดการสถานศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) การบริหารจัดการที่พอเพียง 3) การพัฒนาโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศ 4) การพัฒนาครูสู่การจัดทำวิจัยในชั้นเรียน 5) การดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้งระบบ และด้านที่ 3 การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน พบว่า กิจกรรม/โครงการที่มีการปฏิบัติมากที่สุด 5 อันดับ ได้แก่กิจกรรม/โครงการที่มีชื่อหรือลักษณะดังนี้ 1) โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ 2) เกษตรอินทรีย์ในโรงเรียน 3) การจัดการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ 4) เกษตรเพื่ออาหารกลางวัน 5) อาหารกลางวันแบบยั่งยืน

ตัวบ่งชี้รวมด้านการมีภูมิคุ้มกัน ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ย่อยจำนวน 20 ตัวบ่งชี้ จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพบว่า มีตัวบ่งชี้ที่มีน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด (.53) จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ใน

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ได้ข้อสรุปว่าตัวบ่งชี้ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดในทุกองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย สอดคล้องกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่ได้สังเคราะห์มา รวมทั้งสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ทั้งองค์ประกอบหลักด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผลและด้านการมีภูมิคุ้มกัน ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

3. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : การทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น มีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยเพื่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้เพื่อการบริหารจัดการสถานศึกษา และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1) ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่สำคัญของการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นจึงเป็นแนวทางให้ผู้บริหารสถานศึกษานำไปใช้จัดการศึกษาในสถานศึกษาให้เป็นการศึกษาพอเพียงและยั่งยืนตามหลักการหรือวิธีการทางแนวความคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการศึกษาสมดุลเน้นคุณธรรม จริยธรรมเป็นพื้นฐาน หรือการศึกษาที่สมบูรณ์สู่การปฏิบัติก่อให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความรู้คู่คุณธรรม สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2) ผลการวิจัย พบว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบขององค์ประกอบหลักทั้ง 3 องค์ประกอบ มีน้ำหนักองค์ประกอบเรียงตามลำดับได้ ดังนี้ องค์ประกอบหลักด้านความมีเหตุผล มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด คือ 1.00 รองลงมาได้แก่ องค์ประกอบหลักด้านความพอประมาณ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ .97 และองค์ประกอบหลักที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบต่ำสุด คือ องค์ประกอบด้านการมีภูมิคุ้มกัน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ .96 ดังนั้นในการนำองค์ประกอบย่อยและตัวบ่งชี้ไปใช้ จึงควรคำนึงถึงความสำคัญขององค์ประกอบหลักด้านความมีเหตุผล ด้านความพอประมาณและด้านการมีภูมิคุ้มกัน ตามลำดับ

3) จากผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ทุกตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสรุปตามองค์ประกอบได้ ดังนี้

(1) องค์ประกอบหลักด้านความพอประมาณ ตัวบ่งชี้มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด คือ สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยใช้พื้นที่และอาคารสถานที่ภายในสถานศึกษาโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและพึ่งตนเองเป็นหลัก ($\bar{X}$ = 4.37) ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับการใช้พื้นที่และอาคารสถานที่ภายในสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับผู้เรียนและชุมชนได้อย่างคุ้มค่า

(2) องค์ประกอบหลักด้านความพอประมาณ องค์ประกอบย่อยด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาตัวบ่งชี้มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด คือ สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยใช้พื้นที่และอาคารสถานที่ภายในสถานศึกษาโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและพึ่งตนเองเป็นหลัก ($\bar{X}$ = 4.37) ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับการใช้พื้นที่และอาคารสถานที่ภายในสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับผู้เรียนและชุมชนได้อย่างคุ้มค่า

(3) องค์ประกอบหลักด้านความพอประมาณ องค์ประกอบย่อยด้านการจัดการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด คือ สถานศึกษาของท่านกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนให้มีความรู้วิชาการ ความรู้ปฏิบัติ และความรู้คิดอ่านที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมดุลที่ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป ($\bar{X}$ = 3.98) ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางซึ่งทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้วิชาการอันประกอบด้วยการเรียนรู้หลักการ ทฤษฎี ความรู้ปฏิบัติอันประกอบด้วยการเรียนรู้ทักษะในการปฏิบัติ ประยุกต์ทฤษฎี และความรู้คิดอ่านตามเหตุผลความเป็นจริงอันไป

(4) องค์ประกอบหลักด้านความพอประมาณ องค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาบุคลากร ตัวบ่งชี้มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด คือ สถานศึกษาของท่านพัฒนาบุคลากรเพื่อให้เป็นบุคคลที่มีความสามารถพึ่งตนเอง ($\bar{X}$ = 4.00) ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยการส่งเสริมสนับสนุนให้สามารถพึ่งตนเองได้ครอบคลุมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจให้ลดร่ายจ่าย เพิ่มรายได้ การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ด้านจิตใจให้มีจิตใจเข็มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี มีความเอื้ออาทร ประนีประนอม นึกถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ด้านสังคมให้ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดรอบคอบ เลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ฟื้นฟูทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด และด้านเทคโนโลยีให้รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม (ภูมิสังคม) พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านเองก่อน ก่อให้เกิดประโยชน์กับคนส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรสามารถพึ่งตนเองได้เป็นหลักตลอดจนมีความพร้อมรับกับความเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ

(5) องค์ประกอบหลักด้านความพอประมาณ องค์ประกอบย่อยด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตัวบ่งชี้มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด คือ สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านศาสนา เช่น โครงการวิถีพุทธ กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา และกิจกรรมฝึกสมาธิก่อนเข้าเรียน ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการพึ่งตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น ($\bar{X}$ = 4.25) ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับโครงการ/กิจกรรมตลอดจนหลักการ แนวคิดทางพุทธศาสนาที่นำมาประยุกต์ในการศึกษา เช่น หลักไตรสิกขาหรือเรียกง่ายๆว่า ศีล สมาธิ และปัญญา ประกอบด้วย อธิสีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา หลักอริยสัจจ์ 4 ประกอบด้วย ทุกข์ ทุกข์ สมุทัย ทุกข์ นิโรธ และทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา หลักปัญญา 3 ประกอบด้วย จินตาปัญญา สุตมยปัญญา และภาวนามยปัญญา และหลักพหูสูต มีองค์ 5 ประกอบด้วย พสุสสุตา ธตา วจสา ปริจิตา มนสานุเปกขิตา และทิฏฐิยา สุปฏิวิทธา ทั้งนี้เพื่อให้พัฒนาพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้านทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม

(6) องค์ประกอบหลักด้านความมีเหตุผล ตัวบ่งชี้มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด คือ สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการบนพื้นฐานของความมีเหตุผล เช่น ยึดความประหยัด ลดความฟุ่มเฟือย และความถูกต้องสุจริต ยุติธรรม ($\bar{X}$ = 4.16) ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการที่ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือย ใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล ใช้ทรัพยากรทุกชนิดอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพสูงสุด ใช้เทคโนโลยีที่ถูกหลักวิชาแต่มีราคาถูก และมีความรู้คู่คุณธรรม เพราะจะทำให้สามารถบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิผลเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

(7) องค์ประกอบหลักด้านความมีเหตุผล องค์ประกอบย่อยด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ตัวบ่งชี้มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด คือ สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการบนพื้นฐานของความมีเหตุผล เช่น ยึดความประหยัด ลดความฟุ่มเฟือยและความถูกต้องสุจริต ยุติธรรม ($\bar{X}$ = 4.16) ดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการที่ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือย ใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล ใช้ทรัพยากรทุกชนิดอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพสูงสุด ใช้เทคโนโลยีที่ถูกหลักวิชาแต่มีราคาถูก และมีความรู้คู่คุณธรรม เพราะจะทำให้สามารถบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิผลเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

(8) องค์ประกอบหลักด้านความมีเหตุผล องค์ประกอบย่อยด้านการจัดการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด คือ สถานศึกษาของท่านจัดการเรียนรู้โดยมีหลักสูตรที่สอดคล้องหลักสูตรแกนกลางของการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งตอบสนองความต้องการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนบนพื้นฐานของความมีเหตุผล ถี่ถ้วนและรอบคอบ ($\bar{X} = 3.95$) ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับการจัดทำหลักสูตรแกนกลางให้ครอบคลุมและครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้โดยโครงสร้างของหลักสูตรจัดให้ตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย รวมทั้งสอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

(9) องค์ประกอบหลักด้านความมีเหตุผล องค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาบุคลากร ตัวบ่งชี้มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด คือ สถานศึกษาของท่านมีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้บุคลากรได้พัฒนาตนเอง และแสวงหาความรู้ใหม่ที่อยู่บนพื้นฐานของเหตุผล ($\bar{X} = 4.03$) ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดจากความต้องการของบุคลากรอย่างหลากหลาย เพื่อนำมาพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ให้สามารถจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น มีการตั้งกลุ่มเรียนรู้ร่วมกัน ในประเด็นที่ครูมีความสนใจ หรือมีความจำเป็นร่วมกันในงานของตน มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการจัดการความรู้ในลักษณะต่างๆ ระหว่างครูด้วยกันเอง มีการทำงานไปพร้อมกับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง โดยการใช้บันทึกหลังการสอน และผลพัฒนาการของนักเรียนในฐานะข้อมูลป้อนกลับเพื่อประเมิน และเรียนรู้การทำงานของตัวเองอย่างเป็นวงจร ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรได้พัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ

(10) องค์ประกอบหลักด้านความมีเหตุผล องค์ประกอบย่อยด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตัวบ่งชี้มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด คือ สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านความมีเหตุผลตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ($\bar{X} = 3.98$) ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับการจัดโครงการ/กิจกรรมที่พัฒนาผู้เรียนให้บรรลุคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ประกอบด้วย มีวินัยและความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ ประหยัดและอดออม มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา รักและหวงแหนท้องถิ่น ซึ่งคุณลักษณะอันพึงประสงค์นี้สอดคล้องกับคุณธรรม 8 ประการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันได้แก่ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคีและมีน้ำใจ ทั้งนี้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีพัฒนาในทุกด้านทั้งด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ จิตใจและสังคม เพื่อให้ผู้เรียนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีและมีคุณภาพในภายภาคหน้า

(11) องค์ประกอบหลักด้านการมีภูมิคุ้มกัน ตัวบ่งชี้มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด คือ สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ผู้เรียน และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา/ปรับปรุงการบริหารจัดการศึกษาเพื่อให้สถานศึกษามีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้ ($\bar{X} = 4.02$) ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับการให้ผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (stakeholder) ได้เข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมติดตามผลและร่วมรับประโยชน์ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องร่วมกันในสถานการณ์ของโรงเรียนและสภาพแวดล้อม ทำให้สามารถวางแผนพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและนำไปสู่การพัฒนาคนและสังคมอย่างสมดุลและยั่งยืน

(12) องค์ประกอบหลักด้านการมีภูมิคุ้มกัน องค์ประกอบย่อยด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ตัวบ่งชี้มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด คือ สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ผู้เรียน และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ

$\bar{x}$

(13) องค์ประกอบหลักด้านการมีภูมิคุ้มกัน องค์ประกอบย่อยด้านการจัดการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด คือ สถานศึกษาของท่านประเมินผู้เรียนอย่างหลากหลายทั้งด้านความรู้ ทักษะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้ ($\bar{x}$ = 3.90) ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับการประเมินผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายตามสภาพจริง มีการประเมินครบทุกด้านทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัยและจิตพิสัยอย่างต่อเนื่อง มีการประเมินเป็นรายบุคคล กลุ่มใหญ่ กลุ่มย่อยอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้เพื่อนำผลการประเมินมาปรับการเรียนเปลี่ยนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง คนดีและมีความสุขตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

(14) องค์ประกอบหลักด้านการมีภูมิคุ้มกัน องค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาบุคลากร ตัวบ่งชี้มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด คือ สถานศึกษาของท่านส่งเสริมหรือพัฒนาบุคลากรให้ปฏิบัติตามคุณธรรม 4 ประการ คือ การรักษาความสัจ การรู้จักข่มใจตนเอง การอดทน อดกลั้นและอดออม และการรู้จักละวางความชั่ว ทั้งนี้ เพื่อให้บุคลากรมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้ ($\bar{x}$ = 4.02) ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับการให้บุคลากรนำคุณธรรม 4 ประการไปใช้ ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรนั้นมีความสุขและความเจริญตลอดไป

(15) องค์ประกอบหลักด้านการมีภูมิคุ้มกัน องค์ประกอบย่อยด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตัวบ่งชี้มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด คือ สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามความต้องการ ความถนัด และความสนใจทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้ ($\bar{x}$ = 3.95) ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับผู้เรียนที่มีโอกาสเลือกกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจภายใต้การแนะนำของครูที่ปรึกษาและช่วยเหลือ เอื้ออำนวยให้ความสะดวกในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้กิจกรรมแต่ละกิจกรรมบรรลุความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้เติมเต็มความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น อีกทั้งได้ค้นพบความถนัดและความสนใจของตนเองตลอดจนพัฒนาความสามารถให้เต็มตามศักยภาพ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) การวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการภายใต้ขอบเขตการวิจัยเฉพาะสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้นผู้สนใจควรขยายขอบเขตของการวิจัยให้กว้างขึ้น

2) การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และได้ตัวบ่งชี้รวม ซึ่งมีข้อดี คือ เป็นตัวบ่งชี้ที่สามารถอธิบายสภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ครอบคลุมทุกมิติของกระบวนการการจัดศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไป จึงน่าจะมีการศึกษาต่อ โดยการนำสมการตัวบ่งชี้รวมการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ จำแนกศึกษา

3) ตัวบ่งชี้ทั้ง 59 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบย่อยทั้ง 3 องค์ประกอบ มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไป จึงน่าจะมีการนำตัวบ่งชี้ทั้ง 59 ตัวบ่งชี้ดังกล่าวไปทดลองในสถานการณ์จริงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วติดตามผลการนำตัวบ่งชี้เหล่านี้ไปใช้โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

4) ผลการวิจัย พบว่า ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มี 59 ตัวบ่งชี้ ดังนั้นควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างแบบวัดและประเมินตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง 59 ตัวบ่งชี้ เพื่อให้มีเครื่องมือวัดการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อให้ผู้บริหารใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเองและพัฒนาสถานศึกษาต่อไป

5) ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จะทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากขึ้น

บรรณานุกรม

กฤช กระแสร์ทิพย์. (2549). ราชทัณฑ์อย่างไรให้พอเพียง. **วารสารราชทัณฑ์, 54** (1), 10 - 12.

กฤศวรรณ โอปนพันธ์. (2537). **การพัฒนาดัชนีรวมชี้คุณลักษณะของนิสิตใหม่ระดับปริญญาตรี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กาญจนา บุญเรือง. (2542). **การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมมโนทัศน์ด้านเศรษฐกิจแบบพอเพียงของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล.** กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

_____. [ม.ป.ป.ก]. **สรุปนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ.** ค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2550, จาก http://www.bps2.moe.go.th/download/policy.pdf

_____. [ม.ป.ป.ข]. **ศธ.นำเสนอหน่วยการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาทุกระดับ รวม 6 เล่ม.** ค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2550, จาก http://www.moe.go.th/sufficiency/index.php? option=com_ content & task =view&id=267&Itemid=31.

_____. [ม.ป.ป.ค]. **สนช เปิดเวทีวิพากษ์วิกฤติการศึกษาไทย.** ค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2550, จาก www.moe.go.th/charuaypon/works/ppt_charuaypon_122.ppt.

กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา. (2550). ศธ.ชูศกพอเพียงเล็งเลือก 3 พันร.ร.ต้นแบบคุณธรรม. **คมชัดลึก,** หน้า 12.

_____. [ม.ป.ป.]. **"หมอเกษม"หาวิธีแก้จนให้กับครู กพฐ. ขานรับพร้อมส่งเสริมสนับสนุนเต็มกำลัง.** ค้นเมื่อ 28 มีนาคม 2550, จาก http://www.naewna.com/news.asp?ID=46707#news.

กันตยา มานะกุล. (2550). **การพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนบ้านจอมจันทร์ หมู่ 2 ตำบลสันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย.** ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เกริกเกียรติ พิพัฒนเสรีธรรม. (2549). แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในประเทศไทย. **วารสารราชบัณฑิต, 31**(4), 1104 - 1149.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2550, 11-18 มกราคม). หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาฯ ทำอย่างไรให้สัมฤทธิผล**. การศึกษาวันนี้รายสัปดาห์.** ค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2550, จาก http://dnfe5.nfe.go.th/localdata/webimags/story232economic.html.

เกษม วัฒนชัย. (2549ก). **การเรียนรู้ที่แท้และพอเพียง.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์.

_____. (2549). ใช้หลักพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ศ.นพ.เกษมแนะคนไทยประยุกต์แบบสมดุล.

บ้านเมือง, หน้า 13.

เกษม วัฒนชัย. (2550). น.พ.เกษม วัฒนชัย ถอดรหัสเศรษฐกิจพอเพียงวอร์ชั่นการศึกษา. **มติชนสุดสัปดาห์,** หน้า 18.

_____. [ม.ป.ป.ก]. **เศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา.** ค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2550, จาก http://teacher.obec.go.th/web/download_media/eco.doc.

_____. [ม.ป.ป.ข]. **"หมอเกษม" แนะ ร.ร. เร่งสร้าง 4 ภูมิคุ้มกัน ชี้พวกชอบโชว์ต้องโทษพ่อแม่.** ค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2550, จาก http://www.manager.co.th/Qol/viewNews.aspx?NewsID=9500000054266.

_____. [ม.ป.ป.ค.] **องคมนตรีขอให้ผู้บริหารสถานศึกษานำหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของโรงเรียน.** ค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2550, จาก http://thainews.prd.go.th/previewnews.php?tb=NEWS&m_newsid=255003280185

เกียรติสุดา ศรีสุข. (2545). **การพัฒนาตัวบ่งชี้ในการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาหลักสูตรมหาบัณฑิตทางการศึกษา : การประยุกต์ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบจำลองโครงสร้างเชิงเส้น.** ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาทดสอบและวัดผลการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เกียรติอนันต์ ล้วนแก้ว. (2549). เศรษฐกิจพอเพียงเมล็ดพันธุ์แห่งอนาคต. **กรุงเทพธุรกิจ,** หน้า 10.

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2548). แก่นแท้ของเศรษฐกิจพอเพียง. **มติชน,** หน้า 6.

คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ. (2546). **เศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงกับการวิเคราะห์ความหมายของนักเศรษฐศาสตร์.** [ม.ป.พ.] : [ม.ท.พ.].

คนไทยเชื่อร่วมมือฝังรากเศรษฐกิจพอเพียงสังคมไทยยั่งยืน. (2550). **ผู้จัดการ,** หน้า 12.

โคทม อารียา. (2549). ชี้การศึกษาตกคุณภาพ-นำเศรษฐกิจพอเพียงแก้สังคม. **ไทยรัฐ,** หน้า 15.

โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์. [ม.ป.ป.]. **ถ่องแท้เศรษฐกิจพอเพียง เอกชนถาม-รัฐบาลตอบ.** ค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2550, จาก http://www.rakbankerd.com/01_jam/thaiinfor/country_info/index.html?topic_id=4027&db_file=&PHPSESSID=38434726352345374db7e3e30bf34d52.

จรวยพร ธรณินทร์. [ม.ป.ป.ก]. **องคมนตรีแนะผู้บริหารยึดเศรษฐกิจพอเพียง.** ค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2550, จาก http://www2.nesac.go.th/document/show12.php?did=07030146.

_____. [ม.ป.ป.ข]. **การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา.** ค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2550, จาก http://www.moe.go.th/charuaypon/works.html.

_____. [ม.ป.ป.ค]. **พัฒนาผู้นำตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.** ค้นเมื่อ 14 พฤษภาคม 2550, จาก http://www.moe.go.th/new_site/home.

จริยา สุพรรณ. (2548). **การยอมรับเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในชุมชนบ้านหลุมมะขาม ตำบลหนองไม้แก่น อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

จันทรานี สงวนนาม. (2545). **ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา.** กรุงเทพฯ: บุ๊คพอยท์.

จิรศักดิ์ สุรังคพิพรรธน์. (2539). **การพัฒนาตัวบ่งชี้การประเมินหลักสูตรระดับปริญาตรีของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล : การประเมินตนเองของสถาบันการศึกษา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จุฑา เทียนไทย. (2550). **การจัดการมุมมองนักบริหาร.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: แมคกรอ-ฮิล.

จุฑามาศ ทองเจริญ. (2550). **บทเรียนจากการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านกรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่น.** วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการพัฒนาชนบท บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

จำเริญ พงษ์สมร. (2550). **การพัฒนาการบริหารงานวิชาการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนวัดหนองเดี่ยม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก.** ค้นเมื่อ 8 เมษายน 2550, จาก http://www.nayok.go.th/index6.html.

จำเริญรัตน์ เจือจันทร์. (2543). **การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพด้านวิชาการของมหาวิทยาลัยเอกชน.** ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เจริญ ภูวิจิตร์. (2550). ปัญหาหนี้สินของข้าราชการครูกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. **วารสารข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 27**(1), 31 - 34.

ฉวีวรรณ สายบัว. (2550, 8 กุมภาพันธ์). ประเด็นเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง(1)**. มติชน.** ค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2550, จาก http://www.moe.go.th/sufficiency/index.php?option=com_content&task= view&id= 89&Itemid=31

ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์. (2543). **โมเดล LISREL เพื่อการวิจัย.** ค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2550, จาก http://www.watpon.com/lisrel/

_____. [ม.ป.ป.]. **การวิเคราะห์องค์ประกอบ.** ค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2550, จาก www.watpon.com/spss/spss11.pdf

ชนันท์ภรณ์ สุสิริเกษมสุข. (2550). **การศึกษาการออมภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.** สารนิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ชมนาด วิเชียรสาร. (2550). **รายงานการใช้หนังสือส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.** ค้นเมื่อ 8 เมษายน 2550, จาก http://kroo.ipst.ac.th/teacher/result/result.php?mem=read&nid=564

ชลันดา อินทร์เจริญ. (2539). **การศึกษาตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชลิตา ลชิตาวงศ์. (2551). **พฤติกรรมและปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ชวลิต จันทร์ศรี. (2550). **สาระการเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 2.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ชัยรินทร์ ชัยวิสิทธิ์. (2545). **การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างเสริมค่านิยมตามแนวคิดเศรษฐกิจ**

พอเพียงให้นักเรียนและชุมชนด้วยโครงงานอาชีพ. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ชินภัทร ภูมิรัตน์. (2539). การพัฒนาดัชนีการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (เอกสารอัดสำเนา).

ชูศรี มณีพฤกษ์. (2546). **การประยุกต์ใช้ทฤษฎีใหม่ตามแนวทางพระราชดำริ.** วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชูศรี วงศ์รัตนะ. (2549). **เทคนิคการเขียนเค้าโครงการวิจัย : แนวทางสู่ความสำเร็จ.** กรุงเทพฯ: ไทยเนรมิตกิจอินเตอร์โปรเกรสซิส.

เชาว์ศิลป์ จินดาละออง. (2547). การศึกษาเพื่อเศรษฐกิจที่พอเพียง. **วารสารวงการครู, 1** (12), 83 - 84.

เชียงแสนวิทยาคม โรงเรียนเศรษฐกิจพอเพียง. (2550). **แนวหน้า.** หน้า 10.

โชคชัย ศิรินพมณี. (2540). **การพัฒนาตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพการดำเนินงานของหน่วยศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ โดยใช้พีดับเบิ้ลยู และการสัมภาษณ์กลุ่มเจาะจง.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณรงค์ฤทธิ์ ดอนศรี. (2543). **การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการบริหารการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ดรุณี พรประเสริฐ. (2549). ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. **ข่าวสารเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1, 4**(22), 17 - 19.

ดวงสมร สารเสน. (2550). **การพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีการสอนแบบบูรณการเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. (2550, 26 มกราคม). "อยู่เย็นเป็นสุข อยู่ร้อนนอนทุกข์" ดัชนีวัดความสุขและนโยบายสาธารณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. **มติชน**, หน้า 6.

ดำรง โกสิโยนุสรณ์. (2548). **ผลการเลี้ยงกุ้งโดยวิธีการเกษตรอินทรีย์ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาสมาชิกกลุ่มเกษตรชีวภาพ อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี.** ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ตีรณ พงศ์มฆพัฒน์. (2549). การสร้างแบบจำลองในเศรษฐกิจพอเพียง. **กรุงเทพธุรกิจ**, หน้า 6.

ถิ่นไทย จันทร. (2550). **การบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้ โรงเรียนบ้านเหล่าตามา อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม.** ค้นเมื่อ 19 พฤศจิกายน 2550, จาก http://server3.networkthai.net/~mkzone2/modules.php?name=News&file=article&sid=235

ทศมนพร พุทธจันทรา. (2547). **ความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาข้าราชการจังหวัดราชบุรี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ทวีศิลป์ กุลนภาดล. (2547). **การพัฒนาตัวบ่งชี้การบริหารกิจการที่ดีสำหรับการเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏ.**

ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ทับทิม ปานคะเชนทร์. (2550). **รายงานผลการนิเทศเพื่อพัฒนาการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนแกนนำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1**. ค้นเพื่อ 8 เมษายน 2550, จาก http://gotoknow.org/blog/kmtubtim/167188.

ทัศนีย์ ลักขณาภิชนชัช. (2550). **โครงการศึกษา : โรงเรียนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง.** กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่อการบริหารสังคม.

ทิศนา แขมมณี. (2540). **กิจกรรมการปลูกฝังค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียง.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

_____. (2549). **แบบแผนและเครื่องมือการวิจัยทางการศึกษา.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทีมการศึกษา. (2547). **วิจิตรลั่นเดินหน้าพัฒนา.** ค้นเมื่อ 18 กรกฎาคม 2550, จาก http://www.odosfrance.com/index.php?option=com_content&task=view&id=3&Itemid=1

ทีมเศรษฐกิจ. (30 เมษายน 2550). จิรายุ ไขพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. **ไทยรัฐ**. ค้นเมื่อ 18 กรกฎาคม 2550, จาก http://www.thairath.co.th/news.php?section=economic02&content=45323.

ธร สุนทรายุทธ. (2550). **การบริหารจัดการความเสี่ยงทางการศึกษา.** กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.

ธวัชชัย เปรมปรีดิ์. (2542). **ปัจจัยที่จำเป็นในการบริหารโรงเรียน.** กรุงเทพฯ: อักษรไทย.

ธันยวัชร์ ไชยตระกูลชัย. (2550). เศรษฐกิจพอเพียงในกระแสโลกาภิวัฒน์. **มติชน**, หน้า 10.

ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2549). **ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์.** พิมพ์ครั้งที่4. อุบลราชธานี: วิทยาออฟเซทการพิมพ์.

ธีระ รุญเจริญ. (2548). **สู่ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ.** กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.

ธีรพงศ์ ปุ๊กสันเทียะ. (2546). **การศึกษาสภาพการปฏิบัติงานโครงการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ในโรงเรียนแกนนำสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา.** ค้นเมื่อ 8 เมษายน 2550, จาก http://www.thaiedresearch.org/result/info2.php?id=7512.

ธีรยุส วัฒนาศุภโชค. [ม.ป.ป.]. **Sufficiency-Oriented Enterprises อีกหนึ่งการประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียง.** ค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2550, จาก http://www.moe.go.th/sufficiency/index.php? option=com_content&task=view&id=160&Itemid=31.

เธียรธิดา เหมพิพัฒน์. (2546). **ความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

นงนุช สุภาวัฒนพันธ์. (2541). **การพัฒนาตัวบ่งชี้ในการประกันคุณภาพการศึกษาโดยการประยุกต์ใช้มาตรฐาน ISO 9000 สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดขอนแก่น .** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2537). **ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น (LISREL) สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2542). **โมเดลลิสเรล : สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นงลักษณ์ วิรัชชัย และ สุวิมล ว่องวานิช. (2542). **การวิเคราะห์การจัดอันดับมหาวิทยาลัยของในเอเชีย.** กรุงเทพฯ: เซเว่นพริ้นติ้งกรุ๊ป.

นพพร เมธีอนันต์กุล. (2549). **การนำแนวปฏิบัติของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต : กรณีศึกษาเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์.** ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

นภสินธุ์ เสือดี. (2551). **การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณสำหรับนักเรียนปฐมวัย : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหนองขาม อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี.** สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

นัฐพงษ์ พรวัฒนเวทย์. (2547). **การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงกับภาคธุรกิจค้าปลีก.** ภาคนิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการเศรษฐกิจ บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

นาวิน จันทร์อับ. (2545). **แนวโน้มการดำเนินงานโครงการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ จังหวัดเพชรบูรณ์ในอนาคต (พศ2543-2547).** เพชรบูรณ์: สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2549, 13 ตุลาคม). วัฒนธรรมเศรษฐกิจพอเพียง. **มติชนรายวัน**, หน้า 33.

_____. (2550, 7 พฤษภาคม). เศรษฐกิจพอเพียงจริงเร้อ. **มติชนรายวัน**, หน้า 7.

นิตติยา มินสาคร. (2542). **เศรษฐกิจพอเพียงกับวิถีชีวิตแบบพุทธ.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพื้นฐานการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นิตยา สำเร็จผล. (2547). **การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต.** ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

นิลวรรณ อยู่ภักดี. [ม.ป.ป.]. **เศรษฐกิจพอเพียง.** ค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2550, จาก http://school.obec.go.th/bpr/book/A-26.pdf

นภดล เจนอักษร. (2546). **วิธีวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและชุมชนเชิงปริมาณในประมวลสาระชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพประกาศนียบัตรบัณฑิต บัณฑิตทางการบริหารการศึกษา. เอกสารประกอบการสอน หน่วยที่ 1-5.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2540). **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์.** พิมพ์ครั้งที่7. กรุงเทพฯ: เจริญผล.

บุญส่ง นิลแก้ว. (2542). **การประเมินโครงการทางการศึกษา.** เชียงใหม่: ภาควิชาประเมินผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บุญเสริม บุญเจริญผล. [ม.ป.ป.]. **เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับทุกคน.** ค้นเมื่อ 16 พฤษภาคม 2550, จาก http://school.obec.go.th/bpr/book/A-12.pdf

บุญเหลือ ฤทธิรณ. (2549). **รายงานผลการบริหารสถานศึกษาภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านขวาวโค้ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 2.** ค้นเมื่อ 8 เมษายน 2550, จาก www.edinno.net/view_inno.php?inno_id=1385

บุญใจ ศรีสถิตนรากูร. (2543). **การพัฒนาดัชนีรวมของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับหลักสูตรพยาบาลศาสตร์**

มหาบัณฑิต. ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ประจักษ์ นาหนองตูม. (2543). **การศึกษาการดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริของโรงเรียนแกนนำโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ประชาสรรค์ แสนภักดี. (2544). **รวมแผนที่ความคิดเพื่อเศรษฐกิจพอเพียง.** ค้นเมื่อ 9 มิถุนายน 2550, จาก http://www.prachasan.com/kmcorner/siffmaps.html.

ประดิษฐ์ บุตราช. (2549). **การจัดการความรู้แบบบูรณาการโดยภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจพอเพียง.** ค้นเมื่อ 8 เมษายน 2550, จาก http://209.85.175.104/search?q=cache:Shp9TFpQeTkJ:www.mkarea1.go.th/dl/kad2.doc+เศรษฐกิจพอเพียง+โรงเรียน&hl=th&ct=clnk&cd=35&gl=th

ประทีป แสงเปี่ยมสุข. (2550). เศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดการเรียนการสอนและการดำเนินชีวิต. **วารสารการศึกษาไทย,4** (28), 43 - 45.

ประสิทธิ์ เตชะ. (2550). **การบริหารเพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษาภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านนาแช่**. ค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2550 จาก http://www.lpg1.obec.go.th/data/polngan/prasit.pdf

ประสิทธิ์ ไชยชมพู. (2549). **การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง**. ค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2550 จาก http://www.bangkokbiznews.com/2006/special/stage_of_think/page_003.html

ประเวศ วะสี. (2544). **เศรษฐกิจพอเพียงกับประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม.** พิมพ์ครั้งที่7. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.

ปราโมทย์ ธรรมรัตน์. [ม.ป.ป.]. **ข้อเสนอแนวทางการพัฒนาประเทศตามนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงและคุณธรรมนำความรู้ด้วยศาสตร์แห่งความสำเร็จ และต่อยอดคลังความรู้โลก.** ค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2550, จาก http://rescom2006.trf.or.th/display/show_colum_print.php?id_colum=1843

ปรีชา คัมภีรปกรณ์. (2528). **เอกสารการสอนชุดวิชาฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2547). **โครงการสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง.** (รายงานการวิจัย) กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ปรียานุช พิบูลสราวุธ. (2549). แนะใช้เศรษฐกิจพอเพียงสร้างสามัคคี. **คมชัดลึก,** หน้า 14.

_____. (2549, 28 กันยายน). ปลูกฝังเศรษฐกิจพอเพียง. **สยามรัฐ,** หน้า 7.

ปรียานุช พิบูลสราวุธ. (2550ก). อยู่อย่างสมดุลเพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง. **ประชาคมวิจัย, 12**(67), 30 - 34.

_____. (2550ข). การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา. **วารสารวิชาการ, 10**(4), 75 - 77.

_____. (2550ค). **การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา.** ค้นเมื่อ 16 สิงหาคม 2550, จาก http://sufficiencyeconomy.org.

_____. [ม.ป.ป.]. **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการศึกษา.** ค้นเมื่อ 16 สิงหาคม 2550, จาก http://sufficiencyeconomy.org/mfiles/1185266019/edu.pdf

ปาจารีย์ เกตุสุวรรณ. (2549). หลักธรรมตามรอยพระยุคลบาท. **วารสารราชพัฒน์, 54** (1), 2 - 10.

เปรมวดี ศรีธนพล. (2550). เส้นทางสู่ปฏิรูปการเรียนการสอน จากแนวพระราชดำริสู่กระบวนการเรียนการสอน. **วารสารวิชาการ, 10** (4), 75 - 77.

เปิดมุมมอง “อภิชัย พันธเสน” “เศรษฐกิจพอเพียง”. (2550). **ประชาชาติธุรกิจ**, หน้า 11.

พจนา ทรัพย์สมาน. [ม.ป.ป.]. **คุณธรรมนำความรู้ เศรษฐกิจพอเพียง.** ค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2550, จาก http://www.pojana.com/board/viewtopic.php?p=18010&sid=adf6534d03656d4260b4a54a31b8d5bb

พรพันธ์ บุณยรัตนพันธุ์ และบุญเลิศ เลี้ยวประไพ. (2531). **คู่มือการสร้างและการใช้เครื่องชี้สถานภาพอนามัยในชุมชนสำหรับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบล.** กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2539). **เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระมหาประทีป พรมสิทธิ์. (2545). **การศึกษาวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พระมหาศิริวัฒน์ อริยเมธี. (2546). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากมุมมองของพระพุทธศาสนา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสง่า พลสงคราม. (2542). **การศึกษาเปรียบเทียบเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธกับเศรษฐกิจพอเพียง.** วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

พรเทพ เมืองแมน. (2546). **การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษา ระดับปริญญาโทสาขาเทคโนโลยีการศึกษา.** ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พลฤทธิ์ สุวรรณเมธา. (2546). **พุทธจริยธรรมเพื่อเสริมสร้างพื้นฐานการดำเนินชีวิตตามแนวทางตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษากลุ่มโครงการ "เกษตรทฤษฎีใหม่" จังหวัดชลบุรี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

พศิน รัชเดชานนท์. (2550). ครูกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. **มติชน**, หน้า 26.

พิชัย เสงี่ยมจิตต์. (2542). **การบริหารงานเฉพาะด้านในสถาบันการศึกษา.** อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

พิสณุ ฟองศรี. (2549). **วิจัยทางการศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เทียมฝ่าการพิมพ์.

พิกุลทอง . (2546). **การศึกษาทัศนะของเกษตรกรในการสร้างความมั่นคงทางรายได้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : ศึกษาเฉพาะกรณีเกษตรกรที่ได้รับการสนับสนุนจากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการใน "โครงการรวมน้ำ+ใจฉวายในหลวง".** (รายงานการวิจัย) กรุงเทพฯ: กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

พิพัฒน์ ยอดพฤติการ. (2549). ปฏิรูปการศึกษาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง. **กรุงเทพธุรกิจ,** หน้า 12.

_____. (2550ก). **เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงอะไร.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วนิดาการพิมพ์.

_____. (2550ข). นานาทัศนะเศรษฐกิจพอเพียงกับการประยุกต์ใช้ในภาคส่วนต่างๆ. **ประชาคมวิจัย,**

12(67), 15 - 22.

พิมพิกา จันทไชย. (2550). **การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.** ค้นเมื่อ 13 ธันวาคม 2550, จาก http://www.thaiedresearch.org/result/info2.php?id=8326

พีรภาว์ บุญเพลิง. (2550). **การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.** ค้นเมื่อ 13 ธันวาคม 2550, จาก http://www.thaiedresearch.org/result/result.php?id=8434

พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์. (2545). **บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เพชรมณี วิริยะสืบพงศ์. (2545). **การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมคุณภาพกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข.** ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พุทธินันท์ สุขพรวรกุล. (2549). **ภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง.** กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.

พูนลาภ แก้วแจ่มศรี. (2546). **การจัดการเชิงพุทธ : การสำรวจปรัชญาและแนวคิดสำหรับการจัดการสมัยใหม่.** วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ไพฑูรย์ หาญสามัคคี. (2549). กรมราชทัณฑ์องค์กรแห่งความพอเพียง. **วารสารราชทัณฑ์, 54** (1), 15 - 22.

ไพฑูรย์ เจริญพันธุวงศ์. (2529). **การบริหารการศึกษา.** กรุงเทพฯ: โอดียนสโตร์.

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. (2549). ทิศทางสู่สังคมคุณธรรม สอดรับ 5 หลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับทุกคน. **มติชน.** ค้นเมื่อ 29 มีนาคม 2550, จาก http://www.moe.go.th/sufficiency/index.php?option=com_content&task=view&id=17&Itemid=31.

ไพรัช มณีโชติ. (2551). **การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี.** ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ไพเราะ เลิศวิราม. (2550). **Sufficiency Economy เศรษฐกิจพอเพียง.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ตะวันออก.

ไพโรจน์ ศรแก้ว. (2550). **การประเมินโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนวัดสังฆวิถี.** ค้นเมื่อ 19 กันยายน 2551, จาก http://www.kroobannok.com/board_view.php?b_id=1274&bcat_id=16

มงคล ชาวเรือ. (2550). เศรษฐกิจพอเพียงภูมิคุ้มกันที่ดีสำหรับสังคมไทย. **วารสารราชภัฏกรุงเก่า, 14** (23), 12 - 23.

มนตรี ศรไพศาล. [ม.ป.ป.]. **หลักธรรมสำหรับสถานการณ์ในไทย (13) : หลักธรรมว่าด้วยเศรษฐกิจพอเพียง.** ค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2550, จาก http://www.moe.go.th/sufficiency/index.php?option=com_content&task=view&id=207&Itemid=31

มยุรี เสือคำราม. (2546). **การเปรียบเทียบประสิทธิภาพและระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระหว่าง**

เกษตรกรรมแนวเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรกรรมแนวกระแสหลัก. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตรการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

มัลลิกา เขียวหวาน. (2546). **การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้การเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในจังหวัดอ่างทองและพระนครศรีอยุธยา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

มานิต เขียวศรี. (2549). **รายงานการประเมินโครงการพัฒนาภูมิคุ้มกันตนเองของนักเรียนมัธยมศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.** ค้นเมื่อ 8 เมษายน 2550, จาก http://www.kruthai.info/board04/show.php?Category=webboard&No=1447

มิชิตา จำปาเทศ. (2548). เศรษฐกิจพอเพียง เพียงพอหรือไม่ สำหรับนักบริหารยุคโลกาภิวัฒน์ภิวัฒน์. **ประชาชาติธุรกิจ,** หน้า 9.

เมธี ครองแก้ว. (2540). **รายงานการศึกษาเพื่อจัดทำเครื่องชี้วัดสำหรับประเมินผลการพัฒนาของกระทรวงมหาดไทย (ด้านความปลอดภัยในทรัพย์สิน).** กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.

รุ้งรังษี วิบูลชัย. (2544). **การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมของคุณภาพการสอนในระดับอุดมศึกษา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รัตนาพร ไกรถาวร. (2545). **การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมประสิทธิผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โรงเรียนธาตุโพนทองวิทยาคม. [ม.ป.ป.]. **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.** ค้นเมื่อ 30 เมษายน 2550, จาก http://www.moethaiteen.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=388061&Ntype=3

โรงเรียนบ้านคูเมือง. [ม.ป.ป.]. **โรงเรียนตัวอย่างที่มีผลงานตามกรอบเศรษฐกิจพอเพียง.** ค้นเมื่อ 30 เมษายน 2550, จาก http://www.inspect9.moe.go.th/bestpractice.html

โรงเรียนบ้านโคกเพิ่มโคกกลาง. [ม.ป.ป.]. **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับแนวคิดทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์.** ค้นเมื่อ 16 ธันวาคม 2550, จาก http://school.obec.go.th/bpr/203.htm

โรงเรียนสตรีอ่างทอง. [ม.ป.ป.]. **เศรษฐกิจพอเพียงกับนโยบายการจัดการศึกษาของ สพฐ.** ค้นเมื่อ 30 เมษายน 2550, จาก www.sa.ac.th/sufficiency_economy/suff_eco.pdf

ลัดดา ด่านวิริยะกุล. (2537). **การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมของประสิทธิภาพการมัธยมศึกษาตอนต้น.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ลีลาภรณ์ บัวสาย. (2549). **เศรษฐกิจพอเพียง ร่วมเรียนรู้ สานข่าย ขยายผล.** กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

วรนุช แสงนิ่มนวล. (2550). เศรษฐกิจพอเพียงอีกมุมมอง. **มติชน.** ค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2550, จาก http://www.moe.go.th/sufficiency/index.php?option=com_content&task=view&id=168&Itemid=31.

วรพล พรหมิกบุตร. (2548). หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง. **กรุงเทพธุรกิจ,** หน้า 10.

วรรณี แกมเกตุ. (2540). **การพัฒนาตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพการใช้ครู : การประยุกต์ใช้โมเดลสมการโครงสร้าง**

กลุ่มพหุและโมเดลเอ็มทีเอ็มเอ็ม. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรินทร์ ตริโน. (2549). โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ วิถี"ทุนนิยม" ในกรอบ"พอเพียง". **มติชนรายวัน**, หน้า 11.

วารุณี ชินวินิจกุล. (2549). **กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช.** ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

วิชิต นันทสุวรรณ. (2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนำการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน. **มติชนรายวัน**, หน้า 9.

วินัย พิมพ์หนู. (2550). **การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนบ้านปางชัยตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง** ค้นเมื่อ 8 เมษายน 2550, จาก www.nkw2.com/nkw2/pict/doc_1209715198.doc

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2549). **การบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรมและแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง.** กรุงเทพฯ: โฟรเพช.

วิลาวัลย์ มาคุ้ม. (2549). **การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการความรู้ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ.** ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วิไลวรรณ เหมือนชาติ. (2537). **การพัฒนาตัวบ่งชี้สภาพความสำเร็จของการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วีระ ปั่นทรัพย์. (2551). **การศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม อำเภอเมืองสมุทรสงคราม.** สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วีระยุทธ ชาตะกาญจน์. (2546). **การพัฒนาตัวบ่งชี้สถานภาพทางการศึกษาในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วุฒา อนันตทรัพย์. (2549). แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในมุมมองของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์. **วารสารกรมประชาสัมพันธ์, 114**(127), 24 - 25.

วัฒนา ศรีสัตย์วาจา. (2549). การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงและความเชื่อทางพุทธศาสนาของข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สหวิทยาเขตวังทองหลาง. **วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์, 28**(3), 119 - 135.

ศศิพรรณ บัวทรัพย์. (2547). **ความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.** ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ศักดิ์ชาย เพชรช่วย. (2541). **การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมคุณภาพการศึกษาของคณะครุศาสตร์ในสถาบันราชภัฏ.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศักดิ์สิน ช่องดารากุล. (2550). ปัจจัยที่ทำให้/ส่งผลต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ. **วารสารวิชาการ, 10**(4), 75 - 77.

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. (2549). **การวิจัยเพื่อพัฒนาการบริหารการศึกษา.** สกลนคร: สมศักดิ์การพิมพ์.

ศิริกุล ดำรงมณี. (2546). **เศรษฐกิจพอเพียงกับวิถีชีวิตแบบพุทธ.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริกุล เลากัยกุล. (2550). **สร้างแบรนด์อย่างพอเพียง.** กรุงเทพฯ: นำอักษรการพิมพ์.

ศิริชัย กาญจนวาสี. (2544). **การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย.** กรุงเทพฯ: บุญศิริการพิมพ์.

ศูนย์ปฏิบัติการเขตพื้นที่การศึกษาพัทลุง. (2003). **ผังความคิดกลยุทธ์ : เร่งรัดปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธีวิถีประชาธิปไตย.** ค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2550, จาก http://www.plg.obec.go.th/data/mapstategy.pdf

สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม. [ม.ป.ป.]. **โครงการจัดทำแผนที่เดินทาง (Road map) และการสร้างเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างประเทศ.** ค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2550, จาก http://www.rasmi-trrm.org/index.php?lay=show&ac=article&Id=410596

สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2007). **การเพิ่มผลผลิตกับเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมไทย.** ค้นเมื่อ15 พฤษภาคม 2550, จาก http://youthm.ftpi.or.th/index.php? option=com_ content&task=view&id=52&Itemid=42

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. [ม.ป.ป.]. **ข้อเสนอขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่ภาคปฏิบัติ UNDP.** ค้นเมื่อ 30 เมษายน 2550, จาก http://www.nesac.go.th/service/service_webboard/view.php?topic=13

สมคิด สร้อยน้ำ. (2547). **การพัฒนาตัวแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สมเกียรติ ทานอก. (2539). **การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมสำหรับเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมเกียรติ พ่วงรอด. [ม.ป.ป.]. **ธรรมาภิบาลกับการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ.** ค้นเมื่อ 8 มิถุนายน 2550, จาก http://eduit.pn.psu.ac.th/education_admin/images/stories/ Good%20Goven%20in%20School%201.doc

สมชาย วงศ์เกษม. (2550). การปฏิรูปการศึกษาตามปรัชญาพอเพียง. **วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 5**(9), 27 - 34.

สมทรง สุวพานิช. (2550). การศึกษากับเศรษฐกิจพอเพียง. **วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 5**(9), 9 - 18.

สมบูรณ์ บุติมาลย์. (2548). **การพัฒนาบุคลากรในการดำเนินเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ โรงเรียนบุแกรงวิทยาคม อำเภอจอมพระ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์เขต1.** วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สมบูรณ์ พรรณาภพ. (2521). **หลักเบื้องต้นการบริหารโรงเรียน.** กรุงเทพฯ: อนงค์ศิลป์การพิมพ์.

สมพร เทพสิทธิ. (2541). **ภาวะวิกฤติของสังคมไทยในปัจจุบัน.** กรุงเทพฯ: สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์.

สมพร เสถียรพงษ์ศักดิ์. (2546). **การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการประพฤติตนตามคุณธรรมในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1.** ปริญญานิพนธ์การศึกษา

มหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สมพงษ์ จิตระดับ. (2549). น้อมนำ"เศรษฐกิจพอเพียง"บรรจุหลักสูตร 12 ปี. **มติชนรายวัน,** หน้า 26.

_____. (2550). เด็กไทยอ่านเขียนไม่ออก ถูกเพียงครึ่งเดียว. **มติชนรายวัน,** หน้า 6.

สมศรี จินะวงษ์. (2544). **การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ในชุมชนที่ใช้แนวทางการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมศักดิ์ ลาดี. (2543). **การศึกษาการดำเนินงานโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สมหมาย สาตทรัพย์. (2546). **ความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงของชาวพุทธ : กรณีศึกษาชุมชนศีรษะอโศก อำเภอกันทรลักษณ์ จังหวัดศรีสะเกษ.** ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สมหวัง พิริยานุวัฒน์. (2549). โรงเรียนกับการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. **เดลินิวส์,** หน้า 6.

_____. [ม.ป.ป.]. **การบริหารอย่างประกันคุณภาพการศึกษา**. ค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2550, จาก www.onesqa.or.th/upload/214/FileUpload/1625_9953.ppt.

สยาม บุญสม. (2542). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการตามนโยบายเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง.** ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สรรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม. (2544). **เศรษฐกิจพอเพียง : พื้นฐานสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน.** นนทบุรี: พชรรุ่งการพิมพ์.

สหัทยา พลปัถพี. (2548). **การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์

สันติ พรมขันธ์. (2546). **สภาพและปัญหาการดำเนินงานโครงการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ในโรงเรียนแกนนำ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดเลย.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

สุดสวาท ประไพเพชร. (2548). **การพัฒนาตัวบ่งชี้การบริหารเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สารสิน วีระผล. (2550, 9 มีนาคม). ความหมายของคำว่า"พอเพียง" ใน "เศรษฐกิจพอเพียง" จากมุมมองของลัทธิขงจื้อ. **มติชน,** หน้า 20.

สายน้ำผึ้ง รัตนงาม. (2547). **ความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาสมาชิกเสถียรธรรมสถาน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สายพิณ แก้วงามประเสริฐ. (2549, 8 มิถุนายน). ทำไมไม่จัดการศึกษาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง. **มติชนรายวัน,** หน้า 6-7.

สุขสรรค์ กันตะบุตร. (2550, 15-21 มกราคม). ทำไมไม่จัดการศึกษาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง.

ผู้จัดการรายสัปดาห์, หน้า 5.

สุชาดา นันทะไชย. [ม.ป.ป.]. **แนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**. ค้นเมื่อ 8 กันยายน 2549, จาก http://amin.edu.ku.ac.th/article/suchada.doc

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสิทธุ์. (2539). ตัวบ่งชี้วัดผลการปฏิบัติงาน. **ข่าวสารการวิจัย, 19**(6), 3-11.

_____. (2548). **เทคนิคการวิเคราะห์ตัวแปรหลายตัวสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์.** พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สามลดา.

สุดา จุลเสวก. (2550). **การติดตามประเมินผลการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา เขตตรวจราชการที่ 13 ปีการศึกษา 2550.** ค้นเพื่อ 8 เมษายน 2550, จาก http://kroo.ipst.ac.th/teacher/result/result.php?mem=read&nid=564

สุทธิธัช คนกาญจน์. (2547). **การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ.** ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุทิพันธุ์ บงสุนันท์. (2548, 6 ธันวาคม). ปรัชญาแท้จริงของ "เศรษฐกิจพอเพียง". **กรุงเทพธุรกิจ,** หน้า 9.

สุนันท์ ดีพลงาม. (2549). **การประเมินโครงการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ในโรงเรียนแกนนำสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2.** ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุนัย เศรษฐ์บุญสร้าง. [ม.ป.ป.]. **7 ขั้นตอนของการประพฤติปฏิบัติสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง.** กรุงเทพฯ: ฐานรวมห่อ.

สุภมาส อังศุโชติ และคณะ. [ม.ป.ป.]. **เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตรการใช้โปรแกรมลิสเรล.** กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์.

สุภาพร มากแจ้ง. (2544). การน้อมนำแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่การปฏิบัติในสถาบันราชภัฏ. **ลานปัญญา, 2**(4), 13-20.

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2549). **หลักและทฤษฎีการวิจัยทางสังคมศาสตร์.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ประสิทธิภัณฑ์แอนด์พรินติ้ง.

สุรพันธ์ ยันต์ทอง. [ม.ป.ป.]. **การบริหารโรงเรียนประถมศึกษา.** กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.

สุรพงศ์ เอื้อศิริพรฤทธิ์. (2547). **การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดภาคใต้.** ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุรีพร วงศ์สวัสดิ์สุข. (2551). **การศึกษาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนราชวินิตมัธยม.** สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุวพี พรหมมีเนตร. (2549). **การพัฒนากระบวนการดำเนินงานโครงการคุณธรรมนำความรู้สู่เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนพุทธชินราชพิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1.** ค้นเมื่อ 8 เมษายน 2550, จาก http://www.kruthai.info/board_vijai/show.php?Category=vijai&No=477

สุวัฒน์ วิวัฒนานนท์. (2550). **การศึกษาพอเพียง(ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง).** กรุงเทพฯ: ซีซีนอลลิดจ์ลิงคส์.

สุวัฒน์ เงินฉ่ำ. [ม.ป.ป.]. **การบริหารอย่างประกันคุณภาพการศึกษา**. ค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2550, จาก www.onesqa.or.th/upload/219/FileUpload/1675_3360.ppt

สุวิมล ธนะผลเลิศ และชาคริต อาชวอำรุง. (2542). **โครงการนำร่องการศึกษาและพัฒนาทักษะการคิดเพื่อปลูกฝังค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ กรณีศึกษานักเรียน ระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนห้วยทรายประชาสรรค์ อำเภอชะอำ จังหวัดชลบุรี**. ค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 2549, จาก http://www.thaiedresearch.org/result/result.php?id=5577

สุวิมล ติรกานันท์. (2546). **การใช้สถิติในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางสู่การปฏิบัติ.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2548). **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางสู่การปฏิบัติ.** พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2550). **การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางสู่การปฏิบัติ.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2549). **จุดเปลี่ยนประเทศไทย เศรษฐกิจพอเพียงในกระแสโลกาภิวัฒน์.** กรุงเทพฯ: สยาม เอ็ม แอนด์ บี พับลิชชิ่ง.

สุเมธ ตันติเวชกุล. (2549). **ใต้เบื้องพระยุคลบาท.** พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

_____. (2550). เศรษฐกิจพอเพียง. **วารสารราชภัฏกรุงเก่า, 14**(23), 1 - 11.

เสรี ชัดแช้ม. (2547). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน. **วารสารวิจัยและวัดผลการศึกษา, 2**(1), 15 - 42.

เสรี พงศ์พิศ. (2549). **เศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาที่ยั่งยืน.** กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). **การขับเคลื่อนนโยบาย สพฐ. ปี 2550-2551.** กรุงเทพฯ: ชุมนุนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

_____. [ม.ป.ป.ก]. **เศรษฐกิจพอเพียง.** ค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2550, จาก http://school.obec.go.th/bpr/book/A-25.pdf

_____. [ม.ป.ป.ข]. **ปรัชญาการอนุรักษ์ : เศรษฐกิจพอเพียง.** ค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2550, จาก http://school.obec.go.th/ bpr/book/A-39.pdf?Id=8

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). **ภารกิจ โครงสร้างอัตรากำลังของสถานศึกษาตาม พรบ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542**. กรุงเทพฯ: วี ที ซี คอมมิวนิเคชั่น.

_____. [ม.ป.ป.]. **บทความเศรษฐกิจพอเพียง**. ค้นเมื่อ 16 พฤษภาคม 2550, จาก http://school.obec.go.th/ bpr/book/A-08.pdf

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2546). **กรอบแนวทางคิดทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง.** ค้นเมื่อ 12 สิงหาคม 2549, จาก http://www.sufficiencyeconomy.org/show.php?Id=55

_____. (2548). **สรุปผลการสัมมนาการพัฒนากรอบแนวคิดและการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.** ค้นเมื่อ 12 สิงหาคม 2549, จาก http://www.sufficiencyeconomy.org/show.php?Id=52

_____. (2549). **แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554).** เอกสารประกอบการประชุมประจำปี 2549. นนทบุรี: สหมิตรพริ้นติ้ง.

_____. [ม.ป.ป.ก]. **ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง.**

ค้นเมื่อ 12 สิงหาคม 2549, จาก http://www.sufficiencyeconomy.org/show.php?Id=6

_____. [ม.ป.ป.ข]. **การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.** ค้นเมื่อ 12 สิงหาคม 2549, จาก http://www.sufficiencyeconomy.org/show.php?Id=56

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2550). **เจาะประเด็นเศรษฐกิจพอเพียง : องค์ความรู้จากงานวิจัย.** เอกสารการประชุมวิชาการระดับชาติของส่วนวิเคราะห์และสังเคราะห์ ผลงานวิจัยภารกิจวิทยาการ. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญ.

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2545). **รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้สำหรับการประเมินคุณภาพการบริหารและการจัดการเขตพื้นที่การศึกษา.** กรุงเทพฯ: เซ็นจูรี่.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2550). **การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา.** ค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2550, จาก http://sufficiencyeconomy.org/mfiles/1178164275/strategy.doctest.pdf

_____. [ม.ป.ป.ก]. **รายงานการวิจัยเรื่อง แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา.** ค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2550, จาก http://www.bps.moe.go.th/116/economiclife.ppt

_____. [ม.ป.ป.ข]. **แนวทางการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการในสถานศึกษา.** ค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2550, จาก http://www.bps2.moe.go.th/bpsgs/news.php?readmore=87

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. [ม.ป.ป.ค]. **การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา.** ค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2550, จาก http://www.moe.go.th/sufficiency/download/07-0571.pdf

สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์. [ม.ป.ป.]. **มองเศรษฐกิจพอเพียงผ่านสื่อ.** ค้นเมื่อ 12 สิงหาคม 2549, จาก http://www.sufficiencyeconomy.org/media.php?thispage1=10

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). [ม.ป.ป.ก]. **เศรษฐกิจพอเพียง.** ค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2550, จาก http://www.onesqa.or.th/upload/223/FileUpload/1608_8305.ppt

_____. [ม.ป.ป.ข]. **ประเมินโรงเรียนรอบสองไม่ผ่านเกือบครึ่ง.** ค้นเมื่อ 5 กรกฎาคม 2550, จาก http://www.onesqa.or.th/upload/61/FileUpload/1766_5219.pdf

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตาก เขต1. [ม.ป.ป.]. **กรอบแนวคิดในการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา.** ค้นเมื่อ 12 สิงหาคม 2550, จาก http://office.ubn1.obec.go.th/

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพัทลุง. [ม.ป.ป.]. **ตัวชี้วัดการดำเนินงานโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาพัทลุง.** ค้นเมื่อ 12 สิงหาคม 2550, จาก http://www.plg.obec.go.th/acrobat/eco06.pdf

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 4. (2550). ความเชื่อมโยงของการนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา. **คลินิกวิชาการ, 3**(48), 2.

สำนักงานเขตตรวจราชการที่ 13. (2550ก). **การวิจัยติดตามประเมินผลการนำหลักของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา.** ค้นเมื่อ 21 สิงหาคม 2550, จาก http://www.inspect8.moe.go.th/policy_khet/sufficiency.htm

_____. (2550ข). **การศึกษาแนวทางในการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษาเอกชน เขตตรวจราชการที่ 13 ประจำปีงบประมาณ 2550.** ค้นเมื่อ 21 สิงหาคม 2550, จาก http://www.inspect8.moe.go.th/policy_khet/research_total/NO.4.doc

_____. (2550ค). **การนำแนวพระราชดำรัสปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตตรวจราชการที่ 1 - 12 และกรุงเทพมหานคร** ค้นเมื่อ 21 สิงหาคม 2550, จาก http://www.inspect8.moe.go.th/policy_khet/research_total/NO.10.doc

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2547). **เรียนรู้จากกระแสพระราชดำรัสพระบาทสำเด็จพระเจ้าอยู่พระราชทานเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2546 ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา.** กรุงเทพฯ: เซ็นจูรี่.

_____. (2548). **มาตรฐานการศึกษาของชาติ.** กรุงเทพฯ: สหายบล็อกและการพิมพ์.

สำนักผู้ตรวจราชการ. (2547). **สาระสำคัญและขอบข่ายภารกิจของสถานศึกษา.** ค้นเมื่อ 21 สิงหาคม 2550, จาก http://hrd.obec.go.th/book/1/31.pdf

สำนักพัฒนาครูและบุคลากรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2548). **สาระสำคัญและขอบข่ายภารกิจของสถานศึกษา.** ค้นเมื่อ 21 สิงหาคม 2550, จาก http://hrd.obec.go.th/book/1/31.pdf

สำนักราชเลขาธิการ. (2522). **ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่างๆ ปีพุทธศักราช 2521**. กรุงเทพฯ: กรมแผนที่ทหาร.

_____. (2523). **ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่างๆ ปีพุทธศักราช 2524**. กรุงเทพฯ: กรมแผนที่ทหาร.

สำนักราชเลขาธิการ. (2524). **ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่างๆ ปีพุทธศักราช 2523.** กรุงเทพฯ: กรมแผนที่ทหาร.

สำนักราชเลขาธิการ. (2526). **ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่างๆ ปีพุทธศักราช 2525.** กรุงเทพฯ: กรมแผนที่ทหาร.

สำรวจ อุ่นใจ. (2543). **การจัดการเรียนการสอนวิชากลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดสระแก้ว.** วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

ไสว บุญมา. (2543). **เศรษฐกิจพอเพียง : ภูมิปัญญาชาติไทย.** กรุงเทพฯ: พี.เอ.ลีฟวิ่ง.

องอาจ นัยพัฒน์. (2548). **วิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุรภาพทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์.** กรุงเทพฯ: สามลดา.

อนงค์นุช ผลยะฤทธิ์. (2551). **รายงานผลการพัฒนาผลการเรียนรู้และความสามารถในการปลูกผักสวนครัวสู่เศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดผาสุกาวาส โดยใช้หนังสืออ่านประกอบ.** ค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2550, จาก http://203.172.211.2/contents/essay_ public_docs/detail_esay.asp?id=431

อนันต์ รัตนภานุศร. (2550). ทำไมต้องเศรษฐกิจพอเพียง. **วารสารราชภัฏกรุงเก่า, 14**(23), 12 - 23.

อมรรัตน์ ลาคำเสน. (2536). **การพัฒนาดัชนีรวมเพื่อบ่งชี้สภาพทางการประถมศึกษา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรสุดา เจริญรัถ. (2546). **เศรษฐกิจพอเพียงพอเพียงภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย.** (รายงานการวิจัย) กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อัญชลี ทองเอม. (2551). **ตามกระแสปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : การศึกษาไทย.** ค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2550, จาก http://www.moe.go.th/sufficiency/index.php?option=com_joomlaboard&func=view&id=3&catid=2#3

อาทิตยา ดวงมณี. (2540). **การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมความเป็นเลิศทางวิชาการของสาขาวิชาการวิจัยการศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐ.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุทัย บุญประเสริฐ, & จิราภรณ์ จันทร์สุพัฒน์. (2544). **ภารกิจ โครงสร้าง และอัตรากำลังของสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

อุไรวรรณ เจนวาณิชยานนท์. (2536). **การพัฒนาดัชนีสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์สถาบันอุดมศึกษาเอกชน.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อนุสรณ์ ธรรมใจ. (2548). **พลวัตเศรษฐกิจ.** กรุงเทพฯ: เนชั่นบุ๊ค.

อนัญญา บวรสุนทรชัย. (2547). **การศึกษาเปรียบเทียบการใช้แนวทางการบริหารแบบเศรษฐกิจพอเพียงและแบบเศรษฐกิจที่เน้นทุนของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

อภิชัย พันธเสน. (2549). **การสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงพอเพียง.** (รายงานการวิจัย) กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อภิชัย พันธเส. (2550). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับนโยบายของรัฐ. **ประชาคมวิจัย, 12**(67), 3 - 5.

อภิชัย พันธเสน, สรวิชญ์ เปรมชื่น และ พิเชษฐ์ เกียรติเดชปัญญา. (2546). **จะประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมได้อย่างไร.** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อานุภาพ ธงภักดี. (2543). **การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมของคุณภาพการศึกษาของคณะครุศาสตร์ในสถาบันราชภัฏโดยกลุ่มบุคลากรภายในและกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัญญวรรณ เมธีสถาพร. (2544). **การพัฒนาดัชนีชี้วัดคุณภาพการศึกษาการพยาบาลอนามัยชุมชนของหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข เขตภาคเหนือ.** ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อุดมพร อมรธรรม. (2549). **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพระเจ้าอยู่หัว.** กรุงเทพฯ: แสงดาว.

อุทัย ทองพูน. (2540). **เศรษฐกิจพอเพียง : ภูมิปัญญาชาติไทย.** กรุงเทพฯ: ที.พี.พริ้นท์.

อุทุมพร จามรมาน. (2532). **การวิเคราะห์องค์ประกอบ.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อำรุง จันทวานิช. (2547). **แนวทางการบริหารและพัฒนาสถานศึกษาสู่...โรงเรียนคุณภาพ.** กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

เอก เศรษฐศาสตร์. (2549). เศรษฐกิจพอเพียง : จาก "ปรัชญา" สู่ "การปฏิบัติ". **กรุงเทพธุรกิจ,** หน้า 12.

เอกสิทธิ์ ลิ้มสุวรรณ. (2549). เมกะโปรเจ็คต์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. **มติชนรายวัน**, หน้า 6.

เอมอร จังศิริพรปกรณ์. (2541). **การพัฒนาตัวบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอื้อมพร หลินเจริญ. (2547). **การพัฒนาตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน.**

วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและประเมินผลการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

โอภาส นิติกิจไพบูลย์. (2547). **การประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับการดำเนินชีวิตของเกษตรกร กรณีศึกษา : เกษตรที่เข้าร่วมโครงการวนเกษตรของผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม.** ภาคนิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการเศรษฐกิจ บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

Anderson, R.E., Hair, Jr., J.F., Tatham, R.L., & Black. W.C. (1998). **Multivariate Data Analysis.** New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

Bollen, K.A. (1989). **Structural Equations with Latent Variables.** New York: John Wiley & Sons.

Burstein, L., Oakes, J. & Guiton. (1992). Education Indicators. **Encyclopedia of Educational Research 2**, 404 – 418.

Diamantopoulos, A & Siguaw, A.D. (2000). **Introducing LISREL : A guide for the uninitiated.** London: Sage Publications.

Ewell, Peter T. & Jones, Dennis D. (1994). **Data, Indicator, and the National Center for Hidher Education Management System in Using Performance Indicators to Guide Strategic Decision Making.** San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Hart, C. (1981). **Characteristics of Effective Indicators**. Retrieved May 20, 2007, from http//www.sustaunablemeasures.com/Indicators/Characteristics.html.

Johnstone, James N. (1981). **Indicators of Education Systems.** United Kingdom: The Anchor Press. Tiptree, Essex.

Jorskog, K.G. & Sorbom, D. (1993). **Lisel 8: Structural Equation Modeling with the SIMPLE Command Language.** Chicago: Science Software International.

Kim, J.O. & Mueller, C.W. (1978). **Factor Analysis : Statistical Methods and Practical Issues.** Bever Hills: Sage Publication.

Linderman, R.H., Merenda, P.E. & Gold, R.Z. (1980). **Introduction to Bivariate and Multivariate Analysis.** Glenview, Illinois: Scott, Foresman and Company.

Nunally, J.C., & Bernstein, I.H. (1994). **Psychometric theory.** 3rd ed. New York: McGraw-Hill.

Resnick, L.B., Nolan, K.J. & Resnick, D.O. (1995). Benchingmarking education standard. **Evaluation and Policy Analysis, 17**(4), 438-461.

Saris, W.E. & Stronkhorst, L.H. (1984). **Causal Modelling in Nonexperimental Research : an Introduction to the LISREL Approach.** Amsterdam: Sociometric Research Foundations.

Stevens, J. (1986). **Applied Multivariate Statistics for the Social Sciences.** Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

Tacq, Jacqus. (1997). **Multivariate Analysis Techniques in Social Science Research From Problem To Analysis.** London: Sage Publication.

Steven, James. (1996). **Applied Multivariate Statistics for the Socail Science**. 3rd ed. New Jersey:

Lawrence eribaum Associate Publishers.

Yamane, Taro. (1967). **Statistics : An Introductory Analysis.** 2th ed. New York: Harper & Row.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

1. ศาสตรจารย์ ดร.เฉลียว บุรีภักดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
2. รศ.ดร. ทัศนีย์ ลักขณาภิชนชัช	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3. รศ.ดร. วิรัช วิรัชนิภาวรรณ	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
4. ดร. ปรียานุช พิบูลสราวุธ	หัวหน้าโครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
5. ดร.สุวัฒน์ วิวัฒนานนท์	ผู้อำนวยการโรงเรียนบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนีย 2)

ภาคผนวก ข

ค่าสถิติพื้นฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ตัวบ่งชี้	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. ด้านความพอประมาณ	1.1 การบริหารจัดการสถานศึกษา	1. สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยกำหนดวิสัยทัศน์ยึดตามหลักความพอประมาณ เช่น ด้านจิตใจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ เทคโนโลยีและเศรษฐกิจ	4.05	0.55	มาก
		2. สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยกำหนดนโยบายจัดการศึกษาให้ผู้เรียนยึดหลักการพึ่งตนเอง	3.98	0.53	มาก
		3. สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยมีแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่คำนึงความสมดุลตามศักยภาพของตน	4.04	0.53	มาก
		4. สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยใช้ทรัพยากรทางการศึกษา เช่น งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ อย่างฉลาด รอบคอบและเกิดประโยชน์สูงสุด	4.28	0.54	มาก
		5. สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยใช้พื้นที่และอาคารสถานที่ภายในสถานศึกษาโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและพึ่งตนเองเป็นหลัก	4.37	0.55	มาก

		6. ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการสถานศึกษาด้านความพอประมาณตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.10	0.50	มาก

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ตัวบ่งชี้	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. ด้านความพอประมาณ (ต่อ)	1.2 การจัดการเรียนรู้	1. สถานศึกษาของท่านกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนให้มีความรู้วิชาการ ความรู้ปฏิบัติ และความรู้คิดอ่านที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมดุลที่ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป	3.98	0.52	มาก
		2. สถานศึกษาของท่านจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งการสอนการอบรม การใช้หลักวิชา และวิธีจัดการเรียนรู้อย่างสมดุลที่ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป	3.94	0.53	มาก
		3. สถานศึกษาของท่านจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ลักษณะต่าง ๆ พร้อมกัน ได้แก่ เรียนรู้ตามความรู้ความคิดของผู้อื่น การเรียนรู้ด้วยการคิดพิจารณาให้เห็นเหตุผล และการเรียนรู้ด้วยการฝึกปฏิบัติ ทั้งหมดนี้ได้อยู่บนพื้นฐานของความสมดุลที่ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป	3.85	0.54	มาก
		4. สถานศึกษาของท่านนำวัสดุและทรัพยากรในท้องถิ่นมาผลิตและประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้/แหล่งเรียนรู้ ทั้งนี้อยู่บนพื้นฐานของความพอดีที่ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป	3.74	0.61	มาก

		5. สถานศึกษาของท่านบูรณาการหรือผสมผสานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องความประหยัดและการพึ่งตนเองไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือบางกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ การงานอาชีพ	3.89	0.56	มาก
		6. ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมีการจัดการเรียนรู้ด้านความพอประมาณที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	3.91	0.54	มาก

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ตัวบ่งชี้	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. ด้านความพอประมาณ (ต่อ)	1.3 การพัฒนาบุคลากร	1. สถานศึกษาของท่านตั้งคณะกรรมการเพื่อรับผิดชอบการพัฒนาบุคลากรบนพื้นฐานของความพอดีที่ไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไป	3.71	0.62	มาก
		2. สถานศึกษาของท่านพัฒนาบุคลากรเพื่อให้เป็นบุคคลที่มีความสามารถพึ่งตนเอง	4.00	0.55	มาก
		3. บุคลากรในสถานศึกษาของท่านได้รับการพัฒนาให้ช่วยเหลือแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ทั้งหมดนี้ อยู่บนพื้นฐานของความพอประมาณ	3.92	0.54	มาก
		4. ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมี การพัฒนาบุคลากรเรื่องความประหยัดและการพึ่งตนเองที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	3.98	0.57	มาก

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ตัวบ่งชี้	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. ด้านความพอประมาณ (ต่อ)	1.4 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	1. สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านเศรษฐกิจ เช่น กิจกรรมบันทึกบัญชีรายรับรายจ่าย กิจกรรมสัปดาห์การออมและโครงการธนาคารโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย	3.96	0.66	มาก
		2. สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านสังคม เช่น กิจกรรมลด ละ เลิก อบายมุข กิจกรรมช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และกิจกรรมปลูกจิตสำนึกสาธารณะ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการพึ่งตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น	4.09	0.58	มาก
		3. สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการสวนพฤษศาสตร์ โครงการห้องเรียนสีเขียว และกิจกรรมค่ายอนุรักษ์อุทยานการศึกษา ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนมีรู้จักการประหยัดและไม่เบียดเบียนผู้อื่น	3.75	0.63	มาก

			$\bar{x}$	S.D.	
		4. สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านวัฒนธรรม เช่น กิจกรรมอนุรักษ์ประเพณีพื้นบ้าน กิจกรรมการใช้ภาษาประจำท้องถิ่น และกิจกรรมปลูกฝังมรรยาทไทย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการพึ่งตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น	4.01	0.59	มาก
		5. สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านศาสนา เช่น โครงการวิถีพุทธ กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา และกิจกรรมฝึกสมาธิก่อนเข้าเรียน ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการพึ่งตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น	4.25	0.55	มาก
		6. ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านความพอประมาณที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	3.97	0.56	มาก
2. ด้านความมีเหตุผล	2.1. การบริหารจัดการสถานศึกษา	1. สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการบนพื้นฐานของความมีเหตุผล เช่น ยึดความประหยัด ลดความฟุ่มเฟือยและความถูกต้องสุจริต ยุติธรรม	4.16	0.51	มาก
		2. สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการแบบเครือข่ายที่ร่วมมือกับองค์กรชุมชน และบุคคลอื่นอย่างมีเหตุผล ถี่ถ้วนและรอบคอบ	3.95	0.57	มาก

			$\bar{x}$	S.D.	
		3. สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยนำวัสดุหรือทรัพยากรที่หาได้ในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการสถานศึกษาอย่างรอบคอบ	3.88	0.60	มาก
		4. ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการสถานศึกษาด้านความมีเหตุผลที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	3.95	0.54	มาก

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ตัวบ่งชี้	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
2. ด้านความมีเหตุผล (ต่อ)	2.2. การจัดการเรียนรู้	1. สถานศึกษาของท่านจัดการเรียนรู้โดยมีหลักสูตรที่สอดคล้องหลักสูตรแกนกลางของการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งตอบสนองความต้องการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน บนพื้นฐานของความมีเหตุผล ถี่ถ้วนและรอบคอบ	3.95	0.58	มาก
		2. สถานศึกษาของท่านจัดการเรียนรู้โดยมีหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนและสภาพแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่นหรือชุมชน อย่างมีเหตุผล ถี่ถ้วนและรอบคอบ	3.85	0.57	มาก

		3. สถานศึกษาของท่านจัดการเรียนรู้โดยพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพเหตุการณ์ปัจจุบัน และการเปลี่ยนแปลงบนพื้นฐานของความมีเหตุผล ถี่ถ้วน และรอบคอบ	3.84	0.56	มาก
		4. ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมีการจัดการเรียนรู้ด้านความมีเหตุผลที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	3.89	0.55	มาก

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ตัวบ่งชี้	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
2. ด้านความมีเหตุผล (ต่อ)	2.3. การพัฒนาบุคลากร	1. สถานศึกษาของท่านมีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้บุคลากรได้พัฒนาตนเองและแสวงหาความรู้ใหม่ที่อยู่บนพื้นฐานของเหตุผล	4.03	0.53	มาก
		2. สถานศึกษาของท่านมีแหล่งเรียนรู้ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับความมีเหตุผลถี่ถ้วนและรอบคอบ	3.80	0.57	มาก
		3. สถานศึกษาของท่านพัฒนาบุคลากรให้ปฏิบัติงานอย่างเชื่อมโยง และประสานงานกันอย่างรอบคอบ	3.90	0.56	มาก
		4. ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมี การพัฒนาบุคลากรด้านความมีเหตุผลที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	3.86	0.55	มาก

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ตัวบ่งชี้	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
2. ด้านความมีเหตุผล (ต่อ)	2.4. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	1. สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและตัดสินใจได้อย่างรอบคอบ	3.88	0.57	มาก
		2. สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านความมีเหตุผลตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร	3.98	0.54	มาก
		3. สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้ฝึก การใช้สติปัญญา คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และจินตนาการเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและตัดสินใจได้อย่างถี่ถ้วน รอบคอบบนพื้นฐานของความมีเหตุผล	3.85	0.55	มาก

		4. สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และเจตคติเพิ่มเติมจากในชั้นเรียน ทั้งนี้ อยู่บนพื้นฐานของความถี่ถ้วนและรอบคอบ	3.88	0.55	มาก
		5. ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมีโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านความมีเหตุผลที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	3.89	0.53	มาก

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ตัวบ่งชี้	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
3. ด้านการมีภูมิคุ้มกัน	3.1. การบริหารจัดการสถานศึกษา	1. สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยพัฒนาและปรับปรุงการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ (PDCA) เพื่อให้สถานศึกษามีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	4.00	0.56	มาก
		2. สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยนำข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษามาใช้ในการวางแผน ตัดสินใจและดำเนินการทุกขั้นตอน เพื่อให้สถานศึกษามีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	3.98	0.52	มาก

		3. สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยมีการนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบ ทบทวนและประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	3.90	0.56	มาก
		4. สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ผู้เรียน และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา/ปรับปรุงการบริหารจัดการศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	4.02	0.55	มาก
		5. ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมี การบริหารจัดการสถานศึกษาด้านการมีภูมิคุ้มกันที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	3.97	0.56	มาก
องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ตัวบ่งชี้	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
3. ด้านการมีภูมิคุ้มกัน (ต่อ)	3.2. การจัดการเรียนรู้	1. สถานศึกษาของท่านพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	3.80	0.55	มาก
		2. สถานศึกษาของท่านจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงหลักจิตวิทยาพัฒนาการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	3.79	0.57	มาก

		3. สถานศึกษาของท่านเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้ปกครอง ภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	3.89	0.57	มาก
		4. สถานศึกษาของท่านประเมินผู้เรียนอย่างหลากหลายทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	3.90	0.53	มาก
		5. ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมีการจัดการเรียนรู้ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	3.88	0.55	มาก

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ตัวบ่งชี้	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
3. ด้านการมีภูมิคุ้มกัน (ต่อ)	3.3. การพัฒนาบุคลากร	1. สถานศึกษาของท่านพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และประสบการณ์เกี่ยวกับวิชาความรู้ และวิธีจัดการเรียนรู้ทั้งนี้ เพื่อให้บุคลากรมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	3.94	0.53	มาก

		2. สถานศึกษาของท่านพัฒนาบุคลากรให้สามารถจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการองค์ความรู้ด้วยการนำวิชาการมาประยุกต์เข้าด้วยกันเพื่อให้บุคลากรมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	3.88	0.54	มาก
		3. สถานศึกษาของท่านอบรมบุคลากรทุกประเภทให้มีความรู้ ทักษะและประสบการณ์ ทั้งนี้ เพื่อให้บุคลากรมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	3.88	0.57	มาก
		4. สถานศึกษาของท่านส่งเสริมหรือพัฒนาบุคลากรให้ปฏิบัติตามคุณธรรม 4 ประการ คือ การรักษาความสัจ การรู้จักข่มใจตนเอง การอดทน อดกลั้นและอดออม และการรู้จักละวางความชั่ว ทั้งนี้ เพื่อให้บุคลากรมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	4.02	0.57	มาก
		5. ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมีการพัฒนาบุคลากรด้านการมีภูมิคุ้มกันที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	3.92	0.55	มาก
องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ตัวบ่งชี้	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
3. ด้านการมีภูมิคุ้มกัน (ต่อ)	3.4. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	1. สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามความต้องการ ความถนัด และความสนใจทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	3.95	0.58	มาก

		2. สถานศึกษาของท่านจัดโครงการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ทำให้มีโอกาสแนะแนวผู้เรียนให้สามารถตัดสินใจประกอบอาชีพทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	3.87	0.58	มาก
		3. สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สอดคล้องกับภูมิสังคมทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	3.86	0.59	มาก
		4. สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เกื้อกูลท้องถิ่น/ชุมชนทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้	3.91	0.58	มาก
		5. ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมีโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านการมีภูมิคุ้มกันที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	3.93	0.57	มาก

ภาคผนวก ค
คำถามการสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล

เรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

วัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์

1. เพื่อสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรองผู้อำนวยการโรงเรียน และครูที่ได้รับมอบหมายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในลักษณะของความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกัน

2. เพื่อสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรองผู้อำนวยการโรงเรียน และครูที่ได้รับมอบหมายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในลักษณะของข้อ 1 ในด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลากรและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3. เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรองผู้อำนวยการโรงเรียน และครูที่ได้รับมอบหมายมาวิเคราะห์และสังเคราะห์หากรอบแนวคิดขั้นต้นในการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ลักษณะของแบบสัมภาษณ์

เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview) ชนิดปลายเปิด ประกอบด้วยข้อคำถามชนิดปลายเปิดที่มีส่วนต่างๆ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้การสัมภาษณ์

1.ชื่อ……..……นามสกุล……ตำแหน่ง…….
สถานที่ทำงาน……หมายเลขโทรศัพท์……..…..

2.ชื่อ……..……นามสกุล……ตำแหน่ง…….
วันที่ให้การสัมภาษณ์……เดือน……..พ.ศ……เวลา……..น.
สถานที่ให้การสัมภาษณ์…….

ส่วนที่ 2. คำถามการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1. ในความคิดเห็นของท่าน ท่านคิดว่าสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในลักษณะต่อไปนี้อย่างไร

1.1 ความพอประมาณ

1.2 ความมีเหตุผล

1.3 การมีภูมิคุ้มกัน

2. ในความคิดเห็นของท่าน ท่านคิดว่าการจัดการศึกษาในลักษณะความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในด้านต่างๆ ต่อไปนี้ ควรเป็นอย่างไร

2.1 ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา

2.2 ด้านการจัดการเรียนรู้

2.3 ด้านการพัฒนาบุคลากร

2.4 ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ท่านคิดว่าข้อคำถามเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งหมดนี้

☐ ครอบคลุม

☐ ไม่ครอบคลุม เพราะ.....

.....

.....

.....

.....

กราบขอบพระคุณอย่างสูงในความอนุเคราะห์

พิมผกา ธรรมสิทธิ์ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ภาคผนวก ง
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้ เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วย 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ระดับความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขอความอนุเคราะห์จากท่านกรุณาตรวจสอบตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตัวเลือกที่กำหนดให้

ขอขอบพระคุณในความอนุเคราะห์ของท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

พิมผกา ธรรมสิทธิ์
นักศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้วิจัย

ถ้ามีข้อสงสัยหรือต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม
โปรดติดต่อ โทร 08-1060-2727, 08-9560-3200

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน □ ที่ตรงกับสถานภาพของท่าน

1. เพศ

□ 1) ชาย
□ 2) หญิง

2. ตำแหน่งปฏิบัติงานในสถานศึกษา

□ ผู้อำนวยการโรงเรียน
□ รองผู้อำนวยการโรงเรียน
□ ครูที่ได้รับมอบหมาย

ตอนที่ 2 ความเหมาะสมของตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในโดยความพอเพียงต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อมๆ กันได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี กล่าวคือ กิจกรรมใดๆ ที่ขาดคุณลักษณะใดคุณลักษณะหนึ่งไปก็จะไม่สามารถเรียกได้ว่าเป็นความพอเพียง ซึ่งคุณลักษณะทั้ง 3 นี้ประกอบด้วย

1 ความพอประมาณ (Moderation) หมายถึง ความพอดี (dynamic optimum) ที่ไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไปในมิติต่างๆ ของการกระทำ ประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย พึ่งตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น เพื่อนำไปสู่ความสมดุลและพร้อมต่อการรองรับความเปลี่ยนแปลง

2 ความมีเหตุผล (Reasonableness) หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอประมาณในมิติต่างๆ นั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล ถี่ถ้วน และรอบคอบ

3. การมีภูมิคุ้มกัน (Self-immunity) หมายถึง การปฏิบัติ เช่น การศึกษาหาความรู้ การค้นหาข้อมูลข่าวสาร และการมีระบบควบคุมตรวจสอบ เป็นต้น เพื่อให้มีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำชี้แจง ขอให้ท่านโปรดพิจารณาว่าตัวบ่งชี้แต่ละตัวมีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับใดที่จะนำมาชี้วัดการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความเหมาะสม ให้ตรงกับตัวเลขที่ท่านต้องการ ซึ่งมีความหมาย ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง ท่านมีความคิดเห็นว่า ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความเหมาะสมมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง ท่านมีความคิดเห็นว่าตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความเหมาะสมมาก

ระดับ 3 หมายถึง ท่านมีความคิดเห็นว่าตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความเหมาะสมปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง ท่านมีความคิดเห็นว่าตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความเหมาะสมน้อย

ระดับ 1 หมายถึง ท่านมีความคิดเห็นว่าตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ข้อที่	ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	ระดับความเหมาะสม				
		5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปานกลาง	2 น้อย	1 น้อยที่สุด
1. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ						
1.1 องค์ประกอบย่อยด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา						
1	สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยกำหนดวิสัยทัศน์ยึดตามหลักความพอประมาณ เช่น ด้านจิตใจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ เทคโนโลยีและเศรษฐกิจ					
2	สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยกำหนดนโยบายจัดการศึกษาให้ผู้เรียนยึดหลักการพึ่งตนเอง					

		5	**4**	**3**	**2**	**1**
3	สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยมีแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่คำนึงความสมดุลตามศักยภาพของตน					
4	สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยใช้ทรัพยากรทางการศึกษา เช่น งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ อย่างฉลาด รอบคอบ และเกิดประโยชน์สูงสุด					
5	สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยใช้พื้นที่และอาคารสถานที่ภายในสถานศึกษาโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นและพึ่งตนเองเป็นหลัก					
6	ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการสถานศึกษาด้านความพอประมาณตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
1.2 องค์ประกอบย่อยด้านการจัดการเรียนรู้						
7	สถานศึกษาของท่านกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนให้มีความรู้วิชาการ ความรู้ปฏิบัติ และความรู้คิดอ่านที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมดุลที่ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป					
8	สถานศึกษาของท่านจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งการสอน การอบรม การใช้หลักวิชา และวิธีจัดการเรียนรู้อย่างสมดุลที่ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป					
9	สถานศึกษาของท่านจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ลักษณะต่าง ๆ พร้อมกัน ได้แก่ เรียนรู้ตามความรู้ความคิดของผู้อื่น การเรียนรู้ด้วยการคิดพิจารณาให้เห็นเหตุผล และการเรียนรู้ด้วยการฝึกปฏิบัติ ทั้งหมดนี้ได้อยู่บนพื้นฐานของความสมดุลที่ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป					
10	สถานศึกษาของท่านนำวัสดุและทรัพยากรในท้องถิ่นมาผลิตและประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้/แหล่งเรียนรู้ ทั้งนี้อยู่บนพื้นฐานของความพอดีที่ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป					
11	สถานศึกษาของท่านบูรณาการหรือผสมผสานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องความประหยัดและการพึ่งตนเองไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือบางกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ การงานอาชีพ					

		5	**4**	**3**	**2**	**1**
12	ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมีการจัดการเรียนรู้ด้านความพอประมาณที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
1.3 องค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาบุคลากร						
13	สถานศึกษาของท่านตั้งคณะกรรมการเพื่อรับผิดชอบการพัฒนาบุคลากรบนพื้นฐานของความพอดีที่ไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไป					
14	สถานศึกษาของท่านพัฒนาบุคลากรเพื่อให้เป็นบุคคลที่มีความสามารถพึ่งตนเอง					
15	บุคลากรในสถานศึกษาของท่านได้รับการพัฒนาให้ช่วยเหลือแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ทั้งหมดนี้ อยู่บนพื้นฐานของความพอประมาณ					
16	ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมีการพัฒนาบุคลากรเรื่องความประหยัดและการพึ่งตนเองที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
1.4 องค์ประกอบย่อยด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน						
17	สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านเศรษฐกิจ เช่น กิจกรรมบันทึกบัญชีรายรับรายจ่าย กิจกรรมสัปดาห์การออมและโครงการธนาคารโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย					
18	สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านสังคม เช่น กิจกรรมลด ละ เลิก อบายมุข กิจกรรมช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และกิจกรรมปลูกจิตสำนึกสาธารณะ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการพึ่งตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น					
19	สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการสวนพฤษศาสตร์ โครงการห้องเรียนสีเขียว และกิจกรรมค่ายอนุรักษ์อุทยานการศึกษา ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนมีรู้จักการประหยัดและไม่เบียดเบียนผู้อื่น					
20	สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านวัฒนธรรม เช่น กิจกรรมอนุรักษ์ประเพณีพื้นบ้าน กิจกรรมการใช้ภาษาประจำท้องถิ่น และกิจกรรมปลูกฝังมรรยาทไทย					

		5	**4**	**3**	**2**	**1**
21	สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านศาสนา เช่น โครงการวิถีพุทธ กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา และกิจกรรมฝึกสมาธิก่อนเข้าเรียน ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการพึ่งตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น					
22	ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านความพอประมาณที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
2. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีเหตุผล						
2.1 องค์ประกอบย่อยด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา						
23	สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการบนพื้นฐานของความมีเหตุผล เช่น ยึดความประหยัด ลดความฟุ่มเฟือยและความถูกต้องสุจริต ยุติธรรม					
24	สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการแบบเครือข่ายที่ร่วมมือกับองค์กร ชุมชน และบุคคลอื่นอย่างมีเหตุผล ถี่ถ้วนและรอบคอบ					
25	สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยนำวัสดุหรือทรัพยากรที่หาได้ในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการสถานศึกษาอย่างรอบคอบ					
2.2 องค์ประกอบย่อยด้านการจัดการเรียนรู้						
27	สถานศึกษาของท่านจัดการเรียนรู้โดยมีหลักสูตรที่สอดคล้องหลักสูตรแกนกลางของการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งตอบสนองความต้องการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนบนพื้นฐานของความมีเหตุผล ถี่ถ้วนและรอบคอบ					
28	สถานศึกษาของท่านจัดการเรียนรู้โดยมีหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน และสภาพแวดล้อมในแต่ละ					

		5	4	3	2	1
29	สถานศึกษาของท่านจัดการเรียนรู้โดยพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพเหตุการณ์ปัจจุบันและการเปลี่ยนแปลงบนพื้นฐานของความมีเหตุผล ถี่ถ้วนและรอบคอบ					
30	ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมีการจัดการเรียนรู้ด้านความมีเหตุผลที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
2.3 องค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาบุคลากร						
31	สถานศึกษาของท่านมีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้บุคลากรได้พัฒนาตนเอง และแสวงหาความรู้ใหม่ที่อยู่บนพื้นฐานของเหตุผล					
32	สถานศึกษาของท่านมีแหล่งเรียนรู้ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับความมีเหตุผลถี่ถ้วนและรอบคอบ					
33	สถานศึกษาของท่านพัฒนาบุคลากรให้ปฏิบัติงานอย่างเชื่อมโยงและประสานงานกันอย่างรอบคอบ					
34	ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมีการพัฒนาบุคลากรด้านความมีเหตุผลที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
2.4 องค์ประกอบย่อยด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน						
35	สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและตัดสินใจได้อย่างรอบคอบ					
36	สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านความมีเหตุผลตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร					
37	สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้ฝึกการใช้สติปัญญา คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และจินตนาการเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและตัดสินใจได้อย่างถี่ถ้วน รอบคอบบนพื้นฐานของความมีเหตุผล					
38	สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และเจตคติเพิ่มเติมจากในชั้นเรียน ทั้งนี้ อยู่บนพื้นฐานของความถี่ถ้วนและรอบคอบ					

		5	**4**	**3**	**2**	**1**
39	ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมีโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านความมีเหตุผลที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
3. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกัน						
3.1 องค์ประกอบย่อยด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา						
40	สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยพัฒนาและปรับปรุงการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ (PDCA) เพื่อให้สถานศึกษามีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้					
41	สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยนำข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษามาใช้ในการวางแผน ตัดสินใจ และดำเนินการทุกขั้นตอน เพื่อให้สถานศึกษามีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้					
42	สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยมีการนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบ ทบทวนและประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้					
43	สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการโดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ผู้เรียน และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา/ปรับปรุงการบริหารจัดการศึกษาเพื่อให้สถานศึกษามีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้					
44	ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมีการบริหารจัดการสถานศึกษาด้านการมีภูมิคุ้มกันที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
3.2 องค์ประกอบย่อยด้านการจัดการเรียนรู้						
45	สถานศึกษาของท่านพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้					
46	สถานศึกษาของท่านจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงหลักจิตวิทยา พัฒนาการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจาก					

		5	**4**	**3**	**2**	**1**
47	สถานศึกษาของท่านเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้ปกครอง ภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้					
48	สถานศึกษาของท่านประเมินผู้เรียนอย่างหลากหลายทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้					
49	ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมีการจัดการเรียนรู้ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
3.3	**องค์ประกอบย่อยด้านการพัฒนาบุคลากร**					
50	สถานศึกษาของท่านพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และประสบการณ์เกี่ยวกับวิชาความรู้ และวิธีจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ เพื่อให้บุคลากรมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้					
51	สถานศึกษาของท่านพัฒนาบุคลากรให้สามารถจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการองค์ความรู้ด้วยการนำวิชาการมาประยุกต์เข้าด้วยกัน เพื่อให้บุคลากรมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้					
52	สถานศึกษาของท่านอบรมบุคลากรทุกประเภทให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ ทั้งนี้ เพื่อให้บุคลากรมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้					
53	สถานศึกษาของท่านส่งเสริมหรือพัฒนาบุคลากรให้ปฏิบัติตามคุณธรรม 4 ประการ คือ การรักษาความสัจ การรู้จักข่มใจตนเอง การอดทน อดกลั้นและอดออม และการรู้จักละวางความชั่ว ทั้งนี้					

		5	**4**	**3**	**2**	**1**
54	ในภาพรวม สถานศึกษาของท่านมีการพัฒนาบุคลากรด้านการมีภูมิคุ้มกันที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
3.4 องค์ประกอบย่อยด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน						
55	สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามความต้องการ ความถนัด และความสนใจทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้					
56	สถานศึกษาของท่านจัดโครงการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ทำให้มีโอกาสแนะแนวผู้เรียนให้สามารถตัดสินใจประกอบอาชีพทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้					
57	สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สอดคล้องกับภูมิสังคมทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้					
58	สถานศึกษาของท่านจัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เกื้อกูลท้องถิ่น/ชุมชนทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้					

ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติมอื่น ๆ เกี่ยวกับเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ประวัติผู้เขียน

นางพิมผกา ธรรมสิทธิ์ เกิดเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2507 ที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สำเร็จการศึกษาระดับอนุปริญญา ปีพุทธศักราช 2527 วิชาเอกคณิตศาสตร์ วิทยาลัยครูลำปาง จังหวัดลำปาง ระดับปริญญาตรี ปีพุทธศักราช 2529 วิชาเอกภาษาอังกฤษ วิทยาลัยครูอุตรดิตถ์ จังหวัดอุตรดิตถ์ ระดับปริญญาโท ปีพุทธศักราช 2543 การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีพุทธศักราช 2544 ศึกษาศาสตร์บัณฑิต วิชาเอกการวัดและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และระดับปริญญาเอก ปีพุทธศักราช 2552 ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

เริ่มรับราชการครั้งแรกตำแหน่ง อาจารย์ 1 ระดับ 3 เมื่อปีพุทธศักราช 2530 ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง อาจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์